

sekretariat Skupštine
dokumentacija 21/21

SOCIALISTIČNA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA

ZVEZNA SKUPŠČINA STENOGRAFSKI ZAPISKI

LETO 1968

BEOGRAD

74. SEJA

ZVEZNI ZBOR

17. IN 18. OKTOBRA 1968

VSEBINA

Pred dnevnim redom:

	Stran
1. Overovitev zapisnika — — — — —	3
2. Sprejemanje dnevnega reda — — — — —	3

Dnevni red:

1. Analiza izpolnjevanja družbenega načrta razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta z osnovami resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega načrta razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta — — — — —	3
---	---

Govorniki: Borivoje Jelić, Zora Smoljanović, Čedo Kapor, Aleksandar Radević, Zdenko Has, Borivoje Jelić, Sredoje Urošević, Borivoje Jelić, Demir Firuz, Borivoje Jelić, Ramiz Crnišanić, Borivoje Jelić, Ante Tranfić, Đorđe Peklić, Rade Knežević, Borivoje Jelić, Stojan Milenković, Zora Smoljanović, Dušan Petrović, Zdenko Has, Borivoj Romić, Sredoje Urošević, Antun Bubić, Aleksandar Radević, Firuz Demir, Mara Bešter, Hodža Hajredin, Dušan Đurović, Mustafa Osmanagić, Čedomil Miličević, Peter Vu-
jec, Osman Karabegović, Ištvan Biro, Žarko Župunski, Ranko Balorda, Ante Tranfić, Vehid Smailović, Roman Albreht, Branko Škembare-
vić, Bajram Selimi, Hajro Kapetanović, Jakov Blažević, Leon Geršković, Paško Periša, Ri-
kard Štajner.

Odgovorni urednik
BORISLAV STANČIĆ

Urednica
LJUBICA JOKIĆ

PREDSEDOVAL

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI

Začetek seje ob 9. uri in 10 minut.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI (volilna enota Tetovo):

Tovarišice in tovariši, začenjam 74. sejo zveznega zbora zvezne skupščine.

Ugotavljam, da je kvorum ter da lahko zbor polnomočno sklepa.

Članom zbora sta bila poslana zapisnika 73. seje zveznega zbora in 9. skupne seje zveznega zbora in zbora narodov.

Ali so pripombe na zapisnika? (Ni jih.)

Ker ni pripomb, bosta zapisnika overovljena.

Odgovori na poslanska vprašanja bodo dani med to sejo.

Začenjamo s sprejemanjem dnevnega reda.

Z aktom o sklicu te seje so bili člani zbora obveščeni o predlaganem dnevnem redu.

Ali so predlogi za spremembo ali dopolnitev dnevnega reda? (Ni jih.)

Ali so predlogi za spremembo ali dopolnitev dnevnega reda, objavljam, da je zbor sprejel ta dnevni red:

Analiza izpolnjevanja družbenega načrta razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta z osnovami resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega načrta razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta.

Po dogovoru s predsednikom gospodarskega zbora predlagam, da imamo s tem zborom skupno sejo, na kateri bi poslušali uvodno razpravo predsednika zveznega izvršnega sveta Mike Špiljaka o analizi izpolnjevanja družbenega načrta z osnovami resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega načrta razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta.

Ali zbor sprejema ta predlog? (Sprejema.)

Prosim člane zbora, da ostanejo v dvorani, ker bodo kmalu prišli člani gospodarskega zbora, s katerimi bomo imeli skupno sejo.

Prekinjam sejo.

(Seja je bila prekinjena ob 9. uri in 15 minut.)

(Po odmoru.)

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Nadaljujemo z delom.

Preden preidemo na dnevni red, moramo slišati odgovore na poslanska vprašanja.

Na vprašanje poslanke Zore Smoljanović bo odgovoril dr Borivoje Jelić, zvezni sekretar za gospodarstvo.

Besedo ima dr Borivoje Jelić.

BORIVOJE JELIĆ (zvezni sekretar za gospodarstvo):

Zvezna poslanka Zora Smoljanović je postavila naslednje vprašanje:

Ali se 37. člen zakona o ekspropriaciji, v katerem je rečeno, da se vse hiše, ki so zgrajene brez gradbenega dovoljenja, porušijo brez odškodnine, nanaša tudi na hiše, ki so zgrajene pred vojno, ko se ni zahtevalo gradbeno dovoljenje, na hiše, ki so bile zgrajene po vojni, ko se niso zahtevala gradbeno dovoljenja in niso ta naselja niti spadala v urbanistično mestno območje, na hiše, ki so bile zgrajene pred sprejetjem urbanističnega načrta za to območje itd.?

Drugič, ali republike lahko sprejmejo zakon o ekspropriaciji, v katerem bi razčlenile določila 37. člena, to je precizirale pogoje in čas ter jasno in konkretno povedale, za katere zgradbe se uporablja 37. člen? Če tega ne morejo, ker je zakon popoln in 37. člen izrecen, ali je potem možno dati obrazložitev tega člena, ki bi bila obvezna za vse občinske skupščine in s katero bi se pojasnilo, na katere zgradbe se je mislilo pri formuliranju 37. člena?

V zvezi s tem vprašanjem lahko odgovorimo, da se 37. člen 3. odstavek zakona o ekspropriaciji nanaša na tiste zgradbe, ki so zgrajene brez predpisanega dovoljenja po sprejetju normativnega akta, s katerim je kot pogoj za gradnjo predpisano, da se mora dobiti gradbeno dovoljenje ter na območje, za katero je predpisano, da se lahko gradi le po prej dobljenem gradbenem dovoljenju.

Toda določanje tega, ali je določen objekt zgrajen brez dovoljenja ali ne, ni zadeva, ki bi morala biti razjasnjena z zakonom o ekspropriaciji. Ta materija spada v zakonodajo o izgradnji investicijskih objektov, a ker se to vprašanje nanaša na objekte, ki so last občanov, se materija podrobneje ureja s predpisi, ki jih sprejemajo občinske

skupščine. To je regulirano z 2. odstavkom 8. člena temeljnega zakona o izgradnji investicijskih objektov.

Torej če s sedanjimi predpisi te zadeve niso zadosti regulirane, bi bilo potrebno predpise hitro dopolniti in v njih še zlasti rešiti probleme, ki nastajajo glede objektov, ki so jih občani zgradili na območjih, kjer ni bilo izrecne prepovedi za gradnjo, a pristojni organi niso niti naknadno intervenirali, ko je bil objekt že zgrajen in vseljen.

To praktično pomeni, da bi moralo določeno število biti naknadno legaliziranih, zlasti če je od izgradnje minilo že precej časa.

Iz teh razlogov ne prihaja v poštev neko tolmačenje 37. člena zakona o ekspropriaciji, ampak uporaba pooblastila, ki ga daje zakon o investicijski izgradnji občinam in republikam, da lahko, če želijo, s svojimi predpisi natančneje določijo odnose glede pravne kvalifikacije objektov, ki so bili zgrajeni brez dovoljenja.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi tovarišica Zora Smoljanović postaviti dodatno vprašanje? (Zora Smoljanović: Prosim za besedo.)

Besedo ima poslanka Zora Smoljanović.

ZORA SMOLJANOVIĆ (volilna enota Zagreb I):

Nimam dodatnega vprašanja. Strinjam se z odgovorom, vendar pa predlagam, da se ta odgovor sprejme kot obveznost ter da se pošlje vsem občinskim skupščinam, prav tako pa tudi tisti del, ki se nanaša na republike. To pa predlagam zaradi tega, da bi se pri realizaciji zakona čimbolj ohranila enotnost pri pravicah in obveznostih občanov v mestih, ker ustava ni slučajno realiziranje lastninsko pravnih vprašanj bodisti s temeljnimi zakoni ali drugimi predpisi dala v pristojnost zvezni skupščini.

Predlagam tudi, da predlagatelj v zvezi z zakonom o ekspropriaciji in zakonom o nacionalizaciji ter v zvezi z drugimi predpisi, ki tvorijo celoto na tem področju, prouči, če so usklajeni posamezni členi omenjenih zakonov. To pa zaradi tega, ker praksa opozarja tudi na probleme neusklajenosti.

Predlagala sem tovarišem iz prakse, ki opozarjajo na te probleme, da pošljejo v zvezi s tem pismene pripombe in konkretne predloge. Mislim, da so odgovorni tovariši že prejeli takšne predloge, ki se naj proučijo ter predlagajo konkretni ukrepi.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali to ni v sklopu odgovora?

ZORA SMOLJANOVIĆ:

To je v zvezi in to je enotno za to materijo.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi kdo izmed poslancev postaviti vprašanje? (Čedo Kapor: Prosim za besedo.)

Besedo ima poslanec Čedo Kapor.

ČEDO KAPOR (volilna enota Goražde):

Tovarišice in tovariši poslanci, iz materialov, ki so prezentirani za to sejo in iz razprave predsednika zveznega izvršnega sveta Mike Špiljaka se jasno vidi, da se razlike med razvitimi in nerazvitimi območji povečujejo na škodo nerazvitih območij. Izražam bojazen, da se bo jez spremenil v brezno, če se bo tako nadaljevalo. Želel bi, da nimam prav.

Zveznemu izvršnemu svetu postavljam naslednje vprašanje:

Kakšna so stališča upravnega odbora sklada glede uresničevanja že davno proklamiranih principov o nujnosti stalnega zmanjševanja razlik v razvitosti?

Drugič, a zlasti v zvezi s predlogi, ki so v materialu za to sejo:

Kakšna je bila vloga upravnega odbora sklada za financiranje gospodarsko nezadostno razvitih območij za hitrejši razvoj nerazvitih območij glede predloga za pridobivanje sredstev od mednarodne banke?

Znano nam je, da je imel zvezni izvršni svet določene predloge glede uporabe sredstev mednarodne banke. Mislim, da bi bilo popolnoma logično in normalno, da gredo vse zahteve za inozemsko kreditiranje preko sklada za financiranje gospodarsko nezadostno razvitih območij, da bi se lahko na ta način opravila neka selekcija s stališča optimalnosti, kakor tudi ekonomskih interesov naše družbe, zlasti pa še v zvezi s hitrim razvojem nerazvitih območij.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Tovariš Kapor, ali želite odgovor med razpravo, ker je materija zares zelo obsežna?

ČEDO KAPOR (volilna enota Goražde):

Materija je zares zelo obsežna in zato mislim, da bi bilo najbolje, če bi zvezni izvršni svet dobil zadosti časa, da bi odgovoril med razpravo.

PRESEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Aleksandar Radević.

ALEKSANDAR RADEVIĆ (SR Črna Gora):

Na predlog komisije za probleme borcev in vojnih vojaških invalidov zveznega zbora in socialno zdravstvenega zbora sta zvezni in socialno zdravstveni zbor že pred letnimi dopusti sprejela stališče, da je potrebna valorizacija pokojnin upokojenih borcev v armadi in sicer tako, da se ne bi čakalo sprejetje sprememb v sistemu celotnega pokojninskega zavarovanja. V tem smislu so pristojni zvezni organi zadolženi, da pripravijo predloge.

Zveznemu izvršnemu svetu postavljam naslednje vprašanje:

Kdaj bodo dostavljeni predlogi za usklajevanje višine pokojnin vojaških zavarovancev, ki so pod istimi pogoji upokojeni v različnih dobah?

PRESEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi predstavnik zveznega izvršnega sveta odgovoriti na tej seji?

(Odgovorjeno bo na prihodnji seji.)

Besedo ima poslanec Zdenko Has.

ZDENKO HAS (volilna enota Našice):

Dolžan sem postaviti tri vprašanja in sicer z različnih področij.

Prvo se nanaša, na žalost, na predmet, ki je bil pogosto obravnavan. Od občinskih skupščin, ki jih zastopam, sem prejel proteste v zvezi z vestjo o novem uvozu svinj. Čeprav sem dobil zagotovilo, da takšen uvoz ni odobren, bi pa zaradi širkega zanimanja javnosti in vesti v tisku prosil za odgovor na naslednje vprašanje:

Ali so pristojni organi odobrili ali pa nameravajo odobriti uvoz svinj?

Drugo vprašanje se nanaša na že znani problem uporabe naših vodnih poti, na usposabljanje naših rek za plovbo. Povod daje širok dogovor v zvezi z reguliranjem Drave, ki je bil pred kratkim. Prvič sem postavil to vprašanje 15. decembra 1965. leta. Tovariš Neoričič, ki je bil zvezni sekretar za promet, je odgovoril, da se julija 1966. leta pričakuje študija o možnosti jugoslovanskih rek kot plovnihi poti ter se bo takrat možno podrobneje seznaniti, kakšni ukrepi bodo podzeti. Ponovno sem načel to vprašanje oktobra 1966. leta, torej ne julija. Odgovor se je glasil, da bo študija končana do konca 1966. leta. Takratni zvezni sekretar za promet je zahteval rok treh mesecev po

končanju študije, da bi se lahko predlagali ustrezni ukrepi. Toda od tega je minilo, kot se mi zdi, že dvajset mesecev. Med tem časom sem imel pogovore o nekaterih začasnih rešitvah. To je resen problem splošnega pomena in takšnega pomena, da mu dajem mesto v ponovnem vprašanju:

Kakšni ukrepi in kdaj se nameravajo predlagati oziroma podzeti, da bi se zagotovile širše možnosti za usposabljanje tistih naših rečnih tokov za plovbo, ki imajo za to pogoje in niso uporabljeni?

In tretje vprašanje, ki je bilo načeto na mnogih sestankih z volivci in predstavniki občin, se nanaša na eno milijardo novih dinarjev, ki bodo uporabljeni za stanovanjsko izgradnjo. Ker so povod vesti, da se ta sredstva ne uporabljajo za predvidene namene, postavljam naslednje vprašanje:

Koliko je od teh sredstev, ki so predvidena za kreditiranje stanovanjske izgradnje, porabljenih in kako so bila doslej trošena?

PRESEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi predstavnik zveznega izvršnega sveta odgovoriti na današnji seji na vprašanje tovariša Hasa?

Besedo ima Borivoje Jelić.

BORIVOJE JELIĆ (zvezni sekretar za gospodarstvo):

Odgovoril bi na prvo vprašanje, ki ga je postavil tovariš poslanec, če je odobren uvoz svinj in če se namerava odobriti.

Pristojni organi so prejeli posamezne zahteve, v zadnjem času v resnici samo eno zahtevo, da se odobri uvoz določene količine svinj, vendar ni bilo dano soglasje k tej zahtevi. Tako torej ni odobren uvoz svinj, od kar je prišel ta uvoz pod režim dovoljenja.

Glede tega, če se bo odobrila uvoz svinj, kar je tovariš poslanec tudi vprašal, je stališče sekretariata za gospodarstvo, da ni potrebno reagirati na posamezne zahteve za tak ali drugačen uvoz, da mora problem reguliranja uvoza, zlasti takega, biti rezultat določenega dogovora med proizvajalci, predelovalci in izvozniki glede na celotno bilanco in potrebe domačega, notranjega tržišča. Šele na osnovi takšnih sporazumov se bo izoblikovala neka politika, kaj, kdaj in koliko je potrebno uvoziti.

Glede na to in samo na osnovi takšne politike bo sekretariat proučeval vsak drugi predlog glede dovolitve morebitnega uvoza.

PRESEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi tovariš Has postaviti dodatno vprašanje v zvezi s prvim vprašanjem? (Ne želi.)

Ali bi želeli odgovoriti na ostala vprašanja?

Drugo vprašanje se nanaša na regulacijo rek, plovnihi poti.

BORIVOJE JELIĆ (zvezni sekretar za gospodarstvo):

Tovariš predsednik, ker je vprašanje širše in se nanaša na ukrepe, ki bi se naj sploh podvzeli za usposobitev rečnih tokov, če sem dobro razumel vprašanje tovariša poslanca, je potrebna podrobnejša dokumentacija o tem, kaj je bilo doslej storjenega in kakšni so programi. Zaradi tega predlagam, da se na to vprašanje in tudi na naslednje odgovori na prihodnji seji.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali še kdo želi besedo?

Besedo ima poslanec Sredoje Urošević.

SREDOJE UROŠEVIĆ (volilna enota Čačak):

Tovariš predsednik, imel bi dve vprašanji.

Znamo je, da smo začeli z reformo na področju prometa precej nepripravljeni. To se nam je, kolikor bolj smo poglobljali reformo, vedno bolj spreminjalo in reflektiralo kot čedalje večja neorganiziranost na tem področju. Za razliko od pred reformnega obdobja danes ni več samo problem proizvodnje, ampak bi dejal, da je bolj problem prodaje blaga na domačem in tujem tržišču. To je prišlo zlasti močno do izraza pri prodaji kmetijskih proizvodov in zaradi karakterja tega blaga, ker je prodaja pri nas izločen ekonomski organizem. Trgovina namreč dela za sebe in svoje ekonomske interese, med tem ko je v svetu, tako trdijo poznavalci, podrejena ali proizvodnji v kmetijstvu ali živilski industriji.

Našo trgovino bolj zanima profit kot pa prodaja. Ne proučuje tržišča v imenu proizvajalcev in ne sugerira proizvajalcu, kaj naj proizvaja, ampak prodaja tisto, kar je proizvedeno in to toliko, kolikor lahko in kolikor ji je potrebno. Vse to poraja zelo ostre probleme, kar je že znano.

Letos imamo zelo dobro letino jabolk. Sadjarji ne vedo, kaj bodo s temi jabolki, ker jih še nihče ne odkupuje in se nihče za njih ne zanima. Proizvajalci so, razumljivo zelo vznemirjeni. Za nekatere kmetijske proizvode, čeprav so določene zelo nizke cene, sploh ni povpraševanja. Za letošnja jabolka vsaj v moji volilni enoti doslej nihče ni spraševal in nimajo nobene cene. Industrijska jabolka potrebujejo proizvajalci po 10—20 para, vendar brez uspeha.

Postavljam predstavniku zveznega izvršnega sveta naslednje vprašanje:

Kaj zvezni izvršni svet konkretno podvzema in kaj namerava storiti, da bi našo trgovino boljše orga-

niziral ter jo močneje vključil v naš ekonomski organizem? Kaj bo z letošnjim pridelkom jabolk, ali bo absorbiran ali pa bo segnil na vejah. Kakšni so izgledi po mnenju zveznega izvršnega sveta?

Drugo vprašanje:

Pred kratkim se je nek predstavnik tiska preko dnevnega lista v beležki s pravico pritoževal nad pristojnimi organi občinskih skupščin, ker mu je bilo, njemu in njegovim kolegom, ki so se zanimali za spisek občanov, ki plačujejo prispevek na skupni dohodek občanov po zakonu, namesto zaprošenega spiska dan 137. člen temeljnega zakona o davkih in prispevkih občanov, ki se glasi:

„Podatki, ki jih uradne osebe organa uprave (občine) pristojnega za odmero in plačilo prispevka oziroma davka zvedo pri odmerjanju prispevka oziroma davka, so uradna tajnost ter se izven javne razprave, če je določena, ne morejo sporočati tretjim osebam.“

V primeru tega člena zakona so tudi poslanci, ki so svoj čas izglasovali ta člen zakona za organe občinskih skupščin, sebe proglasili za tretje osebe ter ne morejo opraviti pregleda, kako občani izpolnjujejo svoje državljanjske in z zakonom določene obveznosti, čeprav pri nas danes ni več tajnost koncepcija vseljidskega obrambenega boja narodov in narodnosti Jugoslavije.

Oprostite, če se zdim nekomu maliciozen, vendar pa moram pripomniti, kar je karakteristično, da pogosto ugotavljamo, kako se zakonski predpisi ne izpolnjujejo, ne spoštujejo ali napačno uporabljajo. Dovolite mi, da na tem primeru konstatiram, da se pristojni striktno ravna po črki zakona.

Smatram, da je pri polnem in doslednem izvajanju družbene reforme, ki so jo spodbudile zlasti smernice in drugi akti centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije in njegovih organov, kjer se med drugim zavzemajo za vedno bolj močno odpiranje naše družbe in njenega samoupravnega mehanizma do javnosti, omenjeni zakonski predpis — 137. člen zakona v nasprotju z našo stvarnostjo in zveni kot recidiv preteklosti. Ker je skupščina na julijskem zasedanju delala spremembe in dopolnitve omenjenega zakonskega teksta, predlagatelj takrat ni smatral za potrebno, da se tudi ta člen poleg ostalih spremeni ali črta.

Zanima me, kakšno je sedaj stališče predstavnika zveznega izvršnega sveta in če so družbeno upravičeni razlogi, da se z zakonom še dalje pušča v anonimnosti en sloj državljanov pri izpolnjevanju svojih zakonskih obveznosti.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi predstavnik zveznega izvršnega sveta odgovoriti na vprašanje tovariša Sredoje Uroševića, prvič o stanju v trgovini in usodi letošnjega pridelka jabolk in, drugič, o predpisu anonimnosti davčnih obvezancev iz osebnega dohodka.

V zvezi s prvim vprašanjem ima besedo Borivoje Jelić.

BORIVOJE JELIĆ (zvezni sekretar za gospodarstvo):

Glede prvega dela prvega vprašanja poslanca Sredoja Uroševića bi lahko povedal, da odgovor zahteva več časa, kot je predvideno s poslovnikom za odgovore na poslanska vprašanja, ker zadeva celotno materijo položaja trgovine, organizacije trgovine, njenega vpliva itd.

Toda pristojni organ, to je sekretariat za gospodarstvo, je v sodelovanju z drugimi organi izdelal posebno analizo situacije v trgovini. To analizo sedaj obravnava zvezni izvršni svet in bo posredovana tudi skupščinskemu organom. Tovariš poslanec bo lahko iz te analize dobil mnogo bolj kompleten odgovor, kot ga je mogoče dati v roku dovoljenih 3 minut.

Glede drugega dela vprašanja, to je situacije s pridelkom jabolk, so pristojni organi zveznega izvršnega sveta, a zlasti komisija za gospodarstvo, obravnavali situacijo, ki je nastala z dobrim pridelkom jabolk v tem letu in glede tega predlagali, da se v okviru zvezne gospodarske zbornice organizira sestanek proizvajalcev, velikih proizvajalcev, nadalje trgovine, izvoznih podjetij in seveda ob sodelovanju predstavnikov uprave ter da se proučijo vsi ukrepi, ki bi lahko prispevali, da se racionalno potroši letošnji pridelek jabolk. Sestanek je bil in določeni ukrepi se že sprejemajo. Organi zveznega izvršnega sveta bodo sprejeli naslednje ukrepe: za določen čas omejitev uvoza svežih jabolk se bo podaljšala tako, da bo ustvarjenih več možnosti za plasma letošnjega pridelka jabolk v deželi, nadalje se bo z dogovorom z uvozniki doseglo določeno reguliranje uvoza drugih vrst sadja, da bi se tudi tako ustvarile večje možnosti za plasma domačega pridelka jabolk ter končno se bo favorizirala predelava enega dela pridelka industrijskih jabolk v sadne solkove ter njihov morebitni izvoz, dajale pa se bodo tudi določene možnosti za večji izvoz jabolk na tržišča nekaterih sosednjih dežel in nekaterih klirinških dežel, da bi se tudi na ta način omogočil plasma določene količine pridelka.

To so ukrepi, ki se postavljajo pred proizvajalce, predelovalce in izvoznike. Pričakujemo, da bodo to izkoristili ter omogočili ugodnejši plasma letošnjega pridelka jabolk.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi poslanec Sredoje Urošević postaviti dodatno vprašanje?

Besedo ima poslanec Sredoje Urošević.

SREDOJE UROŠEVIĆ (volilna enota Čačak):

Ali bo moral del letošnjega pridelka jabolk propasti?

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi predstavnik zveznega izvršnega sveta odgovoriti na dodatno vprašanje?

Besedo ima Borivoje Jelić.

BORIVOJE JELIĆ (zvezni sekretar za gospodarstvo):

Če se ne motim, je dodatno vprašanje, ali bo moral del letošnjega pridelka propasti.

Nimamo informacij o tome, da bi bilo murno, da propade del letošnjega pridelka, če bodo pravočasno sprejeti vsi ukrepi. Pripominjam, da ti ukrepi, ki jih je potrebno storiti, kakor tudi vrsta drugih zadev, niso izključno v pristojnosti zveznega izvršnega sveta in da bi jih izvajal ZIS, da ne bi prišlo do propadanja dela pridelka, vendar pa pogoji, ki so ustvarjeni za to, da se letošnji pridelek jabolk izkoristi, omogočajo, če bodo proizvajalci, trgovina, predelovalci in izvozniki izpolnili svoj ustrezen del nalog, da ni potrebe, da bi propadel del letošnjega pridelka.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi predstavnik zveznega izvršnega sveta odgovoriti na drugo vprašanje poslanca Uroševića? (Predstavnik zveznega izvršnega sveta: Odgovor bomo dali med današnjo sejo.)

Današnja seja bo posvečena izključno srednje-ročnemu načrtu in zato bi bilo boljše na koncu seje.

Besedo ima poslanec Demir Firuz.

DEMIR FIRUZ (SR Makedonija):

Pred kratkim so bili sprejeti nekateri ukrepi v zvezi z odkupom volne. Toda znano mi je, da je še sedaj v skladiščih na stotine ton neodkupljene volne, in me zanima, kako se uresničujejo ti ukrepi in če se ne uresničujejo, zakaj se ne uresničujejo?

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi predstavnik zveznega izvršnega sveta odgovoriti na vprašanje poslanca Demira Firuza?

Besedo ima Borivoje Jelić.

BORIVOJE JELIĆ (zvezni sekretar za gospodarstvo):

Če se ne motim, je skupščina obveščena o tem, kaj je bilo storjeno glede boljših pogojev za odkup in plasma volne na domačem tržišču. Določeno je bilo, da bo uvoz grobe volne treba dovoliti in nove dovolitve za uvoz niso bile dane. Da bi omogočili

plasma grobe volne, je bil odpravljen prometni davek na vse proizvode, pri kateri sodeluje v proizvodnji groba volna kot so mešani štofi itd. ter odpravljen prometni davek za obrtnike, kadar predelujejo grobo volno. To so v bistvu tržni pogoji, ki morajo omogočiti boljši plasman grobe volne.

Glede volne finejše kvalitete je zvezni izvršni svet sklenil, da bo dal premijo, ki bo veljala do konca tega leta, a hkrati da bo za prihodnje obdobje v sporazumu s podjetji tekstilne industrije reguliral, da se ustrezen del domače volne uporabi v domači tekstilni industriji.

Ta ukrep ni bil takoj učinkovit, čeprav je bila premija efektivna od prvega dne, ko je bil sprejet predpis. Ni bil takoj izveden zato, ker je bil potreben določen čas, da bi se predelovalci volne, to je tekstilna industrija na neki način organizirali in sporazumeli o odkupu teh količin, ki so danes v skladiščih in o nadaljnjem rednem odkupu volne iz novega striženja.

Pred nekaj dnevi sem bil obveščen, da so predstavniki tekstilne industrije navezali stike z direkcijsko za surovine in jo pooblastili, da lahko na njihov račun odkupi določene količine volne finejše kvalitete z obveznostjo, da bodo med letom 1969. to volno nadalje prevzemali od direktorije in sicer sukcesivno, kakor jim bo potrebno. Direktorija mora, razumljivo, rešiti tudi določena svoja vprašanja, da bi lahko takoj zagotovila zadostna kreditna sredstva itd.

Akcija je v teku in vas seveda o končnih rezultatih akcije zasedaj še ne moremo obvestiti.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi tovariš Demir Firuz postaviti dodatno vprašanje? (Demir Firuz: Ne želim.)

Besedo ima poslanec Ramiz Crnišanin.

RAMIZ CRNIŠANIN (volilna enota Novi Pazar):

Postavil bi vprašanje v zvezi z odkupom goved rase buša s planinskih območij, ki so prizadeta letos s sušo.

Znano mi je, da je na teh območjih, kjer je preko 100.000 glav velike živine rase buša direktorija za rezerve ukrenila, kar je potrebno, da bi se odkupilo 5.000—6.000 glav. To je zelo nizka številka in tudi cene živine so zelo nizke. Postavil bi naslednje vprašanje:

Ali so možnosti, da bi se povečal predvideni kontingent za odkup ter pomoglo, da se živina ne bi prodajala brez cene?

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi predstavnik zveznega izvršnega sveta odgovoriti na vprašanje poslanca Ramiza Crnišanina?

Besedo ima Borivoje Jelić.

BORIVOJE JELIĆ (zvezni sekretar za gospodarstvo):

Tovariš predsednik, na tej seji ne bi dajal direktnega odgovora, ker smatram, da bi bilo bolje, da na prihodnji seji da na to vprašanje kompleten odgovor direktor direktorije za živilske proizvode tovariš Uzelac. Mislim, da so podatki, s katerimi razpolaga in tudi problem, s katerim se je direktorija srečala pri tem odkupu, zelo zanimivi ter da jih je treba sporočiti skupščini.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali še želi kdo postaviti vprašanje članom zveznega izvršnega sveta ali funkcionarjem zvezne uprave? (Ante Tranfić: Prosim za besedo.)

Besedo ima poslanec Ante Tranfić.

ANTE TRANFIĆ (volilna enota Vinkovci):

S sklenjeno pogodbo med kmetijsko banko in poslovnimi bankami o kreditiranju zalog pšenice je v 4. členu predvidena vrnitev 30% kredita s 15. oktobrom, a za 70% je določen 10. oktober tega leta. Prav tako je dogovorjena obrestna mera 7% za redna sredstva ter 4% zamudnih obresti. Te pogodbe so sklenjene z obljubami, da se bo dinamika vračanja teh kreditov uskladila z gibanjem zalog pšenice, a obrestne mere, da se bodo beneficirale.

Ker ni prišlo do spremembe pogodbe, so poslovne banke, ki so uporabljale ta sredstva, zašle v težave zaradi vračanja teh sredstev.

Z ozirom na to, da se je že začela setev pšenice in miso v stanju, da bi kreditirali to setev niti pripravo zemljišča za spomladansko setev, bi prosil zveznega sekretarja za finance, da mi odgovori na naslednje vprašanje:

Prvič, ali bo prišlo do usklajevanja vračanja kreditov z gibanjem zalog pšenice, kot je bilo prej obljubljeno in kdaj?

Drugič, ali se bo dogovorjena obrestna mera beneficirala oziroma znižala po prejšnjem ustnem dogovoru?

Tretjič, kako se bo uredilo kreditiranje setve pšenice za 1968. in 1969. leto v družbeni proizvodnji in kooperaciji, kdaj in pod kakšnimi pogoji?

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi zvezni sekretar za finance odgovoriti na postavljena vprašanja?

Besedo ima Đorđe Peklić, zvezni podsekretar za finance.

DORĐE PEKLIĆ (zvezni podsekretar za finance):

Problem financiranja setve pšenice, ki ga je načel tovarniš Ante Tranfić, je bil obravnavan že na nekaj sestankih, ki so bili organizirani v okviru poslovnih bank, zbornice in narodne banke. S tem je povezano tudi vprašanje vračanja kreditov iz lanske setve oziroma odkupa.

Lahko povem, da je sklicana seja upravnega odbora poslovnih bank, na kateri je potrebno kompleksno obravnavati to vprašanje, na njej pa bodo verjetno sprejeli na osnovi dosedanjih konsultacij tudi sklep, da se na osnovi pogodbe med bankami tudi letos oziroma v prihodnjem ekonomskem letu kreditira setev ter kasneje odkup pšenice.

Pravim, da je ta sestanek sklican za jutri. Toda če to vprašanje ne bo mogoče rešiti z dogovorom med bankami, s sredstvi poslovnih bank, bi narodna banka v okviru instrumentov in ukrepov kreditne politike potem sprejela nekatere ukrepe, da bi zagotovili ustrezna sredstva za setev, a kasneje tudi za odkup pšenice.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi tovarniš Ante Tranfić postaviti dodatno vprašanje? (Ante Tranfić: Ne želim.)

DORĐE PEKLIĆ (zvezni podsekretar za finance):

Pravim, da je to povezano s tem vprašanjem, ker se bodo tako uskladili tudi roki za vračanje kreditov in beneficirane obresti.

To vprašanje bo rešeno jutri na seji združenja poslovnih bank, ker se bodo videle možnosti in viri sredstev. Če pa to ne bi uspelo z dogovorom med bankami, potem bi se verjetno morala ta sredstva zagotoviti s koncentracijo sredstev; to bi pa morala opraviti narodna banka s pomočjo mehanizma in instrumentov kreditne politike.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi še kdo izmed poslancev postaviti vprašanje? (Rade Knežević: Prosim za besedo.)

Besedo ima poslanec Rade Knežević.

RADE KNEŽEVIĆ (volilna enota Osijek):

Tovarišice in tovariši poslanci, imamo odlok zveznega izvršnega sveta o zajamčenih in garantiranih cenah pšenice in koruze pridelka 1968. leta, ki je bil objavljen v Uradnem listu 42/1967.

V moji volilni enoti, ki obsega občini Osijek in Beli Manastir še do danes niso uspeli individualni proizvajalci doseči garantirane cene.

Postavljam naslednje vprašanje:

Kaj namerava storiti zvezni izvršni svet poleg tistega, kar je doslej storil, da bi individualni proizvajalci dosegli ceno, ki jim je zajamčena z odlokom?

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Ali želi sekretar za gospodarstvo odgovoriti na to vprašanje?

Tovariš Knežević sugerira, naj se odgovori na prihodnji seji.

BORIVOJE JELIĆ (zvezni sekretar za gospodarstvo):

Tovariš predsednik, bilo bi enostavno odgovoriti poslancu v tem smislu, da si zvezni izvršni svet prizadeva, da izvaja politiko garantiranih cen tako, kot je predpisano z zakonom. Glede na to organi, ki se ukvarjajo z izvajanjem te politike, ne morejo ravnati drugače, kot dosledno izvajati politiko garantiranih cen.

Toda z ozirom na to, da je tovarniš poslanec postavil vprašanje, da se v njegovi volilni enoti dogajajo primeri, da individualni proizvajalci niso dobili garantirane cene, mi ni zadosti jasno, če je morda to primer tudi kakšnih drugih nesporazumov med proizvajalci, zadrugo in odkupnimi podjetji, ki plačujejo garantirane cene in zato bi predlagal, da na prihodnji seji tovariš iz ustrezne direktije odgovori tudi na to popolnoma konkretno vprašanje, ko bo že odgovarjal na druga vprašanja.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Pomeni, da boste dobili odgovor na prihodnji seji.

Ali še kdo želi postaviti vprašanje? (Ne želi.)

Ker nihče več ne želi postaviti vprašanja, prehajamo na dnevni red:

Analiza izpolnjevanja družbenega načrta razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta z osnovami resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega načrta Jugoslavije do 1970. leta.

Predstavnik zveznega izvršnega sveta je dr. Rikard Štajner, generalni direktor zveznega zavoda za gospodarsko planiranje, a pooblašenci: Vuko Medenica in Jože Zakonjšek, direktorja v zveznem zavodu za gospodarstvo in planiranje.

Za to točko dnevnega reda so bili poslancem poslani naslednji materiali, ki jih je pripravil zvezni zavod za gospodarsko planiranje: 1. Analiza izpolnjevanja družbenega načrta razvoja Jugoslavije do 1970. leta s separatom o razvoju posameznih gospodarskih dejavnosti; 2. Uresničevanje politike hitrejšega razvoja gospodarsko nezadostno

razvitih območij v prvih dveh letih srednjeročnega načrta z resumejem in separatom o družbeno ekonomskem razvoju Socialistične republike Bosne in Hercegovine v obdobju 1947—1967; 3. Razvoj ekonomskih odnosov z inozemstvom; 4. Gibanja na področju izobraževanja in znanstvenih dejavnosti, gibanja na področju zdravstvenega varstva, socialnega zavarovanja, otroškega varstva, socialnega varstva, kulture in telesne kulture; 5. Elementi bilance federacije; 6. Aktualna gospodarska gibanja v letih 1966. in 1967. ter možne tendence do 1970. leta (ki ga je pripravil inštitut za mednarodno politiko in gospodarstvo v Beogradu); 7. Kolektivna potrošnja v razdobju pripravljanja in uresničevanja gospodarske in družbene reforme (ki ga je pripravil ekonomski inštitut v Zagrebu); 8. Realizacija družbenega plana razvoja Jugoslavije na področju izobraževanja in kulture v 1966. in 1967. letu; 9. Regionalni aspekti splošne kolektivne potrošnje v razdobju pripravljanja in uresničevanja družbene reforme (ki ga je pripravil ekonomski inštitut v Beogradu); 10. Osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta (ki ga je zvezni skupščini poslal zvezni izvršni svet).

Poleg teh temeljnih materialov so bili poslanecem poslani še ti materiali: 1. Mnenje in predlogi v zvezi z elementi ekonomske politike in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije, ki jih je sprejela skupna komisija vseh zborov sobranja Socialistične republike Makedonije; 2. Pripombe in predlogi pokrajinskega sveta Avtonomne pokrajine Kosova in Metohije k materialu osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega načrta; 3. Mnenje in predlogi pokrajinskega zbora in gospodarskega zbora skupščine Avtonomne pokrajine Kosova in Metohije; 4. Ocena dosedanjega izpolnjevanja in nadaljnja realizacija družbenega plana razvoja Jugoslavije (ki jo je pripravila zvezna gospodarska zbornica); 5. Material z ocenami in predlogi o analizi izpolnjevanja plana, ki ga je pripravil upravni odbor gospodarske zbornice socialistične republike Bosne in Hercegovine; 6. Sklepi zveznega sveta za izobraževanje in kulturo, ki so bili sprejeti po obravnavi materiala o realizaciji družbenega plana na področju izobraževanja in kulture; 7. Sklepi o realizaciji družbenega načrta razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta, o osnovah ekonomske politike za 1969., ter nalogah sindikata, ki jih je posredoval svet Zveze sindikatov Jugoslavije; 8. Pripombe in predlogi republiškega zbora in gospodarskega zbora skupščine Socialistične republike Srbije, ki so bili sprejeti po obravnavi osnov resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega načrta razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta; 9. Poročilo odbora za blagovni promet zveznega zbora o rezultatih obiska delovnih organizacij, nekaterih gospodarskih zbornic v zvezi z zunanjo trgovinsko menjavo in o ekonomskih odnosih

z inozemstvom; 10. Poročilo s sklepih odbora za promet zveznega zbora skupaj s poročilom anketne skupine poslancev tega odbora o izvajanju zakona o udeležbi federacije pri izgradnji objektov prometa in industrije; 11. Mnenje prosvetno-kulturnega zbora zvezne skupščine; 12. Mnenje socialno zdravstvenega zbora zvezne skupščine; 13. Poročila odborov zveznega zbora in 14. Sklepi predsedstva sveta Zveze sindikatov Jugoslavije.

Ker smo na skupni seji poslušali uvodno razpravo predsednika zveznega izvršnega sveta Milke Špiljaka o tej točki dnevnega reda, odpiram razpravo.

K besedi se je prijavil predstavnik zvezne gospodarske zbornice Stojan Milenković.

STOJAN MILENKOVIĆ (podpredsednik zvezne gospodarske zbornice):

Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci, dosedanja realizacija in nadaljnje izpolnjevanje družbenega načrta razvoja Jugoslavije do 1970. leta ter izvajanje ciljev gospodarske reforme je bila predmet diskusij na številnih sestankih v delovnih organizacijah in njihovih združenjih, v osnovnih in republiških zbornicah ter svetih in grupacijah v zvezni gospodarski zbornici. Pri tem so prišla do izraza tako enotna stališča, ocene in predlogi, kakor tudi različni pogledi na možnosti reševanja posameznih gospodarskih problemov, o čemer ste se lahko prepričali iz materialov zvezne gospodarske zbornice pod naslovom Ocena dosedanjega izpolnjevanja in nadaljnje realizacije družbenega načrta razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta.

Ti problemi so bili tudi predmet obravnavanja na VI. seji skupščine zvezne gospodarske zbornice, ki je bila 15. oktobra. Skupščina je podprla stališča, ki so v tem materialu, ter poudarila, da so razlike v stališčih posameznih grupacij in svetov posledica pogojev, v katerih poslujejo ter da to opozarja, da je potrebno pri ocenjevanju stanja in določanju ukrepov ekonomske politike vedno bolj upoštevati specifičnosti posameznih dejavnosti, pa-nog in gospodarskih področij.

Skupščina zbornice je sprejela sklepe, ki se morajo realizirati v delu njemih družbenih teles in drugih gospodarskih asociacij ter vključiti v resolucijo o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega načrta razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta.

Dovolite mi, tovarišice in tovariši, da vas seznamim s temi sklepi in sicer v skrajšani obliki.

Predlagane korekture določenih proporcov načrta za prihodnje obdobje na področju proizvodnje oziroma formiranja nacionalnega dohodka, kakor tudi glede delitve oziroma potrošnje še nadalje ohranjajo relativno prenapete odnose, kakršni so bili v načrtu.

Projicirana dinamika razvoja v prihodnjem obdobju ni zadostna za reševanje sedanjih vitalnih

problemov gospodarstva, a predvsem za znižanje proizvodnih stroškov, boljše izkoriščanje kapacitet in gospodarskih resursov, večjo konkretnost in uspešnejše vključevanje v mednarodno delitev dela, povečanje zaposlovanja brez političnega pritiska na gospodarske organizacije in še za druge težave, ki zmanjšujejo učinkovitost gospodarjenja.

Optimalno pospeševanje razvoja gospodarstva in potrošnje na domačem in izvoznem tržišču je v prihodnjem obdobju mogoče doseči s koordinacijo samoupravnih mehanizmov delovnih organizacij in njihovih asociacij. Zaradi tega je nujno, v zbornicah in drugih organih ustvarjati vse potrebne pogoje za razvoj takšnega sodelovanja v grupacijah, ki bo zagotavljalo stalne odnose v dinamičnem razvoju gospodarstva.

V prihodnjem in 1970. letu ter še nadalje se bo zaostroval proces selekcije, v katerem prihaja do eliminiranja obstoječih in uvajanja novih asortimentov v proizvodnjo, a s tem tudi do novih stroškov, ki jih povzroča preorientacija.

Pri tem in s predpostavko, da bo dinamiziranje proizvodnje zagotovilo ustrezno povečanje dohodka, v prihodnjem obdobju ni mogoče pričakovati občutnejšega izboljšanja materialnega položaja gospodarstva, brez tega je močno oteženo tudi realiziranje ostalih planskih postavk.

Objektivno ocenjevanje situacije nam v takih pogojih nalaga, na vseh področjih proizvodne in neproizvodne potrošnje sprejemati obsežne ukrepe za varčevanje. Edino tako bo možno zagotoviti možnosti za pospešen razvoj proizvodnje in intenziviranje gospodarstva. Ti ukrepi bi se lahko organizirano, samoupravno in družbeno dogovorili ter konkretizirali na vseh nivojih in na vseh področjih s tem, da se zagotovi izvajanje samoupravne notranje kontrole pri vseh izdatkih in stroških.

Varčevanje, o katerem je govora, pomeni racionalno in ekonomično trošenje materialnih in denarnih sredstev, a prav tako tudi angažiranje dela. Hkrati pomeni tudi izbiro samo najbolj nujnih projektov, za katere se angažirajo sredstva. Takšna aktivnost ne pomeni restrikcije osebne potrošnje (v okvirih, ki so predvideni z načrtom), kakor tudi ne tiste investicijske potrošnje, ki zagotavlja nadaljnjo ekspanzijo izvoza, intenziviranje proizvodnje z modernizacijo in rekonstrukcijo ob specializaciji in delitvi dela. Poseben poudarek je potrebno dati zoževanju obsega intervencij družbenopolitičnih skupnosti v razširjeno reprodukcijo ter na optimalnost pri izgradnji novih kapacitet.

Spopadi zaradi ekonomskih interesov v grupacijah, med njimi teritorialni interesi zahtevajo, da se obdelajo posebni mehanizmi in metode strokovnega arbitriranja ter splošni principi o dogovarjanju in sporazumevanju pri investicijski politiki. Obseg maše akumulacije je dana velikost in se mora prenehati s prakso, da se pri sprejemanju investicijskih sklepov abstrahira to dejstvo. Dupliranje kapacitet, začenjanje investicij brez določenih sredstev je še vedno posledica močnega vpliva političnih činiteljev na trošenje akumulacije za

realizacijo ekonomsko premalo proučenih programov ter za razne negospodarske namene, kar je v popolnem nasprotju z intencami reforme.

Pri realizaciji osnovnega cilja reforme, intenziviranja gospodarjenja ima eno izmed najpomembnejših vlog zniževanje proizvodnih stroškov. Primaren interes samih delovnih organizacij je, da s svojo poslovno politiko in orientacijo, izpolnjevanjem orientacije in tehnologije proizvodnje delujejo v tej smeri. Uspešni rezultati pri zniževanju proizvodnih stroškov se ne morejo popolnoma doseči samo v okviru in na nivoju gospodarske organizacije, ampak tudi v tehnokonomske grupacijah ter drugih oblikah poslovnega povezovanja.

Del proizvodnih stroškov pa je poleg tega pogojen tudi z odločitvami izven gospodarskih činiteljev, kakor tudi z instrumenti delitve in pogoji gospodarjenja. Zaradi tega se morajo energično preprečevati vse tiste poteze, ki bi direktno ali indirektno povzročale povečevanje proizvodnih stroškov. Poleg obstoječih se ne bi smele uvajati nove zakonske ali na ta način dogovorjene obveznosti, s katerimi bi se obremenjevalo gospodarstvo, niti se ne bi smela povečevati njihova sedanja višina. Nekatere obveznosti, ki močnejše obremenjujejo proizvodne stroške kot so: obresti, zemljiška renta, sodne in druge takse, vodni in nekateri drugi prispevki ter podobno, bi se morale revidirati že na začetku 1969. leta. Zbornica bo za vsako izmed teh kategorij o sodelovanju z ustreznimi ustanovami pripravila tudi konkretne predloge.

Instrumenti delitve ter zakonske in pogodbene obveznosti delovnih organizacij je potrebno prilagoditi tako, da bodo v skladu z gibanjem dohodka v gospodarstvu ter njegovim spreminjanjem.

Pri primarni delitvi je potrebno z ukrepi ekonomske politike in sistemom samoorganiziranja vplivati na stabilnost pogojev, na formiranje cen, a s tem tudi na stabilnost pogojev delovanja podjetij ter omogočati konkretizacijo dolgoročne razvojne poslovne politike. V tem smislu bodo samostojna podjetja pod vplivom vedno bolj svobodnega formiranja cen in razvitejšega mehanizma dogovarjanja v asociacijah postala vedno bolj organizacije odprtega tipa, prepletene z vezmi različnih intenzitet z drugimi delovnimi organizacijami zaradi doseganja trajno učinkovite proizvodnje. V ta namen je potrebno regulirati sporazumevanje in dogovarjanje gospodarstva na višjih nivojih odločanja (v asociacijah, tehnokonomske grupacijah ipd.).

Zaloge, ki predstavljajo posebne družbene materialne rezerve se morajo financirati s postopnim izločanjem dela kvalitetnih denarnih sredstev oziroma družbene akumulacije. Obratna sredstva in kratkoročni gospodarski krediti ne morejo brez vidnejših negativnih posledic pri stroških poslovanja dolgoročno kriti takšne zaloge.

Del blaga med zalogami se ne prikazuje realno. Substanca je praktično načeta, med tem pa zakonski predpisi insistirajo na njeni ohranitvi. Takšne zaloge se lahko realizirajo samo po realni vrednosti, to je z izgubo. Rešitve morajo izhajati iz tega, da se z določenim „investiranjem“ v zmanjšanje zalog sprostijo sredstva, ki so z njimi blokirana in sicer tako, da se s postopkom zagotovi delovni organizaciji, da lahko pod določenimi pogoji regresira del izgubljenih obratnih sredstev. Dosedanja prizadevanja, da bi ta problem rešili tako, da bi izgubo porazdelili na nekaj let, niso dala pomembnejših rezultatov. Znižanje cen blaga, ki je na zalogah, je potrebno omogočiti tudi z zmanjšanjem poslovnega sklada delovnih organizacij.

S kreditno in finančno politiko je potrebno stalno krepiti materialni in finančni položaj gospodarstva. Z neposrednim sodelovanjem med gospodarskimi organizacijami, bankami in njihovimi asociacijami je potrebno ustvarjati pogoje za večjo mobilnost in gibljivost denarja. Ukrepe kreditne politike, ki jih izvaja narodna banka zaradi ohranitve stabilnosti, je potrebno tako konstituirati, da bodo poslovnim bankam omogočali, da bodo obdržale propulzivne proizvodnje, zlasti izvozne, a s tem tudi stabilnost kreditne politike.

Dosedanja kreditna politika je bila takšna, da se je gospodarstvo močno obremenjevalo z obrestmi, odplačili in drugimi obveznostmi. S tem se je prenašala akumulacija iz gospodarstva v banke, ki so z njo razpolagale, deloma pa tudi za izpolnjevanje obveznosti družbeno političnih skupnosti.

Težnja po hitrejši cirkulaciji kapitala preko kratkih odplačilnih rokov in brez upoštevanja konkretnih pogojev na tržišču duši tisto, kar je bilo zgrajeno, da bi se ustvarilo in gradilo novo. Obveznosti iz obresti in anuitet mnoge delovne organizacije ne morejo izpolnjevati miti z angažiranjem celotne akumulacije in amortizacije. To predstavlja nevarnost za stabilnost cen, konkurenčno sposobnost, modernizacijo, združevanje ipd.

Proučevanje obveznosti do anuitet mora biti opravljeno z neposrednim sodelovanjem bank, kreditorjev in gospodarskih organizacij obveznikov, in sicer tako za posojila iz prejšnjih skladov družbeno političnih skupnosti, kakor tudi za tista iz kreditnih skladov bank.

Zagotavljanje sredstev za kreditiranje posameznih velikih proizvodnih programov, kakor tudi za večja vlaganja v inozemstvo predstavlja resen problem v pogojih, ko so decentralizirana bančna in druga sredstva. Banke, ki razpolagajo s kvalitetnimi viri sredstev za srednjeročno in dolgoročno vlaganje, bi morale sporazumno združiti del sredstev, zbirati druga prosta sredstva amortizacije iz skladov ter kreditirati programe, ki so splošnega pomena za celotno gospodarstvo. Viri teh sredstev bi bili lahko anuitete za posojila iz skladov družbenopolitičnih skupnosti, posojila iz tujine, razpisovanje posebnih namenskih prostovoljnih posojil ter izdajanje obveznic.

Hitrejši razvoj nerazvitih republik in krajev, ki bi bil najmanj za 2% večji kot v jugoslovanskem poprečju, je potrebno zagotoviti z boljšim funkcioniranjem sklada kakor tudi s konkretnimi ukrepi ekonomske politike, s katerimi bi se spodbujalo prelivanje sredstev iz razvitih območij v nerazvita.

Razširjenje ekonomskih odnosov z deželami v razvoju ter razširjanje proizvodne in druge gospodarske kooperacije s tujimi partnerji mora temeljiti na vrsti akcij: grupacij gospodarskih organizacij, poslovnih skupnosti, združenj in posameznih podjetij, ki morajo pripraviti programe za skupen razvoj proizvodnje, opravljanje uslug in skupno politiko realizacije pri razvoju posameznih gospodarskih panog v deželah v razvoju ter predlagati naš delež in o tem razpravljati na meddržavnih razgovorih.

Z nadaljnjim ispopolnjevanjem deviznega režima je potrebno omogočiti, da bodo gospodarske organizacije razvijale posamezne oblike proizvodnje in druge kooperacije ter da bodo lahko avtomatično uporabile del ustvarjenih deviznih sredstev in sicer za te namene. Velikim izvoznikom, gospodarskim organizacijam in poslovnim skupnostim pa je potrebno omogočiti, da razpolagajo z do 20% deviznih sredstev, ki jih ustvarjajo z izvozom in sicer zaradi vlaganj v tujini ter hitrejšega uresničevanja svojih programov modernizacije.

Z ustreznimi ukrepi gospodarske politike je potrebno spodbujati, da se bo z razvitimi deželami razširila kooperacija in skupno vlaganje, zlasti v modernizacijo in specializacijo posameznih podjetij in obratov. Te ukrepe morajo izvajati banke in sicer s kreditno politiko, stimulacijo uvoza (predvsem uvoza po teh osnovah) ter ustreznimi kreditnimi pogoji.

Domači proizvodnji je potrebno zagotoviti zaščito in sicer na osnovi recipročnih ukrepov ter s politiko carinskih in davčnih tarif, da bi se uskladile domače in tuje cene ter spodbudile določene oblike izvozne ekspanzije in ekonomskega sodelovanja.

Večje nakupe opreme ter odkup licenc v razvitih deželah bi bilo potrebno uporabiti kot osnovo za razširitev kooperacije s temi deželami.

Organizacijske oblike kot so sporazumi in pogodbe v zvezi z nastopom na tujih tržiščih, ustvarjanje skupnih mešanih teles, odpiranje trgovskih predstavništev, povezovanje s tujimi trgovskimi organizacijami in zastopništvu je potrebno nadalje razvijati, in sicer glede na specifične pogoje na posameznih tržiščih.

Za ta namen je potrebno nadalje intenzivneje razširjati in bogatiti oblike ekonomske propagande ter tudi povečevati materialna sredstva. Sredstva je potrebno zagotavljati tako pri uvoznih dajatvah, poleg tega pa tudi z udeležbo gospodarskih organizacij in združenj in sicer tako, da bodo one določale namen in oblike propagande ter njeno uporabo.

Za uresničevanje ciljev nadaljnjega ekonomskega razvoja je posebnega pomena premagovanje našega zaostajanja v produktivnosti in tehnologiji oziroma tako imenovanega „tehnološkega prepada“. V tem smislu je potrebno poleg vlaganj v opremo in procese dati pomen in zagotoviti odločilnejši vpliv kreativnim faktorjem kot so: programiranje razvoja, raziskovalno razvojna dejavnost, usklajevanje visokošolskega izobraževanja s potrebami celotne družbe in gospodarstva posebej ter razvijanja na višji stopnji upravnega in poslovnega odločanja. Če se v današnjih pogojih sodobne tehnološke revolucije to ne bo razumelo kot imperativ razvoja, se bo ta „prepad“ glede na razvite dežele še nadalje poglobljajal.

Pri programiranju je potrebno hitrejše osvajanje sodobnih metod in uporabljanje modernih sredstev kot so adekvatna organizacija gospodarstva na vseh nivojih, da bi se lahko za ta namen jasneje definirali cilji in določila projekcija razvoja posameznih podjetij, panog in grupacij glede na tržišča, proizvodne kapacitete in nivo tehnologije. Obdelava metodologije programiranja mrežastega planiranja, spremljanja in valorizacije doseženih rezultatov je prvenstvenega pomena. S spremembami v sistemu družbenega planiranja je potrebno zagotoviti medsebojno odvisnost s programiranjem in planiranjem na nivoju gospodarskih organizacij in asociacij.

S predpisi o tehničnih pogojih za opravljanje določenih dejavnosti, tehničnih lastnosti, ki jih morajo imeti nove kapacitete ter z minimalno velikostjo teh kapacitet, ki se lahko zgradijo, je potrebno spodbujati procese integracije, optimalizacijo kapacitet ter razne oblike kooperacije in združevanja sredstev.

Zbornice in poslovne asociacije morajo dajati polno podporo uveljavljanju sodobnih metod in sredstev pri upravljanju, pri tekočem in dolgoročnem odločanju v gospodarstvu. Nadalje je potrebno izpopolnjevati naš samoupravni sistem, da bi se ustvarili pogoji za polnejši razvoj tehnologije, optimalizacijo programov in poslovnih odločitev na vseh nivojih. V okviru tega je posebej aktualno vprašanje programiranja in operativno upravljanje v tako imenovanih zapletenih in velikih sistemih infrastrukture, kar je potrebno vključiti v dolgoročne raziskovalne projekte, ki so posebnega družbenega pomena.

Izgrajevanje sodobnega sistema informacij v okviru gospodarstva in izven njega je prioriteta naloga, od katere je odvisna učinkovitost funkcioniranja gospodarstva in samoupravnih organov, hkrati pa eksaktne informacije predstavljajo objektivno osnovo za pospešene procese integracije in samoorganiziranja gospodarstva. V tem smislu je potrebno z ostalimi organi intenzivno raziskovati in izgrajevati sistem informiranja in informacij.

Družbeni plan razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta je sprejel kot eno izmed osnovnih določil, „da se bo vrsta gospodarskih aktivnosti ter

funkcija gospodarskega sistema izoblikovala s samoupravnimi in poslovnimi dogovori med gospodarskimi subjekti in nosilci odločitev“. To določilo se ne uresničuje zadovoljivo in to na ključnih področjih, ki se ne morejo optimalno regulirati samo z ukrepi ekonomske politike, ki jih predpisuje družbenopolitična skupnost. To se nanaša predvsem na razširjeno reprodukcijo in usmerjanje razvoja posameznih dejavnosti, na odnose na tržišču in konkretizacijo politike cen, notranjo delitev, a v veliki meri tudi na usmerjanje zunanje trgovinske menjave. V tem obdobju je bilo v ospredju predvsem decentralizacija samoupravljanja v delovnih organizacijah in krepitev samoupravne vloge delovnih enot. Ni pa se močneje razvijal proces afirmacije višjih nivojev odločanja, čeprav je bilo to nujno.

Konstituiranje sistema dogovarjanja in sporazumevanja med delovnimi organizacijami zaostaja za potrebami prakse tako v družbenih normativnih aktih, kakor tudi v internih normativnih aktih delovnih organizacij in njihovih asociacij. Zaradi tega prizadevanja enega dela gospodarstva, da bi s sporazumevanjem našli skupne rešitve za zelo zapletene probleme kot pogoja gospodarjenja, pridobivanja in delitve dohodka, razširjene reprodukcije, ekonomskih odnosov z inozemstvom ipd. — ostajajo brez rezultatov in to bodisi zaradi odpora manjšine ali nespoštovanja skupaj sprejetih sklepov pri posameznih udeležencih dogovarjanja.

Ni mogoče še nadalje ostati samo na pravnih določilih, po katerih se vsi ti odnosi regulirajo bodisi kot odnosi iz obligacijskega prava, ki se rešujejo soglasno z voljo strank in ki obvezujejo samo te stranke, ali s prisilo državnih organov, katerih odločitve potem obvezujejo vse organizacije združenega dela, na katere se nanašajo.

Ustanavljanje pravne kategorije statutarnega sporazumevanja z obveznimi pravnimi posledicami, ki se nanašajo na zainteresirane organizacije združenega dela morajo izpopolniti praznino med kategorijami obligacijskega in javnega prava. To bo praktično povzročilo, da bo s samoupravnim dogovorom določena kvalificirana večina samostojnih organizacij združenega dela lahko obvezovala manjšino, ki je abstimirala ali se ni strinjala, če je bil izveden vnaprej predviden postopek in določena procedura pri dogovarjanju in dana možnost vsem zainteresiranim organizacijam, da sodelujejo in branijo svoje poglede in stališča.

Brez takšnega statutarnega sporazumevanja z obveznim učinkom za vse zainteresirane organizacije združenega dela ne bo mogel biti v perspektivi institut samoorganiziranega dogovarjanja dominantna metoda reševanja odnosov pri gospodarjenju in način družbenega usmerjanja.

Na koncu bi vas, tovarišice in tovariši, želel zaprositi, da zbor sprejme sklep, s katerim bomo zadolžili komisijo za izdelavo resolucije, da sklepe skupščine zvezne gospodarske zbornice, ki jih bomo v celotnem besedilu tudi pisмено poslali, na ustrezen način vključili v resolucijo.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanika Zora Smoljanović.

ZORA SMOLJANOVIĆ (volilna enota Zagreb I):

Želela bi govoriti o končnem dokumentu, ki se imenuje resolucija o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana do 1970. leta.

Čeprav je resolucija sestavni del materiala o rezultatih srednjeročnega plana, ali bolje povedano povzetek teh materialov, ker so v njej konstatacije o prehojeni poti in ukrepi za nadaljnjo realizacijo plana, pa moram povedati, da sem razmišljala in tudi v odboru postavila vprašanje, v odboru, katerega sem član, ali je potreben takšen dokument. Za mene pomeni resolucija širšo politiko, gospodarsko politiko za daljši čas, kot je na primer resolucija o stanovanjski reformi. Ta politika je določena v vseh dokumentih o reformi, zlasti se v srednjeročnem planu in kljub temu za vsako leto določamo ekonomsko politiko za to leto.

Predlagala sem in mislim, da bi bilo bolj primerno, če bi sprejeli dokument, v katerem bi bili konkretni ukrepi, ki morajo pospešiti realizacijo srednjeročnega plana in principov, ki so bili določeni z reformo. Če bom uspela, ne vem, vendar bi pa rada dala svoj prispevek k hitrejši in čimbolj konkretni realizaciji srednjeročnega plana.

Moram reči, da me bolj zanima današnja razprava in prispevek diskutantov k iskanju rešitev, kako hitreje napredovati pri realizaciji z reformo določenih principov, ki so samo deloma obdelani v srednjeročnem planu. To je jasno, ker je plan vezan na določen rok in čas, a reforma je dolgoročni proces, ki zahteva stalno obdelavo, izgrajevanje instrumentov in ukrepe za realizacijo teh principov.

Dosegli smo soglasje in pri tem ni nobenih problemov od baze do zvezne skupščine, kar se tiče vseh principov, določenih z reformo. Toda to ni vse. Realizacija principov zahteva izgrajevanje sistema, sprejemanje vrsto zakonov in instrumentov, sklepov in ukrepov. Eno in drugo soglasje je enaka garancija za dosledno realizacijo reforme, principov, ki so bili določeni z reformo.

Bilo bi preostro, ko bi dejala, da pri realizaciji principov ne dosegamo tolikšnega soglasja kot pri določanju principov, bilo bi pa realno reči, da imamo pri realizaciji še vedno vrsto odprtih problemov, ki zavirajo realizacijo z reformo določenih principov. Razprava o resoluciji je odkrila tudi nekatere izmed teh problemov. Nekateri trdijo, da zvezna skupščina sprejema preveč konkretne ukrepe ter da s tem zmanjšuje iniciativo tako republik, kakor ostalih družbenopolitičnih skupnosti ter delovnih organizacij. Drugi trdijo nasprotno, da je v naših dokumentih preveč načel in splošnih stališč.

Če hočemo ali ne, moramo priznati, da so vedno bolj žolčne razprave o tem, kdo ima pravico pri obdelavi, pri sprejemanju ukrepov in zakonskih predpisov. Mislim, da moramo to do konca razčistiti in sicer, kaj mora regulirati republika a kaj ostale družbeno politične skupnosti in delovne organizacije. To je nujno tudi zaradi tega, ker bomo tako razmejili tudi naše odgovornosti. To za mene ni težak problem: kdo sprejema politiko, ta mora sprejemati tudi osnovne instrumente, zakone in predpise za realizacijo te temeljne politike. Vsi ostali činitelji, da jih tako imenujem, sprejemajo na osnovi te politike jasne in konkretne instrumente za realizacijo politike. Če tako postavimo, potem so nam tudi jasne odgovornosti.

Imamo še en problem pri realizaciji principov, a to je nedoslednost pri realizaciji tistega, kar smo sprejeli. Pri nedoslednosti nastaja problem, da principe težko usklajujemo z bilancami in trenutnimi težavami. Samo detajl kot komentar k tej trditvi. Sprejeli smo zakon o dohodku. Po mojem mnenju je njegova največja vrednost v tem, da zahteva spremembo vseh predpisov, ki so doslej podrobno regulirali, koliko gospodarstvo sme in koliko ne sme uporabiti od sredstev, ki mu ostanejo po delitvi. Po zakonu o dohodku se reguliranje tega jasno prepušča statutom in dokumentom delovnih organizacij, da one to regulirajo.

Sedaj, ko sprejemamo spremembo in dopolnitev nekaterih zakonov, brez katerih ni mogoče realizirati temeljnega zakona o dohodku, predlagatelj že pri zakonu o sredstvih ni dosleden, ker si pridružuje pravico, da določa procent konkretno za rezervni sklad in to zaradi tega, ker smo spet mi s svojimi sklepi in to s sklepi zvezne skupščine ta sklad razprodali. Znani so naši sklepi, da smo določili, da mora iz tega sklada iti 30% za kreditiranje opreme, za razliko v ceni pri prodaji zalog itd. Pomeni, da si je treba pri tem zagotoviti ravnotežje v bilanci.

Vem, da je to težko, vendar pa se moramo trdno dogovoriti. Kadar hočemo realizirati kakšen princip, potem moramo izločiti trenutne težave, ki so povezane z bilancami. Princip je potrebno dosledno realizirati, a težave in probleme, ki so začasni, reševati s prehodnimi določbami zakona v določenem roku ali s posebnimi ukrepi, ki imajo tudi svoj konec. Brž ko bomo ti dve stvari izločili, potem bomo, v to sem prepričana, imeli jasnejše račune in doslednejše izvajanje principov in plana.

To sem vam rekla zaradi prihodnjih rešitev, ker vam je znano, da pri zvezni skupščini formiramo vrsto komisij z nalogo da se opravi revizija zakonov in ukrepov, a kjer je potrebno, da se predlagajo tudi novi zakoni, da bi se ti zakoni uskladjali s principi, to je, da bi se lahko dosledneje realizirali principi. Jasno je, da bodo morale te komisije dati odgovore na številna odprta vprašanja. Vzemimo na primer devizni sistem — zakaj ne obravnavamo deviznih sredstev enako kot dinarska sredstva. Zakaj bančni kapital ne spremlja

integracijskih procesov in gibanj v gospodarstvu? Kaj je potrebno spremeniti in popraviti v tem sistemu, da bo gospodarstvo resnično vplivalo tudi na konkretno politiko pri razpolaganju s sredstvi v bankah, zlasti na razširjeno reprodukcijo?

Kar se tiče ocene stanja, sem pri prebiranju resolucije prišla do naslednjih konstatacij.

Ocene stanja na posameznih področjih so po mojem mnenju točne. Temeljiijo na analizah in pokazateljih, ki so obdelanih v materialih, v 15 knjigah, kot je dejal naš predsednik, in še v drugih materialih, ki smo jih dobili. Kot novost glede na te materiale, ki se imenujejo element ekonomske politike, so v teh materialih tudi stališča, ki so bila s pripombami in predlogi naslovljena na materiale, katere je izdelal zavod za planiranje. Če bi šli od konstatacije do konstatacije bi po mojem mnenju prišli do spoznanja, da je vse določeno, zelo lepo formulirano in da ni nič izpuščenega. Pri oceni stanja pa je po mojem mnenju dana bolj ocena posledic, ne pa ocena vzrokov, ki so privedli do teh posledic. Če bi začeli pri teh drugih ocenah, potem, o tem sem prepričana, bi bili ukrepi za realizacijo določenih konstatacij konkretnější.

Čeprav so tudi konkretne rešitve in konkretni izračuni, ker je točno izračunano, npr. kolikšna mora biti rast gospodarstva, pa se mi zdi, da so formulacije o tem, kaj je potrebno storiti, zelo posplošene, direktivne, zlasti še v tistem delu, ko se govori o delovnih organizacijah ter da ni predlaganih zadosti konkretnih ukrepov pri razmejevanju zadev federacije, republike in ostalih družbeno političnih skupnosti in delovnih organizacij. Izhajam iz tega, da mora tisti, ki določa princip, določa politiko, takrat, ko konstatira neko stanje in ga ocenjuje, biti pripravljen dati tudi rešitve, ki morajo realizirati tisto, kar je konstatirano.

Na koncu resolucije, kjer se govori, kaj je potrebno storiti v obdobju do 1970. leta, je rečeno, da je potrebno analizirati, proučiti in ukrepati. Mislim, da imamo zadosti materialov, ki smo jih proučili, preučili smo stanje skoraj na vseh področjih družbenega življenja, a smo manj odločni pri sprejemanju konkretnih sklepov. Postala je že praksa, da se brž ko se začne govoriti o kakšnem področju, sklene, kako je potrebno analizirati pa ne glede na to, da imamo materiale in analize. Komisije in analize so postale pri nas moda.

Pri čem bom jaz kot poslanka vztrajala? Prvič, v drugem delu resolucije, ki se imenuje „Politika in ukrepi za razvoj v prihodnjem obdobju“, insistiram, da se izdela konkreten plan ukrepov in sklepov. Ne insistiram na tem, da že sedaj na hitro sprejmemo in brez temeljitih razprav novi devizni režim, kreditni in bančni sistem, kot se to sliši v diskusijah. Po kritikah, ki so naslovljene na zvezno skupščino, kaže, da bi bilo potrebno vse spremeniti in da je za vse kriv sistem, kot se to sliši v diskusijah. Po kritikah, ki so naslovljene na zvezno skupščino, kaže, da je potrebno vse spremeniti, da je za vse kriv sistem, s čimer se

pa ne strinjam; zavzemam pa se, da bi temeljito pregledali, kaj je dobro v teh sistemih, kaj je treba spremeniti, ker tako (kot je zdaj delovne organizacije, vedno pričakujejo kakšne spremembe in to negativno vpliva na njihovo poslovanje.

Z resolucijo, kot smatram, imamo ukrepe, da tako rečem, dolgoročnejšega značaja kot so devizni in kreditni sistem, vendar pa mora imeti ta dolgoročnost svoj konec. Mislim, da je konec dan v programu našega zbora. Že so formirane komisije, ki morajo predlagati takšne ukrepe, vendar pa moramo insistirati, moramo biti odločnejši pri sprejemanju konkretnih ukrepov pa čeprav bi bili parcialni, moramo pospešiti realizacijo plana. Na katere ukrepe mislim?

Kot prvo, v materialih trdimo, da nismo zaustavili nadaljnega obremenjevanja gospodarstva. Vemo, kako se to obremenjevanje giblje iz leta v leto. Odločni smo pri trditvi, da moramo odnos med gospodarstvom in družbeno skupnostjo spraviti v skladnost, vendar pa tej odločnosti po mojem mnenju ne sledijo tudi odločni in konkretni ukrepi ter sklepi. V materialih se predvidevajo nekateri parcialni ukrepi — obresti, carine, prispevek za Skopje, toda niti pri teh predvidevanjih nismo do konca odločni, ker pravimo konkretno pri obrestih na poslovni sklad na strani 18, da je potrebno odpraviti obresti, a na strani 31 (predzadnji odstavek) pravimo, da se odpravljajo fiskalne obveznosti po končni izpolnitvi obvez. To je lahko tudi po 1970. letu. Katere obveznosti, koliko jih je, kaj vse lahko vpliva na njihovo prolongiranje, vse to moramo razčistiti. Konkretno predlagam glede fiskalnih obveznosti, da se do 1970. leta vodi pri obrestih na poslovni sklad selektivna politika v tem smislu, da se na nekaterih področjih in nekaterim panogam znižajo obresti ali pa prepustijo gospodarstvu za razširjeno reprodukcijo, kot smo storili pri rudnikih, da se del obresti, ki je bil povečan po revalorizaciji osnovnih sredstev, vrne delovnim organizacijam, kar smo, če se dobro spominjam, določili tudi z reformo, da se pri sprejetju resolucije sprejme tudi sklep o ukinitvi obresti na poslovni sklad 1970. leta, da se hkrati sprejme tudi sklep o novih višinih sredstev za sklad za razvoj nezadostno razvitih območij. Predlagam, da bodo to sredstva (to je predlagano tudi v materialu) bivših investicijskih skladov, toda to se naj konkretno sklene. Nadalje, da se pri sprejemanju resolucije določi politika financiranja nerazvitih območij in to konkretno. Mi na primer stalno govorimo, da se mora gospodarstvo razvitejših orientirati na nerazvita območja, ne da bi se dajala socialna pomoč, temveč da bodo to ekonomski računi enaki za ene in druge. Kako to konkretno doseči, kateri instrument mora spodbuditi stimulacijo enih in drugih? Kar se tega tiče, imamo zadosti konkretni.

Predlagam tudi, da se ob razpravi o določanju nadaljnje politike nerazvitih izločijo dosedanje obveznosti, ki se morajo izpolniti. Meni kot poslanki, to moramo povedati, ki že več kot 4 leta

sedi tukaj v skupščini, mi nikoli jasno, zakaj se te obveznosti ne izpolnjujejo tako, kot je planirano. V tem planu moramo biti popolnoma jasni, kaj hočemo in to, kar hočemo, je potrebno utemeljiti s konkretnimi rešitvami, ne pa s splošnimi formulacijami.

Drugič, z reformo smo določili odnose pri razpolaganju s sredstvi, ki so namenjena za vlaganje v osnovna sredstva. To razmerje je določeno s 70 — 30, kar pomeni gospodarstvu 70, a družbeni skupnosti 30. S takim razmerjem smo gospodarstvu omogočili, da bo nosilec razširjene reprodukcije in nosilec vseh sklepov pri investicijskih vlaganjih.

Ali smo dosledno uresničili ta princip? Čeprav danes ne insistiram na tem, da bi se to razmerje spremenilo, ker smo ga sami določili z reformo, a če bi ga spremenili, bi morali spremeniti materialna razmerja v planu, vendar pa moram reči, da je z reformo določeno razmerje spremenjeno v škodo gospodarstva in to za nekaj odstotkov. Trdim, da obremenjevanje gospodarstva ni samo zasluga federacije, temveč tudi vseh družbenopolitičnih skupnosti. To je potrebno jasno analizirati in dokazati. Mi smo vsa sredstva bank — mislim na kreditne sklade, na tisti del, ki se nanaša na investicije — razglasili za sredstva gospodarstva, ker smo računali na dejstvo, da preko skupščin vodi politiko na tem področju gospodarstvo. Toda v praksi je drugače. Splošno kreditno politiko vodi skupščina, v kateri sedijo uradniki iz gospodarstva, a konkretna investicijska politika in odobravanje kreditov izrecno spada — po zakonu o bankah — v pristojnost kreditnih odborov, ki jih sestavljajo uslužbenci bank, ne pa gospodarstva.

Če hočemo ali ne, priznati moramo, da je gospodarstvo še vedno odvisno od bank in njihovih sklepov, ker za teh 70% sredstev, kolikor se računa, da so sredstva gospodarstva, podatki kažejo, da je gospodarstvo 1966. leta razpolagalo s 38,8% sredstev za razširjeno reprodukcijo, a 1967. leta s 32%, pomeni torej za 6,8% manj, čeprav bi moral biti ta procent po reformi mnogo večji.

Analize kažejo, da predstavljajo v jugoslovanski investicijski banki 90% virov sredstev sredstva federacije, a pri virih sredstev vseh specializiranih bank predstavljajo sredstva federacije 85%, a pri ostalih bankah je 74% sredstev že v naprej usmerjenih, govorimo pa o gospodarstvu kot nosilcu razširjene reprodukcije, o samoorganiziranju in samofinanciranju gospodarstva.

Tega problema ne bomo rešili danes, toda danes moramo to ugotoviti kot problem z obveznostjo, da se ta razmerja do konca razčistijo, da razčistimo, s čim v resnici razpolaga gospodarstvo brez vpliva od zunaj, a s čim družbenopolitična skupnost, do konca razčistiti odnose med družbeno skupnostjo in bankami, zlasti pri specializiranih bankah, ki so po mojem mnenju še vedno bolj državne, kot poslovne in samostojne.

Pri tem moram dati komentar. Nujen je zato, ker so deljena mnenja o koncentraciji kapitala. Doslej smo s fiskalnimi obveznostmi koncentrirali

v splošnih investicijskih skladih, z zakonom smo imeli določen prispevek namenjen, da ga tako imenujem, za koncentracijo, ekonomsko koncentracijo, ki nam je osnovni cilj, če hočemo realizirati tisto, kar smo sami proklamirali — samoorganiziranje in samofinanciranje gospodarstva. Moram konstatirati, da prvi dve koncentraciji še vedno dominirata, da sta še najmočnejši in da celo negativno vplivata na tretjo koncentracijo, ki se imenuje ekonomska in smo jo določili kot osnovno politiko, a njena realizacija je še vedno počasna.

Če je potrebno, da se izjasnim, potem sem za to, da prva koncentracija postopoma izumira v korist ekonomske koncentracije, medtem ko moramo namensko koncentracijo še obdržati in sicer za splošne družbene potrebe, tudi namensko koncentracijo gospodarstva, vendar pa v celosti na samoupravnih odnosih, ne pa kot skupne rezerve. Jaz sem za rezerve, sem za solidarnost, vendar pa naj o tej solidarnosti odloča gospodarstvo, ne pa da se ta sklad spreminja, kot se dejansko dogaja, v drugi občinski investicijski sklad.

Ekonomska koncentracija in samoorganiziranje gospodarstva pa zahtevata tudi drugačno banko in drugačne odnose med bankami, zlasti odnose med narodno banko in poslovnimi bankami.

Ti odprti procesi zahtevajo tudi drugačen bančni sistem. Prepričani bodite, da so banke še precej odmaknjene od integracijskih procesov, medtem ko gospodarstvo trasira pot v svojem razvoju preko meja občin in Jugoslavije, a bančni kapital ima še vedno določene meje obče in republike.

V materialih je na koncu zapisano, da bodo banke skupaj z delovnimi organizacijami proučile anuitete. Mislim, da potem, če bi bilo pri poslovnih partnerjih res poslovnost, in sicer tista, ki jo nenehno zahtevamo in iščemo, ta problem ne bi smel dobiti tolikšnih dimenzij, da bi morala na njegovo rešitev vplivati družbena skupnost. Če ima neko podjetje perspektivo, a je trenutno zaradi anuitet zašlo v težave, njegova perspektiva pa daje garancijo za hitrejši vračanje teh anuitet, potem bi to moral biti predmet pogodbenih odnosov in pri tem sploh ne bi smelo biti problema zaradi prolongiranja takšnih anuitet.

PRESEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Dušan Petrović.

DUŠAN PETROVIĆ (volilna enota Arandjelovac):

Tovarišice in tovariši poslanci, dobili ste sklepe sveta Zveze sindikatov Jugoslavije o realizaciji in nadaljnjem uresničevanju družbenega plana razvoja.

Smatram, da moramo te sklepe skupaj s stališči in odločitvami VI. kongresa Zveze sindikatov upoštevati ter da morajo dobiti ustrezno mesto pri definiranju politike nadaljnje realizacije druž-

benega plana pri izdelavi konkretnih rešitev ekonomske politike, ter pri izgrajevanju gospodarskega sistema, zdravstvenega in polkojninskega zavarovanja, izobraževanja in drugih rešitev na posameznih področjih družbenega dela.

Diskusija v Zvezi sindikatov je v glavnem podprla temelje resolucije, ker pri vrsti vprašanj izražajo tudi stališča VI. kongresa Zveze sindikatov.

Poleg enotnih pogledov o najpomembnejših vprašanih politike nadaljnjega razvoja, kar je ocenjeno kot zelo pozitivno, so se v naših diskusijah pojavile tudi številne kritike in zahteve, da se zagotovi dosledna konkretizacija, ki bi morala omogočiti uresničevanje ciljev, ki so v resoluciji.

Seveda se vrsta teh kritik nanaša tudi na našo aktivnost in obveznosti Zveze sindikatov, da na vseh nivojih konstruktivno prispevamo k realizaciji nalog, ki so v planu, in od katerih je odvisno uresničevanje naslednje etape reforme ter naš bodoči socialistični razvoj.

V tem smislu smo obvezali predsedstvo in svet Zveze sindikatov Jugoslavije, da nekatere izmed teh odprtih problemov proučita in sprejmeta stališče.

V diskusiji, ki je bila v delovnih organizacijah, republikah, na razgovorih z grupacijami in v svetu Zveze sindikatov smo ocenili uresničevanje družbenih kvalitet reforme in panog. Te ocene kažejo, da je bila v osnovi dosežena odločilna zmaga nad pritiski starega ter da smo se uspešno obranili različnih vplivov in napadov na samoupravljanje, na naš odnos do blagovne proizvodnje, tržišča ipd.

Doseženi rezultati kažejo, da se je v tem obdobju samoupravni razvoj močno afirmiral ter da je na tej osnovi razvila široka ustvarjalna iniciativa delavskega razreda in delovnih ljudi. Zmagalo je spoznanje, da je potrebno gospodariti na novih osnovah, vedno bolj prihaja do odločnega spopadanja z negativnimi pojavi, ob iskanju rešitev v lastni sredini in vedno manj v pričakovanju rešitev od zunaj. Vse to zagotavlja pomembno vlogo delovnim ljudem kot odločilnim kreatorjem in nosilcem reforme.

Toda naravno je, da se pri ocenjevanju prehojene poti bolj ukvarjamo s težavami, slabostmi in problemi in zato mi dovolite, da povem nekaj naših kritičnih ocen o dosedanjem uresničevanju srednjeročnega plana.

Srednjeročni plan v bistvu izraža konkretizacijo ciljev reforme. Toda v kvantifikacijah posameznih nalog je bil pogosto prisoten razkorak s temi cilji. V planu so ohranjeni elementi kompromisa, samoupravnega in etatističnega in zaradi tega tudi nosi ostanke predreformne logike. Ni bila zadostna sinhronizacija nekaterih ukrepov ekonomske politike in rešitev v gospodarskem sistemu s cilji, ki so v planu. Občutili je pomanjkanje solidnejše analize stanja in gibanja v gospodarstvu in družbenih službah. Bili su počasni in premal učinkoviti pri reševanju aktualnih problemov ter pri izdelavi projekcije razvoja nekaterih proizvodnih kompleksov, kadrov itd.

Vse to je omejevalo uresničevanje ciljev reforme ter zaviralo integracijske procese ipd. V naslednji etapi realizacije plana je potrebno premagati te slabosti in zagotoviti, da se bodo principi reforme dosledneje realizirali. Posebej opozarjamo na dejstvo, da socialni problemi niso bili zadosti integrirani v koncept družbeno ekonomskega razvoja, da so rezultati na nekaterih področjih precej nižji, kot se je pričakovalo. Na drugi strani pa so nekatera neenakomerna gibanja, nadalje nekateri pojavi nesocialističnega prilaščanja dohodka in sploh neenakomerna razdelitev bremen reforme privedla do resnejših problemov življenjskega standarda, a pri nekaterih delih delavskega razreda in delovnih ljudi tudi do izrazitih pojavov socialne neenakosti.

Zapletenost problemov, ki so nastali zaradi nezaposlenosti ter analogno temu obdelava kompleksa ukrepov in reševanje teh problemov od začetka ni bilo zajeto v koncepciji srednjeročnega plana tako, kot danes gledamo na ta vprašanja. Ali bolje povedano, šele ob teži teh problemov smo spoznali, da je maksimalna zaposlenost eden bistvenih elementov, bistven cilj koncepcije družbeno ekonomskega razvoja ter da je na tej osnovi treba sedaj iskati programske ukrepe ter konkretne rešitve. Toda gibanja v preteklih osmih mesecih tega leta kažejo, da se ti cilji še ne uresničujejo, ker je ponovno prišlo do povečanja nezaposlenosti. Čeprav dobiva zaposlovanje danes družbeno ustrezno obravnavamo, kar je izraženo tudi v osnovah resolucije, pa si v zvezi sindikatov postavljamo obveznost, mislimo pa, da bi morala tudi celotna družba hitreje odkrivati ukrepe za premagovanje tega stanja ter odločno in učinkovito realizirati tiste ukrepe, ki so bili že doslej sprejeti. Toda zaradi njihovega omejenega učinka je število zaposlenih v družbenem sektorju še vedno za okrog 10.000 oseb manjše kot 1967. leta. Nujno je potrebno sprejeti tudi druge ukrepe, ki bi prispevali k temu, da bi se v prihodnjih dveh letih ta problem vsaj ublažil. Predvidevamo, da se bo v prihodnjih dveh letih zaposlenost v družbenem sektorju povečala za približno 140.000 oseb, kar je po naši oceni minimalna naloga, ki pa ne bo izpolnjena, če se pri tem ne bodo angažirali vsi samoupravni činitelji in vse družbene sile. V skladu v našimi stališči se bo aktivnost sindikatov usmerila najprej na iskanje novih delovnih mest za vse tiste delavce, ki so zaradi modernizacije in spremembe strukture gospodarstva ostali brez zadostno produktivnega dela, a drugič na povečanje zaposlenosti v vseh dejavnostih, kjer so za to dani realni družbenoekonomski pogoji, in tretjič na energično zavzemanje za hitrejšo spreminjanje kvalifikacijske strukture zaposlenih. Glede realizacije našega stališča, da bi odvečnih delavcev ne odpuščali, se v praksi že uveljavljajo pozitivne izkušnje kot je skupno odkrivanje sredstev za produktivno zaposlovanje delavcev, ki postajajo tako imenovani tehnološki višek ali ostajajo brez dela, ker se likvidira nerentabilna proizvodnja. Sedaj

je osnovni problem v pomanjkanju sredstev za prekvalifikacijo delavcev, ki ostajajo brez dela, poleg tega pa tudi kadrovska in organizacijska usposobljenost zavodov za zaposlovanje, da bi se lotili tega dela v širšem obsegu. Mislim, da je nevzdržno, da že imamo danes tako imenovane deficitarne poklice ter da je njihovo število z vsakim dnem večje, a hkrati se še nadalje povečuje število nezaposlenih delavcev. Seveda ostaja tudi v bodoče dinamiziranje gospodarske aktivnosti najpomembnejša naloga. Zaradi tega ji dajemo poseben pomen. Toda to ne izključuje potrebe po vsestranskem obravnavanju tudi drugih ukrepov, ki bi prav tako lahko prispevali k povečanju zaposlenosti. Smatramo, da smo se predolgo zadrževali na načelnih vprašanjih, namesto da bi vse sile usmerili na povečanje gospodarske aktivnosti in razvoj družbenih dejavnosti, ki so potrebne. Tipičen primer za to so uslužnostne dejavnosti in kmetijska proizvodnja. Vsi smo ugotavljali, da sta potrebni, da so potrebe vedno večje, toda pri konkretni realizaciji nismo prišli daleč. Mislim, da takšne učinkovitosti več ne smemo tolerirati, ampak moramo začeti reševati vprašanje razvoja teh dejavnosti, ki ob tem tudi zaposlenost.

In končno tudi tretje vprašanje, ki je hkrati tudi pogoj za večjo zaposlenost, je v tem, kako hitreje spremeniti kvalifikacijsko strukturo zaposlenih. Nekateri izmed doslej sprejetih ukrepov, kot je sprejem pripravnikov, učencev v gospodarstvo, premeščanje kadrov v delovnih organizacijah, zmanjševanja honorarnega in dodatnega dela že dajejo uspehe glede zaposlovanja mladih, zlasti šolanih kadrov. Tako je bilo do konca junija sprejetih na delo okrog 17.000 pripravnikov, a za avgust in september se ocenjuje, da se je to število povečalo še za 7 do 8 tisoč. Toda to je samo polovica predvidenega števila.

Izdelati moramo tudi kriterije za zaposlovanje. To poudarjam zaradi tega, ker nimamo kriterijev in se zato pojavlja pri zaposlovanju protekcionizem in korupcija in to zlasti v tistih sredinah, kjer o sprejemu delavca ne odloča kolektiv.

Po zaslugi solidarnosti in iniciativ delavcev so pa v mnogih delovnih organizacijah vendarle dosegli uspehe pri zaposlovanju. Prizadevati si moramo, da bodo ostali takšni primeri vedno bolj del stalne aktivnosti delavskega razreda, ker se s tem zagotavlja tudi nujen pogoj za socialno varnost delovnih ljudi.

Tovarišice in tovariši poslanci, dovolite mi, da spregovorim tudi o vprašanjih, ki se tičejo življenjskega standarda. O tem smo sprejeli obširna stališča v sklepih, toda ob tej priložnosti bi želel poudariti, da pri poudarjanju zahtev po zagotavljanju za povečanje življenjskega standarda vidimo ne samo trajni cilj socialistične družbe, ampak tudi pomemben razvojni faktor ekonomskega in družbenega napredka ter možnost, da se dosledneje uveljavlja delitev po delu, vidimo rešitve za odprte probleme, ki negativno vplivajo tudi na družbene odnose in na ekonomski razvoj. Zato se zavze-

mamo, da mora tisti, ki ima višji dohodek, več prispevati k reševanju problemov življenjskega standarda, ter da na teh osnovah razvijamo samoupravno solidarnost in vajemnost glede tega. Zato je nujno, da stalno ugotavljamo vse pojave, ki spremljajo razvoj standarda. Zmanjšanje družbenega standarda za 23% letno ob povečanju osebnih dohodkov in osebne potrošnje za 9% v letih 1966. in 1967. očitno predstavlja disproporcijo, ki ni zaželen. Na standard moramo gledati kot na enotnost osebne potrošnje in družbenega standarda. Zaostajanje v družbenem standardu negativno vpliva zlasti na položaj delovnih ljudi, ki imajo nizke osebne dohodke, a lahko pozroči dolgoročneje probleme npr. zaostajanje proizvodnje, izobraževanja, zdravstva, socialnega varstva itd.

Opozoril bi tudi na nekatera disproporcionalna gibanja v osebni potrošnji, ki niso v skladu z našo težnjo, da se ne znižuje življenjski standard delovnih ljudi v vitalnimi elementi potrošnje. Tako je bilo na primer predvideno, da se bo število avtomobilov povečalo po stopnji 16,9%, a se je povečalo za 45,1%. Hkrati pa se je potrošnja nekaterih pomembnejših artiklov kot so mleko, meso, povrtnina, tekstil in drugo gibala po planskih predvidevanjih. To kaže, da je bila skupna moč velikega števila delavcev z nizkimi osebnimi dohodki majhna ter da ni mogla slediti povečanju cen.

Ohrabrujoča so gibanja življenjskega standarda v 1968. letu, ki bi morala nadoknaditi zaostajanje v preteklih dveh letih.

Nedvomno je, da so bile težave v prvih dveh letih uresničevanja reforme ter sploh počasnejši razvoj gospodarstva osnovni vzrok takšnim gibanjem življenjskega standarda.

V diskusiji med delavci o družbenem planu je kategorično poudarjena zahteva, da moramo vztrajati v borbi za odpravljanje socialne neenakosti, ki ne izvira iz rezultatov dela, ampak nastaja zaradi pogojev gospodarjenja, monopola, špekulacij in podobno.

Vzporedno z možnostmi in v obsegu, ki ga kot družba na tej stopnji materialnega razvoja lahko zagotovimo, moramo mnogo bolj kot prej reševati vrsto družbenih problemov z uveljavljanjem principa solidarnosti in vajemnosti zlasti še v zdravstvu, izobraževanju, stanovanjih, otroškem varstvu, družbeni prehrani, dopustih delavcev ter drugem.

Po VI. kongresu Zveze sindikatov se začenejo ustanavljati skladi solidarnosti za reševanje problemov zaposlovanja, izgradnjo stanovanj in podobno. Nujno je, da takšno aktivnost razvijamo ter spodbujamo pri določanju plana in tudi s sprejemanjem določenih predpisov, ki bi stimulirali izločanje sredstev za potrebe življenjskega standarda, da ne bi na primer obdavčevali sredstva, ki se izločajo za otroško varstvo, da še bolj olajšamo reševanje stanovanjskih problemov delavcev z nizkimi osebnimi dohodki. Vse to je pogoj za hkratno zagotavljanje tudi doslednejšega uveljavljanja principa delitve po delu.

Seveda je potrebno konkretne rešitve temeljito proučiti. Izhajati morajo iz reforme, da se zagotovi samoupravna iniciativa vključevanja, pri čemer pa se je potrebno upreti vsakršnemu oživiljanju novega proračunskega in administrativnega zbiranja sredstev kot metodi za reševanje teh problemov.

Sindikati so proti solidarnosti, ki bi se realizirala s staro logiko odvzemanja in distribucije. To mora biti samoupravno reševanje odprtih družbenih problemov. Zato se zavzemamo in usmerjamo na takšno aktivnost sindikata v občinah in delovnih organizacijah, ki bo inicirala izdelavo konkretnih programov, o katerih se bo odločalo na samoupravni osnovi, a sredstva zagotavljala s samoupravnimi dogovori.

V diskusiji o družbenem planu je bilo jasno poudarjeno, da je v prihodnjem obdobju uresničevanje družbene reforme pogoj za še boljše rezultate pri uresničevanju njene ekonomske vsebine. V tem smislu je nujno potrebno nadalje krepiti ekonomske osnove samoupravljanja, doslednejšo deetatizacijo celotne družbene reprodukcije ter razvoj demokratičnih odnosov in političnega sistema.

Poleg ustavnih sprememb, o katerih smo spregledali stališča, ki pa morajo odpreti okno za večjo iniciativo delovnih ljudi pri napredku organizacije samoupravljanja ter na tej osnovi razvoju socialističnih družbenih odnosov, dajemo poseben pomen konstituiranju in razvijanju samoupravnega dogovarjanja.

Na koncu mi še dovolite, da tudi o tem povem nekaj besed. Ko podpiram predlog v resoluciji, ki mora zagotoviti učinkovitejše reševanje v primarni in sekundarni delitvi, sistemu planiranja ter nadaljnjem reševanju odprtih problemov, ki jih imamo pri pogojih gospodarjenja, planiranju itd., dajemo poseben pomen dosledni realizaciji stališč, ki so v zakonu o določanju in delitvi dohodka v delovnih organizacijah. S sprejetjem tega zakona je odprta možnost za še bolj neposredno odločanje delovnih ljudi združenega dela pri delitvi, izbiranju optimalnih organizacijskih oblik ter o njihovih medsebojnih odnosih. S tem se ustvarjajo pogoji za krepitev vloge delovnega človeka pri delitvi in za premagovanje podedovanih organizacijskih struktur v podjetjih in njihovo usklajevanje z zahtevami sodobne proizvodnje in poslovanja. Ta zakon tudi omogoča širše samoupravno odločanje, a hkrati postavlja pred delovne ljudi tudi večjo družbeno ekonomsko in politično odgovornost glede uporabljanja sredstev, ustvarjanja in delitve dohodka. V tem smislu je potrebno v delovnih organizacijah opraviti obsežno delo, da bi se zakon lahko uporabljal od 1. januarja prihodnjega leta.

Če ne zagotovimo, da se vse družbene sile zavzamejo za izvajanje tega zakona, ne bomo mogli pričakovati, da bi se s samoupravnim dogovarjanjem na sveh področjih združenega dela uspešno reševali družbeno ekonomski problemi.

Proučevali smo tudi dosedanje izkušnje pri samoupravnem dogovarjanju ter prišli do sklepa, da je nujno potrebno analizirati tako pozitivne izkušnje, kakor tudi določene slabosti in negativne tendence, vse to oceniti ter konkretno obdelati vlogo vseh družbenih činiteljev, ki morajo sodelovati pri razvijanju samoupravnega dogovarjanja. Zato smo se odločili, da bomo temu posvetili tudi bližnjo konferenco Zveze sindikatov.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Glede na število prijavljenih ter eventualno še novih potencialnih diskutantov kaže da bomo delali tudi jutri. Zato predlagam, da zasedamo do 14. ure. Potem bi imeli popoldanski odmor, ki bi trajal 2,5 ure in bi ob 16,30 nadaljevali z delom.

Dajem 20 minut odmora.

Po odmoru.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Nadaljujemo z razpravo.

Besedo ima poslanec Zdenko Has.

ZDENKO HAS (volilna enota Našice):

Tovarišice in tovariši, po izčrpnih opozorilih v poročilih skupščinskih teles ter pripombah drugih organov ter organizacij je težko dati resnejši prispevek programskim nalogam in ciljem, ki bi jih naj vseboval predlog, ki se bo izoblikoval na podlagi te razprave.

Omenil sem samo naloge in cilje, ker ukrepi, čeprav so omenjeni v naslovu temeljnega dokumenta, ki ga obravnavamo, v glavnem niso zajeti. Med drugim je tudi upravičena kritika posplošenosti, ki je skoraj v vseh poročilih, ki smo dobili. Glede tega se ekspozice po svoji mnogo večji odredenosti razlikuje od dokumenta, ki ga obravnavamo.

Pri svojih zapažanjih izhajam iz tega, da mora resolucija novelirati projekcijo našega družbeno-ekonomskega razvoja do konca obdobja, za katero je bil izdelan srednjeročni plan. Ker to upoštevam, se bom zadržal samo na nekaterih izmed tistih postavk, ki jih je po mojem mnenju nujno potrebno izpopolniti oziroma spremeniti, ki pa morajo spremeniti predlagane programske naloge in cilje.

Najprej bi povedal nekaj o potrebi po organiziranem sodelovanju gospodarskih in družbenih subjektov v družbeni bazi ter družbeni organizaciji in intervenciji zaradi sinhroniziranega delovanja. V mislih imam predvsem programska načela pod naslovom „Družbena organiziranost in samoorga-

niziranost gospodarstva", poleg tega pa tudi kritične pripombe v uvodnem delu ocene zvezne gospodarske zbornice.

Zelo rad bi brez zadržkov sprejel nalog in cilje, ki so v omenjenem poglavju, če bi bilo mogoče ugotoviti, kako se bodo realizirala ta pretežno kategorična načela. Dejstvo je, da v teh načelih v glavnem ni novih nalog in da takšne naloge niso prvič v naših dokumentih o razvoju gospodarstva. Sedaj kot prej so ta načela brez programa ukrepov za njihovo realizacijo precej podobno zbirki dobrih želja. Namreč kljub prej sprejetim stališčem, zelo počasi teče proces premagovanja avtarkije, zaprtosti delovnih organizacij in področij ter drugih pojavov, ki so podobni tistim iz časov prvotne akumulacije. Mnogo tolažilni vsaj zame niso niti najnovejši podatki, ki so bili navedeni v ekspoziciji in se tičejo tega sodelovanja. Očitno je, da je po sredi nekaj drugega, a ne samo pomanjkanje sredstev.

Verjetno se pripravljajo predlogi ustreznih ukrepov za realizacijo teh nalog. Dokler takšni predlogi niso razglašeni, je težko ocenjevati realnost teh programskih nalog in ciljev, a po mojem mnenju imajo poseben pomen prav naloge, ki se nanašajo na poslovno sodelovanje in podobno.

V okviru številnih in precej radikalnih zahtev pa v omenjenem poglavju, ki obravnava prav ta vprašanja (te zahteve v glavnem niso na nikogar naslovljene!) nisem opazil, ali je predvideno in kako stimulirati z ekonomskimi okrepi za gospodarsko sodelovanje, pozitivne integracije, delitev dela in podobno, oziroma če se smatra v nasprotnem primeru oziroma ko prihaja do postopkov, ki so nasprotni družbenim interesom, da pridejo v poštev takrat tudi določene ekonomske sankcije.

O takšni možnosti je bilo govora pri sprejemanju temeljnega zakona o določanju in delitvi dohodka, v katerem so določila o združevanju, ki pa so očitno bolj podobna priporočilu. Zdi se mi, da bomo, če tudi sedaj ne bomo glede tega odločnejši, še nadalje ostali pri izoliranem odločanju, kot je nečeno v oceni zvezne gospodarske zbornice. Posledica tega je, da stagnirajo ali celo zaostajajo tudi takšne panoge in grupacije, ki imajo velike naravne prednosti ter ugodne pogoje za razvoj pa tudi za ekspanzijo. Vzemimo samo primer gozdarstva in predelave lesa. Ti panogi se ne razvijata prav tam, kjer so zelo ugodni pogoji in tradicija. Ali vzemimo primer živinoreje in sadjarstva v okviru kmetijstva. Mislim, da so posledice pomanjkanje organizirane proizvodnje in tržišča ter takšni pojavi, kot je odkup, oziroma prodaja svinj ter goved celo tudi za 1 do 1,5 N. dinarjev za kilogram, ali pa že omenjena situacija z jabolki, ko je odkupna cena 10 ali 15 par za kilogram. Ne vem, ali bodo boljši pogoji, o katerih je bilo danes že govora, kaj popravili, toda sedaj se v glavnem uničuje vsaj del letošnjega pridelka.

Popolnoma mi je jasno, da ni lahko vzpostaviti ter povezati vse tiste niti, ki bi zagotovile organizirano in koordinirano delovanje od baze do

vrha, od podjetja do panoge in dejavnosti ter celotnega gospodarstva. Prav tako je jasno, da ni lahko zagotoviti, da bi se lahko uveljavile vse prednosti, ki so pogojene s prirodnimi prednostmi, ali da bi se pravočasno izkoristila konjunkturalna gibanja na zunanjem tržišču itd. Toda če ostanemo pri dobri volji in željah ali celo tudi pri konstatacijah o tem, kaj bi bilo potrebno storiti, potem ne bomo daleč prišli. Tudi sedaj poudarjam, da so potrebni jasni programi za realizacijo sprejetih nalog in ciljev, o čemer je bilo že danes govora, ter takšen sistem ukrepov, ki bo zagotovil učinkovitost samoupravnih dogovorov, ki jih toliko poudarjamo.

Zdi se mi, da ni zadosti, da enkrat, dvakrat, ali kot je bil to primer letos tudi trikrat letno deklariramo in konstatiramo, da se bodo strateški cilji reforme uresničili, da se uresničujejo (kar se pa tudi pogosto daje pod resno vprašanje). Sprejemam, kar se stalno poudarja, da je velika odgovornost v bazi, da ravnanje mnogih delovnih organizacij in komun odstopa od njihovih resničnih interesov, vendar pa smatram, da je enaka, če že ne večja, odgovornost predstavniških, izvršilno političnih in upravnih organov tu v federaciji in v republikah, ker so od njihovih sklepov odvisni splošni pogoji gospodarjenja. Pa ne samo to. Če bi šli od napake do napake, potem bi se po mojem mnenju lahko ugotovilo, kdo je za kaj odgovoren in zdi se mi, da bi to v bodoče morali delati.

V tem kontekstu bi omenil še eno zahtevo, ki je po mojem mnenju prav tako upravičena. Govorja je o zahtevi, da se določneje in jasneje upoštevajo naravni elementi plana tudi pri koncepciji, a zlasti pri praktičnih ukrepih. To deloma izvira iz načel v oceni zvezne gospodarske zbornice, ki smo jo dobili. Ne da bi zanemarjal ta in nekatere druge momente, bi postavil vprašanje, kaj se pri nas dogaja? Med tem ko se vidni ekonomisti pri nas prepirajo o tem in drugem principu, mi na nekaterih področjih stagniramo ali celo zaostajamo, da bi na osnovi trenutnih ali posameznih uspehov, ali izključno na osnovi pokazateljev monetarno kreditnih gibanj delali zelo velike sklepe. Mislim, da se tako počasi uspavamo ter zamegljujemo potrebo po organiziranem delovanju v bazi, oprti na družbeno organiziranost, čeprav se prav to — seveda, bolj kot parola — konstantno ponavlja. Ko govorimo tako o globalnih, pogosto pozabljamo na dele. Posamezne panoge čisto povišajo indeks rasti celotne industrije. In to je za poročila zadosti. Toda mislim, da ni zadosti za naloge in cilje, ki smo si jih postavili.

Moram povedati, da tudi sam nisem bil sposoben to velikansko dokumentacijo tako uporabiti, da bi dobil popolen in celovit pregled. Zdi se mi, da ne grešim pri oceni, da bi večje spoštovanje tudi naravnih elementov plana in programiranja in seveda ustreznih ukrepov za dosledno izvajanje s planom sprejetih nalog zmanjšalo tudi razlike v ocenah, a s tem tudi pri stališčih o nadaljnjih ukrepih. Na to opozarjam tudi zaradi tega, ker

se napoveduje nadaljnje delo na sistemu planiranja ter mislim, da bi bilo to potrebno upoštevati.

V prid temu navajam po mojem mnenju drastičen primer divergentnih mnenj, do katerih vsaj v teh dimenzijah ne bi prišlo, če bi v sistemu in pri izvajanju ukrepov bolj upoštevali tudi naravne elemente planiranja. Že nekočlikokrat in tudi danes so bila poudarjena vlaganja v infrastrukturo kot pozitiven ukrep. Tudi sam sem na to opozarjal, a zlasti zaradi vpliva na povečanje zaposlenosti. Poudarjal sem kot primer posojilo za ceste v Bosni in Hercegovini. Smatral sem in smatram, kot pozitivne mnogo bolj skromne posege v Slavoniji in Baranji. Tako ocenjujem tudi vest o kreditih za avtoceste, pri čemer seveda ne zahajam v njihovo razvrstitev. Toda naletel sem na zelo kvalificirano in argumentirano postavljanje vprašanja, če ne gredo takšni posegi v infrastrukturi na škodo modernizacije, ker angažirajo velika sredstva. Če bi šlo za določenih nekaj desetnih kilometrov ceste, potem tega ne bi bilo potrebno tukaj omenjati. Toda zdi se mi, da je govora o naši celotni politiki na tem področju.

Drugi primer se nanaša na že omenjeno stanje v gozdarstvu in predelavi lesa. Zdi se mi, da bi večje upoštevanje osnovnih naravnih planskih elementov glede proizvodnje, predelave in plasmaja prispevalo k sinhroniziranemu delovanju in prepričan sem, da bi bilo sedaj manj potrebe po tem, da raziskujemo vzroke, zakaj je plan tako slabo realiziran, ker domnevam, da bi bila v tem primeru situacija nekoliko bolj ugodna. Daleč sem od iluzij o tem, da je plan vsemogočen, toda prepričan sem, da takšno planiranje ni brez vpliva, če znanstveno in strokovno upošteva vse bistvenejše komponente gospodarjenja.

V zvezi s situacijo v gozdarstvu in predelavi lesa izrabljam to priliko, da dam podporo zahtevam zvezne gospodarske zbornice. Podobne zahteve so se pojavljale tudi prej in domnevam, da bi bile v tem delu našega gospodarstva manjše težave, če bi jih upoštevali.

Izrabljam tudi priliko, da dam svojo podporo glede kmetijstva, a zlasti sistema kreditiranja kmetijstva in smatram, da bi to moralo dobiti mesto tudi v resoluciji.

Obravnavanje nezaposlenosti je prav tako karakteristično. Od prvih jasnih opozoritev in zahtev po širših in jasnejših programskih ukrepih sta minili približno dve leti. V tem dokumentu, a zlasti v ekspoziciji je damo sedaj temu več prostora. Toda namesto akcij se, vsaj po tem, kar mi je znanega, še vedno oblikujejo besedila programov, čeprav je danes že težko negirati, da je prav nezaposlenost in zaposlovanje bistvo splošnih interesov. O tem med drugim priča tudi posebno zanimanje sindikata.

O obremenjenosti gospodarstva, ki zmanjšuje njegovo reproduktivno moč in zavira samoupravní razvoj me bi posebej govoril. To se poudarja z vso pravico, čeprav po mojem mnenju ne bi bila vedno potrebna taka zagretost, ampak bi bili bolj po-

trebni določeni predlogi. V našem sistemu je znano, da zmanjšanje deleža sredstev gospodarstva pri razširjeni reprodukciji negativno vpliva na njegovo modernizacijo. Znano je tudi, da so takšne neposredne obremenitve gospodarstva, ki več nimajo niti družbenega niti ekonomskega opravičila, da se nekatere lahko zmanjšajo itd. Pri tem bi omenil tudi široke zahteve, da se pred 1970. letom odpravijo obresti na poslovni sklad. Tukaj je bilo govora o tem, da bi se to moralo napraviti selektivno. Odpravljanje obresti na poslovni sklad bi sporedno zahtevalo intenzivno proučevanje predlogov o drugih virih in metodah financiranja nerazvitih krajev.

Ob tej priliki bi tudi opozoril, da so tudi takšne družbene obveznosti, brez katerih ni progressa, ker več ali manj predstavljajo konstanto, pa naj se pojavljajo v kakršnikoli obliki. Resnica je, da se pojavljajo tendence, da bi se nekatere izmed teh obveznosti deloma prenesle na neposredno osebno potrošnjo, kot je primer glede izobraževanja in zdravstvenega varstva. Ob tej priliki se ne bi poglabljal v podetilko o tem, čeprav smatram, da bi z realizacijo teh tendenc povečali socialne razlike, a gospodarstvu ne bi napravili usluge.

O problemih zdravstva bom govoril kasneje.

Delim mnenje, da so osnovni vzroki za neusklajenost, oziroma za neuresničevanje predvidene strukture odnosov med gospodarstvom in družbo zastoj ali počasen napredek proizvodnje ter naša preveč slaba potrošnja (zunanjetrgovinska menjava je bila zadosti poudarjena in zato ne bi govoril o njej, čeprav je gotovo zelo pomemben faktor).

Na osnovi te grobe ocene vzrokov za materialne odnose med gospodarstvom in družbo bi se zadržal na naši potrošnji. Omejil bi se na nekatera opažanja o kupni moči naših potrošnikov. Smatram, da je neposredno omejujoč faktor kupne moči velik del zaposlenih z osebnimi dohodki do 600 N. dinarjev mesečno. Po zadnjih razpoložljivih podatkih jih je 36,5%. Velik del milijonske armade upokojujencev ima še mnogo manj. Na to vpliva nadalje tudi počasnejše zaposlovanje in že konstantna številka nezaposlenih okrog 10% zaposlenih, ki seveda obremenjujejo proračune zaposlenih. Na kupno moč vpliva tudi stanje na vasi. Takoj po reformi je postala vas vabljiva. Toda že od preteklega leta se ponovno čuti pritisk na mesto.

O nezadostni celotni potrošnji govorim tudi zaradi tega, ker je pogosto predimenzioniran pomen spremenjanja strukture proizvodnje blaga za široko potrošnjo tako glede rezultatov prestrukturiranja, kakor tudi z vidika vpliva na obseg potrošnje. S tem ne želim zmanjševati pomena stalnega prilagajanja proizvodov široke potrošnje potrebam tržišča, pa tudi njihovega pomena ne podcenjujem, enako pa tudi ne številke, ki so bile povedane v današnjem ekspoziciji. Toda pri širšem obravnavanju obsega potrošnje moramo predvsem videti masovno kupno moč. To ne pomeni, da prilagojevanje okusu tudi tistih proizvajalcev, ki imajo možnosti da izbira, ne bi bilo interesantno,

toda takih je razmeroma malo in vsekakor premalo, da bi lahko močnejše vplivali na razširitev notranjega tržišča.

Iz tega bi morali slediti tudi popolnoma jasni ukrepi za razširitev notranje potrošnje. Toda znano je, da so potrošniški krediti začeli šele sedaj stimulatивно delovati, a se že pojavljajo prestrašeni glasovi, čeprav je bilo danes rečeno, da se varčevanje širi, a prav varčevanje predstavlja eno osnovo, verjetno tudi glavno osnovo teh kreditov.

Z vidika potrošnje, kot sem že dejal, se pojavlja resen problem nezaposlenosti, ki je še bolj občutljiv zaradi svojih političnih implikacij. Ker tega problema ne bomo odpravili preko moči, se z vso resnostjo pojavlja potreba po široki družbeni solidarnosti, ki je bila danes že tukaj poudarjena. Toda ni samo to vzrok za krepitev solidarnosti, ki spet na neki način dobiva svojo afirmacijo in mora biti v temelju vsake družbeno organizirane socialne aktivnosti. Ko bom navajal tudi druge ukrepe, ki zahtevajo uveljavljanje solidarnosti, mi je žal, da bom pri tem ponavljal tudi tisto, kar je že znano in bo morda podobno delitvi lekciij. Smatram za potrebno, tudi za to, ker se v zadnjem času pojem solidarnosti vedno bolj pogosto uporablja za ustrezno vsebino, a včasih tudi z močnim karitativnim poudarkom. Po mojem pojmovanju stvarna solidarnost ne more imeti karitativnega pomena, ne bi smela zamenjati pomoči v starem smislu tega pojma, ki je izraz miloščine. Solidarnost v socialistični družbi smatram, da mora biti takšna, da se nadalje razvijajo vse pozitivne odlike široke in globoke humane solidarnosti, ki jo je delavski razred ustvaril že v kapitalizmu.

V naši aktualni situaciji je vsekakor prvenstvena naloga, da se ustvari organizirana družbena intervencija zaradi ugodnejšega položaja nezaposlenih, a hkrati da se izoblikuje tudi sistem družbene zaščite državljanov, katerih položaj zahteva takšno zaščito. Dokument, o katerem razpravljamo, zelo malo govori o tem, a ni brez pomena, kakor bo to zaščito interpretirala resolucija, ki mora izhajati iz te razprave ter mora imeti svoj vpliv v prihodnjih dveh letih in še več. Glede tega način, kako se tretira otroško varstvo, ne daje mnogo upov. Ni ponovljeno celo niti tisto, kar je jasno postavljeno v smernicah predsedstva in izvršnega komiteja centralnega komiteja, čeprav to področje zahteva kompleten program in ne samo nekaj stavkov.

V okviru tega spadajo tudi druge nujne oblike družbeno dogovorjene intervencije z namenom, da se odpravijo ali zmanjšajo razlike, ki izhajajo iz različnega telesnega stanja, sposobnosti itd, ter tudi različnega položaja posameznih področij, kot posledice podčlovečnega stanja. Gre za organizirano družbeno skrb za bolne, stare in druge, ki jim je takšna skrb potrebna, a hkrati tudi za izenačevanje pogojev za izobraževanje otrok in mladih. Prepričan sem, da bi široko pojmovana solidarnost ter izoblikovan sistem družbeno organizirane socialne aktivnosti ne samo izboljšal položaj

posameznih kategorij in posameznikov, temveč bi se tako zmanjšale tudi razlike med razvitimi in nerazvitimi kraji.

V boju proti socialnim razlikam, kjer sigurno prispeva tudi razvita socialistična solidarnost, moramo misliti tudi na preprečevanje raznih načinov pridobivanja (koristi) brez dela. Čeprav to ni neposredno povezano s problemom, o katerem govorim, bi samo mimogrede omenil, da bi morale biti v programskem dokumentu, kakršna mora biti resolucija, tudi osnovne naloge in cilji glede nadaljnje boja za zakonitost.

Zadržal bi se še na tem, kako se obravnava nadaljnji razvoj družbenih služb in sicer z vidika, kaj to pomeni za zdravstvo, ko se govori o povezanosti in usklajenosti razvoja s povečanjem produktivnosti in narodnega dohodka. Ne morem se otresti vtisa, da se tudi sedaj bolj misli na limite kot pa na uresničevanje funkcije zdravstva v narodnem in gospodarskem interesu. Mislim predvsem, da bi se morala s tega vidika upoštevati vloga zdravstva kot faktorja biološke eksistence in reprodukcije, a tudi z vidika popolnoma jasnih dimenzij produktivnosti ter elementov družbene reprodukcije.

Glede na to mehanična merila in shematični proporci nujno vodijo do degradacije družbeno-ekonomske funkcije zdravstva. Primerov za to je v praksi ogromno. Določene formulacije se prenašajo iz dokumenta v dokument ter konzervirajo neko fikcijo o tem, da je možno direktno pogojevati razvoj zdravstva bodisi s splošnimi pokazatelji našega razvoja, kar, vsaj meni se tako zdi, velja tudi za izobraževanje. To izvira iz mehanične delitve na gospodarstvo in negospodarstvo. Določene medsebojne odvisnosti so, vendar pa mislim, da so popolnoma druge narave. Dejstvo je da je zdravstvo pomembna komponenta produktivnosti, kakor je tudi strokovnost kadrov. Toda ko nikomur ne pride na pamet, da bi — morda je primer praktičen — določeno količino umetnega gnojila v prihodnjem obdobju spravil v odvisnost od letošnjega pridelka kmetijstva ali cen kmetijskih pridelkov na tržišču, ker je jasno, da se s povečano količino gnojila do določenega optimuma povečuje pridelek — potem se pa kot po pravilu stroški zdravstva shematično pogojujejo, ne da bi se upošteval njihov vpliv na produktivnost delovne sile, niti okolščina, da določeni stroški zdravstva kot del proizvodnih stroškov s povečanjem neposredno vplivajo na povečanje produktivnosti in zmanjševanje celotnih proizvodnih stroškov.

V rezimeju želim opozoriti na tisto, kar je pri končni izdelavi resolucije poleg ostalega potrebno upoštevati pri obravnavanju. To so ekonomsko in drugo stimuliranje poslovnega sodelovanja vloge programiranja naravnih elementov plana in razvoja ter bistveni faktorji masovne kupne moči in notranje potrošnje. Nadalje je potrebno obravnavati konkretizacijo družbene solidarnosti delovnih ljudi in razvoj družbeno organizirane socialne aktivnosti kot limitnega faktorja socialnih razlik

ter na koncu razvoj zdravstva pa tudi ostalih družbenih dejavnosti, ki so neposredna komponenta produktivnosti in družbene reprodukcije.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Borivoj Romić.

BORIVOJ ROMIĆ (SR Srbija):

Tovarišice in tovariši poslanci, sprejemam osnovne ocene v materialih o dosedANJI realizaciji srednjeročnega plana ter predlagane temeljne postavke za orientacijo ekonomske politike za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja 1970. leta, vendar pa želim opozoriti tudi na dva problema, ki sta po mojem mnenju premalo obdelana v analizah, ki smo jih dobili.

Na ta dva problema opozarjam predvsem za to, ker smatram, da sta izredno aktualna in zaradi tega pravilno ocenjevanje in reševanje lahko v določeni meri prispeva k nadaljnjim pozitivnim procesom pri realizaciji srednjeročnega plana in gospodarske reforme. Prvi problem se tiče pogojev za pridobivanje dohodka v posameznih panogah ali grupacijah, a drugi integracijskih procesov v gospodarstvu.

Po mojem mnenju več razlogov govori za to, da je potrebno, da čimprej dobimo kompletnejšo in popolnejšo analizo ustvarjanja dohodka v posameznih panogah in dejavnostih.

Prvič, reforma je, kot je znano, prispevala k temu, da se ustvarijo novi odnosi gospodarjenja in pridobivanja dohodka v posameznih grupacijah in dejavnosti. Od sprejetja reforme so minila že tri leta in bi bilo pomembno, da bi videli ter ugotovili, če je prišlo in v kakšni smeri do odstopanja od predvidenih odnosov pri tem v posameznih grupacijah.

Drugič, v zadnjem času se vedno bolj pogosto slišijo zahteve posameznih grupacij, da se jim popravi materialni položaj. Nekatere izmed teh zahtev so že bile obravnavane v tem domu, a nekatere bodo obravnavane v prihodnjem obdobju. Smatram, da bi bilo potrebno, če ne želimo, da bi sprejemali le subjektivne odločitve, parcialne rešitve itd., nujno dobiti celovitejši pregled obstoječih odnosov glede pogojev gospodarjenja in pridobivanja dohodka v posameznih panogah in grupacijah.

Tretjič, pogosto se v javnosti opozarja na precejšnje razlike med osebnimi dohodki v posameznih panogah in grupacijah in se v zvezi s tem postavlja vprašanje, če so takšne razlike upravičene ali pa ne. Potrebno je opozoriti, da samo s primerjanjem poprečnih osebnih dohodkov v posameznih panogah ni mogoče dobiti realne predstave o tem, če so takšne razlike opravičene ali pa ne. Mora se namreč upoštevati celotni dohodek, ki se ustvarja v posameznih panogah in grupaci-

jah, pogoji za pridobivanje dohodka, kakor tudi to, kako se razporeja ustvarjeni dohodek. Torej tudi odgovor na vprašanje o razlikah v višini osebnih dohodkov zahteva analize pogojev gospodarjenja in pridobivanje dohodka v posameznih panogah in grupacijah.

Pomen stalnega spremljanja teh problemov je bil, kot je znano, jasno poudarjen tudi pri sprejemanju srednjeročnega plana in je bilo takrat glede tega v III. poglavju povedano naslednje:

„Da bi omogočili delovnim organizacijam in njihovim asociacijam, da bolj dolgoročno planirajo svoj razvoj in poslovanje ter da bi zagotovili čim bolj dosledno realizacijo odnosov v posameznih panogah in osnovnih grupacijah po principih reforme, bodo zvezni organi proučili instrumente glede cen in delitve, njihov vpliv na pogoje gospodarjenja in razvoj posameznih dejavnosti oziroma področij, a zlasti učinek ukrepov carinske politike, deviznega režima, investicijske in kreditne politike ter drugih, kakor tudi upravičenost odstopanja od enotnih kriterijev. Določili se bodo torej ugodnejši pogoji za gospodarjenje posameznih grupacij. Po potrebi bodo sprejeti tudi ukrepi, s katerimi se bo preprečevalo ustvarjanje novih neupravičenih disparitet cen.”

Nekateri indikatorji gospodarskih gibanj opozarjajo na vso aktualnost, da se problem pogojev za pridobivanje dohodka v posameznih grupacijah podrobneje analizira in ugotovi. Podatki o rezultatih gospodarjenja v letih 1966. do 1967 nam kažejo na primer, če pogledamo ustvarjeni poprečni neto produkt na delavca, razlike po posameznih področjih in dejavnostih, ki so zelo velike. Po posameznih področjih gospodarstva se te razlike gibljejo v razponu 1:3. Tako je neto produkt na delavca v trgovini in gostinstvu za tri krat večji kot neto produkt v gozdarstvu, a za dvakrat večji od neto produkta po delavcu v industriji in kmetijstvu.

Razlike pri neto produktu na delavca so še večje po posameznih panogah in se gibljejo v razponu 1:5 (12.000 N. dinarjev v lesni industriji in industriji gradbenega materiala nasproti 66.880 N. dinarjev v zunanji trgovini). Po grupacijah se te razlike gibljejo celo v razponu 1:23 (v tovarnah za predelavo konoplje in lanu — 6.728 — živinorejskih farmah — 7.149, ostalih rudniških barvastih kovin — 7.759, tovarnah ferolegur — 8.235, rudniških kamna — 9.743 N. dinarjev neto produkta na delavca). Na drugi strani pa so največji neto produkt za delavca ustvarile naslednje grupacije: trgovina s tekočimi gorivi — 169.590 N. dinarjev, reeksportna podjetja — 167.705 N. dinarjev, podjetja za predelavo tobaka — 154.951 N. dinarjev, hidroelektrarne 100.990 N. dinarjev.

Pri opozarjanju na te razlike smatram, kar se razume, da ustvarjeni neto produkt in dohodek na delavca ne more in ne sme biti nujno enak v vseh grupacijah. Normalno je, da nastajajo določene razlike predvsem zaradi učinkovanja zakona vrednosti. Razlike nastajajo tudi zato, ker

v vseh panogah in dejavnostih stopnja povprečne družbene produktivnosti dela ni enaka. Upoštevati je potrebno tudi, da razlike nastajajo zaradi različnega organskega sestava sredstev, različnih kvalifikacijskih struktur in podobno.

Ob vseh teh pripombah je potrebno poudariti še nekatere druge momente, ki sprožajo vprašanje upravičenosti omenjenih zelo velikih razlik po posameznih panogah in grupacijah, kar samo opozarja na nujnost popolnejših analiz teh problemov, da bi dobili jasen odgovor na to vprašanje.

Znano je predvsem, da še vedno obstoji dualizem pri cenah, ki se vidi v tem, da se v enem delu gospodarstva cene prosto formirajo pod vplivom tržišča, a v drugem delu gospodarstva so cene še nadalje administrativno regulirane. Izkušnje nam kažejo, da so v ugodnejšem položaju tiste panoge in grupacije, ki cene prosto formirajo, v slabšem pa tiste panoge in grupacije, pri katerih se cene administrativno določajo. Pomeni, da neenak sistem formiranja cen v ustreznih mejah vpliva na pogoje za pridobivanje dohodka v posameznih panogah in grupacijah.

Razlike v izvozno uvoznem režimu, razne restrikcije, administrativne intervencije in druge slabosti v našem deviznem sistemu se prav tako različno odražajo v materialnem položaju posameznih panog in grupacij. Z drugimi besedami povedano pomanjkljivosti v zunanje trgovinskem in deviznem režimu ne vplivajo enako na položaj posameznih panog in grupacij, ampak nasprotno omogočajo ugodnejši položaj posameznih panog in grupacij pri pridobivanju dohodka, a neugodnejši drugih. Torej se razlike, ki nastajajo med posameznimi panogami in grupacijami na tej osnovi ne morejo smatrati za opravičene, ker nastajajo v določeni meri tudi kot rezultat administrativnih intervencij. Podobne konstatacije lahko napravimo tudi glede davčnega sistema (zlasti v zvezi z določanjem prometnega davka), ter glede premalo obdelanega in izpopolnjenega bančno kreditnega sistema.

Na drugi strani so značilni podatki, ki kažejo, kakšen je položaj posameznih panog in grupacij po izločitvi družbenih obveznosti pri tako imenovani sekundarni delitvi. Na osnovi podatkov o poslovanju podjetij v 1966. letu izhaja, da so pri realiziranem dohodku delovnih organizacij (računano po tekočih cenah) bile družbene obveznosti po posameznih gospodarskih področjih v razponu od 28 do 60%. V posameznih gospodarskih panogah je ta razlika še večja in se giblje med 27 in 72%, medtem ko v posameznih gospodarskih grupacijah družbene obveznosti v realiziranem dohodku variirajo med 17 in 84%. Podobno je stanje glede delitve tudi v 1967. letu le s to razliko, da je diferenciacija znotraj razponov v posameznih gospodarskih grupacijah še večja in da so sami razponi med grupacijami z najmanjšim in grupacijami z največjim zajemanjem skupnosti še bolj ekstremni.

Na osnovi teh podatkov lahko ugotovimo, da se pod vplivom instrumentov sekundarne delitve formirajo novi odnosi ter nove razlike pri ustvarjanju dohodka v posameznih grupacijah glede na odnose, ki so bili določeni za primarno delitev (pri čemer se te razlike ne nanašajo samo na tiste grupacije, ki imajo v raznih oblikah monopolni položaj). Podatki nam namreč kažejo, da določeno število grupacij še bolj izboljšuje svoj položaj glede na odnose, ki so določeni v primarni delitvi.

V zvezi s tem smatram, da ni mogoče postavljati vprašanja v kolikšni meri so odnosi med posameznimi grupacijami rezultat zavestne družbene politike, a v kolikšni meri odražajo vse slabosti obstoječega sistema sekundarne delitve, ki v določeni meri povzroča uveljavljanje proizvodnih odnosov med panogami in grupacijami.

Ni dvoma, da položaj posameznih panog in grupacij pri primarni in sekundarni delitvi neposredno vpliva na višino sredstev, ki ostajajo delovnim organizacijam za samostojno razpolaganje. V zvezi s tem je zanimivo omeniti, da so grupacije z najnižjimi dohodki v 1967. letu ustvarile 3.229 N. dinarjev neto osebnih dohodkov in skladov po delavcu. To je grupacija, kateri pripadajo obrtna podjetja za predelavo usnja. Približen znesek so dosegla tudi podjetja, ki pripadajo grupaciji „ostali rudniki barvnih kovin“ — 3.611 N. dinarjev neto osebnih dohodkov in skladov po delavcu, nadalje tovarne za predelavo konoplje in lanu — 4.180 N. dinarjev neto osebnih dohodkov in skladov po delavcu, živinorejske farme — 4.402 N. dinarjev neto osebnih dohodkov in skladov po delavcu, rudniki azbesta — 5.206 N. dinarjev neto osebnih dohodkov in skladov po delavcu. Na drugi strani je grupacija z najvišjimi dohodki ustvarila 106.066 N. dinarjev neto osebnih dohodkov in skladov po delavcu. (To je grupacija reeksportnih podjetij. Podjetja, ki pripadajo grupaciji tujih zastopstev so ustvarila 60.643 N. dinarjev neto osebnih dohodkov in skladov po delavcu itd.). Razmerje je torej 1:33. Ali je takšno razmerje res odraz razlik v produktivnosti, boljših rezultatov dela in poslovanja, ali pa gre za vpliv raznih drugih faktorjev, ki prispevajo da se formirajo tako velike razlike v pogojih za pridobivanje dohodka v posameznih panogah in grupacijah?

Mislim, da teh nekaj pripomb opozarja na celoten pomen in potrebo po izdelavi popolnejše analize te problematike, ki bi nam lahko odgovorila na zelo aktualna vprašanja, na katere sem opozoril v zvezi s pogoji za pridobivanje dohodka v posameznih panogah in grupacijah. Delovni ljudje naše dežele morajo imeti jasno predstav o pogojih za pridobivanje dohodka, če so in v kolikšni meri prelivanja dohodka med posameznimi grupacijami in če so zahteve, ki se pojavljajo v posameznih grupacijah po izboljšanju materialnega položaja upravičene ali ne, zakaj se gibljejo osebni dohodki v posameznih grupacijah okrog 60 tisoč, v drugih 80, v tretjih 100 tisoč starih dinarjih. Odgovor na ta vprašanja lahko v veliki meri dobimo prav iz analize, o kateri sem govoril.

Drugo vprašanje, o katerem bi želel govoriti, se tiče integracijskih procesov v našem gospodarstvu.

Kot je znano, zelo pogosto, zlasti pa še v zadnjem času govorimo o problemih integracije, dosedanjih rezultatih, pomenu nadaljnjih prizadevanj itd. Po mojem mnenju so pri tem prisotna podcenjevanja in precenjevanja tistega, kar smo dosegli v razvoju integracijskih procesov. Realno gledano ni mogoče zavračati pomembne začetne uspehe, ki so bili pri tem doseženi v minulem obdobju. Dejstvo je, da čedalje manj delovnih organizacij stopa v integracije z drugimi delovnimi organizacijami. Pri tem procesu je zelo pomembno dejstvo, da delovni kolektivi čedalje bolj jasno vidijo pomen, ki ga ima gospodarska integracija za učinkovitost poslovanja in gospodarjenja. Toda tudi nedvomno pozitivnim rezultatom, ki so bili doslej doseženi, pa z integracijskimi procesi ne moremo biti v celosti zadovoljni in to ne samo glede na potrebe, ki so glede tega očitne, da bi zagotovili kvaliteten skok pri intenziviranju našega celotnega gospodarstva, temveč tudi glede na realne možnosti integracijskih procesov na sedanji stopnji našega razvoja. Dejstvo je na primer, da v posameznih strateških panogah in grupacijah, ki imajo vpliv na razvoj celotnega gospodarstva, kot so kovinska industrija, strojogradnja, kemična, elektroindustrija, živilska ter nekatere druge industrijske panoge še vedno ni dosežena takšna delitev dela in specializacija, ki bi nam zagotovila nadaljnji odločilni napredek pri povečanju produktivnosti dela in racionalnejšega poslovanja. Popolnoma razumljivo je, da se zaostajanje pri integracijskih procesih tako glede potreb, kakor tudi stvarnih možnosti negativno kaže na našem hitrejšem vključevanju mednarodne delitve dela, kar je nedvomno eden bistvenih pogojev za naš hitrejši gospodarski in družbeni razvoj. Ta ugotovitev je velikega pomena, če upoštevamo še vedno neadekvatno povečanje izvoza.

Ko opozarjam na to, da integracijski procesi zaostajajo ne samo glede na potrebe, ampak tudi na stvarne možnosti, izhajam iz tega, da tudi določeni činitelji zavirajo hitrejši razvoj integracije. Nedvomno bi bilo velikega pomena, če bi dobili popolnejšo analizo, ki bi nam pokazala, kateri so ti činitelji in kakšne ukrepe bi bilo potrebno storiti, da bi pospešili procese delitve dela, specializacije, a s tem tudi intenzifikacijo proizvodnje in poslovanja.

Smatram, da bi nam med številnimi vzroki, ki zavirajo hitrejši proces integracije, analiza morala predvsem popolneje prikazati vpliv notranjih ekonomskih odnosov v podjetjih na integracijske procese, a prav tako tudi vpliv določenih neustreznih rešitev v družbenoekonomskem sistemu na razvoj tega procesa.

Kot je znano, že dolgo ugotavljamo, da če se vzporedno z razvojem integracijskih procesov ne razvijajo tudi notranji odnosi v teh integracijah, da potem namesto pričakovanih pozitivnih rezul-

tatov skoraj po pravilu prihaja do raznih spopadov ter do razpadanja takšne integracije. Toda dejstvo je, da še vedno nimamo popolnejše analize, ki bi nam popolnoma (konkretno) pokazala na neadekvatno urejene odnose v delovnih kolektivih vpliv takšnih neurejenih odnosov na razvoj integracijskih procesov. Takšna analiza bi nam bila dobrodošla pri aktivnosti, s katero bi premagovali tiste negativne tendence, ki zavirajo hitrejši razvoj integracije. Na drugi strani pa v gospodarstvu, v delovnih organizacijah poudarjajo, da tudi nekateri elementi družbeno ekonomskega sistema destimulativno vplivajo na integracijo. Predvsem navajajo — mislim da so ti očitki upravičeni — da s predpisi ne bi bilo potrebno podrobno regulirati oblike združevanja, ampak bi bilo potrebno z zakonom predpisati, kaj se ne sme, kakšne oblike združevanja so prepovedane, a vse ostalo prepustiti iniciativi podjetij, da razvijejo tiste oblike združevanja, ki jim najbolj ustrezajo. V delovnih organizacijah se tudi poudarja, da posamezni elementi deviznega in zunanje trgovinskega režima zavirajo integracijske procese. Prav tako tudi neprilagojenost obstoječega sistema planiranja v novih pogoji na določen način vpliva na širše integracijsko povezovanje. V zvezi s tem se med drugim opozarja, da mi jasnih koncepcij dolgoročnega razvoja posameznih grupacij, kar predstavlja eno izmed resnih ovir glede orientacije posameznih delovnih organizacij in zato ta faktor tudi zavira razvoj integracijskih procesov.

Če upoštevamo celoten pomen razvoja integracijskih procesov za zagotavljanje kvalitetnih rezultatov glede intenzifikacije gospodarjenja, potem ne samo, da bi morali težiti k odpravljanju vseh teh elementov v družbeno ekonomskem sistemu, ki destimulativno vplivajo na te procese, ampak bi morali hkrati izgrajevati v sistemu takšne instrumente, ki bi spodbujali, pospeševali orientacijo delovnih organizacij na medsebojno povezovanje, delitev dela in združevanje.

V zvezi s to pripombo se posebej poudarja pomen čim bolj aдекватne, stimulativne politike poslovnih bank pri nadaljnjem spodbujanju integracijskih procesov.

Ko opozarjam na potrebo, da se izdela popolnejša analiza, ki bi nam pokazala, do kod smo prišli pri razvoju integracijskih procesov, katere prepreke in ovire zavirajo te procese in kaj vse bi bilo potrebno storiti, da bi v prihodnjem obdobju zagotovili še bolj pozitivne rezultate glede tega, mislim na velike rezerve, ki se lahko v našem gospodarstvu aktivirajo samo pod pogojem, da nadalje razvijamo začetni proces integriranja gospodarstva na principih samoupravljanja proizvajalcev in na socialistične razdelitve po rezultatih dela.

Mislim, da bi na osnovi vsega tega, kar sem povedal o teh dveh problemih, lahko med drugim sklenil, da se zavzemam za izdelavo analize o pogojih pridobivanja dohodka v posameznih panogah in grupacijah ter analize, ki bi nam pokazala, kateri faktorji zavirajo hitrejši razvoj integracij-

skih procesov v gospodarstvu, pri čemer pa izhajam iz tega — kot sem med drugim omenil na začetku svoje razprave — da bi nam te analize morale pokazati, kakšne ukrepe glede tega bi bilo potrebno v prihodnjem obdobju napraviti v okviru ekonomske politike, da bi zagotovili še boljše in popolnejše izpolnjevanje nalog pri nadaljnji realizaciji srednjeročnega plana.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Sredoje Urošević.

SREDOJE UROŠEVIĆ (volilna enota Čačak):

Tovarišice in tovariši poslanci, na koncu smo zelo plodnega, bogatega, studioznega in analitičnega obdobja, v katerem smo vsestransko, temeljito in znanstveno analizirali vse postavke in dimenzije srednjeročnega plana. Analizirali smo uresničevanje planskih predvidevanj, hkrati pa analizirali in ocenjevali uresničevanje ciljev gospodarske in družbene reforme. Upoštevali smo vse pogoje, notranje in zunanje, v katerih se je morala reforma boriti za izoblikovanje ciljev družbenega plana na eni strani ter doseženimi rezultati pri dosedanjem izpolnjevanju plana, a na drugi strani kar lahko odkrito povemo, so bile kljub vsem slabostim, ki so se pojavile, intencije reforme edina alternativa našega nadaljnjega družbenopolitičnega razvoja, ker so dajale v polni meri moč in smisel demokratičnemu samoupravnemu socializmu.

Pred nami je projekcija dokumenta, ki mora v sebi sublimirati in integrirati zelo kratko, konkretno in precizno tako oceno prehojene poti, kakor tudi ukrepe in politiko nadaljnjega ekonomskega in družbenega razvoja, da bi dosegli tisto, kar smo si določili kot cilj na vseh področjih gospodarskega in družbenega življenja do 1970. leta.

Po mojem mnenju je naša osnovna naloga, da realno, zavestno in odgovorno proučimo predlagane ukrepe v osnovah resolucije ter ocenimo, v kolikšni meri odraža pravo stanje na vseh področjih družbenega in gospodarskega življenja, kako ocenjuje dosežene rezultate in katere ukrepe planira, da bi se uspešno uresničile postavke v družbenem planu.

Po mojem mnenju se je potrebno tega dokumenta lotiti z dveh aspektov, z dveh vidikov: tistega, ki določa neposredne naloge v 1969. letu v ekonomski politiki ter dolgoročne za daljše obdobje.

Dovolite mi, da se v tem smislu dotaknem nekaterih vprašanj, ki po mojem mnenju zaslužijo drugačen tretina, kot so ga dobila v osnovah resolucije, v dokumentu, ki ga danes obravnavamo.

Najprej bi želel povedati nekaj besed o kmetijstvu. Znano je, da v Jugoslaviji 50% prebivalcev živi od kmetijstva. Analize o dosedanjem razvoju kmetijstva so govorile in še govorijo o tem,

da smo glede kmetijstva sedaj tam, kjer smo bili pred reformo. Pomeni, da so se bistveno spremenila ekonomska razmerja, ki so bila predvidena v srednjeročnem planu in zaradi tega zasluži kmetijstvo, da je posebej tretirano v osnovah resolucije o ekonomski politiki in ukrepah za nadaljnjo realizacijo plana razvoja 1966—1970. leta.

Mislim, da moramo o kmetijstvu govoriti tudi zato, ker je predsednik zveznega izvršnega sveta v svojem prejšnjem ekspoziciji in tem današnjem v tem domu dal posebno mesto prav temu vprašanju — kmetijstvu ter poudaril, da je potrebno na tem področju rešiti nekatera bistvena vprašanja.

Pri tem ne smemo pozabiti, da je poleg vseh težav kmetijstvo v prvih dveh letih reforme prispevalo k izboljšanju plačilne bilance s tujino. Delež kmetijsko živilske in tobačne industrije v celotnem izvozu je znašal v 1966. letu 25,2%, v 1967. letu 27,2% (torej več ko 1/4 celotnega izvoza). Od tega je bilo v 1967. letu izvoženo na konvertibilno področje 82,6%, a od celotnega izvoza gospodarstva na konvertibilno področje — kmetijska, živilska in tobačna industrija so v 1967. letu izvozile 40,6%, medtem ko vse ostale industrijske panoge 59,4%.

Mislim, da vse to govori, da je potrebno temu področju posvetiti posebno pozornost, ga upoštevati in mu dati določeno mesto v osnovah resolucije, da ne bi prišli v položaj, da bi ocenjevali in sprejemali ukrepe, kako bi rešili vprašanja in disparitete v razvoju vseh panog in grupacij, a izpustili določeno področje brez zadovoljivih ocen, premalo proučeno in da bi se nam morda zaradi tega še porajali problemi.

Poglejmo nekaj pokazateljev, ki govorijo, da so na tem področju problemi, ki jih je potrebno po mojem mnenju drugače opredeliti in drugače reševati, kot je to predvideno v predlaganih osnovah resolucije.

Najprej bi povedal nekaj besed o neuskladenosti paritete cen med kmetijskimi proizvodi in ostalimi industrijskimi proizvodi. Cene kmetijskih proizvodov v 1967. letu so bile pri odkupu z družbenih gospodarstev znižane za 1%, a pri odkupu od individualnih proizvajalcev za 5%. Znižanje cen kmetijskim proizvodom v prvih dveh mesecih 1968. leta glede na isto obdobje 1967. leta znaša 7,5%, a živinorejskih proizvodov 11,1%, medtem ko so nabavne cene nekaterih pomembnejših reprodukcijskih materialov bile v 1966. in 1967. letu večje kot neposredno po reformi. Cene superfosfata so na primer večje za 18%, nitromonkala za 33% rezanci od sončnic za 20%, modre galice za 95% itd.

Ko na eni strani cene kmetijskim proizvodom, kot smo videli, padajo, pa na drugi strani cene vsem materialom in reprodukcijskim materialom, ki so potrebni kmetijstvu, naglo skačejo. Pojavlja se torej divergentno gibanje.

O poslabšanju ekonomskega položaja kmetijstva dajemo jasen dokaz podatki iz zaključnih računov

teh organizacij za 1967. leto. Celoten dohodek kmetijskih organizacij (zmanjšan za vrednost trgovskega blaga) je večji za 5%, medtem ko so se porabljenaa sredstva — prav tako zmanjšana za vrednost trgovskega blaga — povečala za 10%. Dohodek torej ne raste v istem sorazmerju kot porabljenaa sredstva.

Hkrati se je delež kmetijskih organizacij pri delitvi neto produkta zmanjšal za 11 procentov, a izločanje v sklade je manjše za 32 procentov. Izgube o tekoči proizvodnji so večje za 235 procentov. Neto osebni dohodki so ostali na višini, kot so bili 1966. leta. Vsi ti podatki se nanašajo na 1967. leto.

Poslabšanje ekonomskega položaja kmetijstva je povzročilo omenjeno znižanje cen kmetijskim proizvodom, podražitev materiala in uslug, povečanje pogodbenih obveznosti za 26%, povečanje obresti za poslovni sklad za 41% itd.

Doslej sem govoril o celotni kmetijski proizvodnji. Toda v celoti gledano, kaže razvoj individualnih gospodarstev, ki jih, kot je znano, v Jugoslaviji ni malo, da so bili dohodki teh gospodarstev od prodaje kmetijskih proizvodov za 17% nižji kot v zadnjih treh mesecih 1966. leta in 1967. leta. Ko primerjamo prve tri mesece 1967. leta s prvimi tremi meseci 1968. leta, se je znižanje povečalo na 20%. Dohodki individualnih gospodarstev so se torej zmanjšali, a v 1967. letu so se hkrati njihovi prispevki družbeno političnim skupnostim in samoupravnim organizacijam povečali za 12,2%.

Poglejmo še, kako smo zasnovali razvoj fizičnega obsega celotne kmetijske proizvodnje in sicer v srednjeročnem planu. Po srednjeročnem planu bi moral biti indeks celotne kmetijske proizvodnje, če vzamemo, da je indeks za 1964/1965. leto 100, 125, poljedelstva 128, živinoreje 126. Toda kakšna je ocena realizacije? Skupno — 120, kar pomeni, da se predvideva za 5% manjša realizacija, a pri tem poljedelstvo — 126, kar pomeni za dva procenta manj, a živinoreje — 115, kar pomeni za 11 procentov manj.

Zaradi takšne situacije v kmetijstvu se zavzamam, da ta dom sprejme, da se posveti kmetijstvu ustrezno mesto v osnovah resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenopolitičnega razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta. To mora upoštevati komisija, ki smo jo danes izvolili, pri pripravi za prihodnjo sejo zbora, da bi lahko zaradi zagotavljanja pogojev za realizacijo temeljnih postavk reforme in nalog srednjeročnega plana poleg ostalih v prihodnjem obdobju podvzeli tudi naslednje ukrepe.

Prvič, stabilizirati ekonomski položaj kmetijstva v primarni razdelitvi, ki je bil določen z ukrepi gospodarske reforme in proporci srednjeročnega plana. Takoj je potrebno začeti s korekcijo cen, da bi dosegli ustrezno pariteto za 1969. leto. Dovolite, da iz osnov resolucije, o kateri danes diskutiramo, citiram odstavek, kjer se o tem govori. Poglejte kaj je o tem rečenega na 30 strani

(3 odstavek): „Z druge strani je potrebno pravočasno sprejemati ukrepe, da se ne bodo porušila z reformo ustvarjena razmerja med odkupnimi cenami kmetijskih proizvodov in malovnimi cenami sredstev za kmetijsko proizvodnjo.“ Kot smo videli iz podatkov, ki sem jih navedel, so ta razmerja že porušena. Takšna formulacija, kot je v osnovah resolucije v ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnji razvoj po mojem globokem prepričanju ne ustreza resničnosti. Najprej bi bilo potrebno uvesti normalno stanje glede porušeni razmerij in šele potem govoriti o tem, da se ne bodo porušila razmerja, ki so bila določena z reformo. Mislim torej, da takšna formulacija nikakor ne bi smela ostati, ker ne ustreza resničnemu stanju v kmetijstvu.

Nadalje je potrebno v kreditni sistem vgraditi ustrezne elemente, ki bi spoštovali specifičnosti kmetijske proizvodnje ter zagotovili pravočasno kreditiranje ob ustreznih plačilnih rokih. Znano je, da krediti, ki se sedaj dajejo kmetijstvu, ne ustrezajo tako kot ostalemu gospodarstvu in industriji.

Zahtevati je potrebno večjo učinkovitost režima zaščite cen v kmetijstvu in to usklajevati s spremembami na tržišču, da bi se ohranilo razmerje v primarni delitvi, kot je bilo določeno z ukrepi gospodarske reforme.

Najti je potrebno ukrepe, ki bi delovnim organizacijam zagotovili večji delež pri neto produktu. Zagotoviti je potrebno popolnejše proučevanje tržišča s kmetijskimi proizvodi in s tem omogočiti kmetijskim proizvajalcem, da se seznanijo z gibanji na tržišču, da bi lahko svojo proizvodnjo prilagodili tržišču ter se orientirali glede tega, kaj naj proizvajajo. Čimprej je potrebno proučiti vzroke, zakaj so se povečale razlike med odkupnimi in maloprodajnimi cenami kmetijskih proizvodov ter sprejeti ukrepe, da se spravijo v realne okvire in se s tem poveča plasma na domačem tržišču.

Nadalje je potrebno angažirati vse faktorje pri reševanju problema plasmaja živine in živinorejskih proizvodov, kar je ena izmed osnovnih nalog. In na koncu, čimprej začeti z izdelavo dolgoročne projekcije razvoja kmetijstva.

Ko je že govora o tem in o vseh ostalih vprašanjih, za katera se predvidevajo določeni ukrepi, je potrebno čimbolj konkretno govoriti zlasti za 1969. leto. Že prejšnji govorniki so poudarili, da je potrebno jasneje ločiti ukrepe federacije od ukrepov, ki jih morajo sprejeti druge družbeno politične skupnosti ter asociacije. Tako bi zagotovili večjo odgovornost izvrševalcev teh nalog. Z drugimi besedami povedano, za izvajanje vsakega ukrepa moramo določiti tudi nosilce. Kot poslanec bi se zavzel za takšno stališče, ko gre za ukrepe resolucije o nadaljnji ekonomski politiki.

Drugo vprašanje, o katerem bi želel govoriti in povedati nekaj besed, je izobraževanje. Pri tem naj takoj poudarim, da sem zelo zadovoljen, ker je v materialu, ki nam je bil prezentiran, izobraževanje izločeno iz družbenih služb, izločeno iz

potrošnje, iz tako imenovanih negospodarskih dejavnosti. Mislim, tovariši, da je že skrajni čas, da to področje enkrat za vedno izločimo iz potrošnje, ker je v resnici svojstveno gospodarjenje. Hočemo ali ne, izobraževanje proizvaja kadre. Če tega ne bomo čimprej razumeli, potem po mojem mnenju sekamo vejo, na kateri smo, ker brez kadrov, brez dobre „proizvodnje“ kadrov ni dobrega gospodarstva. Mislim, da smo to precej zapostavljali ter da sedaj na neki način rezultate tega zapostavljanja materialu govorijo o tem, da smo v določenem smislu formalno sprejeli izobraževanje kot sestavni del gospodarstva. Po mojem mnenju je usodna pomanjkljivost v osnovah resolucije pa tudi v planih razvoja izobraževanja ta, da ni ugotovljena potreba po kadrih s širšega aspekta. Nihče v Jugoslaviji doslej ne more reči, kakšne so potrebe po kadrih, niti takšne potrebe niso ugotovljene. Še vedno delamo analize, zbiramo podatke, še vedno pri tem po mojem mnenju zaostajamo in zamudujemo. Smatram, da bomo napak ravnali, če bomo tudi v bodoče izobraževanje uvrščali med potrošnjo in za izobraževanje dajali toliko kolikor nam odeja dopušča. Jaz sem za to, da dobi izobraževanje ustrezno mesto kot posebna gospodarska panoga, ki je zelo pomembna in primarna v celotnem našem gospodarskem razvoju. Zaradi tega posebej poudarjam in pozdravljam stališča avtorjev predloga osnove resolucije, ki so dali izobraževanju posebno kategorijo in ga tako tudi tretirali.

Cepprav smo prišli do spoznanja, da izobraževanje in znanost ni potrošnja — cepprav se v nekaterih dokumentih še vedno tretira kot potrošnja — pa naši nadaljnji postopki in stališča v samem jamo, zato smatram, da je zadnji čas, da storimo večji korak in da od spodaj pa do vrha ugotovimo potrebe po kadrih ter da imamo konkreten plan teh kadrov. Le tako bomo prihranili sredstva in s temi sredstvi lahko racionalno razpolagali. Drugače pa sedaj trošimo ogromna sredstva zato, ker nimamo jasnega pogleda o kadrovske potrebah. Že sedaj se nam pojavljajo kadri, katere, kot je znano, ne moremo zaposliti.

V metodologiji planiranja analize se kaže, da v družbeno političnih skupnostih in delovnih asociacijah ni usklajenosti med politiko razvoja izobraževanja in razpoložljivimi sredstvi, ki so nujna za uresničevanje planiranega razvoja. Pri nas je še vedno prisotna dvojnost med nosilci politike izobraževanja na eni strani in nosilci sredstev za izobraževanje na drugi strani. Od federacije do komune se določa politika razvoja izobraževanja. Toda niti delovne organizacije niti komune nimajo večjega vpliva na razvoj izobraževanja zato, ker so instrumenti delitve sredstev izven njihovega vpliva. To povzroča, da neposredni uporabniki kadrov nimajo možnosti, da bi samostojno odločali o višini sredstev za realizacijo politike razvoja na področju izobraževanja. Pomeni, da imamo na eni strani tiste, ki vodijo politiko, a na drugi strani tiste, ki bi morali uporabljati sredstva pri vodenju te politike. Če tega ne uskladimo, bomo glede

tega imeli še vedno pomanjkljivosti. Mislim, da to ni našlo ustreznega mesta, in tudi glede na tisto, kar smo dobili v materialih, ne bo obravnavano niti reševano v doglednem času. Še vedno bomo torej delovali neusklajeno in divergentno.

Družbeni plan predvideva, da se bo delež sredstev za izobraževanje v nacionalnem dohodku do 1970. leta povečeval za 0,5 glede na 1965. leto, ko je znašal 4,6%, medtem ko se je dajalo za znanost 5,1%. V 1967. letu je delež sredstev za izobraževanje v nacionalnem dohodku znašal 4,8%.

Če pogledamo strukturo trošenja sredstev, ki se izločajo iz nacionalnega dohodka za izobraževanje, potem imamo naslednje: za materialna sredstva se daje približno 13 do 14 procentov, za osebne dohodke se je v 1969. letu planiralo 69,3, a doseglo 74,1 procent. V 1967. letu bi po planu morali osebni dohodki znašati 70,4, a doseženo je bilo 76,5. Povečanje izdatkov za osebne dohodke je šlo na račun investicij za izobraževanje. V 1966. letu je bilo namreč za investicije v izobraževanju 14,8%, a doseženo je bilo 9,9%. V 1967. letu je bilo planiranih 14,5, a doseženih komaj 6,8% in sicer zato, ker so se osebni dohodki še dalje povečevali na račun investicijske izgradnje na tem področju.

Po investicijskem planu v srednjeročnem planu je predvideno, da se od 1966. do 1970. leta zgradi 3.340.000 kvadratnih metrov šolskega prostora. Od tega 1.825.000 kvadratnih metrov za nove učence in študente ter za odpravo tretje izmene, 670.000 kvadratnih metrov za zamenjavo dotrajanega in neustreznega šolskega prostora ter 845.000 kvadratnih metrov za razširitev dijaških in študentskih domov ter predšolskih ustanov. Potrebno bi bilo vložiti 806 milijonov novih dinarjev letno. Toda 1966. leta je bilo s planom predvidenih 542 milijonov, a doseženih 390 milijonov. V 1967. letu bi morali vložiti v investicije po planu 587 milijonov, a doseženo je bilo 314 milijonov. Tudi plani so torej odstopili od tega, kar je bilo predvideno. Letna vlaganja bi morala biti efektivno 806 milijonov, toda plani so zmanjšani oziroma odstopajo pri uresničevanju, tako, da je bilo v 1966. letu ustvarjenih komaj 73,14% od planiranih investicij. V 1967. letu je bilo doseženo še manj — 56,4% od planiranih 570 milijonov.

Cepprav zmanjšana so bila ta sredstva v posameznih letih tolikšna, da so realno omogočala izgradnjo novega šolskega prostora. V planu je izračunano, da bo kvadratni meter šolskega prostora stal 1.175 novih dinarjev. Znano je, da ta cena že 1966. leta ni bila realna, a v 1967. letu še manj. Po ocenah je bila cena kvadratnega metra šolskega prostora 1966. leta najmanj 1.500 novih dinarjev, a 1967. leta 1.600 novih dinarjev. Če vzamemo te cene, potem je bilo 1966. leta zgrajenih 325 kvadratnih metrov ali 75% planiranih. Kot se vidi iz podatkov, so investicije za ti dve leti gotovo polovične.

Tudi doslej bi moral bančni mehanizem vplivati na kreditiranje investicijske izgradnje na področju izobraževanja. To se sedaj tudi predlaga

v osnovah resolucije, ki jih obravnavamo. Kot se vidi iz podatkov, ki sem jih navedel, predvidevanja in usmerjanja niso bila realizirana in zato je potrebno še nadalje na tem vztrajati, ker brez močnejših jamstev po mojem mnenju ni realno in da se bodo pojavili na tem področju še težji problemi. Banke niso zainteresirane, da kreditirajo investicije za izobraževanje, ker nimajo jamstev, da bodo ta sredstva in anuitete vrnjene z obrestmi itd. Banke iščejo boljše plačnike, sigurnejše kreditiranje, kar je tudi razumljivo. Insistirati nadalje na bančnem mehanizmu po mojem mnenju pomeni, da si zapiramo oči pred problemi, in ustvarjamo vedno več problemov na tem področju.

Stališče v osnovah resolucije, da se bodo samo z racionalizacijo šolskih mrež rešili tudi nekateri materialni problemi, po mojem mnenju prav tako ni realno, ker se učno osebje ne more „preletiti“ na druga področja, ko so strokovni kadri, ki čakajo na delo. Tudi če se šolska mreža racionalizira, bodo ostali glavni potrošniki sredstev — učno osebje, in se ne bo nič doseglo v finančnem efektu, ali pa se bo doseglo zelo malo, a od tega ni treba pričakovati nekih čudežev. Zaradi tega se zastavlja zelo resno vprašanje prerazdeltivne sredstev na tem področju gospodarjenja, ker smo dosedaj samo deloma in ne popolnoma uredili osebne dohodke na tem področju. Z vlaganjem v področje, o katerem govorim, smo doslej v glavnem reševali osebne dohodke, čeprav tudi tega nismo v celoti uredili, ko jih primerjamo z drugimi področji in kvalifikacijami. Vsa ostala vprašanja so odprta in se vedno bolj zaostčujejo. To so: investicije, materialna opremljenost, ki je na nizki ravni itd.

Kljub prizadevanjem vseh družbenopolitičnih dejavnikov izobraževalnih skupnosti in drugih omejena materialna sredstva, onemogočajo vrsto rešitev na tem področju v skladu s principi reforme, kot so na primer ekonomske cene izobraževanja. S čim plačati te ekonomske cene — se sprašujejo. To se nanaša tudi na samoupravljanje in uvajanje samoupravnih odnosov ter principov nagrajevanja po rezultatih dela, na izobraževanje strokovnih kadrov z visokim znanjem. Če se zavzemamo za premagovanje ekstenzivnosti na tem področju, zajemanje predšolskih otrok s predšolsko vzgojo, kar je med drugim poudarjeno tudi v smernicah, potem moramo vedeti, da teh problemov skoraj niti nismo še načeli.

Nadalje bi želel navesti, da sedaj v rednem roku konča popolno osemletno šolo komaj 50% učencev, a veliko število je sploh ne konča. V srednjih šolah je 1965. leta od vpisanih v rednem roku končalo 63,8% učencev, a 1966. leta se je to število zmanjšalo na 63,6%. Pomeni torej, da se stanje poslabšuje. Tudi v visokem šolstvu se zmanjšuje diplomiranje. Leta 1965. je diplomiralo 43%, a 1966. leta 38%. Stanje se torej ne izboljšuje kljub vsem reformam in ukrepom, ki smo jih podvzemali in jih podvzemo. Vse to je odraz poleg ostalega tudi slabe materialne opremljenosti šol. Pri nas namreč vedno zmaga mnenje,

da je pri pridobivanju znanja človeški faktor edini, ki vpliva na uspešno uresničevanje učnega procesa. Analize in primerjave z drugimi deželami pa kažejo na omejen vpliv človeškega faktorja v procesu izobraževanja in zato bodo lahko naša nadaljnja vlaganja le v osebne dohodke postala negativna in se odražala pri potrebnem napredku in modernizaciji izobraževalnega procesa. To vprašanje je po mojem mnenju prišlo do razbeljene točke in bi ga bilo potrebno proučiti. Nobenega smisla nima, da še nadalje vlagamo samo v osebne dohodke, a zapostavljamo materialna in investicijska vlaganja, ki zaostajajo.

Ko govorimo o izobraževanju in o tem področju, mi dovolite, da se poleg ostalega ozrem tudi na solidarnost. Težko je obraniti tezo, ki jo je tu in tam uradno slišali, da se lahko na enotnem jugoslovanskem tržišču formirajo cene izobraževanja po regijah. Kaj to pomeni? To pomeni, da priznavamo, da klasificiramo možnosti strokovnega napredovanja glede na možnosti regij. Pomeni, da tista regija, ki ima več sredstev, lahko več daje in višje strokovno in znanstveno znanje, medtem ko bo siromašnejša regija dajala nižja strokovna znanja.

Ali je takšna teza sprejemljiva danes, ko je proces znanstvenega in tehnološkega razvoja gospodarske aktivnosti enoten ne samo v Jugoslaviji, ampak tudi v svetu, ko naši dosežki, produktivnost, preciznost in kvalitete morajo biti primerljive z mednarodnimi? Mislim, da ni sprejemljiva težnja, da se v eni regiji, ki ima več sredstev, formirajo kadri z višjim znanjem, a v drugi, ker ima manjša sredstva z nižjo stopnjo znanja.

Na drugi strani postavljam vprašanje, ali so regije nepremostljive meje in ali kadri iz ene regije ne bodo vplivali na gospodarski razvoj tudi drugih regij. Brez dvoma, da bodo. Zato je velika iluzija, po mojem mnenju, če smatramo, da bomo kadre zadržali v posameznih regijah, oziroma, da bo znanje, ki so ga dobili, vplivalo na razvoj regije, ki jih je šolala. Ta vpliv se bo integriral in mi bomo pa naj to hočemo ali ne imeli situacijo, da bodo na določen način vplivali strokovnjaki ne glede na to, kje so končali svoje šole.

Zato bi se zavzel za večjo integracijo in solidarnost naše skupnosti, ko gre za ustvarjanje strokovnih kadrov, ker pri tem ne moremo delati razlik po regijah, niti tega vprašanja ne moremo zadržati samo v regijah.

Pri vsem tem se premalo upošteva v osnovah resolucije, a pri analizi dosedanjih rezultatov uresničevanja plana se celo konstatira — citiram iz resolucije — da je s prerazdeltivjo nacionalnega dohodka izboljšana materialni položaj izobraževanja in znanstveno raziskovalnega dela. Mislim, da ta konstatacija ne bi smela ostati takšna, če verjamemo materialom, ki sem se jih posluževal, katerim pa verjamem.

Tudi v poglavju, v katerem se ocenjujejo doseženi rezultati in slabosti pri realizaciji plana, so pomanjkljivosti. V materialu ni ocene doseženih

rezultatov, niti ni govora o vzrokih, zakaj niso bili doseženi, kar ni dobilo ustreznega mesta niti v poglavju, v katerem je govora o ukrepih in nadaljnji politiki na tem področju do 1970. leta.

V resoluciji je potrebno bolj insistirati na ocnah ki se vsiljujejo iz priloženih materialov k osnovam resolucije.

Na koncu mi dovolite, da se ozrem še na tisti del osnov resolucije, kjer se govori o politiki osebnih dohodkov v prihodnjem obdobju. Ko se govori o tej politiki, imam občutek, da je pri tem nekaj diametralno nasprotnih stališč. Znano je namreč, da so razne deformacije na tem področju ter da so omogočale bogatenje, kapitaliziranje, eksploatacije in socialne razlike med ljudmi. Za mene se postavlja kot osrednji problem: ali je v socialističnih družbenih odnosih možnost, da se lahko z osebnim delom — podčrtujem osebnim, poštenim delom — kapitalizira? Po mojem mnenju takšne teze ne bi bilo možno podpreti. Katero je tisto delovno mesto in kateri je tisti delovni človek, ki lahko s svojim osebnim, poštenim delom toliko zasluži, da se lahko poleg zadovoljevanja potreb življenjskega standarda še kapitalizira? Izvzemam recimo znanstvenike, ki odkrijejo nekaj, za kar se jim, da tako rečem, ne more niti zadosti plačati, vendar pa smatram, da v socialistični družbeni ureditvi ni možno, da bi se nekdo kapitaliziral s poštenim in osebnim delom.

Nisem za uravnilovko, glede na sposobnosti naj bodo tudi zaslužki in življenjski standard. Toda poleg standarda, ki si ga delovni človek lahko zagotovi in raste z razvojem celotne družbe smatram, da vse tisto, kar izven tega vodi do bogatenja, ni zaslužno na pošten način, temveč s špekulacijami, prigrabljenostjo od delovnih ljudi.

Mislim, da ni nobenih razlogov, da takšnega kapitaliziranja ne bi okarakterizirali in ga imenovali s pravim imenom. Ustvarili bomo boljše družbeno atmosfero, jasnejšo politično situacijo, če bomo to okarakterizirali s pravim imenom ter storili vse ukrepe — poudarjam vse ukrepe — da bi odpravili takšno špekuliranje in kapitaliziranje. Ko o tem govorim, mislim, da ni potrebno pozabljati ne samo na rentništvo, ampak tudi na dobičke od obresti na vloženi kapital.

Zajeti je potrebno torej kapital, premičnine in nepremičnine. Bojim se, da ukrepi, ki so predvideni v materialu, o katerem danes diskutiramo, ne bodo učinkoviti, ker se zoper takšno kapitaliziranje predvideva naslednje: „Z učinkovitejšim uporabljanjem ukrepov davčne politike se bo preprečevalo pridobivanje dohodka, ki ne izvira iz rezultatov dela.“ Skeptičen sem glede takšnih ukrepov in bojim se, da bodo nekoga zgrabili, a drugi se bodo izognili, tako da bomo glede tega tudi v bodoče imeli zelo velike probleme. Lahko vam povem podatek, ki kaže, da glede tega miso zadosti jasna stališča. Pred kratkim sem prisostvoval seji občinske skupščine, na kateri je bilo sklenjeno, da se privatni osebi vneta dve nacionalizirani delavnici, ki jo uporablja trgovsko pod-

jetje. Sedaj bo on določal, kolikšno najemnino mu bodo družbena podjetja plačala. Nasprotoval sem takšnemu stališču in dejal, da to v naših socialističnih družbenih odnosih ni dopustljivo, da nihče nima pravice, da bi živel od rente, od tujega dela itd. Rečeno mi je bilo, da je občina večini vrnila delavnice, tako da so sedaj v situaciji, da morajo iti do konca, ker ni razlogov, da bi jih nekaterim vrnili, a drugim ne.

Ne bi želel govoriti o tem, da danes ljudje delajo hiše in jih dajejo v zakup ter živijo od njih. Mislim, da v našem družbeno političnem sistemu ni možno živeti od rente, poleg tega pa imajo nekateri prihranjen velik kapital ter lahko živijo od obresti, ne da bi kaj delali. Mislim, da so vse to oblike bogatenja, proti katerim se moramo boriti.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Prekinjam sejo in sklicujem nadaljevanje seje danes od 16.30. uri.

*Nadaljevanje seje zveznega zbora,
17. oktobra ob 16. uri in 40. minut.*

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Nadaljujemo z delom.

Besedo ima poslanec Antun Bubić.

ANTUN BUBIĆ (volilna enota Pula):

Tovarišice in tovariši poslanci, osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljno realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta, o katerih razpravljamo pa tudi stališča v ekspoziciji predsednika zveznega izvršnega sveta predstavljajo po mojem mnenju solidno osnovo za izdelavo in sprejetje resolucije o ekonomski politiki za 1969. leto ter drugih ukrepov do konca planskega obdobja. Zato jih tudi podpiram. Potrebno je povedati, da so dobile v omenjenem materialu ustrezno mesto tudi mnoge opravilne zahteve gospodarstva, katerih rešitev bo pospešila nadaljnji gospodarski razvoj in uresničevanje ciljev reforme. Toda mnogo je še nerešenih problemov, ki so samo registrirani, niso pa še predlagani ustrezni ukrepi, da bi jih učinkovito rešili.

Prav zato želim nekoliko več povedati o nekaterih problemih, za katere smatram, da bi bilo potrebno glede njih že sedaj, to je v resoluciji o ekonomski politiki v letu 1969. predvideti kompletne rešitve ter pravočasno storiti ustrezne ukrepe.

Turističnemu gospodarstvu kot faktorju razvoja celotnega gospodarstva je dano v srednje-

ročnem planu pomembno mesto. Med izvajanjem gospodarske reforme so bili doseženi zelo pomembni rezultati glede povečanja tujskega turističnega prometa in deviznega pritoka. Sedaj so v teku zelo pomembni pozitivni procesi aktivnega vključevanja v razvoj turizma drugih gospodarskih dejavnosti in bank. Zaradi neposrednega interesa za povečanje deviznega pritoka je prišlo do pomembnejšega prelivanja akumulacije v razvoj turizma. Nadalje je prišlo zaradi neposrednega interesa pri plasiranju proizvodov do močnejšega vključevanja kmetijstva in industrije v preskrbo turističnih območij. Krepi se tudi organizacijsko, enako pa tudi procesi samoorganiziranja turističnega gospodarstva. Ta in druga pozitivna gibanja se bodo še bolj intenzivirala in jim je potrebno dati močnejše in nove impulze. Ob pozitivnih rezultatih so tudi velike težave, ki najčeste izvirajo iz nezadostne rentabilnosti turističnega gospodarstva v sedanjih pogojih gospodarjenja, kar povzroča v glavnem neadekvaten sedanji devizni režim, ker zaradi njega prihaja do odtujevanja dela dohodka, nadalje neugodni pogoji kreditiranja itd. Zaradi slabe akumulativnosti in neugodnih kreditnih pogojev je kreditna sposobnost turističnega gospodarstva v celoti izčrpana. Takšno ugotovitev najbolj jasno potrjujejo podatki in ocena zveznega sekretariata za gospodarstvo. Razpoložljiva sredstva za odplačilo dolgov za leto 1967. so bila v celotnem gostinstvu večja za 8%, a v sezonskem komaj za 5%. Toda obveznosti celotnega gostinstva so v letu 1967. porasle za 70%, a v sezonskem gostinstvu za 109%. Zaradi tega se je ostanek razpoložljivih sredstev v celotnem gostinstvu zmanjšal za 18%, a v sezonskem gostinstvu za 98%. Ob upoštevanju obveznosti, ki bodo zapadle v prihodnjem letu, moramo ugotoviti, da je celotno gostinstvo prezadolženo, a sezonsko nesolventno. Takšna tendenca se še močneje nadaljuje v 1968. letu. Ob tem pa je retencijska kvota kot osnovni faktor za pridobivanje investicijskih sredstev že angažirana tudi za čas po 1970. letu. V takih pogojih gospodarske organizacije ne razpolagajo niti z najbolj minimalnimi lastnimi sredstvi za reprodukcijo, niti nimajo možnosti za najemanje novih kreditov. Če ne bomo našli ustreznih rešitev za omenjene probleme, bo nujno prišlo do tega, da bo negotova usoda realizacije s planom predvidenega preliva deviz od turizma leta 1970. okrog 400 milijonov dolarjev. To se vidi iz naslednjega: po oceni v materialu, ki nam je bil poslan, se za letos predvideva 175 milijonov dolarjev deviznega pritoka iz turizma, vključuje pa se tudi promet, ki evidentira devizni pritok od 220 do 230 milijonov dolarjev. Sedanje stanje in uresničevanje planske naloge zahteva več prizadevanj v širših družbenih sredinah ter hitro sprejemanje konkretnih ukrepov. Smatram, da je zaradi izboljšanja ekonomskega položaja, krepitev konkurenčne in reprodukativne sposobnosti turističnega gospodarstva nujno poleg ostalega storiti tudi naslednje.

Gostinske in prometne gospodarske organizacije je potrebno glede stimuliranja izvoza na konver-

tilbilna področja izenačiti z ostalim gospodarstvom. Za ta namen bi bilo potrebno tudi za te gospodarske organizacije uvesti davčno olajšavo na evidentiran pritok deviz v višini 6%. Nadalje je potrebno znižati zvezni prometni davek na alkoholne pijače v proporcijah po stopnji 9%, ki je bila uvedena v začetku 1967. leta ter oprostiti gostinstvo plačevanja prometnega davka pri nakupu družbenega inventarja, ker so to stroški reprodukcije. Izkušnje v zadnjih letih nam kažejo, da je bil neposreden interes do konvertibilnih deviz najpomembnejši faktor prelivanja akumulacije ostalega gospodarstva in bank v turizem, a kot sem že dejal, so devizna sredstva iz sedanje retencije že angažirana tudi za obdobje po 1970. letu, kar pomeni, da se bo spet zelo počasi širila materialna osnova turističnega gospodarstva, če bomo ostali pri tem. Temu se je mogoče izogniti ter nadalje zagotoviti dinamičen razvoj turizma, če se osnovna stopnja retencijske kvote poveča na 40% ali pa če se celoten registrirani devizni pritok v novo zgrajenih gostinskih objektih pusti gospodarskim organizacijam.

V dosedanjem razvoju turizma je mehanizem beneficiranih obresti pozitivno vplival na pospeševanje izgradnje in zdi se mi, da bi bil še učinkovitejši, če bi napravili ustrezne spremembe v tem smislu, da se diferencira pravico uporabljanja povečanih dodatnih obresti in sredstev federacije ter dodatnih obresti iz sredstev republik in občin, odvisno od vrste objektov, ki se gradijo in njihovega trajanja, oziroma od dolžine odplačilnih rokov, za katere so bili krediti dani. In na koncu smatram, da bi bilo potrebno odkriti oziroma ustvariti možnost, da bi olajšali pogoje kreditiranja in konvertiranja kreditov, ki so plasirani v turizem, zlasti pri tistih, ki jih dajejo banke. To je sicer problem našega celotnega gospodarstva in mislim, da ga je potrebno čimprej rešiti zlasti glede perspektivnih panog in grupacij. Pogosto je bil poudarjen v podobnih razpravah argument, da je to poslovni odnos med gospodarsko banko, vendar pa ne vem, če se to lahko sprejme glede na sedanjo strukturo bančnega kapitala. Pa še to se mi zdi nenormalno in še več od tega, da nekatere banke od tako individualno nerentabilnega turističnega gospodarstva, a drugače družbeno rentabilnega in zelo pomembnega za reševanje naših plačilnih bilančnih težav vlečejo za sredstva, ki so jih plasirale za 11 do 12 let, obresti in to 13%, od tega 8% rednih, plus 3, plus 2 dodatna. Če je lokalna, poslovna banka pripravljena namesto gospodarske organizacije prevzeti kredit, ji „večja“ banka (redno nekdanja zvezna) cedira pol odstotka obresti in se tako reši vsakega rizika pa celo tudi eventualnega nerednega odplačevanja anuitet, ker ji v takšnem primeru plačuje lokalna banka, a sebi zagotovi skupno 12,5% obresti. To navajam, da bi se videlo, kaj vse je lahko formalno pravni poslovni odnos, pri čemer pa ne pozabljam na pomanjkanje „kapitala“ in opravičeno stimuliranje vlaganja v turizem, kar bi morala spodbujati družbeno-politična skupnost. Namreč tudi omenjeni

način dajanja kreditov, predstavlja na neki način poslovni odnos gospodarska organizacija — poslovna banka, oziroma glede tega konkretno banka — banka, toda koliko je pri tem poslovnosti, v končni konsekvenci najbolj čuti naše gospodarstvo.

Zaradi tega je nujno sprejeti te in druge ukrepe, ker drugače bo negotovo realizacija plana in deviznega pritoka. Poudarjam, da turizem ni atraktiven samo zaradi tega, ker ustvarja naši deželi toliko potrebnih deviz, temveč je tudi široko tržišče za kmetijske in druge proizvode. Samo 1967. leta je bilo preko turizma „izvoženih“ okrog 7 tisoč ton mesa in mesnih izdelkov, okrog 12 tisoč ton povrtnin in 7 tisoč ton sadja, okrog 6 milijonov litrov piva, 5 milijonov litrov mleka itd. To še zdaleč ni izčrpalo potrošniških možnosti turizma in gotovo je, da se bo z njegovo razširitvijo ter z razširitvijo asortimenta in izboljšanjem ponudbe povpraševanje še občutno povečalo. In končno poleg neposrednega deviznega efekta znaša po nekaterih ocenah multiplikator turistične potrošnje v naši deželi 3,8 krat letno in od tu izvirajo indirektni efekti turizma v celotnem gospodarstvu, ki so zelo pomembni.

Morda sem se preveč spustil v predlaganje konkretnih ukrepov, ki sicer niso meznani in so že bili večkrat ponovljeni, vendar pa to delam prav zaradi tega, ker nimam načelnih ter intencionalnih pripomb glede osnov resolucije o ekonomski politiki, stališč v ekspoziciji ter drugih materialov, smatram pa, da manjkajo prav konstrukcije konkretnih ukrepov. Upoštevam tudi dejstvo, da v takšen dokumen ni možno vključiti ter do podrobnosti obdelati konkretnih ukrepov, vendar pa morajo biti ob njem obdelani, ker mislim, da je to nujno za realizacijo načelnih stališč in če ne bi bilo tega, bi bila stališča samo deklaracije.

O turizmu smo podrobno obravnavali v odborih tega zbora in to večkrat. Zato predlagam, da celotno problematiko turističnega gospodarstva obravnava tudi ta zbor oziroma, da pristojni odbor in njegove službe pripravijo material za eno izmed prihodnjih sej zbora. Prosim zbor, da se o tem izjasni.

Na koncu želim še posebej podpreti namen zveznega izvršnega sveta, da se za izgradnjo ladij za domača pomorska in rečna podjetja uporabijo krediti za plama serijske opreme v deželi.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Obveščam člane skupne komisije za izdelavo resolucije in člane našega doma, da bo ob 17. uri v dvorani številka 1 prvi sestanek.

Besedo ima poslanec Aleksandar Radević.

ALEKSANDAR RADEVIĆ (SR Črna gora):

Tovarišice in tovariši poslanci, nedvomno osnove resolucije, ki jih obravnavamo na osnovi tako

obsežnega materiala odražajo poleg nekaterih splošnostih v velikih meri tudi diskusije in predloge, ki so bili dani v odborih, vendar bom pa govoril samo o enem delu, za katerega smatram, da ni zadosti konkretiziran in da niso poiskane popolne ustrezne rešitve.

Dosedanje izkušnje pri razvoju nezadostno razvitih območij so pokazale, da sedanji ukrepi še niso zadostni ter da predstavlja njihov hitrejši razvoj kompleksnejši problem, ki zasluži, da bi se z njim ukvarjala tudi naša znanost.

Izhajajoč iz dejstva, da je hitrejši razvoj ekonomsko nezadostno razvitih območij skupen ekonomski in družbeni interes vseh narodov in narodnosti Jugoslavije, je potrebno instrumente ekonomskega sistema in ukrepe ekonomske politike določati s stališča njihovih efektov glede razvoja teh območij Jugoslavije.

Effekti dosedanjih ukrepov niso dali takšne spodbude razvoju, ki bi zagotavljal zmanjševanje razlik v razvitosti (čeprav so danes na kvaliteto novih osnovah) med njimi in ostalimi področji Jugoslavije.

Nedvomno je bilo v dosedanjem razvoju na teh območjih doseženega ogromno zlasti še glede na to, da so bila ta območja totalno nerazvita. Poleg tega je tudi celoten razvoj imel svoj odraz v razvoju teh območij. Vsako negiranje teh prizadevanj in rezultatov bi bilo v resnici neutemeljeno.

Vendar pa ostaja kot dejstvo, da ni tistega tempa razvoja, ki bi tem območjem zagotovil hitrejšo integriranje v celotno ekonomiko dežele, a preko tega tudi vključevanje v mednarodno delitev dela. To se lahko ilustrira z indikatorji, ki govorijo o povečanih razlikah v razvitosti med razvitimi in nerazvitimi kot neki konstantni tendenci, čeprav sem prej poudaril, da se to dogaja na kvaliteto novih odnosih. Tako je na primer razlika v dohodku na prebivalca znašala 1947. leta okrog 20.000 S. dinarjev, a 1965. leta 70.000 ali 3,5 krat več. Celotni dodatek v Jugoslaviji se je od 1947. leta povečal za 2,7 krat, a v nerazvitih za 2,4 krat. Te razlike so se povečevale tudi v prvih dveh letih plana in so 1967. leta prišle tako rekoč v svoje najneugodnejše razmerje, ker je znašala stopnja rasti za Jugoslavijo 4,8, pri čemer so imeli razviti stopnjo 7,2, a nerazvita območja 1,2. V zvezi s tem imamo tudi neugodna gibanja kvalitativnih pokazateljev gospodarjenja, tako da je njihov padec intenzivnejši v nerazvitih, in sicer padec družbene rentabilnosti učinkovitosti osnovnih sredstev, likvidnosti itd. Kot en izmed sintetičnih pokazateljev, ki ilustrira takšen razvoj, je gibanje neto produkta, ki se je v družbenem sektorju glede na jugoslovanski nivo povečal od 1964. leta v razvitih za 1, a nerazvitih je padel za 3,5 kljub temu, da znaša v razvitih območjih 105,4 jugoslovanskega, a v nerazvitih 82,3 v letu 1967. Stopnja akumulacije (z amortizacijo) se je leta 1964. gibala približno med 11,1 in 12,8 za celotno območje, to je približno na istem nivoju. 1967. leta pa je bila

v deželi 110,2, pri razvitih 11, a nerazvitih 7,6. Na koncu bi zaradi ilustracije samo navedel še podatke, da smo 1947. leta imeli 8,1 delovnih organizacij, ki so poslovale z izgubo, a so zaposlovale 11,9 delovne sile in imele 11,3 vloženih sredstev. V nerazvitih območjih se procent zaposlene delovne sile v teh delovnih organizacijah giblje od 13,8 v Makedoniji, v Bosni in Hercegovini 17,6, a v Črni gori 28,3, medtem ko znašajo vložena sredstva pri teh organizacijah 12,4 v Makedoniji, 21,3 v Bosni in Hercegovini in 32,5 v Črni gori.

Vse to govori, da na sedanji stopnji razvoja tista območja, ki imajo slabše razvito gospodarstvo, objektivno niso na isti poziciji, da bi sledile procesu razvoja z ostalim gospodarstvom. Nerazvito gospodarstvo ima na splošno mnogo manj možnosti, da bi sledilo tehničnemu napredku. To po svoje govori, da nerazvita območja niso v zadostni meri integrirana v razvoj celotnega gospodarstva Jugoslavije, čeprav je razvoj gospodarsko nezadostno razvitih območij sestavni del optimalnega razvoja celotnega jugoslovanskega gospodarstva. S tega vidika je potrebno absolutno poudariti, proces integracije kot eno izmed metod za pospeševanje razvoja gospodarstva nezadostno razvitih območij. Ta integracija se lahko začne pri ustvarjanju takšnih oblik povezovanja sedanjih gospodarskih subjektov in gospodarskih kompleksov na osnovi racionalnejšega kombiniranja že angažiranih faktorjev proizvodnje. Torej proces integracije, ki je vedno bolj pogojen z nujnostjo razvoja, zahteva prilagajevanje gospodarstva sodobnim gibanjem, a vsebinsko je sestavljen iz odkrivanja adekvatnejših oblik povezovanja delov v celoto. To se zlasti nanaša na trdnjše povezovanje nerazvitih območij jugoslovanskega gospodarstva s splošnim razvojem gospodarstva. Da bi uveljavili integracijo kot metodo za pospeševanje razvoja gospodarstva nezadostno razvitih območij, bi morali pri nadaljnji izgradnji našega gospodarskega sistema sprejeti tudi nekatere bistvene predpogoje.

Kot so izkušnje pokazale, je potrebno nadalje ohraniti sklad za kreditiranje razvoja nezadostno razvitih območij vendar kot instrument, a njegova sredstva in vire določati z instrumenti, ki jih je potrebno uskladiti s temelji sistema. Pomen tega sklada je potrebno ocenjevati z vidika absolutnega pomanjkanja lastnih sredstev teh območij, čeprav morajo same največ storiti za svoj razvoj zlasti še v tako neugodnem trendu razvoja, po katerem že dalj časa pada stopnja akumulativnosti. Zlasti je pomembno poudariti, da se sredstva sklada formirajo iz stabilnih virov ter da pravočasno pritekajo, a poslovanje sklada se mora prilagoditi celotnemu sistemu oziroma, sklad mora postati samoupravna finančna institucija, ki bo poleg zagotavljanja sredstev lahko angažirala in mobilizirala nova domača in tuja sredstva ter jih usmerjala za hitrejši razvoj gospodarstva nezadostno razvitih območij in s tem vplivala na integracijske procese. V tem smislu bi bilo potrebno

omogočiti, da se razširijo kompetence sklada, usposobiti ga za mobilizatorja kapitala, da bi lahko opravljal funkcijo razvoja na nezadostno razvitih območjih. Ta njegova funkcija je bistveno pogojena z integracijskimi procesi gospodarstva nezadostno razvitih območij z ostalimi gospodarskimi regijami. Brez takšnega procesa integracije in kooperacije bi se skladi spremenili samo v popolnoma kreditno funkcijo, kak ne bi moglo v polni meri zagotoviti hitrejšega razvoja nezadostno razvitih krajev.

Pri tem mora biti torej funkcija sklada tretjana v sklopu kompleksa sistemskih ukrepov, nikakor pa ne izven njih. Če tako analiziramo pogoje razvoja v minulem obdobju, potem ugotovimo, da niso bili najbolj adekvatni. V našem sistemu ni fiksan kompleks instrumentov in ukrepov, ki bi stimulirali razvoj nezadostno razvitih območij, zlasti še ne integracija kot metoda za hitrejši razvoj. Zaradi tega ni bilo tudi pričakovane prelivanja kapitala iz razvitih v nerazvita območja. Predvidevalo se je, da bo znašalo prelivanje sredstev okrog 11% vseh sredstev, ki so bila predvidena za razvoj teh območij. To se ni doseglo in ni izgledov vsaj glede na sedanje instrumente, da bi se doseglo, čeprav piše v trditvah zavoda za plan, ker gospodarstvo in delovne organizacije razvitih ne da ne bi hotele, temveč nimajo ekonomskega interesa, da bi ob takšnem tretmaju prelivala svoja sredstva in tako opravljala funkcijo njihovega razvoja. Temu je potrebno dodati še otežujoče okolnosti, ki izvirajo iz dosedanjega neugodnega razvoja gospodarskih subjektov na teh območjih in predstavljajo oviro za integracije. Vzroki so v tem, da gospodarske organizacije, ki so bile pogosto zgrajene kot zaokrožene celote, niso nastale kot integralni deli na osnovi delitve dela znotraj panoge in grupacije. Zaradi nerazvite infrastrukture, velikih transportnih stroškov, gradbenih stroškov, prezadolženosti, obresti in ostalih neugodnosti, ki iz tega izvirajo daje nizka akumulativnost zelo majhne možnosti za hitrejšo rekonstrukcijo in modernizacijo proizvodnje, kar je pa v vrsti primerov nujno, če hočemo ustvariti večje ugodnosti za širše integracijsko povezovanje. Negativni poslovni rezultati predstavljajo veliko oviro za integracije, ker se ne more snovati na neekonomskih odnosih in političnih parolah. Ti činitelji so objektivno dejstvo da v vsem obdobju proklamirane politike hitrejšega razvoja teh regij — včasih bolj včasih manj — a z ukrepi se ni zadošči učinkovito in pravočasno omogočalo, da bi se premagali v smislu intenziviranja in integracije kot ene izmed metod razvoja nezadostno razvitih območij in krajev. Nadalje ni bilo tudi prelivanja kapitala iz razvitih območij in aktiviranja resursov, ki imajo komparativne prednosti in to predvsem zato, ker z vrsto sistemskih instrumentov in ukrepov ni bilo omogočeno, da bi bile investicijske odločitve za takšna gibanja sredstev rentabilnejše investicije na teh območjih.

Vse to nas opozarja, da moramo vgraditi v sistem vrsto ukrepov, ki bi stimulirali integracijo kot metodo razvoja nezadostno razvitih območij. Ta integracija bi se gibalna od prelivanja oziroma investiranja sredstev iz razvitih v nerazvita območja, vključevanje zgrajenih objektov v širšo delitev dela z namenom, da se znižajo materialni stroški proizvodnje ter na koncu, kar je zelo pomembno, do adekvatnejšega plasmaja proizvodov oziroma usposobitve prodajnih kanalov in mreže za plasma proizvodov s teh območij.

Da bi se to vključilo v sistem, bi bilo potrebno po mojem mnenju izhajati iz naslednjih dejstev: a) da avtonomna sredstva nezadostno razvitih območij še vedno miso zadostna za njihov razvoj ter da v zadnjem času konstantno padajo; b) da sklad za nerazvita območja mora biti alimentiran iz stalnih in stabilnih virov ter da se njegova funkcija razvija v tem smislu, da bo mobilizator kapitala tako z razvitih območij kot iz tujine; c) da bodo integracijski procesi ena izmed metod za razvoj, ki jo je potrebno stimulirati s celotnim instrumentarijem gospodarskega sistema.

Da bi se to doseglo, je potrebno sprejeti ustrezne sistemske rešitve:

1) V sistemu je potrebno omogočiti, da bodo investicije na nerazvitih območjih bolj rentabilne kot na ostalih območjih, to je oproščene carine za opremo iz uvoza, ki se ne proizvaja v Jugoslaviji, oprostitev taks na investicije, ki imajo fiskalne ali restriktivni značaj, ugodnejši tretma obresti, ugodnejši roki za izgradnjo, adekvatnejši rok poizkusne proizvodnje, prioriteta pri sredstvih za tehnično pomoč, tehnično dokumentacijo itd.

2) S sistemskimi instrumenti je potrebno omogočiti kompenzacijo dodatnih stroškov, ki so posledica nerazvitosti območja, a se odražajo v poslovanju gospodarskih subjektov. To se dogaja de facto tako pri prometu kakor plasmaju blaga na notranjem in tujem tržišču, na regionalnem aspektu kreditno monetarne politike, karakterističen pa je primer s kmetijstvom v planinskih predelih, adekvatni instrumenti fiskalne politike itd.

3) S sistemskimi instrumenti je potrebno stimulirati plasma proizvodov in uslug z nerazvitih območij in sicer z dajanjem prioritete pri plasmaju pod enakimi pogoji, prioritete plasmaju blaga v blagovnih seznamih, prioriteto pri ukrepih za zaščito proizvodnje, sistemu premij za izvoz oziroma vkomponirati regionalni aspekt uvozno izvozne politike. Ne sme nas motiti dejstvo, da smo dosegli velike stopnje razvoja izvoza na teh področjih, ker pogosto rastejo tudi na račun izgub. Če bi se ti elementi vkomponirali v sistem gospodarjenja, a temu dodali še ukrepi, ki bi jih sprejele skupščine družbenopolitičnih skupnosti ter delovnih organizacij, nadalje ekonomski ukrepi za širšo integracijo — za katere naj rečem le mimogrede, da so zelo siromašni — bi se izredno stimulirala integracija, ki bi bila zasnovana na samoupravnih odnosih, ker bi takšna integracija imela svojo realno bazo. To bi zlasti prispevalo k nepo-

srednemu razvoju poslovnega in tehnološkega povezovanja ter razvijanju vseh drugih oblik integracijskega povezovanja delovnih organizacij s teh območij. Z izkoriščanjem prirodnih virov na nezadostno razvitih območjih bi bil ustvarjen glede investicij mnogo večji ekonomski interes, oziroma pospešeno vlaganje v nerazvita območja, ki bi temeljilo na ekonomski zainteresiranosti delovnih organizacij iz drugih republik in krajev. Ta proces bi šele takrat postal intenzivnejši za razvoj nezadostno razvitih krajev.

Enotnost gospodarskega sistema moramo torej pojmovati s stališča integralnega razvoja posameznih delov naše dežele s celotnim razvojem. Kot so tudi dosedanja gibanja pokazala, razvoj nerazvitih območij ni usklajen z razvojem razvitih in se ta neusklajenost povečuje, zato je v prihodnjem obdobju predvsem pred zvezno skupščino in drugimi organi neposredna naloga, da maksimalno izkoristijo naslednje dvoletno obdobje razvoja, to je obdobje, ki je še pred nami do konca srednjeročnega plana. Ker to obdobje ni dolgo, moramo insistirati, da se čimprej sprejmejo ukrepi v kompleksu hitrejšega razvoja nezadostno razvitih območij. Naše in tuje dosedanje izkušnje govorijo, da je te sistemske ukrepe možno indentificirati, sistematizirati in vključiti v celoten mehanizem gospodarjenja. Pri tem je najpomembnejše, da se odkrivanje in sistematiziranje ukrepov opravi s stališča integracije gospodarsko nezadostno razvitih območij s celotnim gospodarstvom dežele.

Stimuliranje integracije kot poti za hitrejši razvoj nezadostno razvitih območij mora biti kompleksno obdelano v celotnem instrumentariju našega gospodarskega sistema. Posamezni ukrepi, kot je bila doslej praksa, ne morejo nadomestiti takšnega tretmaja razvoja pa naj bodo še tako učinkoviti, ker je razvoj mnogo širši in kompleksnejši. Doseganje adekvatnega razvoja nezadostno razvitih območij je en izmed bistvenih pogojev za razvoj celotnega gospodarstva Jugoslavije, a v tem trenutku postaja razvoj teh območij največja naloga sedanjega ekonomske politike.

Govoril sem samo o eni obliki iskanja metod za razvoj, ki po mojem mnenju ustreza uresničevanju strateških ciljev reforme in plana, usposabljanju delovnih organizacij in celotne dežele da same rešijo te probleme. V dosednji diskusiji v odborih je bilo predlaganih vrsto ukrepov, o njih se v delovnih organizacijah in družbenopolitičnih skupnostih zelo na široko diskutira, zlasti pa še v nerazvitih območjih. Vse te diskusije so v skladu z našim sistemom in iščejo najboljše rešitve. Zato smatram, da niso sprejemljiva poimovanja posameznikov, da bi to pomenilo tudi spreminjanje sistema, enako pa ne tudi tistih, ki trdijo, da do takrat, dokler ne bomo imeli zadosti kapitala, ne moremo misliti na prelivanje, pri čemer menijo, da je to edini vzrok, zakaj se ne preliva kapital.

Ko si naša družba močno prizadeva, da bi napravila gospodarstvo konkurenčno na tujih tržiščih

in obravnava izvoz kot prednostno nalogo ter povezuje z njo razvoj gospodarstva, kar je popolnoma normalno, potem bi isto morala storiti tudi na domačem tržišču in sicer s pomočjo pogojev gospodarjenja, a proizvodnjo na nezadostno razvitih območjih napraviti za konkurenčno, da bi se lahko vključila v sedanje integracijske procese, ki se pri nas pojavljajo že v širšem obsegu.

Zaradi tega, tovariš predsednik, insistiram, da dames formirana komisija upošteva predloge, ki so bili dani ter da na prihodnji seji konkretno pove, kateri izmed predlaganih ukrepov se lahko sprejmejo. Dames je predsednik zveznega izvršnega sveta nekatere izmed teh ukrepov že sprejel, kot sem razumel stališče zveznega izvršnega sveta.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Firuz Demir.

FIRUZ DEMIR (SR Makedonija):

Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci, materiali in dokumentacija zveznega izvršnega sveta o dosedanjem uresničevanju ciljev in nalog srednjeročnega plana ter ukrepov za njegovo nadaljnjo realizacijo predstavljajo zadosti široko osnovo, da se lahko izoblikujejo emotni pogledi o razvojni politiki ter premagovanju aktualnih in družbeno ekonomskih problemov.

Želel bi govoriti o dveh problemih, ki se tičeta ekonomske politike in ukrepov za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije 1966. do 1970. leta, a to sta: tobak in razvoj gospodarsko nezadostno razvitih republik in krajev.

Ukrepe zveznega izvršnega sveta, ki so bili sprejeti v zvezi s proizvodnjo, kreditiranjem, predelavo in plasmajem tobaka podpiram tembolj, ker je bil pri reševanju tega problema po 10—15 letih storjen velik napredek.

Zakaj vztrajamo na tem, da se ta problem v celoti reši? Proizvodnja tobaka je značilna predvsem za gospodarsko nezadostno razvite republike in kraje. Drugič, proizvodnja tobaka ni artikel, ki bi bil močno privlačen za proizvajalce, zlasti kar se tiče produktivnosti pri proizvodnji, če se primerja z ostalimi kulturami na določenih območjih kot so: pšenica, sadjarstvo, vinogradništvo in drugo. Toda tobak zajema tiste površine, kjer je težko gojiti druge kulture, zlasti planinska območja in nižinske površine, ki se ne morejo drugače izkoriščati.

Prav tako je potrebno poudariti, da se s tobakom ukvarjajo ljudje, ki nimajo drugih poklicev niti poljedelskih površin. V takšnih prilikah je tobak kultura, ki se v celoti pojavlja kot tržni višek in z njo se proizvajalec pojavlja tudi na tržišču. Težave, zlasti v primarni proizvodnji, so toliko večje zato, ker ni bilo zadosti storjenega za modernizacijo in razvoj tehnologije, niti ni pogojev, da bi se za to našle popolne rešitve.

Naša prizadevanja glede reševanja posameznih gospodarskih instrumentov v zvezi s to proizvodnjo so diktirana bolj, in tako je potrebno tudi razumeti, kot ekonomska, politična in socialna nujnost. V zvezi s tem je potrebno poudariti, da je samo v Socialistični republiki Makedoniji angažiranih okrog 400 tisoč ljudi, v proizvodnjo so vključene celotne družine od najstarejših do najmlajših, pri čemer pa se najbolj grobo izkoriščajo mladoletni otroci. Pri tem delajo ljudje, v starosti od sedmih do sedemdesetih let. Poprečno število delovnih ur je dnevno 16.

To vprašanje ni samo ekonomsko, politično in socialno, temveč je resen problem nerazvitih območij. Če se temu doda še to, da je to tudi resno vprašanje nezaposlenosti oziroma problem zaposlovanja ali zmanjševanja pritiska migracije vas — mesto, de je potem, če se nekaj rešuje v zvezi s tem problemom, to je proizvodnjo tobaka to hkrati tudi omiljevanje problema nezaposlenosti, ker se s tem odpira možnost, da se v kmetijstvu, pravzaprav pri proizvodnji tobaka, lahko zadrži nezaposleni z vasi.

Toda čeprav so ti ukrepi, ki jih tudi podpiram, dobrodošli, bi hkrati želel opozoriti na to, da še problemi proizvodnje, predelave, plasmaja in cen, a zlasti izvoza niso dolgoročno in popolnoma rešeni. Zato smatram, da morajo zvezni izvršni svet, uprava in pristojni organi federacije v bodoče resno upoštevati te probleme, a zlasti izvoz, za katerega bi bilo potrebno najti učinkovite metode ter instrumente, in vključiti tobak v sezname za mednarodno menjavo preko komenzacijskih pogodb in drugih oblik plasmaja te tako pomembne proizvodnje. Upoštevati je potrebno, da se z izvozom tobaka ustvarja visok devizni efekt. Za proizvodnjo tobaka se ne uvaža skoraj noben reprodukcijski material in devizni sklad, ki se formira z izvozom tobaka, se ne uporablja le za razvoj te kulture, ampak se iz njega dotirajo posamezne industrijske panoge in sicer za uvoz potrebnega reprodukcijskega materiala, ki je potreben v industriji.

Zaradi tega, a še posebej zaradi ekonomskega razvoja gospodarsko nerazvitih republik in krajev, pri čemer se upošteva zlasti nezaposlenost, dobiva problem tobaka mesen splošno jugoslovanski ekonomsko politični in družbeni pomen.

Drugo vprašanje, o katerem bi želel govoriti, je uresničevanje politike hitrejšega razvoja gospodarsko nezadostno razvitih republik in krajev v prvih dveh letih srednjeročnega plana in nadalje. Na osnovi materiala in dokumentacije zveznega izvršnega sveta se že lahko konstatira, da se ne uresničuje naša ekonomska politika glede gospodarsko nezadostno razvitih republik in krajev. Namreč prva postavka srednjeročnega plana glede razvoja gospodarstva nezadostno razvitih krajev in območij, po katerih bi naj bila stopnja rasti njihove proizvodnje v obdobju od 1966. do 1970. leta za najmanj 20% nad jugoslovanskim poprečjem, v prvih dveh letih plana ni bila uresničena.

Evidentno je, da ta področja po 1965. letu postopoma zaostajajo v tempu rasti za jugoslovanskim povprečjem. Medtem, ko so 1965. leta imela nezadostno razvita območja stopnjo rasti za 1,1% nad povprečjem, leta 1966. zaostajajo za 1,5%, a 1967. leta za 3,5%. Na splošno je bila stopnja rasti proizvodnje na teh področjih v prvih dveh letih plana za 2,6% počasnejša od splošnega tempa.

Takšna počasnejša rast razvoja nezadostno razvitih republik in pokrajin lahko opozarja na vso zapletenost, na posledice ter na resnost ocenjevanja adaptacije gospodarstva novim pogojem gospodarjenja in tržišča. Posebej je potrebno poudariti specifičnost strukture teh področij, zlasti v industriji, ki zaradi primarnega značaja proizvodnje ni zadosti fleksibilna in zato nima možnosti za večje orientacije. Problemi plasmaja dobivajo zaradi tega mnogo večje posledice v gospodarstvu teh področij kot ostalih krajev, kjer je gospodarstvo devizificirano, v krajih, ki imajo daljšo industrijsko tradicijo, večji poslovni ugled in je zaradi tega gospodarstvo konkurenčno bolj sposobno.

Na počasnejši razvoj gospodarstvo nezadostno razvitih republik in krajev so v prvih dveh letih plana vplivali tudi drugi karakteristični momenti, ki jih poudarja tudi zvezni izvršni svet: nezadostno izločanje za rekonstrukcijo, modernizacijo in razširitev obstoječih gospodarskih kapacitet zaradi izgradnje bazičnih in infrastrukturnih objektov, visoki prevozní stroški, močna zadolženost in drugi momenti. Ti momenti so vplivali tudi na znižanje akumulativne sposobnosti gospodarstva. Nadalje so vplivale na počasnejše gibanje gospodarstva teh področij tudi drugi pomembni činitelji, kot je zaposlovanje in ostalo.

Hitrejši razvoj gospodarsko nezadostno razvitih območij in krajev je potrebno doseči predvsem s prizadevanji delovnih ljudi z območij, ki jim je pa potrebno pomagati z ustreznimi ukrepi družbene skupnosti.

Prav tako je potrebno v nadaljnjem razvoju sistema problematiko razvoja nezadostno razvitih območij reševati z neposrednimi prizadevanji, ter spodbujanjem delovnih organizacij izrazitejših krajev, da se angažirajo na teh območjih in sicer na osnovi samoorganiziranosti in združevanja gospodarstva, ker bi bile s tem dosežene nove kvalitete v njihovem razvoju.

V materialih in dokumentih zveznega izvršnega sveta je poudarjeno nezadostno in neenakomerno pritekanje sredstev iz sklada federacije in sicer kot eden izmed zelo pomembnih činiteljev, ki je vplival na počasnejši razvoj nerazvitih območij.

Čeprav so nerazvita območja dobila sredstva, je dinamika uresničevanja planiranih sredstev vplivala na to, da se je odlagalo z uresničevanjem določenih nalog na teh območjih. Prav tako so bila zaradi usklajevanja dohodkov in izdatkov federacije do 1967. leta predvidena sredstva v tem letu začasno zmanjšana za 15%.

Reševanje problemov, ki so povezani z razvojem nezadostno razvitih republik in krajev je treba gledati predvsem z aspekta nadaljnjega razvoja socialističnih družbenih in ekonomskih odnosov. Ti odnosi se ne morejo omejiti samo na vprašanje pomoči. Gre za velike razlike v stopnji razvitosti glede na enotno tržišče in sistem, bolj sproščeno delovanje ekonomskih zakonitosti, za prelivanje dohodka med grupacijami, panogami, dejavnostmi.

Mednarodni ekonomski odnosi morajo temeljiti na principu delitve po delu in zato je potrebno z dosledno realizacijo politike hitrejšega razvoja in učinkovitejšega funkcioniranja sedanega sistema uvesti tudi konkretni mehanizem, s katerim se bo zajel del dohodka, ki se preliva, in ekstra dohodka. Čeprav so bili v preteklem obdobju na nezadostno razvitih območjih doseženi v posameznih področjih družbeno ekonomskega razvoja pozitivni rezultati, pa hitrejši razvoj teh območij, kot je bil zasnovan z družbenim planom, ni bil dosežen. Zato se tudi ocenjuje, da se mora dati politiki hitrejšega razvoja gospodarsko nerazvitih republik in krajev adekvatnejši pomen, enako tudi tretiranju te problematike in predlaganih rešitev.

Pri izgrajevanju sistema razvoja družbeno ekonomskih odnosov morajo rešitve za realizacijo te politike temeljiti na naslednjih načelih: prvič, učinkovito uresničevanje politike mora tudi v boju nezadostno razvitih republik in krajev, ki mora biti hitrejši kot povprečen za gospodarstvo celotne dežele; drugič, sklad federacije za kreditiranje razvoja nezadostno razvitih republik in krajev mora še nadalje ostati kot nujna institucija za uresničevanje politike hitrejšega razvoja nezadostno razvitih krajev in republik. Zaradi uspešnega uresničevanja temeljnih ekonomskih in družbenih ciljev v prihodnjih letih srednjeročnega plana je dan poseben poudarek pospeševanju produkte izhajati iz principov doseganje hitrejšega razvoja in povečanju zaposlenosti, krepitevi reproduktivne sposobnosti gospodarstva s pomočjo hitrejših finančnih gibanj in izboljšanjem likvidnosti gospodarstva, enako pa tudi z hitrejšim izvajanjem reforme v negospodarskih dejavnostih.

V dani situaciji se lahko smatra, da so te naloge osrednje in prioritete za razvoj in politiko v prihodnjih letih. Toda da bi se v celoti dosegli določeni cilji plana, je potrebno poleg poudarjenih nalog, ki so v resoluciji za prihodnje obdobje, dati isti tretma in konkretizirati ukrepe za reševanje vprašanj zlasti tistih, ki se tičejo razvoja nerazvitih republik in krajev, zaposlenosti, tobaka in ostalega.

Na koncu bi želel kot član delegacije sobranja Socialistične republike Makedonije poudariti, pri čemer izražam mnenje tudi ostalih članov delegacije, da podpiram mnenja in predlog ukrepov sobranja Socialistične republike Makedonije, ki so poslani zvezni skupščini in so jih dobili poslanci tega doma, da se zavzemam, da dobijo ti predlogi

pri definitivnem prejetanju resolucije, mnenja in ukrepi adekvatno mesto v resoluciji za prihodnje obdobje.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanika Mara Bešter.

MARA BEŠTER (SR Slovenija):

Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši, v svoji diskusiji bi želela povedati nekaj besed o nezadostno razvitih območjih.

Precej občutne razlike v razvitosti posameznih predelov naše domovine smo dobili kot dediščino zgodovinskega razvoja in drugih okoliščin. Pospeševanje razvoja nezadostno razvitih območij je tako postalo za celotno našo socialistično skupnost eno izmed vprašanj, ki ima prvorazreden pomen. Sprejeto je spoznanje o tem, da je pospešen razvoj nerazvitih predelov v interesu tudi razvitih. Ne gre torej več za dilemo pospešen razvoj ali ne, pač pa se odpirajo in nastajajo dileme o tem, kako zagotoviti ta razvoj. Reševanje tega vprašanja je zahtevna in gotovo dolga vročna naloga, ki zahteva zelo realistično obravnavanje in to s pozicij ekonomskih in socialno političnih interesov vseh predelov Jugoslavije.

Ko pravim, da reševanje tega pomembnega problema naše skupnosti zahteva realizem, mislim, na realizem v obeh smereh. Prvič, potreben je realizem glede razvitih predelov. Govoriti o razvitih predelih je možno namreč samo v relativnem smislu. Mislim, da se lahko odkrito trdi, da celo najrazvitejša območja naše dežele niso prešla tiste usodne meje v svojem razvoju, preko katere se šele začenja močan in hiter vzpon neke ekonomije.

Drugo je dejstvo, da predstavljajo razviti predeli relativno majhno območje naše dežele. Eno in drugo je usodno za maso akumulacije in s tem seveda tudi za odstotek možnega prelivanja sredstev.

To je ena stran problema, o kateri pa pogosto premalo mislimo.

Drugič, realizem je potreben tudi glede druge strani, mislim glede situacije na nezadostno razvitih območjih. Izven vsakega dvoma je, da so bili v preteklem obdobju doseženi pomembni uspehi na nezadostno razvitih območjih in to s prizadevanjem teh območjih ter ob prizadevanjih celotne skupnosti. Za realno oceno doseženih rezultatov, za realno kritiko tega, da niso bila izpolnjena pričakovanja ter tudi za trasiranje bodočih poti in zastavljanje bodočih ciljev je potrebno analizirati mnoge indikatorje teh gibanj. Nacionalni dohodek na prebivalca, ki je drugače zelo popularen in se pogosto navaja kot pokazatelj razvoja posameznih regij, pa blago rečeno daje zelo enostransko informacijo.

Izmed vrste pomembnih indikatorjev za to problematiko bi navedla samo dva.

Prvič, navajam demografska gibanja. Če pogledamo naravni prirastek za 1961. leto, je znašal v Jugoslaviji 13,7 promile, a za razvita območja 7,7 do 9,4 promile, za nerazvita območja 20,4 do 29,7 promile.

Drugič, navajam izmed indikatorjev o učinkovitosti uporabljanja sredstev marginalni kapitalni koeficient, ki je izračunan kot razmerje med družbenimi bruto investicijami v osnovna sredstva gospodarstva in povečanjem družbenega proizvoda v družbenem sektorju za obdobje od 1961. do 1964. leta. Za Jugoslavijo znaša marginalni kapitalni koeficient 2,8. Pomeni, da je potrebno vložiti skoraj 3 dinarje za prirastek enega dinarja družbenega proizvoda, v razvitih predelih 2,7 do 1,9, a nerazvitih 4,4 do 3,3.

Kaj nam govornijo te številke?

Če upoštevamo, da je tudi poprečna jugoslovanska stopnja gospodarskega prirastka 13,7 promile ena izmed največjih v Evropi, potem je jasno, da je demografski pritisk, s katerim se srečujemo v nerazvitih območjih, izredno velik in brez precedensa v Evropi. Za ilustracijo tega, kaj ekonomsko pomenijo stopnje naravnega prirastka na nerazvitih območjih navajam samo majhen izračun. Pri naravnem prirastku 29 promil ter pri kapitalnem koeficientu 4 je potrebno na primer po približnem izračunu rezervirati okrog 12% nacionalnega dohodka samo za demografske investicije. Če poleg tega upoštevamo še dejstvo, da amortizacija v teh predelih znaša verjetno vsaj 6% do 8% družbenega proizvoda, potem na nerazvitih območjih trošimo 18% pa tudi 20% družbenega proizvoda, ne da bi to dajalo kakšen ekonomski razvoj.

Ta demografski faktor se v naših ocenah in tudi naših prognozah in željah glede tempa določenega razvoja podcenjuje in premalo upošteva.

Podatki o kapitalnem koeficientu ter vrsta drugih indikatorjev o učinkovitosti vlaganja in gospodarjenja, ki bi jih lahko navedla, na primer osnovna sredstva na zaposlene, družbeni proizvod na zaposlenega itd. nam jasno govornijo o tem, da so vložena sredstva na nerazvitih območjih relativno slabo izkoriščena.

Precej enostaven izračun pa bi nam spet pokazal, kaj bi ekonomsko pomenilo za določeno regijo na primer znižanje prirodnega prirastka samo za nekaj promil ali povečanje učinkovitosti pri izkoriščanju vloženi sredstev.

Čeprav se v celoti zavedam dejstva, da sta visok naravni prirastek in slabo izkoriščanje vloženi sredstev že sama po sebi odraz nerazvitosti neke regije, pa vendarle navajam to in sicer zaradi tega, da bi kompleksneje spoznali vso zapletenost procesa razvoja nekega območja, ki je odvisen od celotne vrste činiteljev, katere jer treba premakniti, nikakor pa ne samo od vlaganja v osnovne sklade.

Na tem mestu bi želela povedati tudi nekaj besed o obveznostih in odgovornostih skupnosti kot celote za pospešen razvoj nezadostno razvitih območij. Mislim, da je skupnost kot celota lahko in tudi mora biti odgovorna za realizacijo dogovorjenih sredstev. Morda je sedanjih 1,85% družbenega proizvoda realen odstotek, morda pa to tudi ni. To je odvisno od ocene akumulativne sposobnosti gospodarstva, od ocene pričakovanih rezultatov itd. Tudi o tem je potrebno glede obdobja po 1970. letu začeti diskutirati. Toda mislim, da skupnost kot celota nikakor ne more garantirati in nikakor ne more biti odgovorna za nadpoprečno stopnjo razvoja gospodarstva v nerazvitih območjih. Stopnjo rasti ni, kot smo že ugotovili, samo rezultat mase vloženih sredstev, ampak tudi od učinkovitosti gospodarjenja v najširšem smislu, kar pa je odvisno predvsem od činiteljev na teh območjih. Menim, da ni treba raspravljati o tem, da je potrebno glede nerazvitih izpolniti obveznosti, ki so do 1970. leta določene s srednjeročnim planom. Menim tudi, da ni dvoma, da je sklad doslej dal pomembne rezultate ter da bi moralo tako ostati tudi v prihodnjem obdobju. Drugo pa je vprašanje, kako alimentirati sklad, njegovo funkcioniranje itd. O teh vprašanjih je vsekakor potrebno začeti diskusijo. Morda danes ni časa ali pa morda tudi ni primerno, da se spuščamo v te probleme, vendar pa prosim, da mi dovolite samo kratko pripombo.

Kot vsi vemo, se kritizirajo obresti na poslovni sklad. Seveda pa alimentiranje sklada za nezadostno razvita območja zahteva stabilen del sredstev. Zato bi pledirala, da se še pred ukinjanjem sedanjega vira, torej pred odpravljanjem obresti iz dela solidna analiza. V diskusijah, o tem, kako pospešiti razvoj nezadostno razvitih območij se pojavljajo tudi druge ideje. Tudi tu smo slišali mnenje, da bi bilo potrebno sprejeti tudi neke izjemne administrativne ukrepe za nerazvita območja, ki bi, če gledamo kratkoročno, morda ustvarili lažje pogoje gospodarstvu teh območij. Mislim, da takšne ideje absolutno niso sprejemljive, ker so naperjene proti delovanju objektivnih zakonitosti, ki pogojujejo nacionalno gospodarjenje. Realizacija takšnih idej bi pomenila ponovno vnašanje intervencionizma in subjektivnega razsojanja, subjektivnih kriterijev, nove korake nazaj k administrativnemu vodenju gospodarstva.

Da ne bo nesporazuma, naj ponovim, da se absolutno strinjam s skladom za nezadostno razvita območja kot institucijo. Nadalje mislim, da je potrebno izpopolniti in razširiti delovanje sklada, da je potrebno v obdobju do 1970. leta opraviti diskusijo o odstotku za sklad. Mislim pa, da mora ob tej ekonomski lekociji biti gospodarstvo tudi nezadostno razvitih območij podvrženo delovanju ekonomskih zakonitosti enako kot vse gospodarstvo, ker prav delovanje teh zakonitosti pomeni isto notranjo gibalno silo za razvoj družbenih proizvodnih sil.

Gledano dolgoročno, a ne s perspektive trenutnih težav, je sproščanje objektivnih zakonitosti še kako pomembno tudi za nezadostno razvite predele.

Zato mora biti temeljna koncepcija naše reforme, ostati trdna orientacija za celotno deželo in vsako republiko posebej, če res želimo, da napredujemo.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Hodža Hajredin.

HODŽA HAJREDIN (AP Kosovo in Metohija):

Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci, izraziti želim svoje prepričanje, da bo naša skupščinska razprava o realizaciji srednjeročnega plana velikega pomena za nadaljnji gospodarski in družbeni razvoj naše dežele, uresničevanje intencij gospodarske in družbene reforme ter za nadaljnjo krepitev in izgradnjo naše samoupravne socialistične družbe.

Materiali, ki smo dobili za to diskusijo ter referat tovariša Špiljka predstavljajo solidno osnovo za oceno prehojene poti ter za določanje naših bodočih nalog pri realizaciji srednjeročnega plana.

Na začetku želim dati podporo osnovnim intencijam in tendencam realizacije srednjeročnega plana, ki so v skladu s politiko gospodarske in družbene reforme ter omogočajo tiste procese družbenega razvoja, ki bodo afirmirali našo samoupravno družbo. Čeprav v okviru pozitivnih procesov, ki so v skladu z intencijami gospodarske in družbene reforme, še niso rešeni vsi problemi ter protislovna gibanja, sem prepričan, da so ti procesi progresivni. Posebej želim opozoriti na tiste procese, ki kažejo tendenco izboljšanja življenjskega standarda in nenehnega povečevanja osebnih dohodkov v skladu z gospodarskimi gibanji, izboljšanje materialnega položaja delovnih organizacij in deetativizacijo akumuliranih sredstev, stabilizacijo tržišča, zlasti valute, izboljšanje kvalitete in asortimenta proizvodnje, večje vključevanje našega gospodarstva v mednarodno tržišče, ter vidne rezultate pri modernizaciji, specializaciji in kooperaciji našega gospodarstva, doseganje novih rezultatov na višji stopnji ter kvalitetnejšo integracijo naših podjetij in posameznih gospodarskih dejavnosti.

Toda pogled doseženih uspehov pri realizaciji srednjeročnega plana kljub pravilni orientaciji niso bili doseženi uspehi pri realizaciji nekaterih fundamentalnih nalog kot so: stopnja rasti gospodarstva in produktivnosti dela, ustvarjanje enakih pogojev za gospodarjenje delovnih organizacij in delovnih ljudi tako glede posameznih gospodarskih panog, kakor tudi posameznih regij, kar je onemogočilo adekvatnejše uveljavljanje principa nagrajevanja po delu ter privedlo do neupravičenih socialnih disproporcij. Prav tako nismo uspeli pri uveljavljanju principov gospodarske in družbene

reforme v družbenih službah, a najslabše so bili po mojem mnenju izpolnjeni cilji srednjeročnega plana glede razvoja nerazvitih območij. V svoji diskusiji bi se zadržal prav na tem.

Politika razvoja nerazvitih območij ter težnja, da bi se zmanjšale razlike med razvitimi in nerazvitimi regijami je bila in tudi ostala kot ena izmed temeljnih ciljev vseh pogresivnih sil naše družbe na čelu z Zvezo komunistov Jugoslavije. Takšna politika je določena v vseh naših najpomembnejših partijskih in političnih dokumentih ter uživa polno podporo vseh delovnih ljudi Jugoslavije in vseh narodnosti naše dežele. Ni potrebe, da bi tukaj poudarjali pomen reševanja tega problema z vidika enakopravnosti delovnih ljudi, a zlasti s stališča zagotavljanja dejanske enakopravnosti narodov in narodnosti naše dežele. Upoštevati moramo, da na teh območij živi približno 40% našega prebivalstva. Ko to pravimo, se takoj odgovarja, da 60% prebivalstva naše dežele tega ne more rešiti; ko bi bilo v takšnem stanju le 10%, bi se ta problem lažje reševal. Toda lahko se enako zastavi vprašanje, če je mogoče, zaradi skupnega tržišča itd., da 40% siromašnih državljanov naše dežele investira v razvita območja naše dežele z obzirom na neenake pogoje gospodarjenja, z ozirom na organski sestav kapitala itd.

Vprašanje je potrebno zastaviti obojestransko.

Poudariti je potrebno, da zaradi počasnega reševanja tega problema nastaja eden izmed bistvenih vzrokov vseh protislovij, ki se reflektirajo na raznih področjih družbenega življenja in pogosto dobivajo oblike nacionalnih protislovij. Z druge strani pa je od rešitve tega problema v mnogočem odvisno zagotavljanje principa nagrajevanja po delu, odpravljanje ostankov eksploatacije človeka po človeku in ustvarjanje materialnih pogojev za uspešno razvijanje samoupravljanja v vseh regijah naše dežele.

Če zgodovinsko pogledamo na reševanje tega vprašanja, bomo videli, da so doseženi ogromni uspehi pri absolutni rasti nacionalnega dohodka in drugih pokazateljih družbenoekonomskega razvoja. Toda če napravimo komparacijo relativnih razmerij v razvoju nerazvitih in razvitih območij, potem bomo videli, da se v celotnem povojnem obdobju disproporce niso spremenile, ponekod so se celo povečale. To trditev dokazujejo podatki, ki so nam bili prezentirani za to skupščinsko razpravo in so merjeni z nacionalnim dohodkom na prebivalca. Strinjam se, da na zunanji dohodek na prebivalca in univerzalni indikator družbenega in gospodarskega razvoja, niti ne more pokazati vseh drugih indikatorjev, ki so pomembni in relevantni za oceno. Toda mislim, da v Jugoslaviji in tudi v mednarodnem obsegu vendarle jemljemo nacionalni dohodek na prebivalca kot glavni indikator za merjenje stanja ali doseženi na nivo po posameznih regijah in deželah. Zato bom poskušal, da s tem indikatorjem vendar prikažem stanje, ker so tudi drugi indikatorji v nerazvitih območjih podobni temu indikatorju.

Če vzamemo Jugoslavijo kot 100, potem bomo videli, da je razvito območje 1947. leta imelo 112%, 1965. leta 119,8%, 1967. leta 121,6% ali merjeno 1967. glede na 1947. za 19,6% več kot znaša poprečje dežele.

Nerazvito območje je 1947. leta imelo 72,4%, 1965. leta 62,1%, 1967. leta 59,7%, ali 1967. glede na 1947. leto za 11,5% manj.

V okviru tega so se posamezna področja različno razvijala.

Bosna in Hercegovina je imela 1947. leta 82,9%, 1965. leta 66,8%, 1967. leta 63% ali 1967. leta glede na 1947. leto za 19,1% manj.

Črna gora: 1947. leta 70,9%, 1965. leta 65%, 1967. leta 64,5% ali 1967. glede na 1947. leto za 6,4% manj.

Makedonija: 1947. leta 62%, 1965. leta 68,1%, 1967. leta 67,7% ali 1967. glede na 1947. leto za 6,5% več.

Kosovo in Metohija: 1947. leta 52,5%, 1965. leta 37,5%, 1967. leta 35,6% ali 1967. glede na 1947. leto za 16,9% manj.

Iz navedenih podatkov se lahko vidi, da po revoluciji kljub prizadevanjem progresivnih sil ni prišlo do zmanjševanja razlik med razvitimi in nerazvitimi območji, ampak se je nasprotno razpon povečal, razen v SR Makedoniji, kjer je prišlo do zelo blagega vzpona. Te razlike so se najbolj povečale glede na Bosno in Hercegovino (za 19,1% manj v 1967. letu glede na 1947. leto) ter glede na Kosovo in Metohijo (za 16,9% manj v 1967. glede na 1947. leto). Takšna gibanja so zaradi najnižje začetne osnove najbolj prizadela Avtonomno pokrajino Kosovo in Metohijo, ki je tudi glede na Bosno in Hercegovino 1947. leta imela za 47% manjši nacionalni dohodek na prebivalca.

Omenjeni nacionalni dohodek na prebivalca ima zelo negativne posledice pri vseh indikatorjih gospodarskega in družbenega razvoja omenjenih območij ter pogojuje številna protislovja v vseh sferah družbenega življenja.

Iz navedenih podatkov se tudi vidi, da so se disproporce povečali tudi v času tega srednjeročnega plana in to pi vseh nerazvitih območij. V tem smislu je na primer Kosovo in Metohija imela 1965. leta 37% nacionalnega dohodka, 1967. leta bi morala doseči stopnjo 39% glede na Jugoslavijo, a dejansko je prišla na 35,4% ali za 4% manj, kot je bilo planirano, ter za 2% manj kot 1965. leta.

Poleg objektivnih faktorjev je en izmed vzrokov za neuspehe pri zmanjševanju disproporcev med razvitimi in nerazvitimi območji tudi v pomanjkanju dolgoročne koncepcije razvoja gospodarskih panog, zlasti v pomanjkanju določenega modela gospodarskega razvoja nerazvitih območij. Po vojni je imela naša dežela en model za razvoj nerazvitih območij, tako imenovani Kidričev model, ki je predvideval, da je bodo razlike med razvitimi in nerazvitimi območji eliminirale v obdobju od 1947. do 1964. leta. Toda v naši praktični ekonom-

ski politiki zaradi objektivnih in subjektivnih težav niso bile realizirane naloge tega modela, zato je prišlo na koncu tega obdobja do povečanja, ne pa zmanjšanja disproporcov med razvitimi in nerazvitimi območji.

Kot smo videli iz omenjenih podatkov, je Avtonomna pokrajina Kosovo in Metohija najbolj zaostal del naše dežele, a morda tudi najbolj zaostal del Evrope sploh. Konkretno bi se zadržal pri tem območju. Seveda je tudi AP Kosovo in Metohija dosegla po revoluciji pomembne rezultate v gospodarskem razvoju, dosegla je tudi zelo velike uspehe zlasti še na prosvetnem področju. Takšni rezultati so bili doseženi predvsem zaradi sadov naše revolucije in uspehov naše socialistične izgradnje. Na osnovi investicij okrog 400 milijonov starih dinarjev po osvoboditvi se je nacionalni dohodek po prebivalstvu povečal za približno dvakrat, glede na 1967. leto, povečala se je celotna proizvodnja za 2,6 krat, povečala se je industrija za več kot 5 krat in družbeni sektor gospodarstva se je razvil tako, da predstavlja 65% družbenega dohotka AP Kosova in Metohije. V skladu z omenjenimi gospodarskimi rezultati se je povečala zaposlenost v družbenem sektorju za več kot 60.000 oseb, zgrajenih je bilo 30.550 stanovanj, od tega 6.500 v družbenem sektorju, elektrificiranih je bilo ogromno vasi, zgrajenih je bilo mnogo prometnih poti v AP Kosovo in Metohije ter doseženi pomembni uspehi pri razvijanju družbenega in osebnega standarda.

Glede tega so zlasti vidni uspehi na prosvetno kulturnem področju, še posebej pri pripadnikih albanske in turške narodnosti, če se upoštevata njunova splošna startna osnova. Med tem, ko je bilo pred vojno 95% pripadnikov albanske narodnosti nepismenih, se je ta procenat do danes zmanjšal pod 50%. Medtem, ko je med vojno komaj 11 tisoč otrok albanske narodnosti obiskovalo štirirazredne šole s srbohrvatskim jezikom, se danes v štirirazrednih šolah z albanskim jezikom uči preko 150 tisoč otrok pripadnikov albanske narodnosti. Pred vojno ni bilo nobene srednje šole z albanskim jezikom, a danes čez 20.000 pripadnikov albanske narodnosti obiskuje srednješolski pouk v albanskem jeziku. Prav tako ima danes AP Kosovo in Metohija okrog 10.000 rednih in izrednih študentov višjih in visokih šol, od tega 30 do 40% pripadnikov albanske narodnosti. Poleg tega so doseženi vidni rezultati na raznih področjih kulturnega življenja ter pri ustvarjanju raznih kulturnih institucij na albanskem jeziku.

Kljub omenjenim uspehom pa je Avtonomna pokrajina Kosovo in Metohija še nadalje najbolj nerazvito območje naše dežele, in to po vseh indikatorjih gospodarskega in družbenega razvoja. Čeprav splošna zaostalost v AP Kosovu in Metohiji obremenjuje vse dele te regije, pa se najbolj vidi pri pripadnikih albanske in turške narodnosti, ker imajo pripadniki srbske in črnogorske narodnosti kot celota po temeljnih indikatorjih podoben položaj, kakršnega imajo pripadniki teh na-

rodov v Socialistični republiki Črni gori ali v poprečju v Socijalistični republiki Srbiji.

Avtonomna pokrajina Kosovo in Metohija ne samo, da je najbolj nerazvito območje Jugoslavije, ampak izrazito zaostaja glede na ostala nerazvita območja naše dežele. Želim opozoriti na dejstvo, da so disproporci med nerazvitimi območji in jugoslovanskim poprečjem 60:100 mnogo manjši kot disproporci med Kosovom in Metohijo in nerazvitimi območji Jugoslavije, ki znašajo 53:100. To potrjuje naše prepričanje, da bi v okviru cele dežele in v okviru nerazvitih območij oziroma sklada in v sami Socijalistični republiki Srbiji bilo potrebno specifično tretirati problem razvoja Avtonomne pokrajine Kosova in Metohije. Takšen nivo nacionalnega dohodka na prebivalca ima zelo negativne reperkusije na vse sfere družbenega življenja, tako na zaposlovanje, življenjski standard pa vse do zelo težke situacije v posameznih družbenih službah (prosveti, kulturi, znanstvu, možnosti uporabljanja jezika, narodnosti itd.).

Zaradi močne nerazvitosti Kosova in Metohije se v sedanjem srednjeročnem planu postavlja zahteva po osebni skrbi za pospeševanje razvoja tega območja. Toda v resoluciji, ki nam je prezentirana, ni zavzeto nobeno stališče v zvezi s tem ciljem srednjeročnega plana. Kljub temu, da se s srednjeročnim planom predvideva najvišja stopnja razvoja v AP Kosovo in Metohiji oziroma za 15%, toda ta stopnja je bila v preteklih dveh letih realizirana samo s 6% ali za dvainpol krat manj, kot je bilo planirano. Podobno je tudi z nekaterimi drugimi cilji plana, kot je zaposlovanje, saj se je namesto 5.000 na novo zaposlenih delavcev letno v prvih dveh letih zaposlilo samo 2.000 ljudi.

Do neuspehov pri realizaciji in zmanjševanju disproporcov med AP Kosovu in Metohije ter drugih območij Jugoslavije, oziroma do občutnega povečanja disproporcov, kar se vidi po tem, da je AP Kosovo in Metohija 1947. leta imela 52% nacionalnega dohotka, to je najnižji nacionalni dohodek v deželi na prebivalca, a da je 1967. leta ta nivo padel na komaj 35% nacionalnega dohotka Jugoslavije na prebivalca, je prišlo poleg omenjenih razlogov, ki so vplivali na reševanje problemov nerazvitih območij Jugoslavije sploh tudi zaradi specifičnih razlogov, izmed katerih navajam naslednje: 1) Na Kosovu in Metohiji se je kasno začelo z investiranjem za izgradnjo novih objektov. Šele 1967. leta se je začelo z intenzivnejšim investiranjem, medtem ko se je v drugih nerazvitih območjih ta proces začel mnogo prej. V tem obdobju so dobivala nerazvita območja investicije, ne da bi jih morala vračati, medtem ko je AP Kosovo in Metohija začela dobivati investicije takrat, ko je bila sprejeta obveznost, da je potrebno dobljena sredstva vračati. S tem so dobile delovne organizacije v AP Kosovu in Metohiji posebne obveznosti, kar je povzročilo posebne težave na njihovi poti k stabilizaciji. Prav tako obseg investicij na Kosovu in Metohiji na prebivalca v obdobju od 1947. do 1967. leta znaša ko-

maj 53% glede na investicije na prebivalca Jugoslavije. Vse to je močno vplivalo na počasnejši tempo razvoja te regije.

2) Velik naravni prirastek prebivalstva na Kosovem in Metohiji a zlasti pri albanski narodnosti, (ki je po naravnem prirastku četrta na svetu) je prav tako negativno vplival na povečanje nacionalnega dohodka na prebivalca. Pogosto se zastavlja vprašanje, če sprejemamo potrebne ukrepe, da bi zmanjšali tako visok naravni prirastek. Moram povedati, da smo poskušali z različnimi agitacijskim higienskimi in tehničnimi ukrepi, vendar ti posegi niso bili zadostni in niso dali potrebnih rezultatov. Obratno pa iz naših analiz vidimo, da občani, pa tudi pripadniki albanske narodnosti, ki se vključujejo v družbeni sektor, manj otrok, kot občani, ki niso zaposleni, kar govori o tem, da bo sam ekonomski razvoj enak kot druge rešil problem visokega naravnega prirastka prebivalstva. Razume se, da moramo tudi še nadalje podvzemanje vse pedagoške in druge ukrepe, da se takšen prirastek zmanjša, vendar pa ne smemo imeti iluzij, da bomo s tem skoraj vse rešili, ali dosegli.

3) Pomanjkanje strokovnih kadrov, pomanjkanje strokovne delovne sile, zelo slabo stanje infrastrukture ter pomanjkanje drugih pogojev gospodarjenja karakterističnih za nerazvita območja kot so izkušnje itd. je prav tako vplivalo na počasnejši razvoj avtonomne pokrajine Kosova in Metohije. Poleg pozitivnih izkušenj, ki smo jih glede tega pridobili v dosedanjem obdobju, pa osebno mislim, da imamo določene slabosti tudi glede razdelitve investicijskih sredstev in to tako glede regionalne razvrstitve in stimuliranja gospodarskih dejavnosti, ki zaposlujejo prebivalstvo, kakor tudi glede razvrstitve po panogah. Npr. čeprav je preko 80% albanskega prebivalstva na vasi, čeprav je glede ekonomskega položaja najtežja situacija pri tej narodnosti, so naše investicije na vasi zelo skromne (pod 10%). Prav tako mislim, da nismo vložili potrebnih sredstev za razvoj kadrov in za strokovno usposabljanje nezaposlenih, da bi jih pripravili za zaposlovanje v drugih krajih dežele ali v tujini.

Toda resnica je, da smo sprejemali ukrepe za izkoriščanje notranjih rezerv, da bi reševali nekatere zelo akutne probleme v AP Kosovu in Metohiji, vendar se mi zdi, da glede tega nismo bili zadosti organizirani niti zadosti učinkoviti. V zadnjem času smo razpisali posojilo za preko 90 milijard dinarjev z namenom, da bi rešili probleme šolstva, ki so zelo akutni. Velik del šolskih zgradb ni primeren za delo, okrog 67% prosvetnih delavcev albanske narodnosti ni kvalificiranih, a preko 50% prebivalcev te narodnosti je nepismenih. Mislimo, da bomo s temi sredstvi reševali te probleme ter da bomo 1970. leta dosegli tisti nivo, ki ga je imela Jugoslavija 1957. leta.

V zvezi z omenjeno situacijo gospodarskega stanja Kosova in Metohije ter v zvezi s splošno politiko do nerazvitih območij, si dovoljujem predlagati določene ukrepe, ki so sicer v skladu s pred-

logi in mnenji, ki so jih dali predstavniki izvršnih svetov nerazvitih območij in jih ne podprla tudi pokrajinska skupščina AP Kosova in Metohije. Med temi ukrepi in predlogi navajamo naslednje:

1) Zaradi učinkovitega reševanja problemov nerazvitih območij, a v skladu s sprejeto politiko naše dežele bi bilo zaželeno, da bi čimprej izdelali dolgoročen model pospešenega gospodarskega razvoja nezadostno razvitih območij ter reševanja problemov disproporcij med nerazvitimi in razvitimi kraji naše dežele. To bi se lahko opravilo med realizacijo tega srednjeročnega plana, tako da bi stopili v prihodnje plansko obdobje že z določenim modelom.

2) Ker je Avtonomna pokrajina Kosovo in Metohija kot homogena teritorialna in nacionalno pomešana celota najbolj nerazvito območje naše dežele, je potrebno v prezentirani resoluciji sprejeti stališče glede naloge srednjeročnega plana, da se pospešenemu razvoju Kosova in Metohije posveti posebna skrb. Glede tega je potrebno tako na ravni federacije in v skladu za nerazvita območja ali v okviru Socijalistične republike Srbije nenehno misliti na to, da se omogoči učinkovitejšo reševanje problemov AP Kosova in Metohije. Sama AP Kosova in Metohija mora sprejeti vse ukrepe, ki jih lahko, da bi pospešila svoj razvoj. Ker pričakujem, da se bodo v obdobju tega srednjeročnega plana zmanjšale disproporce med posameznimi regijami Jugoslavije, glede na poprečje dežele, je nujna potrebno, da se v tem času preučijo ukrepi za hitrejši razvoj Avtonomne pokrajine Kosova in Metohija v prihodnjem planskem obdobju. Takšna orientacija mora izhajati od velikih naravnih bogastev AP Kosova in Metohije, od izobilja delovne sile ter od prednosti, ki jih bo naš gospodarski sistem dosegel z razvijanjem tržišča v tej regiji.

3) Mnenja smo, da je potrebno tudi v bodoče ohraniti sklad za nerazvita območja s tem, da se bo obogatil z novimi funkcijama tako glede sodelovanja s tujino, kakor glede strokovne in znanstvene pomoči pri procesu razvoja nerazvitih območij.

4) Ker ni prišlo do planiranega prelivanja sredstev z razvitih območij v nerazvita območja, je potrebno, da se ta sredstva kompenzirajo s krediti iz tujine, da bi se tako vplivalo na pospešen razvoj nerazvitih območij. Prav tako je potrebno sprejeti dodatne ukrepe za stimuliranje prelivanja sredstev z razvitih območij v prihodnjem planskem obdobju.

5) Ker podjetja, ki se spuščajo v obratovanje na nerazvitih območjih prihajajo v posebne težave v prvem obdobju svojega razvoja in sicer zaradi pomanjkanja strokovne delovne sile, ekspertov ter težjih pogojev infrastrukture, je nujno potrebno dati tem podjetjem davčne ali druge olajšave v prvem obdobju njihovega razvoja.

6) Ker se velik del opreme za industrijo nerazvitih območij uvaža iz tujine, predlagamo, da se ta oprema oprosti tarif, ker bi se tako olajšal proces realizacije investicijskih načrtov, ki so sicer v ve-

likki zamudi zaradi tega, ker niso izpolnjene obveznosti sklada za nerazvita območja.

7) Smatramo, da je stopnja zaposlovanja v celi deželi nizka. Toda če ostanemo na tej stopnji zaposlovanja, potem predlagamo, da se ta stopnja različno realizira v nerazvitih in razvitih območjih in sicer v tem smislu, da bi se zagotovilo večje zaposlovanje v nerazvitih območjih.

8) Zaradi velikih težav pri razvoju družbenih služb je potrebno nadaljevati z dodeljevanjem proračunskih sredstev nerazvitim območjem, a zlasti Avtonomni pokrajini Kosovu in Metohiji, kjer je proračunska potrošnja po prebivalcu najnižja v deželi, čeprav so v tej regiji problemi družbenih služb najtežji. Pomeni, da je potrebno čim bolj podrobno obdelati kmetijstvo in usklajevanje cen med bazično in predelovalno industrijo, kar je posebnega pomena za nerazvita območja.

Tovarišice in tovariši, zelo odkrito sem prikazal probleme razvitih in nerazvitih območij, zlasti pa še težko situacijo gospodarskega stanja na Kosovu in Metohiji. Pogosto posamezniki ne morejo razumeti, zakaj toliko insistiramo na tem. Želimo opozoriti na to, da takšni posamezniki, kadar imajo priliko, da pridejo na Kosovo in Metohijo ter neposredno tam vidijo probleme, da nam potem celo pravijo, da nismo adekvatno prikazali kritično situacijo, ki je na terenu. Sicer pa je splošen pojav, da dobivamo podporo pri oceni stanja v AP Kosovu in Metohiji, vendar pa na žalost ne srečujemo ustreznih ukrepov za reševanje vprašanj, ki nastajajo glede pospešenega razvoja Kosova in Metohije. Ne mislim, da bi nekdo to počenjal za to, ker ne bi želel, da se AP Kosovo in Metohija hitro razvija. Toda prepričan sem, da vsi vendar ne razumemo zadosti situacije teh ljudi, ki živijo v zelo težkih življenjskih pogojih. Prepričan sem, da delovni ljudje vse naše dežele, delavci iz Kranja, Zagreba, Novega Sada, Beograda ali Kragujevca v celoti podpirajo težnje, da se njihovim tovarišem ustvarijo boljši pogoji za življenje, ter da podpirajo politiko našega vodstva glede pospešenega razvoja nerazvitih območij. Isto velja tudi za vse delovne ljudi, kmete in progresivno inteligenco.

Mislim, da morajo tem prizadevanjem slediti tudi ukrepi vseh naših političnih struktur. Z učinkovitejšim reševanjem tega vprašanja bomo prispevali k krepitvi solidarnosti naših delovnih ljudi, krepitvi bratstva in enotnosti med narodi in narodnostmi naše dežele, krepitvi borbene enotnosti naše socialistične domovine. Prepričan sem, da delim mnenje, da mora biti tem ciljem podrejena tudi naša celotna politika.

Na koncu bi želel povedati še eno stvar.

Če se ti naši predlogi razumejo kot podvzemanje nekih administrativnih ukrepov, ki vodijo k starim metodam, potem je to napačno, ker to sploh ni naša težnja. Prav nerazvita območja čutijo, da samo v demokratični in samoupravni Jugoslaviji lahko uresničijo svoje cilje. S tega stališča sploh ne plediramo za administrativnimi ukre-

pi, ki bi vodili k centralizmu ali birokratizmu. Toda mislimo, da so to ekonomski ukrepi, ki so popolnoma opravičeni za reševanje akutnih ekonomskih problemov nerazvitih območij.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Dušan Đurović.

DUŠAN ĐUROVIĆ (SR Črna Gora):

Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci. V poročilih odborov, kakor tudi v spomenicah in stališčih družbeno-političnih organizacij se vidi, da je bilo prisotno vprašanje, kako se uresničuje politika razvoja nerazvitih območij. Ni nesoglasja o oceni stopnje uresničevanja s planom sprejete politike, a v veliki meri tudi o vzrokih takšnega uresničevanja. Prav tako se vsi načelno izjasnjujejo, da je bilo potrebno sprejeti in podpreti sprejeti cilj, ki se tiče nerazvitih območij.

Toda ko se iščejo poti in ukrepi, da bi se ta cilj uresničil, potem se pojavijo različni pogledi ali kot je rečeno v poročilih „v odboru so bila izražena mnenja“.

Toda mnogi poslanci, a zlasti družbeno-politične skupnosti, ki so poslale svoja mnenja o tej materiji, so dajali konkretne predloge.

Hkrati so prišla do izraza tudi nasprotna mnenja, vendar ne o potrebi in o politiki, temveč o možnostih, pogojih in poteh za realizacijo te politike.

Vse to praktično vodi do naslednjega sklepa: prvič, politično razporejenost vseh republik je takšna, da se doseže pospešen razvoj nerazvitih območij zaradi zmanjševanja razlik v stopnji razvitosti; drugič, ekonomski interes gospodarstva, če ga gledamo tudi na daljši čas, je brez dvoma za uresničevanje takšnega cilja in tretjič, ni skupne ocene, če so sedanji ukrepi zadostni za uresničevanje sprejete politike in kakšni bi morali biti novi, dodatni ukrepi, da bi se uresničil ta cilj.

V materialnih, ki jih je kot osnovo za to razpravo o uresničevanju srednjeročnega plana razvoja pripravil zvezni zavod za gospodarsko planiranje je posebna ocena „Pospešeni razvoj nezadostno razvitih republik in krajev zaradi zmanjševanja rasti stopnji razvitosti“ kot en izmed temeljnih ekonomsko političnih ciljev plana razvoja do 1970. leta. Iz tega materiala se vidi, da ni uresničeno predvideno zmanjševanje razlik v stopnji razvitosti med razvitimi in nerazvitimi, kar je pa bistvo, politično in ekonomsko bistvo razvoja nerazvitih območij.

V obdobju do 1947. leta so dosegla gospodarsko nerazvita območja pomemben napredek, vendar pa je nedvomno naraščala tudi razlika v stopnji razvitosti. Hitreje je naraščal dohodek na prebivalca v ostalih, kot pa nerazvitih območij. Številke o tem je navedel moj predgovornik.

Ko smo sprejeli ta cilj in smatrali, da je to v interesu vseh narodov Jugoslavije, smo s srednjeročnim planom poudarili, da je „trajna naloga federacije, da ustvarja takšne pogoje gospodarjenja, ki bodo omogočili tem področjem hitrejši razvoj“. Mislim, da je tudi v bodoče to naloga federacije oziroma skupni dogovor republik.

Danes, ko določamo ukrepe za nadaljnje uresničevanje ciljev srednjeročnega plana, moramo realno ugotoviti, kakšne ukrepe mora sprejeti federacija, oziroma republike po skupnem dogovoru, da bi s temi ukrepi in prizadevanji gospodarstva ter drugih faktorjev na nerazvitih območjih dosegli zastavljeni cilj, da se zmanjša razlika v stopnji razvitosti med razvitimi in nerazvitimi območji. V tem trenutku je nujno, da čim bolj realno spoznamo, kaj je vzrok dosedanemu zaostajanju pri uresničevanju tega cilja.

Težave pri adaptiranju gospodarstva nerazvitih območij v pogojih močnejšega delovanja zakonitosti tržnega gospodarstva so večje kot na drugih območjih, kar je posledica poleg lastnih slabosti tudi nekaterih objektivnih faktorjev: to je enostranska struktura gospodarstva in sicer pretežno bazičnega in surovinskega značaja z zelo majhno elastičnostjo prilagajevanja spremembam glede obsega in strukture povpraševanja; kapacitete v ključnih gospodarskih področjih so bile zgrajene v obdobju pred reformo (včasih tudi neekonomsko) in so pod tehnično tehnološkim optimumom; geografski položaj in pogoji transporta s teh območij so glede na glavna domača tržišča in izvoz zelo neugodna; nekateri ukrepi ekonomske politike pri uvozu so se močno negativno odrazili v ključnih panogah gospodarstva teh območij; stopnja zadolženosti gospodarstva je mnogo večja kot na ostalih območjih in podobno.

Vsi ti faktorji objektivno povzročajo, da je gospodarstvo teh območij v težjem položaju glede pridobivanja dohodka in akumulacije za lastno razširjeno reprodukcijo. Da bi omilili negativni vplivi teh faktorjev, nismo sprejemali adekvatnih ukrepov, čeprav bi bilo potrebno, da prav to rešujemo, ker je to tudi naša dolžnost.

Sedaj, ko sprejemamo politiko za prihodnje obdobje in ko lahko ocenimo, da bodo ti faktorji še nadalje učinkovali, se postavlja naloga, da se sprejmejo določeni ukrepi, ki bi omilili vpliv teh faktorjev.

Osnovni ukrep, ki ga je federacija sprejela glede nerazvitega območja, se omejuje na investicije in na financiranje družbeno-političnih skupnosti, ali tudi ta ukrep se je le deloma uresničil. Federacija je doslej s sprecejšnjo zamudo izpolnjevala svoje obveznosti do sklada za razvoj nerazvitih območij. Edino letos daje približno predvideni znesek, a svojih pogodbenih obveznosti do nekaterih objektov, pri katerih federacija zagotavlja svoj delež, v preteklih dveh letih ni zadovoljivo izpolnila. Glede financiranja družbeno-političnih skupnosti je federacija doslej v redu izpolnjevala svoje obveznosti. Glede priliva sredstev iz gospodarstva

z razvitih območij in iz tujine, čeprav so federacija in republike dale določene stimulanse, se ni mnogo doseglo.

V tem obdobju, v preteklih dveh letih je celotna investicijska aktivnost na nerazvitih območjih v mnogo večjem zaostanku kot na razvitih območjih. S planom je bilo predvideno, da bo delež gospodarsko nerazvitih območij v celotnih gospodarskih investicijah Jugoslavije znašal 34%. Toda 1966. leta je bilo doseženih 32%, a 1967. leta 29%.

Investicijska potrošnja je pomemben faktor, ki je vplival na to, da je bil razvoj gospodarstva na tem območju počasnejši.

Ko določamo ukrepe za uresničevanje ciljev srednjeročnega plana, moramo upoštevati obseg investicij, ki se pričakuje na nerazvitih območjih ter njihove vire. To je zelo pomembno za pospeševanje gospodarske aktivnosti do 1970. leta in sicer v celotni deželi, a zlasti še za ta območja.

To kar se lahko ugotovi iz priloženih materialov in nekaterih postavk predlaganih v osnovah resolucije je, da se bo zagotavljal pritok sredstev sklada za nerazvita območja po stopnji 1,85% doseženega družbenega proizvoda družbenega gospodarstva, kar je predvideno tudi z zakonom, a da bodo vsi ostali viri investicij, če ne bo ničesar uresnjenega, le deloma realizirani.

Mislim, da ne bi smeli dovoliti, da bi prišlo do pomembnejšega zmanjševanja investicijske aktivnosti na nerazvitem območju, ampak bi morali zagotoviti, da se prepreči nadaljnje zmanjševanje deleža investicijske potrošnje na nerazvitem območju glede na celotne gospodarske investicije Jugoslavije oziroma povečati to aktivnost tako, da bi se vendar približno dosegel s planom predvideni delež, to je 34%.

V dosedanjih diskusijah se je poudarjala vloga federacije pri kreditno monetarni politiki, carinski, davčni politiki in politiki cen s stališča razvoja nerazvitih območij. Vse to je bilo prisotno v razpravah, ki so bile v odborih. Vsekakor se konkretni predlogi posamezno ne morejo obravnati, če se prej zvezna skupščina ne izjasni, da se glede tega iščejo nujne rešitve.

Tudi tedaj predlagatelji osnov resolucije v poglavju o nerazvitih območjih pravijo: „Zaradi tega je potrebno poleg izboljšanja funkcioniranja sklada še nadalje ustvarjati pogoje gospodarjenja, ki bodo ob angažiranju celotnega gospodarstva omogočili hitrejši razvoj teh območij.“

A kaj osnove resolucije predlagajo glede tega? Predlagajo dva ukrepa: prvič, da bodo nerazvita območja imela pri enakih pogojnih prioriteti pri dobivanju posojil mednarodne banke ter drugič, da se bo ustvarjal in izpolnjeval mehanizem neposrednejšega vključevanja gospodarstva iz razvitih območij na osnovi samoorganiziranosti in združevanja z gospodarsko nerazvitimi območji. Seveda se uresničitvi tudi tisti ukrepi, ki so bili predvideni z družbenim planom.

Prvi ukrep je težko uresničljiv, če se insistira na enakih pogojih, ker na osnovi že povedanega je gospodarstvo nezadostno razvitih območij objektivno v neugodnejšem položaju in le takrat, če bi se črtalo „pod enakimi pogoji“, bi bil ta ukrep učinkovit.

Drugi ukrep je potrebno sprejeti, ker so za samoorganiziranje in združevanje gospodarstva vseh območij velike možnosti. Storiti je potrebno vse, da bo čimprej prišlo do tega združevanja.

Toda za realizacijo te orientacije so nujni nekateri pogoji, ki jih sedaj ni, a to so predvsem izboljšanje položaja in pogojev gospodarjenja, gospodarstva na nerazvitih območjih, o čemer je že bilo govora.

Težko je predvidevati, da bo prišlo do raznih oblik združevanja z gospodarskimi organizacijami, ki imajo neugodnejše objektivne pogoje poslovanja, poleg tega pa so tudi močno obremenjene z dolgi, zalogami, izgubami ipd. Če želimo, da bo samoorganiziranje in združevanje realno, potem morajo imeti partnerji približno enak položaj glede pogojev poslovanja. Če tega pogoja ne zagotovimo vsaj približno, potem je gotovo, da se bo to še nadalje samo priporočalo, ne pa uresničevalo.

Iz tega torej izhaja, da kljub temu, da osnove resolucije priporočajo ustvarjanje pogojev gospodarjenja, niso predlagani ustrezni ukrepi, ni novih rešitev in smo v bistvu na tistih pozicijah, na katerih smo bili takrat, ko smo določali srednjeročni plan.

Za uresničevanje nekaterih temeljnih ciljev in nalog plana so bili doslej dodelani in dopolnjeni mnogi ukrepi, kar je bilo napravljeno tudi v teh osnovah resolucije. Vsekakor je to v redu in je potrebno sprejeti. Toda tudi cilj naše politike glede nerazvitih območij zasluži prav tako aktivnost vseh nas, ki smo tukaj.

Na osnovi povedanega bi bil moj predlog ta, da se v resoluciji, ki jo bomo sprejeli čez mesec dni, najprej določene zadolžijo zvezni organi in skupščina, da bodo že za 1969. leto izdelali konkretne ukrepe (te so že doslej v veliki meri predlagala gospodarsko nerazvita območja in so bili omenjeni tudi v odborih) s področja kreditno monetarne, devizne, carinske, davčne politike in politike cen na osnovi principa kompenzacije ali podobno, kar bi vplivalo na izboljšanje položaja tega območja, ker bi se ustvarili na gospodarsko nerazvitih območjih ugodnejši pogoji za pridobivanje dohodka in delitev po delu. To bi omogočilo, da bi gospodarstvo teh območij povečalo svojo akumulativnost, a s tem tudi sposobnost za združevanje in za razširjeno reprodukcijo. Popolnejše bi se izkoriščala vložena sredstva, ker je mnogo neizkoriščenih rezerv in to še več na nerazvitih kot na razvitih območjih. Nadalje je potrebno zagotoviti ter z dodatnimi materiali tudi dokazati, da bo celotna investicijska dejavnost po obsegu in dinamiki na teh območjih v skladu s ciljem, ki ga želimo doseči v tem obdobju ter da se tudi nadalje zagotovimo kontinuiteta pri uresničevanju tega temelj-

nega ekonomsko političnega cilja tudi v času po 1970. letu.

Tovarišice in tovariši poslanci, ni mogoče zatajiti dejstva, da sedanji instrumentarij gospodarskega sistema, ki je zasnovan na principih in intencijah reforme ter tržnega gospodarstva ne bi dajal ugodnejših pogojev za pridobivanje dohodka v dejavnostih, kjer dominirajo višje faze obdelave, a to je karakteristika gospodarstva z gospodarsko razvitih območij.

Dosedanje izkušnje so pokazale, da je gospodarstvo nerazvitih območij zaradi nižje stopnje razvitosti in nižje strukture gospodarstva ter nedograjnosti sedaj veljavnih instrumentov in pogojev gospodarjenja v neugodnejšem položaju. Zakonitosti tržnega gospodarstva same po sebi vplivajo, da se pri pogojih gospodarjenja povečujejo razlike v korist razvitejših območij. Jugoslavija je mnogo nacionalna skupnost in v tej skupnosti je potrebno ustvarjati možnosti in pogoje, da se na eni strani pospeši proces razvoja celotnega gospodarstva na osnovi sodobne tehnologije in proizvodnje z višji fazami obdelave, kar prevladuje v razvitih območjih, a na drugi strani, da se ne dovoli zaostajanje v razvoju nerazvitih območij, ampak se pospeši ta proces v smeri, ki smo je določili s srednjeročnim planom.

Dograjevanje gospodarskega sistema, ki bi upoštevalo takšen razvoj (ker vsak sistem mora upoštevati razvoj in cilj, ki ga želimo doseči) ne bi pomenilo, da se ga ruši, ampak nasprotno, njegovo kompletiranje, ki bi ustrezalo našim pogojem in možnostim, a v bistvu bi bilo ekonomsko in politično koristno in upravičeno za vso skupnost.

Konkretne oblike teh ukrepov je treba obdelati ali s kompenzacijo ali na nek drugi način, tako da se z njimi omilijo neugodni vplivi enotnih instrumentov in ukrepov ekonomske politike, ki so vidni na nerazvitih območjih, ali da se na ostrezen način kompenzira ta vpliv z namenom, da se zagotovijo enakopravnejši pogoji gospodarjenja. Ukrepi morajo biti časovno opredeljeni, preračunani na določen rok ter sestavni del razvojne politike.

Drugo vprašanje, o katerem želim nekaj povedati in sicer zelo na kratko, je deloma povezano s prejšnjim. To je vprašanje, ali je predlog za sprejetje sklepa o ukinitvi obresti na poslovni sklad s tem, da se hkrati sprejme tudi sklep o virih za zagotavljanje sredstev skladu za nerazvita območja ter za druge sprejete obveznosti federacije zadosti jasen. Sprejeman, da se sklep o ukinitvi obresti na poslovni sklad sprejme do konca 1970. leta, tako da bi ukinitiv veljala od začetka 1971. leta. Po dosedanjih predpisih so bile obresti od poslovnega sklada vir za zagotavljanje sredstev skladu za nerazvita območja. Z ukinitvijo obresti bo ta vir usahnil, a potrebno je, da se tudi nadalje zagotavljajo sredstva za sklad za nerazvita območja, ker je skupnost to dolžna. V osnovah resolucije se poudarja, da so za obdobja po 1970. letu vir sklada za nerazvita območja sredstva bivšega

splošnega investicijskega sklada. Toda kot je poudarjeno v osnovah resolucije, se morajo iz tega vira alimentirati tudi druge obveznosti federacije, a to so odplačila dolgov, dolgov v tujini, obveznosti za izgradnjo nekaterih objektov, za katere je že sprejet zakon ter za razširitev ekonomskega sodelovanja s tujino.

Omenjeno določilo osnov resolucije brez bilance sredstev in obveznosti federacije za obdobje 1971. do 1975. leta ne bi bilo možno sprejeti. Lahko se sprejme le določilo, ki ne bo povezano s sprejetjem sklepa o ukinitvi obresti na poslovni sklad — kar je vsekakor potrebno sprejeti — ampak bo zadostilo, da se pravočasno obdelajo obveznosti federacije glede vseh teh namenov, po obsegu in po dinamiki ter da se temu ustrezno določijo tudi viri za pokrivanje teh obveznosti. Če so za te obveznosti po obsegu in dinamiki zadostna sredstva bivšega splošnega investicijskega plana, potem je v redu. Če pa niso, potem pa moramo pravočasno poiskati dodatne vire, kar mora biti naš skupen dogovor in sporazum.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Mustafa Osmanagić.

MUSTAFA OSMANAGIĆ (AP Kosovo in Metohija):

Tovarišice in tovariši poslanci, seznanil sem se z vsemi materiali, ki so nam bili prezentirani o realizaciji srednjeročnega plana Jugoslavije, zlasti z materialom Osnovne resolucije o ekonomski politiki in ukrepi za nadaljno realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta in želim takoj na začetku poudariti, da se strinjam z ocenami o rezultatih realizacije srednjeročnega plana ter problemov, ki so spremljali realizacijo družbenega plana v preteklem obdobju, enako pa tudi z osnovami ekonomske politike do 1970. leta, ker so po mojem mnenju realne in aдекватne stanju ter možnostim naše dežele.

Prav tako bi želel povedati svoje mnenje, da se strinjam tudi z ocenami realizacije srednjeročnega plana ter z osnovami ekonomske politike do 1970. leta, ki se tičejo razvoja nezadostno razvitih območij, konkretno Avtonomne pokrajine Kosova in Metohije, ker se s tega območja, razen ko gre za ukrepe, ki jih je potrebno v prihodnjem obdobju sprejeti za hitrejši razvoj, ker niso predlagani jasnejši in popolnejši ter konkretniji ukrepi, ki bi zagotovili uresničevanje tako določene politike.

Ko vas seznanjam s svojimi načelnimi mnenji in pripombami k osnovam resolucije o ekonomski politiki do 1970. leta, se bom v diskusiji zadržal samo na enem vprašanju in to na zaposlovanju in zaposlenosti.

En izmed pomembnih elementov razvojne politike, a hkrati tudi eden izmed velikih problemov nerazvitih območij je stagniranje zaposlenosti in

povečanje nezaposlenosti. Počasnejše uresničevanje srednjeročnega plana razvoja dežele, a zlasti ciljev in nalog glede hitrejšega razvoja nezadostno razvitih območij (zaostajanje pri celotnih vlaganjih v nerazvita območja glede na proporce srednjeročnega plana, zlasti iz sklada federacije, bančnih sredstev, pri pritekanju sredstev iz razvitih območij, nadalje angažiranju tujega kapitala in podobno) je imelo izredno močan vpliv tudi na planirano rast zaposlovanja. Nemreč zaposlovanje se ni uresničevalo po planirani stopnji ter tako omiljevalo, ampak se je nasprotno še bolj zaostovalo. Tako se na primer zaposlenost v družbenem sektorju skoraj sploh ni povečala, ker se je povečevala po stopnji 0,5%, a po planu je bilo predvidenih 5%. S planom je bilo predvideno, da se bo letno zaposlilo 5.000 do 6.000 oseb, a v preteklem letu se je na primer zaposlilo komaj 2.000 oseb.

Tudi kljub velikemu demografskemu pritisku smo se zavestno usmerili na hitrejši aktiviranje prirodnih resursov, tako da je prišlo do ogromne koncentracije vlaganj predvsem za nadaljno predelavo barvastih kovin v okviru Trepče in premoga v Obiliću, za kar se je izločalo okrog 80% celotnih vlaganj v industrijo in to zaradi tega, ker se takšna orientacija usklajuje z domačo in mednarodno delitvijo dela ter predstavlja solidno osnovo za nadaljni in hitrejši razvoj AP Kosova in Metohije.

Prirodni prirastek aktivnega prebivalstva znaša okrog 16.000 in bi glede na takšen prirastek bilo potrebno, da v 5 letih zaposlimo okrog 80.000 oseb, a po vseh naših predvidevanjih bomo lahko v teh 5 letih plana, to je do 1970. leta, lahko zaposlili največ 10.000, tako da bo ostalo okrog 70.000 ljudi, za katera je potrebno iskati zaposlitev izven območja AP Kosova in Metohija.

Če upoštevamo to število aktivnega prebivalstva, ki sedaj prihaja in bo do 1970. leta še prišlo ter zahtevalo zaposlitev, poleg tega pa tudi nezaposlene izven teh letnikov, katerih število se letno giblje okrog 26.000 — registriranih samo pri zavodu za zaposlovanje in to v glavnem moška delovna sila — potem se lahko presodi, kolikšen je to problem, kolikšen bo do 1970. leta in tudi po 1970. letu, če ne bodo pravočasno storjeni učinkoviti ukrepi, da bi se oblažil ta problem. Glede tega bi bilo potrebno stopnjo zaposlenosti diferencirano in posebej obravnavati za nezadostna razvita območja, ki bi vsekakor morala biti večja od povprečne stopnje v celotni deželi ter z ukrepi ekonomske politike konkretno omogočiti, da bi se to uresničilo.

Vsekakor bi na hitrejši zaposlovanje najbolj učinkovito vplivali ukrepi za realizacijo investicijskih vlaganj, ki so predvidena s srednjeročnim planom razvoja, zlasti iz sklada federacije, nadalje ukrepi, ki bi močneje pospešili pritok bančnih sredstev in kapitala iz razvitih območij, angažiranje tujih kreditov na nerazvitih območjih, osvoboditev sredstev nerazvitih območij od raznih davkov, dajatev in temu podobno.

Pospešeno reševanje osnovne infrastrukture na nerazvitem območju s pomočjo federacije in kreditov mednarodne banke konkretno, ko gre za izgradnjo hidrosistema Ibar—Lepenac na AP Kosovu in Metohiji, ki bi bil poleg svoje ekonomske upravičenosti atraktiven tudi glede zaposlovanja ter bi močno vplival na zmanjševanje pritoka iz vasi in iskanje zaposlitve izven gospodarstva, enako pa tudi druga velika infrastruktura.

Dosedanja politika usmerjanja sredstev velikih delovnih organizacij za zgraditev specializiranih objektov na nerazvitih območjih (kot so podjetja za izdelavo amortizerjev, avtomobilskih delov, orodjarnih, električnega in sanitetnega materiala, izgradnja rudnika magnezita Goloč, Streoce) je dala dobre rezultate in to ne samo glede zaposlovanja, kar je zelo pomembno z ozirom na ta problem, temveč tudi glede regionalnega razmeščanja kapacitet in nadaljnjih integracijskih procesov. To je precej pripomoglo, da se hitreje premagajo začetne težave, a federacija bi morala z določenimi ukrepi še bolj stimulirati takšno pot in smer razvoja, torej izgrajevanje objektov na nerazvitih območjih s pomočjo razvitih območij, ne pa le s kapitalom.

Glede kmetijstva bi bilo potrebno prav tako sprejeti učinkovite ukrepe, ki bi stimulirali, da bi delovna sila ostajala in delala na vasi. Pri tem se pojavljajo problemi glede tobaka, živinoreje, zelenjadarstva in sadjarstva, povezano s tem pa tudi izgradnja predelovalne industrije, položaj teh panog, nadalje odkup, kreditiranje, garantirane cene, davek itd.

Drugo vprašanje iz problematike zaposlenosti in zaposlovanja, o katerem bi na kratko spregovoril, je kvalifikacijska struktura nezaposlenih.

Od celotnega števila nezaposlenih je 85 do 90% nekvalificirane delovne sile in je njeno zaposlovanje tako v deželi, kot v tujini zelo težko, skoraj nemogoče. Možnosti zaposlovanja nekvalificiranih delavcev v deželi, a zlasti v tujini so pogojene z njihovim poprejšnjim strokovnim usposabljanjem, za kar so potrebna velika sredstva, a sredstev za ta namen ni, niti jih v AP Kosovu in Metohiji ni mogoče zagotoviti (pri tem bi morda lahko v poštov proračunska sredstva, toda proračunskih sredstev ni).

Glede strokovnega usposabljanja kot temeljnega pogoja za zaposlovanje delovne sile je bilo mnogo prizadevanj. V AP Kosovu in Metohiji so doseženi vidni rezultati glede formiranja in opremljanja centrov za strokovno usposabljanje za veliko število najbolj iskanih profilov poklicev, glede zagotavljanja strokovnih kadrov itd., vendar pa je njihovo delo omejeno in zoženo zaradi pomanjkanja sredstev, čeprav so naše možnosti tolikšne, da bi letno lahko usposobili 4.000 do 5.000 ljudi za razne profile poklicev.

Čeprav je bilo pri zveznem zavodu za zaposlovanje polno razumevanje in prizadevanje, da bi se z našega nerazvitega območja angažiralo čimveč delavcev, pa se zaradi omenjenih razlogov iz AP Kosova in Metohije zaposluje v tujini zelo

majhno število, skoraj neznatno, delavcev in to v glavnem pri sezonskih delih. Poglejmo, kako je to po letih: 1964. leta se je zaposlilo 410, istega leta pa se je vrnilo 350 — mesečno je poprečno odšlo 34, a vrnilo se 29 delavcev; 1965. leta je odšlo 620, a vrnilo se 375 — mesečno je poprečno odšlo 51, a vračalo se 32 delavcev; 1966. leta je odšlo 588, a vrnilo se 469; 1967. leta je odšlo 451 delavcev, a vrnilo se 409 delavcev — letno je odšlo približno 400 delavcev, a to je en odstotek celotnega števila delavcev, ki so iz naše dežele odšli v tujino.

Niso urejeni sistemski viri financiranja strokovnega usposabljanja delavcev, kar predstavlja poseben problem in breme za nerazvita območja in zato je nujno, poiskati posebne rešitve za financiranje strokovnega usposabljanja delavcev. Aranžmaje, ki se sklepajo z deželami, ki sprejemajo financiranje strokovnega usposabljanja delavcev, bi bilo potrebno nameniti nerazvitim območjem. Prav tako bi bilo potrebno, da se z ukrepi stimulirajo delovne organizacije, da financirajo strokovno usposabljanje delavcev nerazvitih območij in sicer za tiste profile poklicev, ki so jim potrebne.

Vzporedno s tem in drugimi ukrepi, ki bi se sprejeli glede širšega in bolj sistematičnega strokovnega usposabljanja nezaposlenih delavcev, bi bilo potrebno zagotavljati nerazvitim območjem tudi večje kvote za zaposlovanje v tujini.

Na koncu bi želel poudariti, da je zaposlenost in zaposlovanje tudi nadalje zelo aktualen problem zlasti na nerazvitih območjih ter da se močno reflektira v socialnih, ekonomskih in političnih momentih. Zato bi morali biti v osnovah resolucije o ekonomski politiki do 1970. leta predvideni konkretni ukrepi, ki bi učinkovito vplivali na ublažitev nezaposlenosti, zlasti na nerazvitih območjih.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Čedomil Miličević.

ČEDOMIL MILIČEVIĆ (SR Bosna in Hercegovina):

Tovarišice in tovariši poslanci, obsežni materiali, ki so nam prezentirani, ter analize srednjeročnega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta so nam dali izčrpne podatke in določene splošne ocene rezultatov, ki so bili doseženi v prvih letih izvajanja tega plana. Iz materialov se lahko vidi da je pri dosednji realizaciji prišlo do precejšnjega odstopanja glede na predvidevanja tako v posameznih panogah gospodarstva, kakor tudi glede na območja. Obrazložitve v analizi izpolnjevanja plana so po mojem mnenju preveč splošne, ko obravnavajo vzroke tega zaostajanja in tako zamegljujejo ostrino njihovega vpliva na uresničevanje plana. Resnica je, da je zelo težko oceniti vpliv posameznih vzrokov, vendar pa so tudi takšni vzroki, o katerih se lahko določneje govori,

zlasti o tistih, ki so imeli močnejši vpliv na uresničevanje plana. Pri tem mislim predvsem na vzroke, ki so jih povzročali ukrepi in instrumenti tekoče ekonomske politike, kot je bil primer pri zunanjetrgovinskem in deviznem režimu, kar je povzročilo visok in premalo kontroliran uvoz jekla, neplaniran uvoz nafte in zaradi tega pretirane substance premoga, celuloze in drugih za naše gospodarstvo pomembnih proizvodov. Dejstva govori o tem, da so se premalo upoštevala določila plana, da se mora pri liberalizaciji uvoza misliti na upravičeno in razumno zaščito domačega gospodarstva, da mora biti uvoz v skladu z našimi materialnimi možnostmi, ter da se proces liberalizacije uvoza reprodukcijskega materiala povezuje z liberalizacijo uvoza določenih finalnih proizvodov.

Negativni vplivi se lahko opazijo zlasti v 1967. letu, ko je prišel ta režim do polne veljave in ko je prišlo do največjega padca in stagnacije proizvodnje ter največjih odstopanj od določil, ki so bila sprejeta s srednjeročnim planom. Posledice teh ukrepov niso prikazane v analizah izpolnjevanja plana, vendar pa so občutne v nekaterih bazičnih panogah, zlasti pa še na območjih kjer imajo te panoge dominanten položaj v strukturi proizvodnje.

Smatram, da bi bilo potrebno to popolneje in določneje obrazložiti, ker je bilo mnogo resnih pripomb na te ukrepe zunanjetrgovinskega režima, poleg tega pa se še vedno čutijo posledice teh ukrepov. Tako bi odpravili pripombe, ki niso v zvezi s temi ukrepi, a se nanašajo na težak položaj in težje poslovanje teh panog. To bi najbolj koristilo širšemu in določnejšemu ugotavljanju ter sprejemanju ukrepov, ki bi lahko v prihodnjem obdobju preprečili podobne negativne pojave.

Z reformo je bila opravljena prerazdelitev dohodka znotraj gospodarstva v korist bazičnih panog in to z namenom, da se izenačijo pogoji pridobivanja dohodka ter omogoči optimalen razvoj teh panog. Toda podatki kažejo, da je v dveh letih zaradi ukrepov ekonomske politike, gibanja cen in proizvodnih stroškov prišlo do ponovne prerazdelitve v škodo bazičnih panog gospodarstva. Z reformo določeni odnosi se niso obdržali, čeprav bi bilo potrebno po določitih plana s tekočimi ukrepi ohraniti te odnose.

Stanje v črni metalurgiji je zaradi tega danes takšno, da je več železarn 1967. leta končalo poslovanje z izgubo, a v prvem polletju tega leta sta samo dve železarni brez izgube (Sisak, Zenica), vendar pa sta zaradi tega tudi brez skladov, vse ostale železarne pa imajo precejšnje izgube.

Takšno stanje dobiva posebno težo, če se upošteva nerešeno financiranje celo sprejetih razvojnih programov.

Zaradi tega je negotova izgradnja, ki je predvidena s srednjeročnim planom in to predvsem zaradi možnosti udeležbe železarn pri financiranju izgradnje, za katero so obvezane. Toda za to primanjkujejo sredstva iz akumulacije, ki bi se morala realizirati iz tekoče proizvodnje.

Financiranje izgradnje in modernizacije črne metalurgije v prehodnem, a tudi v naslednjem obdobju je popolnoma odprto, a zaradi tega je negotov razvoj celotne panoge.

Podobno je stanje tudi s premogovniki, kar nam je že znano z julijskega zasedanja našega zbora. Neplaniran uvoz nafte in pretirano hitra substitucija premoga z nafto in naftnimi derivati je negativno vplival na uresničevanja plana glede te gospodarske panoge. Ukrepi, ki smo jih sprejeli julija tega leta, so nekoliko zavrli substitucijo premoga ter prispevali k izboljšanju ekonomskega položaja premogovnikov in položaja rudarjev, vendar pa ne tudi njihovem usposabljanju za modernizacijo in ekonomičnejšo proizvodnjo, kar pa je glavni pogoj za nadaljnji razvoj proizvodnje premoga in racionalno izkoriščanje domače energetske baze.

Dosedanja vlaganja v modernizacijo in rekonstrukcijo rudnikov so bila zaradi znanih razlogov nezadostna in so močno zaostajala za vlaganji v ostale industrijske panoge. Takšna tendenca se nadaljuje tudi danes in zato se resno zastavlja vprašanje nadaljnega razvoja te panoge.

Z reformo smo predvideli, da bo elektrogospodarstvo lahko iz lastnih sredstev krilo 30% potreb razširjene reprodukcije. Zaključni računi pa so pokazali, da je ta procent za polovico manjši od predvidenega. Ko opozarjam na to, bi želel spomniti, da zaradi pomanjkanja sredstev za financiranje elektroenergetskih objektov do 1970. leta moramo poleg sredstev v višini 20%, ki jih zagotavlja federacija preko bank, z zakonom o izgradnji in financiranju elektroenergetskih objektov od 1960. do 1970. leta zagotavljati sredstva, poleg tega pa še z dvema dopolnilnima zakona, ki ju je svojčas sprejela ta skupščina. Ko se je sprejela ta zakon, sta zvezni in gospodarski zbor že takrat opozorila, da takšno prisilno in administrativno zbiranje sredstev ni smotno in ekonomsko trajna rešitev, ampak da je potrebno najti boljše sistemske rešitve. Oba zbora sta takrat ustanovila posebno komisijo, ki bi morala poiskati in predlagati nove rešitve za financiranje elektroenergetskih objektov. Komisija je delala in sprejela določene sklepe, ki so bili že aprila preteklega leta poslani zveznemu izvršnemu svetu, da jih nadalje obdelata. Na to opozarjam zaradi tega, ker se že zamuja z reševanjem tega, kar bi moralo biti izkušnja za nadaljnjo kontinuirano izgradnjo elektroenergetskih objektov.

Zaradi takšnega stanja v bazičnih panogah našega gospodarstva a zlasti v nekaterih bazičnih panogah, se v osnovah resolucije o srednjeročnem planu predvideva sprejetje ustreznih sistemskih ukrepov, da bi zagotovili kontinuiran razvoj izgradnje v teh dejavnostih, kjer traja izgradnja dalj časa in kjer mi izgledov, da bi se v doglednem času zagotovila celotna razširjena reprodukcija z lastnimi sredstvi.

Ta ukrep sem dobesedno citiral, ker smatram, da je zelo nujen in posebnega pomena za nadalj-

nji in neovirani razvoj bazične industrije. Ta ukrep je potrebno podpreti, ker bo naši deželi še dolgo časa primanjkovalo kapitala, zlasti če se upošteva, da je logika bančnega kapitala pri nas praviloma kratkoročna, prepačunana na hitro obračanje in visoko oplojevanje kapitala, kar pa ne ustreza bazičnim panogam gospodarstva, ki zahtevajo posebne pogoje kreditiranja.

Ko je govora o sredstvih za financiranje razširjene reprodukcije v teh panogah, moram poudariti, da do danes nismo sprejeli nobene dolgoročne projekcije razvoja, čeprav je s srednjeročnim planom predvideno, da se do konca 1967. leta sprejme takšna projekcija za energetiko, a črno metalurgijo, promet, gozdarstvo in predelavo lesa do konca 1968. leta.

V prezentiranih materialih se v osnovah resolucije sedaj ti roki premikajo v 1969. leto.

Preteklo leto sem v tem zboru govoril o zamujanju pri sprejemanju teh resolucij. Na to ponovno opozarjam. Sprejemanje resolucije ne trpi nobene odlaganja, ker mora služiti določanju dolgoročne strategije ekonomskega razvoja dežele. To bi zlasti pomagalo vrsti gospodarskih organizacij in dejavnosti pri izdelavi razvojnih programov, brez katerih ni razvoja, a zlasti še ne samoorganiziranja in uspešne integracije v gospodarstvu.

Kot nam je že znano, so veliki problemi tako glede usklajevanja smeri in intenzitet razvoja, kakor tudi glede označevanja realnih osnov za njihovo realizacijo in je zaradi tega moralo priti do prolongiranja sprejetja teh projekcij.

Družbeni plan je dal poseben pomen širšemu in močnejšemu samoorganiziranju ter integraciji gospodarstva kot pogoju za uspešno izpolnjevanje plana. Toda znano je in tudi v prezentiranih materialih je posebej poudarjeno, da se ta določila družbenega plana precej močno uresničujejo, zlasti še v razvoju velikih sistemov. V analizi niso navedeni vzroki tako velikega zaostajanja, niti ni obrazilo, čeprav bi bilo nujno, ker se mora samoorganiziranje gospodarstva v sedanji fazi afirmirati kot osnova ekonomskega progressa. To bi se moralo storiti tudi zaradi tega, da bi se lahko sprejeli konkretni ukrepi za nadaljni razvoj in napredek samoorganiziranja gospodarstva.

Mislím, da je velikega pomena to, da se v osnovah resolucije opozarja na potrebo po razvoju in krepitvi velikih sistemov ter njihovega samoupravnega mehanizma. Do sedaj so bile naše preokupacije usmerjene na decentralizacijo samoupravljanja v delovnih organizacijah ter na krepitev samouprave v delovnih enotah, manj pa na afirmacijo in odločanje v asociacijah delovnih organizacij. Celoten naš sistem samoupravljanja se je razvijal na osnovi klasične tehnologije, v kateri tehnologija upravljanja na višji ravni združenega dela ni našla prave afirmacije.

Delitev dela in specializacija proizvodnje ustvarjata velike medsebojne odvisnosti proizvodnih faktorjev, kjer lahko skupni konsultativni sklepi lahko privedejo do racionalnega in učinkovitega

gospodarjenja ter skladnejšega razvoja in celotnega gospodarstva.

V naših pogojih to zahteva dograjevanje našega samoupravnega sistema, ki bi v celoti zagotovilo pogoje za optimalen razvoj ekonomsko tehnoloških grupacij združenega dela. V novih pogojih dobivajo asociacije proizvajalcev, a zlasti veliki zahtevni sistemi kvalitetno novo in pomembno vlogo. V materialih, in v osnovah resolucije se samo govori o tem, da je potrebno sprejeti ukrepe za krepitev samoupravnega mehanizma v velikih sistemih, toda ne opozarja se na roke, v katerih bi bilo potrebno sprejeti ukrepe.

Smatram, da je to nujna naloga in da je potrebno ta problem čimprej proučiti in sprejeti ustrezne ukrepe. S tem bi prispevali tudi k boljšemu samoorganiziranju gospodarstva.

In na koncu bi želel še povedati nekaj o monetarno kreditni politiki, o čemer je bilo že mnogo besed in pripomb v tem zboru.

V lanski diskusiji o gibanjih gospodarstva v 1967. letu je bilo rečeno, da se gospodarstvo počasi stabilizira ter da se stabilizira z ostrimi in grobimi ukrepi restriktivno kreditno monetarne politike, ne pa tudi z ostalimi ukrepi ekonomske politike, kar je negativno vplivalo na dinamiko rasti proizvodnje, povečevalo stroške ter povzročalo ne-likvidnost gospodarstva.

Kvalitetne spremembe pri kratkoročnih kreditih narodne banke so v mnogočem prispevale k učinkovitemu globalnemu reguliranju kreditov in denarja. Toda ko se učinkovitost kreditnega sistema ocenjuje z aspekta njegove selektivnosti ter z aspekta vpliva ukrepov na posamezna območja, konkretno na gospodarsko nerazvita območja, potem je možno dati mnogo pripomb. Največji del instrumentov in ukrepov te kreditne politike je vezan na osnovo, ki se jemlje kot baza za izločanje sredstev tako imenovanih obveznih rezerv bank, ki pa so v gospodarsko nerazvitih območjih majhne ne glede na delež gospodarstva teh območij v družbenem proizvodu celotne dežele. Zato je potrebno proučiti možnost uporabljanja adekvatnejše osnove, na katero bi se naslanjali ukrepi ekonomske politike narodne banke, ker depoziti na vpogled kot osnova za maksimalno zadolževanje poslovnih bank in reeskontiranje pri narodni banki ne bi prizadevali in oškodovali gospodarstva nerazvitih območij. Če se temu doda še teritorialna vezanost denarnih sredstev, ki je ostala dominantna ne glede na vse druge ekonomske interese, potem takšni ukrepi in instrumentarij ekonomske politike občutno prizadevajo gospodarstvo teh nerazvitih območij. To opozarja, da je potrebno kreditno politiko detalno analizirati in jo konfigirati, da bi se ugotovil njen vpliv na regionalni razvoj, a zlasti na nezadostno razvitih območjih.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Peter Vujec.

PETER VUJEC (volilna enota Murska Sobota):

Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci, osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepah za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta, ki smo jih dobili skupaj z ostalimi materiali, so dobra in obširno dokumentirana osnova za današnjo diskusijo ter za končno sprejetje predvidene ekonomske politike do 1970. leta. To navajam zato, ker se je pri obravnavanju danih pripomb lahko med drugim videlo tudi to, da je resolucija zelo splošna, premalo konkretna, da so v njej samo želje itd. Smatram, da so takšne ocene preveč kritične. Strinjam se, da si je potrebno prizadevati, da bi bila resolucija čimbolj jasna in konkretna. Toda rečemo lahko, da je takšna resolucija, kakršno smo dobili, rezultat intenzivnega razmišljanja in proučevanja o čimbolj uspešni nadaljnji realizaciji družbenega plana.

V zvezi s samo resolucijo oziroma njenimi stališči bi omenil naslednja štiri vprašanja z namenom, da jih upošteva komisija, ki bo pripravila končni tekst resolucije.

V poglavju Formiranje in delitev družbenega proizvoda je na 17. strani rečeno: „Pri realizaciji politike delitve in reguliranja tržnih odnosov se bo učinkoviteje uporabljal instrumentarij prometnega davka. Za ta namen se bodo nadalje diferencirale stopnje tega davka”.

Smatram, da je v načelu takšna konstatacija pravilna in v redu, ker spemlja učinkovitejšo reguliranje tržnih odnosov in nadaljnjo diferencijo stopnje prometnega davka. Kljub temu pa predlagam, da se temeljni zakon o prometnem davku prouči in sicer z aspekta, ki ga predlaga izvršni svet SR Slovenije. Ta predlog je izvršni svet SR Slovenije poslal zvezni skupščini 9. julija tega leta. Bistvo predloga je v tem, da se temeljni zakon o prometnem davku spremeni in dopolni tako, da se bo republikam omogočilo samostojnejše reguliranje prometnega davka na svojem območju. V zvezi s tem se predlagajo spremembe členov: 16, 23, 34, 35. in 73. V 73. členu se predvideva limit in govori, da v 1966., 1967. in 1968 letu stopenja republiškega in občinskega prometnega davka ne smejo presegati 6 odstotkov. Takša omejitev ni v skladu z ustavo predvideno samostojnostjo republik pri določanju davčne politike. Zaradi tega je predlog, da bi odpravili limitiranje stopnje republiškega in občinskega prometnega davka. Ostale spremembe predlaganih členov bi bilo potrebno dopolniti tako, da bi dobile republike večjo samostojnost ter popolno pristojnost, da s svojimi zakoni s področja potrošnje določajo politiko obdavčevanja. To pomeni tudi realizacijo teze, ki je predvidena v resoluciji, da se instrumentarij prometnega davka učinkoviteje uporablja glede reguliranja tržnih odnosov.

Drugo vprašanje, o katerem bi želel govoriti, se nanaša na amortizacijo osnovnih sredstev. V resoluciji je na strani 19 rečeno naslednje:

„Potrebno je nadalje dopolnjevati sodobno in učinkovito politiko tretmaja amortizacije osnovnih sredstev.”

V zvezi s tem želim predlagati, da se proučita naslednja predloga:

a) Umestno bi bilo, da se prouči smotrnost dajanja pooblastil republikam, da za posamezne dejavnosti, katerih razvoj zahteva hitrejšo zamenjavo osnovnih sredstev, s svojimi predpisi povečajo minimalne stopnje amortizacije.

b) Drugi predlog se nanaša na režim amortizacije v gozdarstvu. Gotovo je gozdarstvo zelo pomembna panoga našega gospodarstva. Zato je zelo pomemben tudi režim amortizacije v gozdarstvu, zlasti še v gozdovih, ki so v družbeni lastnini. Ker je to vprašanje vzdrževanja, obnove in razvoja gozdov, smatram, da je za to vprašanje družba močno zainteresirana. To navajam tudi zaradi tega, ker se lahko ugotovi, da se je po zveznih merilih 1967. leta zmanjšala amortizacija gozdov za okrog 5 milijard starih dinarjev, kar znaša približno 25 odstotkov prejšnje biološke amortizacije. Zato predlagam, da se spremeni sedanji zvezni zakon o amortizaciji osnovnih sredstev delovnih organizacij ter republike pooblastijo, da same urejajo to vprašanje glede na svoje prilike in potrebe. Že med pripravljanjem zakona, ki je začel veljati 1. januarja 1967. leta je bilo resno in argumentirano opozorjeno, da predvideni režim amortizacije za gozdove ni najboljša in najbolj racionalna rešitev. Toda ta opozorila se niso upoštevala. Sedaj se že konstatira, da se je v preteklem letu, kot sem že omenil, amortizacija gozdov zmanjšala za 5 milijard starih dinarjev, kar gotovo ni v interesu družbe. Gozdarski strokovnjaki in gozdarske delovne organizacije ter njihove asociacije predlagajo spremembo in dopolnitev sedanjega zakona o amortizaciji osnovnih sredstev v tem smislu, da se amortizacija ne formira in ne obračunava glede na vrednost gozda, ampak po kvadratnem metru poprečne lesne mase. Zato smatram, da je ta predlog v skladu s stališčem v resoluciji, ki govori, da je potrebno nadalje dopolnjevati sodobno in učinkovito politiko tretmaja amortizacije osnovnih sredstev.

c) V zvezi z ekonomskimi odnosi z inozemstvom, o čemer je govora v resoluciji, bi želel omeniti, da se strinjam z okvirnimi stališči. Toda želel bi tudi predlagati, da dobi to proučevanje svoje mesto tudi v končni resoluciji, ker v materialu, ki smo ga dobili ni predvideno kompleksno proučevanje zunanje-trgovinskega in deviznega režima.

Zlasti bi opozoril na retencijske kvote, na kar gospodarstvo vedno bolj opozarja in zahteva postopno povečanje retencijske kvote na surovine in reprodukcijski material. Nisem za linearno povečevanje retencijske kvote, ampak za diferencirano, selektivno in stimulatивно reševanje tega vprašanja, predvsem pa za progresivno povečevanje retencijske kvote, kar bo odvisno od večjega izvoza na konvertibilna področja. Smatram, da je

predlagana rešitev glede retencijske kvote stimulativen ukrep za večji izvoz. Takšna rešitev ne škoduje odnosom v bilanci in deviznemu sistemu, ker je povečanje retencijske kvote odvisno od povečanja izvoza. Nadalje smatram, da je potrebno omogočiti svobodno združevanje sredstev retencijske kvote med gospodarskimi organizacijami, enako pa tudi med gospodarskimi organizacijami in bankami.

d) Na koncu bi se še želel dotakniti tistega dela resolucije na 30 strani, ki govori o predvidenih ukrepih glede kmetijstva. Strinjam se s predvidenimi ukrepi, kakor tudi z današnjimi izvajalnimi predsednika zveznega izvršnega sveta, ki se tičejo kmetijstva. Toda zaradi znanih težav in problemov, ki so v kmetijstvu in na naši vasi bi želel predvsem poudariti nujnost, da se tisti ukrepi, ki jih predvideva federacija čimprej pripravijo in sprejmejo. Sedanje težave, s katerimi se bori naše kmetijstvo, pomenijo ustvarjanje „škarij cen“ v breme kmetijstva, zmanjšanje izvoz, problem prodaje, odkupa kmetijskih proizvodov in drugo.

Strinjam se, da višje odkupne cene niso edina rešitev sedanjih problemov v kmetijstvu. Potrebna je stalna skrb za zmanjšanje proizvodnih in ostalih stroškov, za boljšo organizacijo dela, itd. Kmetijske delovne organizacije v tem smislu tudi sprejemajo ukrepe za prilagajevanje novim pogojem. Smatram, da so prav tako umestne zahteve kmetijskih proizvajalcev, da se čimprej sprejmejo ukrepi, ki jih družba predvideva. Med drugim je predvideno, da se sprejmejo ukrepi za odpravljanje razlik med odkupnimi cenami in cenami sredstev za delo, reprodukcijskega materiala in ostalega industrijskega blaga, ki ga uporablja in kupuje kmetijstvo.

Ti odnosi zaslužijo posebno pozornost, ker niso v skladu s predvidevanji reforme. To je eno izmed osrednjih vprašanj kmetijstva, a njegovo reševanje presega okvire kmetijskih organizacij. Zaradi tega je tudi močan pritisk, da se to vprašanje hitreje in učinkoviteje rešuje.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Tovarišice in tovariši, prekinjam današnjo sejo. Nadaljevanje seje sklicujem za jutri ob 9 uri. predpoldne.

(Seja je bila prekinjena ob 19. uri)

Začetek ob 9. uri in 5 minut 18. oktobra 1968. leta.
Nadaljevanje seje zveznega zbora.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Nadaljujemo s sejo.

Besedo ima poslanec Osman Karabegović.

OSMAN KARABEGOVIĆ (volilna enota Banja luka):

Tovarišice in tovariši poslanci, dovolite mi, da se v svoji diskusiji najprej ozrem na nekatera vprašanja. Mislim, da se nam sedaj nudi boljša prilika, da celoviteje spoznamo in ocenimo dosežanje uresničevanje srednjeročnega plana in reforme ter določimo nadaljnje naloge, ki iz tega izhajajo. To nam omogočajo pripravljene analize o teh vprašanjih, in osnove resolucije o ekonomski politiki. Imamo tudi številne ocene, mnenja, predloge in sugestije, ki izhajajo iz diskusij o teh vprašanjih v socialističnih republikah, sindikatih, bormicah, a zlasti v odborih našega zbora in drugih zbora zvezne skupščine.

Poleg tega analiziramo v času bolj dinamičnih gospodarskih gibanj, ko se naše gospodarstvo vedno bolj naslanja na lastne sile in vedno bolj orientira na proizvodnjo, ki ima boljši plama na zunanjem in notranjem tržišču, ko nastaja preorientacija na nove proizvode itd.

Diskusija o teh vprašanjih teče v času zelo žive aktivnosti vseh naših družbeno političnih sil pri uresničevanju smernic predsedstva in izvršnega komiteja ter sklepov IX. seje centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije.

Kot je znano, ji bilo v tej aktivnosti sproženo veliko število aktualnih družbenih in ekonomskih vprašanj ter tudi sistemskih vprašanj, katerih rešitev mora prispevati k večji učinkovitosti naše samoupravne družbe in vedno močnejši družbeno politični vlogi delavskega razreda in delovnih ljudi. Glede idejnih in družbenih vprašanj uresničevanja srednjeročnega plana in reforme ter nadaljnega razvoja sistema se razvija posebna aktivnost v komisiji centralnega komiteja Zveze komunistov in sveta zveze sindikatov. Ob tej priliki bi želel pripomniti, da so bila ta vprašanja posebej obravnavana tudi na skupni seji komisije centralnega komiteja za družbeno ekonomske odnose Zveze komunistov in komisije sveta zveze sindikatov Jugoslavije.

Glede stališč in mnenj, ki so prišla do izraza na sejah teh komisij je najpomembnejše to, da se dosledno uresničujejo tista stališča, ki so formulirana v vrsti naših dokumentov, kot je na primer izboljšanje materialnega položaja gospodarskih organizacij pri delitvi dohodka, kar smo določili z reformo, popraviljanje tistih tendenc v delitvi med gospodarstvom in družbo, ki so prišle do izraza v preteklem in prvi polovici tega leta, pogoji gospodarjenja, zaposlovanja itd.

Ko upoštevam to in do sedaj prehojeno pot pri uresničevanju reforme in plana mislim, da sedaj lahko celoviteje spoznamo probleme in protislovja, ki so se nam pojavili na tej poti ter da lahko popolneje in dolgoročneje izgrajujemo našo ekonomsko politiko in družbeno ekonomski sistem na osnovi samoupravljanja. To še toliko bolj, ker na začetku uresničevanja reforme nismo imeli slabih izkušenj, čeprav smo prva socialistična dežela, ki

na samoupravni osnovi izvaja takšen revolucionaren družbeni in ekonomski poseg, kot je naša reforma. Zato smo morali v preteklem obdobju iskati in preverjati vse tisto, kar smo smatrali, da ustreza našim družbeno ekonomskim pogojem in razvoju samoupravnega sistema.

Ko govorimo o teh vprašanjih, ne bi želel, da posebej poudarjam vse tiste pozitivne rezultate pri dosedanjem uresničevanju srednjeročnega plana in reforme, ker so poudarjeni v tem materialu in v dosedanjih obravnavah pa tudi tukaj v diskusiji.

Mislim, da se nadaljnji razvoj lahko uspešno povezuje z rezultati našega dosedanjega družbenega in gospodarskega razvoja, ki ga vedno bolj karakterizira bolj dinamična stopnja rasti proizvodnje v tem letu, stabilnejša gospodarska gibanja in nadaljnja krepitev stabilnosti dinarja. Gospodarstvo vedno bolj posluje na sodoben način, nastajajo močne gospodarske asociacije, ki po organizaciji dela, kadrih in sredstvih postajajo vedno bolj sposobne za uspešno nastopanje na tujem tržišču.

Procesi velikih integracij in samoorganiziranja gospodarstva se bodo vedno bolj krepili, ker je to objektivna potreba in nujsnost sodobnega ekonomskega razvoja. Toda celotna družba mora te procese stimulirati in jih pospeševati z različnimi ukrepi. Ker je prestrukturiranje gospodarstva, odpravljanje njegove avtarktičnosti in zaprtosti, opuščanje ekstenzivnega gospodarjenja in prilagajevanje novim pogojem gospodarjenja, zapleten in dolgoročen proces, je razumljivo, da se na tej poti pojavljajo razne težave in problemi, ki jih je potrebno z ustreznimi ukrepi in sredstvi pravočasno odpravljati in reševati.

Po mojem mnenju bi moral biti v tej fazi uresničevanja reforme in plana naša aktivnost posvečena predvsem nadaljnjemu razvijanju samoupravnih odnosov in krepitvi učinkovitosti našega samoupravnega sistema. Dejstvo je, da se v praksi srečujemo s problemi zaradi premajhne izgrajenosti sistema in počasnega procesa deetatizacije v gospodarstvu in družbi v smislu nadaljnje krepitve vloge neposrednih proizvajalcev pri razširjenih reprodukciji.

Procesi integracije, a zlasti samoorganiziranja gospodarstva še vedno niso zadosti intenzivni. Mnoge funkcije, ki bi jih že sedaj lahko uspešno upravljalo tudi gospodarstvo, še vedno opravlja država, pri čemer pa se včasih pojavljajo praznine. Zato bi bilo potrebno, da dobi to vprašanje vidnejše mesto v dokumentu o ekonomski politiki.

Mislim, da moramo pri teh razpravljanjih posvetiti posebno pozornost razlikam, ki so nastale pri pogojih gospodarjenja. Znano je, da so nastale neenakosti pri pogojih pridobivanja dohodka, kar povzroča mnoge idejne, politične in družbene probleme in konflikte. To zavira popolnejši vpliv reforme v posameznih področjih ter otežkoča integracije in samoorganiziranje gospodarstva. To omogoča delovnim organizacijam v posameznih dejavnostih pridobivanje dohodka mimo rezultatov svojega dela, medtem ko delovne organizacije ne-

katerih dejavnosti zaradi tega prihajajo v težak in neenakopraven ekonomski položaj.

Nastale neenakosti pri pogojih gospodarjenja se kažejo tudi zaradi različnega režima cen posameznih proizvodov ter drugih elementov sistema, ki vplivajo na pogoje gospodarjenja, pa tudi zaradi izostajanja in zamujanja pri sprejemanju posameznih ukrepov tekoče ekonomske politike ter adekvatnejše carinske zaščite nekaterih proizvodov. Zato je potrebno, da se pri nadaljnjem kreiranju ekonomske politike zagotovi tudi večji vpliv samoorganiziranega gospodarstva na sistem in politiko cen ter druge instrumente, s katerimi se regulirajo pogoji gospodarjenja. V to smer je potrebno usmeriti tudi našo aktivnost pri odpravljanju in preprečevanju monopolističnih in podobnih ugodnih pozicij pri pridobivanju dohodka.

Po mojem mnenju morajo biti naša prizadevanja pri nadaljnjem razvoju sistema in kreiranju ekonomske politike usmerjena k zagotavljanju večje ekonomičnosti in intenzivnosti v celoti, boljšemu izkoriščanju vseh proizvodnih fondov in hitrejšemu obračunu sredstev. Pri tem so naši rezultati najbolj skromni. Celotno gospodarstvo in družba mora storiti vse, da bodo ti procesi intenzivnejši. Samo tako lahko zagotovimo večjo akumulativnost, a s tem tudi hitrejšo modernizacijo našega gospodarstva ter izboljšanje standarda.

Povedal bi nekaj besed tudi o razvoju nezadostno razvitih republik in krajev.

Ko smo sprejemali srednjeročni plan, pa tudi prej, smo določili, da je pospešen razvoj nezadostno razvitih republik in krajev eden izmed osnovnih ekonomskih in političnih ciljev našega razvoja. Iz analiz smo videli, da se ta cilj v preteklem obdobju ni uresničeval tako kot smo predvidevali. Mislim, da so zadosti znane okoliščine, zakaj smo imeli relativno zaostajanje ter zakaj so se kazale večje težave prav na teh območjih.

Postavlja se vprašanje, kako nadomestiti to zaostajanje in zagotoviti pospešen razvoj teh območij v prihodnjih letih.

Mislim, da lahko podpremo ukrepe, ki se predlagajo, poleg tega pa se morajo pri nadaljnjem delu na resoluciji s posebno pozornostjo obravnati predlogi in sugestije iz diskusije o tem vprašanju.

Mislim, da bi bilo potrebno poleg sklada, ki mora imeti modificirano vlogo, ugotoviti tudi druge možnosti za hitrejši razvoj teh območij. Pri nadaljnji izgradnji sistema in izvajanju ukrepov tekoče ekonomske politike je potrebno upoštevati tudi, to kako se vsi ti ukrepi odražajo pri politiki hitrejšega razvoja nezadostno razvitih republik in krajev, zlasti ko gre za pogoje gospodarjenja, carinsko politiko, ukrepe z zunanje trgovinskega področja, ukrepe kreditne politike itd.

Zato mislim, da je bilo potrebno ta vprašanja v resoluciji boljše definirati. Vsekakor se mora razvoj teh območij tudi v bodoče snovati predvsem na njihovih potencialih in lastnih prizadevanjih. Toda potrebno je, da stalno spodbujamo hitrejši raz-

voj teh krajev, pri čemer ima tudi naprej posebno odgovornost in obaveze celotna naša skupnost.

Posebej bi želel opozoriti na eno vprašanje, ki je po mojem mnenju zelo pomembno za še uspešnejše uresničevanje ciljev in nalog reforme ter srednjeročnega plana, hkrati pa je tesno povezano z bistvom našega samoupravnega sistema. To je nadaljnje razvijanje in krepitev solidarnosti in vzajemnosti delovnih ljudi v celotni naši družbi. Smatram, da se je zaradi tega, ker v dosednji praksi ni bil zadovoljivo uveljavljen ta princip, počasneje in težje razvijalo samoupravljanje ter uresničevali novi cilji in naloge naše družbeno ekonomske politike. Problemi vzajemnosti in solidarnosti so zelo aktualni zlasti še na področju izobraževanja, zdravstvenega in drugega zavarovanja, zaposlovanja, otroškega varstva, stanovanj itd.

Da bi to uresničili, je potrebno elemente socialistične solidarnosti in vzajemnosti popolneje vgraditi v naš sistem. Mislim, da je pri tem potrebno izjahati iz načela, da mora tisti, ki ustvarja večji dohodek, tudi več prispevati k uresničevanju splošnih potreb socialističnega razvoja.

Zdi se mi, da se pod tem razume uvajanje določenih instrumentov za usmerjanje delitve dohodka, kot so na primer zajemanje dela dohodka, ki ni rezultat dela, ampak rezultat monopolističnih in drugih pozicij na tržišču, ter njegovo usmerjanje v razirjeno reprodukcijo, progresivno obdavčevanje itd. Če bomo to uredili in s tem povečali sigurnost človeka pri delu in v družbi, potem se bomo lahko uspešneje borili in zoperstavljali vsem negativnim pojavom in tendencam k uravnilitvi pri delitvi dohodka ter rušenju principa delitve po delu.

To vprašanje bi bilo potrebno po mojem mnenju popolneje obdelati tudi v resoluciji.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Ištvan Biro.

IŠTVAN BIRO (AP Vojvodina):

Tovarišice in tovariši poslanci, v svoji diskusiji bi se ozrl na razvoj, rezultate in probleme kmetijske proizvodnje v analiziranem obdobju uresničevanja družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta in sicer na osnovi materiala, s katerim razpolagamo.

V prvih dveh letih srednjeročnega plana je bil razvoj kmetijske proizvodnje v boljših pogojih, ki so bili ustvarjeni z ukrepi gospodarske in družbene reforme. Povečanje odkupnih cen glavnih kmetijskih proizvodov, do katerega je prišlo v drugi polovici 1965. leta, je zelo pozitivno in stimulatивно vplivalo tako na kmetijske delovne organizacije, kakor tudi na individualne kmetijske proizvajalce, da se orientirajo na intenziviranje in

modernizacijo proizvodnje, na večjo produktivnost dela ter učinkovitejše izkoriščanje razpoložljivih sredstev in kapacitet.

V moji volilni enoti v AP Vojvodini se je že 1966. leta povečal fond svinj za 9 odstotkov ali od 1,521.000 svinj 1965. leta na 1,647.000 svinj 1966. leta. Povečale so se tudi površine zasejane z industrijskimi rastlinami za 7 odstotkov. 1965. leta je bilo zabeleženo zmanjšanje uporabe umetnih gnojil glede na 1964. leto. 1964. leta se je uporabljalo 427 kg. umetnega gnojila po hektarju, 1965. leta 417 kg, a 1967. leta po sprejetju ukrepov družbene in gospodarske reforme pa se na hektar uporablja 468 kg umetnega gnojila.

V številnih kmetijskih organizacijah, a zlasti v nekaterih kombinatih se uvaja linijska mehanizacija pri proizvodnji sladkorne pese in koruze, pri čemer se vedno bolj širi uporabljanje herbicidov in insekticidov v boju proti plevelu, rastlinskim boleznim in škodljivcem.

Teh nekaj podatkov in primerov sem poudaril, da bi ilustriral vpliv samoupravnih delovnih organizacij in proizvajalcev na rezultate, ki so ustvarjeni ter na možne dosežke v kmetijstvu, kjer so drugače gospodarski potenciali zelo težko merljivi.

Doseženi rezultati v kmetijski proizvodnji so vsekakor prispevali k boljši preskrbljenosti tržišča in živilske industrije ter omilili visoke oscilacije v maloprodajnih cenah nekaterih proizvodov, kar se je pozitivno odrazilo tudi pri izkoriščanju kapacitet v živilski industriji, strukturi družinskih proračunov in standardov prebivalstva v naši pokrajini.

Ni dvoma, da so kmetijski proizvodi, kot so koruza, pšenica, sladkorna pesa, živina pozitivno vplivali na izboljšanje zunanje trgovinske plačilne bilance naše družbene skupnosti.

Popolnoma se strinjam s konstatacijami odbora za kmetijstvo zveznega zbora, da so „boljši pogoji gospodarjenja po sprejetju ukrepov gospodarske reforme predstavljali močno spodbudo za hitrejši razvoj kmetijske proizvodnje, kar se je odrazilo tudi pri povečanju tržnih viškov“.

V zadnjem času so se zelo poslabšali pogoji gospodarjenja v kmetijstvu in živilski industriji ter grupacijah s finalno predelavo kmetijskih proizvodov, kot so; industrija sladkorja in olja, klavniška industrija, industrija konzerv, industrija škroba itd. Že 1967. leta so se začele v kmetijstvu zaostrovati zadeve in nastajati novi problemi, ki slabijo ekonomski interes ter začeto aktivnost kmetijskih organizacij in proizvajalcev glede intenzifikacije in modernizacije proizvodnje, kar zmanjšuje možnost za realizacijo srednjeročnega plana, čeprav so kmetijske organizacije mnogo prispevale h globalni realizaciji plana in ekonomske politike, ki je bila proklamirana z družbeno in gospodarsko reformo.

Resnici in dejstvu moramo gledati v oči. Dejstvo je, da je družbeno kmetijstvo 1967. leta ustvarilo pri nas v Vojvodini celo večji fizični obseg

proizvodnje, kot je bil v visokorodnem 1966. letu, vendar pa so bili finančni rezultati v delovnih organizacijah mnogo slabši. Zakaj? Prav zaradi tega, ker porabljenega sredstva v tej gospodarski panogi rastejo še hitreje, medtem ko rast netoprodukta zaostaja. To potrjuje, da s primarno delitvijo kmetijstvo ni občutneje popravilo svojega položaja, čeprav je to ena izmed pomembnih predpostavk naše reforme. V vseh delovnih organizacijah in občinah, v katerih sem bil, a bil sem v sedmih ali osmih občinah, poudarjajo, da je potrebno vse probleme reševati v okviru odnosov, proklamiranih in začeti z reformo, da bi se izognili stagnacija v začetem razmahu kmetijske proizvodnje. V posameznih delovnih organizacijah se že naštevajo problemi, ki jih pri sedanji organiziranosti in povezanosti delovne organizacije ne morejo reševati. Od teh problemov je potrebno omeniti težave pri plasmaju kmetijskih proizvodov na domačem in tujem tržišču, visoke maloprodajne cene nekaterih kmetijskih in živilskih proizvodov, neupravičenega uvoza nekaterih kmetijskih prehrabnih proizvodov, kot so: sladkor, svinjsko meso, mast, sir, maslo, jajca, surovo olje itd., pomanjkanje skladiščnega prostora in nedodelanosti kreditne politike.

Najčeste se diskutira o primarni in sekundarni delitvi ter investicijah. Smatram, da je to popolnoma opravičeno, če upoštevamo naslednje podatke. Z reformo je bilo predvideno, da se bodo cene kmetijskih proizvodov na družbenih gospodarstvih povečale za 33% glede na 1964. leto, a povečale so se za 47,4%. Cene reprodukcijskega materiala (konkretno umetnega gnojila bi se morale povečati za 53%, a so se povečale za 84% v letu 1967. Cene živilske krme industrijskega porekla bi se naj po predvidevanjih povečale za 47%, a so se povečale za 77%. Cene goriva in mazi bi se morale povečati za 15%, a to povečanje je 1967. leta znašalo 67%.

Ne bom našteval drugih podatkov, ki govorijo o tem, da sedanje povečanje cen zelo negativno vpliva na nadaljnji razvoj kmetijstva in sicer celo tako, da med kmetijskimi proizvajalci prihaja do popolnoma opravičenih ocen, po katerih ni treba pričakovati tolikšne kmetijske proizvodnje, kot je predvidena s srednjeročnim planom. Za leta 1965. in 1967. je bilo s planom predvideno, da bo stopnja rasti kmetijske proizvodnje 4,5 odstotkov, a doseženo je bilo 6,8 odstotkov, torej mnogo več.

Te podatke nisem navedel zaradi tega, ker bi mislil, da niso znani, ampak prav zato, ker so nam vsem znani in ker nekaterih problemov, ki jih lahko hitreje rešujemo, ne rešujemo z določeno učinkovitostjo.

Zavzemam se, da nastale težave in probleme u kmetijski proizvodnji rešujemo v okviru reforme, vendar z bolj konkretnimi ukrepi resolucije. Smatram, da nam diskusije in poročila komisij dajejo mnogo podatkov. Predlagam, da se ponovno uveljavijo odnosi, s kakršnimi smo stopili v reformo, a smo jih, kot sem poudaril in s primeri ilustriral,

precelj spremenili in poslabšali. Glede tega sem prepričan v nadaljnjo realizacijo družbenega plana na področju kmetijstva.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Žarko Župunski.

ŽARKO ŽUPUNSKI (volilna enota Zrenjanin):

Tovarišice in tovariši poslanci, vse analize dosedanjega uresničevanja družbenega plana in reforme ter tudi ekspeze predsednika zveznega izvršnega sveta nam dovoljujejo osnovni sklep, da so bili cilji in naloge družbenega plana ter naša ekonomska politika v osnovi pravilni in realni. Pokazala se je kot pravilna orientacija na prehod z ekstenzivnega na intenzivno gospodarjenje, na prehod gospodarstva iz avtarkije na močnejše povezovanje z mednarodnim tržiščem, krepitev materialne osnove gospodarstva, razvijanje samoupravnih odnosov namesto etatizma, (kakor tudi orientacija na širše uveljavljanje zakona vrednosti v socialističnem blagovnem gospodarstvu.

Takšen sklep o osnovnih postavkah plana ter njihovi realizaciji je po mojem mnenju toliko bolj realen, ker ni mogoče prezreti tiste pozicije gospodarstva in družbenih služb, kakor tudi pozicije proizvodnih odnosov, s katerih smo stopili v boj za reformo in uresničevanje družbenega plana.

Mislím, da se morajo ti momenti upoštevati zaradi realnejših in objektivnejših ocen dosedanjega uresničevanja družbenega plana. Če primerjamo dosedanje stanje našega gospodarstva s stanjem iz 1965. leta, ko je bilo naše gospodarstvo obremenjeno z inflacijo in administrativnimi odnosi, če upoštevamo pogoje, v katerih se je razvijala in se razvija borba za plan in reformo, bomo dobili resnično podobo o veličini doseženih rezultatov ter o pomenu teh rezultatov za nadaljnja gibanja pri uresničevanju ciljev in nalog družbenega plana.

Mislím, da smo v prvi fazi realizacije plana z ozirom na notranje in zunanje družbenoekonomske pogoje dosegli predvsem rezultate pri kvaliteti. Prišlo je do pozitivnih sprememb v proizvodnih odnosih; položaj delovnega človeka v družbeni reprodukciji presega etatistični odnos. Delovni človek postaja vedno bolj svoboden ustvarjalec, nosilec razširjene reprodukcije, upravljavec s sredstvi za proizvodnjo, hkrati pa tudi deli dohodek, to so zares veliki dosežki pri realizaciji reforme in plana, ter predstavljajo temeljni pogoj za hitrejši gospodarski in družbeni razvoj v nadaljnji fazi družbeno ekonomskega razvoja.

V mnogih delovnih organizacijah se čuti nova orientacija, novi pogledi, večja odgovornost za proizvodnjo, tržišče in razvoj. Delovni ljude več ne pričakujejo rešitev le od administracije in predstavniških organov. Vedno bolj postajajo nosilci

gospodarske aktivnosti in kreatori ekonomske politike ter razširjene reprodukcije. Tako nastajajo ugodni pogoji za nadaljnji razvoj in afirmacijo samoupravnih odnosov v gospodarstvu in družbi, kar je edina alternativa pri premagovanju mezd-nih odnosov.

Mislim, da ne bi smeli prezreti teh rezultatov pri proizvodnih odnosih. Pravilno moramo oceniti njihov pomen za naš nadaljnji razvoj in to kljub mnogim vprašanjem, s katerimi nismo zadovoljni.

Teh kvalitativnih rezultatov, ki smo jih dosegli, ne moremo obravnati izolirano od drugih gibanj. V praksi se bodo potrdili kot kvalitetni samo tedaj, če bodo takšnih proizvodni odnosi omogočili racionalno gospodarnje, hitro dinamično gospodarskega razvoja in življenjskega standarda.

Druga karakteristika uresničevanja družbenega plana v preteklem obdobju, zlasti v 1967. letu je počasnost gospodarskega razvoja, težave pri plasmanju proizvodov, zmanjševanje akumulativne moči gospodarstva in pojav večje nezaposlenosti. Analize gospodarskih gibanj nam kažejo, da je prav na teh področjih prišlo do zaostajanja pri realizaciji intencij plana ter da se njegove postavke ne uresničujejo v celoti. Neuresničevanje kvantitativnih odnosov in s srednjeročnim planom je zmanjšalo tudi možnosti za reševanje mnogih problemov splošne potrošnje, ki se ni zadovoljivo prilagajala materialni proizvodnji. Zato so se močno zaostrovala nasprotja med gospodarstvom, ki se je počasneje razvijalo, in potrošnjo, ki se je v glavnem razvijala po planu.

Kritična analiza uresničevanja planskih nalog je dana v mnogih materialih zveznega zavoda za plan in zveznega izvršnega sveta, ter jasno kaže vse relevantne družbenoekonomske pogoje in odnose, pa tudi vzroke in posledice počasnejšega razvoja.

Toda zdi se mi, da so mnogi vzroki za počasnejšo realizacijo plana pojasnjeni z objektivnimi težavami v samem gospodarstvu, njegovi strukturi, njegovem startu in težavami pri preorientaciji delovnih organizacij, pri čemer je vsekakor mnogo resnice in tudi mnogo točnega. Toda na težave smo računali, ko smo sprejemali plan in ukrepe reforme. Vemo tudi, da se počasnejši gospodarski razvoj ne more pripisati le objektivnim vzrokom. Vemo, da so bili tudi subjektivni, da so še in da bodo tudi v bodoče. O nekaterih je govora tudi v analizah, vendar pa po mojem mnenju premalo. Premalo jim je posvečenega prostora in tudi premalo so prikazani vplivi subjektivnega faktorja na realizacijo ciljev in nalog plana. Pri tem mislim predvsem na nujnost, da se bolj osvetlijo pomen in vplivi ukrepov naše ekonomske politike in sistema pri uresničevanju plana. Koliko je na primer vplivala nedodelanost našega sistema, počasnost pri sprejemanju ustreznih ukrepov ekonomske politike, premajhna učinkovitost družbenega usmerjanja in planiranja ter pogosta neobčutljivost za upravičene predloge delovnih organizacij in njihovih asociacij. Koliko je vse to vplivalo, da so

se naloge srednjeročnega plana počasneje uresničevale? Vsekakor bi bilo potrebno v analizah tudi ta vprašanja bolj osvetliti.

Letos so gibanja pri uresničevanju plana ugodnejša. Vidimo, da je prišlo do oživljanja gospodarstva. Stopnja rasti industrijske proizvodnje se povečuje, narašča investicijska potrošnja, zaloge počasneje naraščajo in močnejša so tudi prizadevanja za povečanje izvoza.

Ta trenutek, ko gospodarstvo prehaja iz stagnacije ter stopa v pozicijo rasti je imenovan za prelomnega pri izpolnjevanju plana.

Toda ta prelomni trenutek pri uresničevanju plana ni prelomen v vseh gospodarskih področjih in panogah, ni prelomen pri uresničevanju vseh ciljev, nalog in odnosov, ki so določeni v planu. Takšen prelomen trenutek še ni dosežen v gospodarskih panogah, kot so: kovinska, tekstilna, živilska, usnjarska industrija in industrija gumija, ki imajo v strukturi naše industrije pomembno mesto. Kaže tudi, da se kmetijstvo prav tako oddaljuje od tega prelomnega trenutka, namesto da bi se mu približevalo.

Mislim tudi, da v našem celotnem izvozu še ni prišlo do preloma, enako tudi pri zmanjševanju materialnih stroškov proizvodnje in zniževanju zakonskih in dogovorjenih obveznosti ter pri razpolaganju z dohodkom v gospodarstvu. V tem trenutku se še ne vidijo rezultati pri likvidiranju pojave, da je naraščanje celotnega dohodka, dohodka in družbenega proizvoda večje v negospodarstvu kot pa v gospodarstvu. Toda ugodnejša letošnja gibanja dajejo več optimizma in upanja v možnost uresničevanja ciljev in nalog srednjeročnega plana.

Danes so pred nami tudi osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta. V osnovah resolucije so ocenjeni dosedanja rezultati ter dane tudi osnove ekonomske politike do 1970. leta. Lahko se sprejmejo ocene o tem, da je triletno obdobje uresničevanja reforme in plana potrdilo pravilnost določenega kurza razvoja našega gospodarstva in družbe, čeprav se je plan uresničeval v objektivno težkih in zapletenih pogojih. Prav tako se lahko sprejmejo tudi ocene o osnovnih rezultatih pri dosedanjem uresničevanju plana.

Pri formuliranju osnov ekonomske politike do 1970. leta se je izhajalo iz ocen doseženih rezultatov, težav, dejstva, da je bil v prvih dveh letih uresničevanja plana počasnejši razvoj gospodarstva ter realnih možnosti gospodarstva za pospešen razvoj do 1970. leta. Sklenjeno je, da je potrebno osnovno strategijo plana tudi nadalje obdržati kot osnovo ekonomske politike s tem, da se napravijo nujne spremembe ter formulirajo dodatne naloge.

V zvezi s temi nalogami, stališči in ukrepi, ki so v resoluciji o osnovah ekonomske politike do 1970. leta, bi želel poudariti naslednje:

1. Polno podporo zasluži orientacija na pospešen razvoj proizvodnje in izvoza, ohranitev stabilnosti tržišča in cen, povečanje celotne zaposlenosti, krepitev reproduktivne sposobnosti gospodarstva ter tudi hitrejšje izvajanje reforme v negospodarskih dejavnostih. Vsekakor je na prvem mestu naloga, da se pospeši razvoj proizvodnje in plasma proizvodnje. Brez te osnovne naloge in brez ustvarjanja ugodnejših pogojev, da bi se to doseglo, ne moreta biti uresničena niti srednjeročni plan, niti reforma. Zato smatram, da morajo biti v bodoče vse naše akcije in tudi akcije celotne družbe podrejene prav tej osnovni nalogi, torej ustvarjanju ugodnejših razmerij in ugodnejše klime za predviden pospešeni razvoj našega gospodarstva. Obstojijo realni pogoji, da se ta naloga opravi.

Resolucija predvideva, da bo razvoj industrijske proizvodnje naraščal po stopnji od 7,5 do 8,5 odstotkov, a kmetijstva po stopnji od 5,5 do 6,5 odstotkov. Po nekaterih ocenah bodo lahko dosežene tudi večje stopnje razvoja, kot je predvideno. V osnovi se strinjam, da so v resoluciji čimbolj realne stopnje razvoja. Za našo družbo bo lažje, če dosežemo večje stopnje razvoja od planiranih, kakor če jih ne dosežemo.

Takoj pa naj povem da imam pomisleke glede predvidene stopnje razvoja kmetijstva. Zaradi sedanjega stanja v kmetijstvu, kjer so močno spremenjena razmerja, ki so bila ustvarjena z reformo in se je zato njegov položaj poslabšal, v tej panogi ne bo možno doseči predvidene stopnje razvoja, kar bo lahko imelo zelo negativne reperkusije na uresničevanje celotnega srednjeročnega plana.

Težji plasma kmetijskih proizvodov, padec odkupnih cen, večje zajemanje dohodka delovnih organizacij, prekomeren in nekontroliran uvoz ter pomanjkanje obratnih sredstev je povzročilo, da se je močno zmanjšala akumulativnost kmetijstva. Akumulativnost kmetijstva je bila 1967. leta za 36 odstotkov manjša kot 1966. leta. Zaradi manjše akumulativnosti so se resno zmanjšale tudi investicije. Na to je zlasti vplivalo tudi povečanje cen industrijskega blaga, iz česar se lahko sklepa, da so predvsem neurejeni odnosi v primarni delitvi povzročili, da se je poslabšal položaj kmetijstva.

Zaradi tega formulacija o kmetijstvu resoluciji ne more zadovoljiti, ker se govori samo o potrebi izpopolnjevanja sistema garantiranih cen in pravočasnem sprejemanju ukrepov, da se ne bi porušila z reformo ustvarjena razmerja med kmetijskimi in industrijskimi proizvodi. Toda takoj se mora upoštevati, da so ta razmerja že porušena ter da bi bilo potrebno predlagati nujne rešitve za njihovo premagovanje. Čeprav morajo rešitve teh vprašanj poiskati predvsem delovne organizacije v večji proizvodnji, zmanjšanju materialnih stroškov itd., pa mislim, da bi se moral tudi zvezni izvršni svet angažirati pri opravljanju ovir za večji izvoz kmetijskih proizvodov. Rešitev teh vprašanj

ni mogoče iskati le pri osvobajanju kmetijstva od družbenih obveznosti, čeprav ni potrebno zanemariti tudi takšnih možnosti, ampak predvsem v postavljanju kmetijstva v takšen ekonomski položaj da hkrati lahko izpolni družbene obveznosti ter opravlja normalno reprodukcijo.

Če smo konstatirali, da je ekonomski položaj kmetijstva predvsem zaradi sprememb v primarni delitvi porušen, potem bi bilo potrebno iskati rešitve v teh razmerjih. Ko iščemo rešitve za vse te probleme, moramo misliti tudi na individualne kmetijske proizvajalce in njihov položaj. Zaradi takšnega stanja v kmetijstvu, kjer se intenzivnost proizvodnje zmanjšuje, v bližnji prihodnosti tudi ne vidim možnosti za večje zaposlovanje, o čemer je v svojem ekspozitu govoril predsednik zveznega izvršnega sveta Milka Špiljak.

Politika formiranja in delitve družbenega proizvoda dobiva vedno bolj vidno mesto pri realizaciji s planom določenih proporcij. Resolucija poudarja potrebo, da se zagotovi doslednejša realizacija delitve po delu in pri tem poudarja vrsto ukrepov dejanj in akcij, ki jih je potrebno sprožiti v širokem obsegu.

Pri tem so že večkrat poudarjene zahteve, da se odpravijo vsi tisti odnosi, ki omogočajo deformacije pri delitvi po delu in rezultatih dela. Kaže, da tudi sedaj nismo prišli daleč od konstatacije, da je potrebno to in ono obdelati, preprečiti, odpravljati itd. Smatram, da je stanje pri formiranju in delitvi družbenega proizvoda takšno, da je potrebno sprejeti čimbolj konkretne in hitre ukrepe na vseh ravneh.

Govori se tudi o odnosu do osebnega dela z lastnimi sredstvi. Toda predvideno niso nobene omejitve poslovanja podjetij, ki jih formirajo skupine državljanov, insistiramo pa na energičnem preprečevanju raznih deformacij, ki omogočajo bogatenje, kapitaliziranje itd. Nisem prepričan, da je potrebno v resoluciji ostati pri takem stališču, namreč da ničesar ne spreminjamo pri tako imenovanih podjetjih skupine državljanov. Mislim, da je bilo potrebno to stališče proučiti. Drugače lahko spret pridemo v položaj, da nam bo potrebna celotna armada inšpektorjev in davčnih uslužbenec, ki bi kontrolirali poslovanje teh podjetij, a dosedanja praksa nam je pokazala, da je to težko uresničljivo. Vsem nam je znano, da imamo na tem področju tudi politično negativne reperkusije.

Tretjič, v osnove resolucije, v poglavje o ekonomskih odnosih z inozemstvom je potrebno vključiti prejšnje upravičene zahteve gospodarstva o diferenciranem in selektivnem povečanju rentnijske kvote proizvajalcem blaga za izvoz. Predlagam tudi, da se prizna status preteženega izvoznika tistim delovnim organizacijam, ki proizvajajo za izvoz in so pretežni izvozniki, a so v okviru kmetijsko industrijskih kombinatov. Smatram, da tudi doslej ni bilo upravičenih razlogov, da se niso sprejele te zahteve gospodarstva. Če sprejmemo ta stališča v resoluciji, bi s tem dobile

večjo stimulacijo delovne organizacije, da proizvajajo blago za izvoz.

Resolucija poudarja krepitev reprodukcijske sposobnosti gospodarstva kot enega izmed bistvenih faktorjev za realizacijo nalog reforme in plana. Pravilna je koncepcija ekonomske politike, da predvsem gospodarstvo skrbi za povečanje svoje reprodukcijske sposobnosti, znižanje materialnih stroškov z boljšim iskoriščanjem kapacitet ter adekvatno politiko delitve. Toda ne smemo pozabiti, da je v preteklem obdobju uresničevanja plana prišlo do večjih obremenitev gospodarstva, kar je imelo zelo negativne posledice za njegovo reprodukcijsko sposobnost. To večjo obremenjevanje gospodarstva, do katerega je prišlo v preteklem obdobju, smatram za eno izmed naših največjih napak v dosednji fazi izvajanja reforme. To napako moramo popraviti in ne smemo dovoliti, da bi se nam v bodoče ponavljala.

V resoluciji se govori o potrebi, da se na vseh ravneh prouči možnost za razbremenitev gospodarstva. Toda takšna formulacija nikogar ne obvezuje. S takšnim proučevanjem lahko pridemo tudi do negativnih rezultatov glede razbremenjevanja gospodarstva, kar pomeni, da bi ostali na starih pozicijah. Zato smatram, da bi bila v resoluciji bolj primerna formulacija o potrebi obveznega proučevanja, obveznosti gospodarstva na vseh ravneh in ustreznega usklajevanja teh obveznosti z gibanjem dohodka v gospodarstvu.

Drugače podpiram predlagana stališča, da se s selektivnimi ukrepi vrne gospodarstvu 1,1 milijarde dinarjev, da se po 1970. letu ukinejo obresti na poslovni sklad, da se z začetkom 1969. leta odpravi prispevek za investicije, ki je namenjen za obnovo Skopja itd. Stališče, da se v primeru previsokih obresti za kratkoročne kredite prouči možnost tudi dodatnega obdavčevanja dohodka, ki se s tem ustvarja, ne sprejeman brez pridržkov, ker smatram, da lahko realizacija tega stališča pomeni nadaljnje prelivanje sredstev iz gospodarstva. Gospodarstvo nima zadosti svojih obratnih sredstev in je vedno bolj odvisno od poslovnih bank. Če 70 odstotkov celotnih obratnih sredstev gospodarstvo dobiva od bank in za to plačuje visoke obresti, potem razpolaga le s približno 30 odstotki lastnih sredstev. Ali pomeni takšno razmerje odtujevanje sredstev od neposrednih proizvajalcev in s tem tudi počasnejši razvoj samoupravnih odnosov? To vprašanje zasluži polno pozornost in mora dobiti svoje mesto v resoluciji.

Podpiram tudi stališče, da se sprejmejo tudi ukrepi za počasnejše naraščanje proračunske potrošnje na vseh ravneh v skladu z določenimi porci delitve nacionalnega dohodka.

In na koncu, smatram osnove resolucije ter stališča in pozicije v njej za sprejemljivo obliko družbenega usmerjanja pri realizaciji srednjeročnega plana.

V osnovah je predvidenih zadosti ukrepov. Mislim, da ne bi bilo dobro, če bi jih bilo preveč, ker bi potem lahko negativno vplivali na proces samo-

organiziranja v gospodarstvu. Toda v vsakem primeru bi bilo dobro in zaželeno, da so nekatere formulacije v resoluciji konkretnije, zlasti tiste, ki se nanašajo na področja na katerih je močnejši družbeni vpliv tudi nadalje nujen.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Ranko Balorda.

RANKO BALORDA (volilna enota Visoko):

Tovarišice in tovariši poslanci, z ukrepi srednjeročnega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta se je položaj trgovine močno izboljšal in to predvsem z liberalizacijo prometa, ki je bila uveljavljena s sprejetjem temeljnega zakona o blagovnem prometu, novo politiko cen in drugimi ukrepi, ki so bili sprejeti v okviru gospodarske reforme.

To izboljšanje položaja trgovine pa se ni odrazilo v višjih osebnih dohodkih, ker so se gubali v relativnih razmerjih, kot v ostalem gospodarstvu, ampak v večjem vlaganju lastnih sredstev za povečanje kapacitet trgovin. Tako se je 1967. leta število prodajaln v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji povečalo za 9%, medtem ko se je v prejšnjih treh letih, 1964., 1965. in 1966. leta, število prodajaln povečalo le za 7%.

V Socialistični republiki Bosni in Hercegovini se je 1967. leta število prodajaln povečalo za 20%, kar pomeni glede na obdobje od 1964. do 1966. leta, da se je povečanje podvojilo. V Socialistični republiki Bosni in Hercegovini je bilo 1967. leta investirano v trgovino 8,6 milijard starih dinarjev, a za leto 1968. se predvidevajo investicije preko 10 milijardi. V tem obdobju se je začela podoba trgovske mreže v temeljih snemati. Začel se je proces vlaganja in razširjanje mreže na širša potrošna tržišča ter prepletanja te mreže izven okvirov komun pa tudi republike. Podjetje Merkur iz Mostarja je odprlo prodajalne v Sarajevu, Metkoviću, Gradcu in ostalih mestih v Primorju ter širom po Hercegovini. Podjetje Gradina iz Sarajeva je razen razširjanja svoje mreže v bližnji okolici Sarajeva odprlo prodajalno v Splitu. Podjetje Velepromet iz Visokega je odprlo prodajalne v Brezi, Varešu, Kaknju, Zenici itd. Podjetje blagovnih hiš Beograd začenja graditi blagovno hišo v Bihaću. Podjetje Razvitak iz Metkovića je integriralo podjetje iz Ljubuškega, a odprlo prodajalno v Čaplini. Poleg tega gradi blagovno hišo v Mostarju. Podjetje Dalmacija iz Splita je odprlo več manjših prodajaln na teritoriji Socialistične republike Bosne in Hercegovine.

Ko bi razpolagali s podatki za vso Socialistično federativno republiko Jugoslavijo, bi videli, kako se je ta proces odpiranja razvil. Kakor koli je ta proces pozitiven, bi bilo potrebno onemogočiti integracije, s katerimi se zapirajo tržišča oziroma

ostvarjanje enega lokalnega podjetja in to zaradi „boljšega poslovanja“ lokalne trgovine.

Pri takšnem razvoju trgovine, a zlasti v pogojih, ko trgovina svojo večjo akumulacijo kot rezultat boljšega poslovanja ne namenja za nesorazmerno povečanje osebnih dohodkov, torej ne bi bilo potrebno sprejemati nikakršnih ukrepov, da bi se ta proces zaustavil, o čemer je že slišati glasove, ki govorijo o tem, da je zaskrbljujoč boljši položaj trgovskih organizacij. Ne sme se pozabiti, da je bila takšna delitev predvidena z ukrepi gospodarske reforme ter da je pri takšnem ugodnem poslovanju trgovine število organizacij in znesek izgub bil letos večji kot lani, kar je en izmed pokazateljev, da določene organizacije ustvarjajo večji dohodek samo z boljšim poslovanjem.

Zelo pogoste so trditve, da cene blagu na drobno rastejo hitreje kot cene proizvajalcev. Toda to trditev je potrebno proučiti, da bi se pokazalo, če je skok cen rezultat večjih davčnih in drugih obremenitev, ali je rezultat povečanja trgovske mreže. Poleg tega bi bilo potrebno analizirati tudi trditve, da se pri vrsti proizvodnih panog cene proizvajalcev ustaljujejo tako, da 1967. leta nekateri niso niti fizično povečali proizvodnje, a kljub temu pri dohodku ni prišlo do sprememb ob istih ali večjih proizvodnih stroških.

Poleg tega je potrebno omeniti, da imamo zaradi pomanjkljivosti v metodologiji prikazovanja razlik v ceni nepopolne podatke o deseženih razlikah v ceni v trgovini na drobno, ker so pri razliki v ceni na primer naftnih derivatov zajeti tudi prevozni stroški, kar nikakor ni dohodek trgovine.

Smatramo, da bi bilo potrebno v resoluciji o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta poleg podpore sedanjim pozitivnim procesom takšnega razvoja trgovine sprejeti tudi ukrepe za reševanje vprašanj selektivne kreditne politike, ki bi zagotovila trgovni obratna sredstva za sprejemanje in plasiranje blaga, ki ga tržišče išče.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Ante Tranfić.

ANTE TRANFIĆ (volilna enota Vinkovci):

Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši, v svoji razlagi bom poskusil delno osvetliti nekaj problemov, ki po moji sodbi niso bili dovolj osvetljeni v gradivih, ki so sam bila prezentirana, še posebno ne v osnovah resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za uresničitev družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta.

Nedograjen ekonomski sistem se negativno kaže na obsegu proizvodnje, plasmaju proizvodov, pogojih gospodarjenja kot tudi na družbeno-ekonomskih odnosih. Navedel bom nekaj teh problemov.

Davek na promet je bil v našem gospodarskem sistemu proklamiran kot ekonomski instrument. V praksi ima bolj ali manj fiskalni karakter z nalogo, da z njegovo pomočjo zbiramo sredstva za budžetsko potrošnjo, medtem ko je v manjši meri regulator tržišča, to je ponudbe in popraševanja. V situaciji, ko se v gospodarstvu pojavljajo velike zaloge izgotovljenih proizvodov, kljub prej sprejetim predpisom, bi moral, po moji sodbi, tudi davek na promet delovati kot stimulan za znižanje prodajnih cen, da bi tudi vplival na sprostitve zalog izgotovljenih proizvodov, posebno pa modno ali ekonomsko zastarelih.

Pri znižanih cenah za posamezne proizvode odpade na gospodarsko organizacijo 80% razlike, na davek na promet pa 20%, kar za gospodarsko organizacijo ni stimulatивно. Dohodki budžeta od davka na promet se zaradi znižanja prodajnih cen proizvodov, zvišujejo zaradi večjega prometa. Vendar delovne organizacije odpišejo razliko v prodajnih cenah v breme svojega dohodka ali rezervnega sklada. Davek na promet kot ekonomski instrument bi moral biti mnogo bolj fleksibilen, kajti od njega je često odvisen del dohodka gospodarske organizacije in njene likvidnosti, istočasno pa tudi raven budžetske potrošnje. Sodim, da bi morali temu pomembnemu ekonomskemu instrumentu posvetiti mnogo večjo pozornost in najti boljše rešitve, da bi davek na promet dejansko postal ekonomski faktor za reguliranje ponudbe in popraševanja, vpliva na stabilnost tržišča in večje likvidnosti gospodarstva.

V osnovah resolucije, bi dejal, je mimogrede omenjena potreba, da bi izpopolnili mehanizem, s katerim bi preprečili zvišanje osebnih dohodkov, ki izvirajo iz monopolnega položaja in drugih osnov, ki so v nasprotju s sistemom kot tudi zaje-manje neupravičeno visokih razlik v cenah monopolnega dohodka in podobno. Vsekakor bi to morali sprejeti, vendar sodim, da bi morali določiti čim krajši rok za izdajo instrumentov, ki bi se vključili v delovanje teh faktorjev.

Prav tako vemo, da izplačujejo osebne dohodke in uporabljajo precejšnja sredstva sklada skupne porabe, ki niso v sorazmerju z vloženim delom. Ker v nekaterih organizacijah dohodek, s tem pa tudi precej večja sredstva za osebne dohodke, ne ustvarjajo po zaslugi delovnega kolektiva, temveč z monopolnim položajem, predlagam, da v resoluciji močneje poudarimo, oziroma definiramo kot nujno, da ta problem čimprej preučimo in predložimo izdajo zakona ali drugih predpisov o davku na ekstra dohodek.

Regresi in premije so zelo pomemben ekonomski faktor za stimulacijo določene gospodarske proizvodnje. Dosedanji regresi za umetna gnojila so precej vplivali na povečanje kmetijske proizvodnje. Sodim, da so kmetijski proizvajalci doumeli tudi tehnološko in ekonomsko nujno uporabo umetnih gnojil. Vendar registriranje umetnih gnojil znižuje ceno nepromateriala brez določenega programa proizvodnje blaga, za katero je družba za-

interesirana. Sodim, da je prav sedaj čas, da preučimo način subvencioniranja kmetijske proizvodnje, vendar bi morali najti rešitve, ki bodo stimulirale blagovno proizvodnjo, interesantno za pokrivanje domačih potreb kot tudi proizvodov, namenjenih inozemskemu tržišču. S tem ukrepom bi morali omogočiti, da bi bili posamezni kmetijski proizvodi v približno enakopravnem položaju v okviru samega kmetijstva, in sicer posebno tisti proizvodi, ki so postali manj rentabilni, odkar so bili sprejeti ukrepi gospodarske reforme.

V zadnjem času pogosto slišimo različne kritike kreditno — monetarnega in bankarskega sistema. Sodim, da so te kritike upravičene in da jih moramo sprejeti.

V resoluciji mi bilo konkretnije povedano, kaj bomo storili za izboljšanje kreditno-monetarnega sistema, razen splošnih konstatacij. Pozdraviti moramo predlog zvezne skupščine o formiranju komisije za preučitev tega problema.

Želel bi le poudariti potrebo, da moramo preučiti kreditno-monetarni sistem, na primer v Vojvodini in Slavoniji. Ker kmetijska proizvodnja v družbenem sektorju, posebno v kooperaciji, ni dobila dovolj in pravočasno obratnih sredstev, je poleg zmanjšane rentabilnosti posameznih proizvodov vplival tudi ta moment na obseg kmetijske proizvodnje. Glejte samo nekaj podatkov, ki ilustrirajo stanje v kmetijstvu in teh območjih. Na območju Vojvodine in Slavonije je posejano v družbenem sektorju 556.838 hektarov in v kooperaciji 431.601 hektar. Poleg poljedelske je razvita tudi živinorejska proizvodnja, tako v družbenem sektorju kot tudi v kooperaciji. Skupni krediti za dolgoročno in občasna obratna sredstva za kmetijsko proizvodnjo so znašali 31. decembra 1966. leta 2.194.175.000 novih dinarjev, 31. decembra 1967. leta pa 2.306.757.000 ali za 5,1% več. Zaradi pomanjkanja obratnih sredstev, so bile obveznosti do dobaviteljev 31. decembra 1967. leta v Vojvodini višje za 40%, medtem, ko je povečanje za območje Slavonije znašalo 82% v primerjavi s 1966. letom. Še težja ji bila situacija v strukturi obratnih sredstev. Konec 1967. leta so znašali krediti za začetni sklad in trajna obratna sredstva 39% celotnih obratnih sredstev, občasna obratna sredstva pa 61%. Ko so bila vlaganja največja, to je v konicah proizvodnje, tedaj so znašala trajna obratna sredstva le 24% od skupnih obratnih sredstev. Takih asociacij v gibanju obratnih sredstev v sedanjem kreditnem sistemu ni možno pravočasno nadoknaditi. Z ozirom na specifično strukturo gospodarstva teh regij in relativno majhna lastna obratna sredstva gospodarstva, posebno kmetijstva kot tudi majhne možnosti za najetje kreditov za trajna obratna sredstva pri poslovnih bankah na tem območju, čuti gospodarstvo in posebno kmetijstvo stalno pomanjkanje potrebnih sredstev za proizvodnjo. Zaradi nezagotovljenih potrebnih obratnih sredstev za kmetijsko proizvodnjo v družbenem sektorju in v kooperaciji, se še bolj čuti pomanjkanje potrebnih sredstev. Vsekakor ču-

tijo pomanjkanje obratnih sredstev tudi druge gospodarske panoge teh območij, kar neposredno vpliva na njihovo kreditiranje, s tem pa tudi na rentabilno gospodarjenje. Poseben problem je prelivanje gospodarskega kapitala v bankarskega, ki je danes zunaj vpliva gospodarstva.

In na koncu, predsednik zveznega izvršnega sveta se je v svojem ekspoziju 24. septembra pred tem domom zavzel za preučitev položaja kmetijstva. V celoti podpiram ta predlog, pri čemer sodim, da bi to morali storiti do konca leta. Odbor zveznega zbora za kmetijstvo je predlagal, da bi ta del teksta iz ekspozija vključili v resolucijo o ekonomski politiki in ukrepi za nadaljnjo uresničitev družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta, kar v celoti podpiram.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Vehid Smailović:

VEHID SMAILOVIĆ (volilna enota Bosanski Brod):

Tovarišice in tovariši poslanci, v tem letu smo vodili živo in koristno razpravo o številnih gradivih, ki jih je prezentiral zvezni zavod za gospodarsko planiranje o izvršitvi plana. Imeli smo priložnost, da smo se izjavili o mizu vprašanj in odprtih procesov po uvedbi reforme v naše gospodarstvo, kot tudi da smo objektivizirali svoje poglede in kritiko. Zaradi tega smo ustvarili precej visoko stopnjo enotnosti o vrsti vprašanj našega gospodarskega razvoja. Ko povzemamo vse osnovne smeri in predloge za reševanje tu sproženih vprašanj in posebno tistih, ki jih je podčrtal predsednik SIV v svojem včerajšnjem ekspoziju, bi želel opozoriti le na nekaj osebnih opažanj o nekaterih vprašanjih.

1.) Sodim, kakor so že vsi odbori ugotovili, da so v predloženih gradivih o izvršitvi srednjeročnega plana zelo objektivno, kritično in seriozno analizirana najaktivnejša vprašanja, ki so zvezana z uresničenjem plana in reforme. Gradiva so bila za to priložnostno razpravo ne le zadostna podlaga, temveč tudi solidna orientacija o možnih smereh nadaljnjega usmerjanja gospodarskega razvoja. To poudarjam, ker sodim, da zveznemu zavodu za gospodarsko planiranje lahko izrečemo komplimente v tem domu. To je ohrabljeval, da bo ta institucija tudi v prihodnje še bolj odprto, znatveno in kritično ocenjevala in prezentirala tokove gospodarskega razvoja. Le tako bi bilo poslancu olajšano, da se postavi na kvalificirano stališče in participira pri kreiranju politike gospodarskega razvoja. Kot pripombo k gradivu, bi omenil, da pri nekaterih problemih ni opozorilo na globlje vzroke, pri nekaterih pa je predlagalo preveč paliativne ukrepe. Vendar ni idealnih analiz niti rešitev.

2.) Tisto, kar sodim, da bi morali še bolj izboljšati in razviti in kar je vsaj zame osnovna dilema, je katera raven splošnosti, oziroma konkretnosti v gradivih in stališčih nas lahko zadovolji. Sodim, da je to zelo principialno vprašanje.

V želji, da bi dvignili samoupravljanje na višjo raven in ob večji materialni bazi, je decentralizacija v nizu tokov ne le dobra, temveč tudi nujna. Je pogoj in del najprogresivnejših procesov nadaljnje rasti naše samoupravne družbe. Po drugi strani nas neposredni problemi v življenju, zahteve delovnih ljudi za racionalnejšo akcijo, smernice in naloge, ki smo si jih postavili, usmerjajo k bolj konkretni akciji, čim jasnejšim stališčem v dokumentih, ki ne ponavljajo, temveč proklamirana stališča razvijajo naprej in prispevajo, da je akcija ustvarjalna. Med tema dvema procesoma so težave najti pravo mero našega obnašanja. Že zdavnaj smo podprli proces, da bi morala federacija opozoriti na možne smeri, da načelo izdeli emotno akcijo, da jih stimulira s spremljajočimi ukrepi in da konkretne odločitve vedno bolj prepuščamo drugim nosilcem samoupravnih odločitev v družbi, posebno delovnim organizacijam. Vendar so bila številna stališča iz predložene resolucije že zdavnaj proklamirana, njihovo ponavljanje opozarja na določeno nemoč, na svojevrstno tautologijo, v kateri se ljudje ne znadejo in nas upravičeno kritizirajo. Dotaknil bi se le nekaterih splošnih stališč. Na 15. strani, 3. odstavek je rečeno: „V nadaljnjem razvoju gospodarskega sistema se moramo orientirati na to, da bodo dohodki za družbene potrebe v principu odvisni od rezultatov gospodarjenja, oziroma velikosti dohodka“. Nadalje na, 17. strani, 4. odstavek: „Pri adekvatni politiki federacije in drugih družbeno-političnih skupnosti in gospodarskih organizacij se bo ustvarjalo določeno razmerje 70 proti 30 v razpolaganju s sredstvi, ki so namenjena za vlaganje v osnovna sredstva v gospodarstvu“. 18. stran, 5. odstavek: „Da se predvidevajo ukrepi na omejevanje rasti budžetske potrošnje na vseh ravneh v skladu z določenimi proporci nacionalnega dohodka“.

Ta stališča so sprejemljiva in so bila verificirana v reformnih dokumentih. Vsi se z njimi strinjamo, vendar je vprašanje, kako dolgo bomo še ponavljali vsa ta stališča in ne izoblikovali hkrati tudi rešitve, ki bodo garantirale, da jih bomo dejansko izvršili. Njihovo uresničenje mi odvisno od proklamacij, temveč od vztrajne in sinhronizirane akcije vseh faktorjev gospodarjenja. V resoluciji je še več takih in podobnih splošnih stališč o politiki in kurzu naše nadaljnje akcije.

Sodim, da se moramo opredeliti za realno in jasno proklamiranje stališč, vendar moramo ta načelna stališča razviti naprej v akcijskem programu, iz katerega bi videli kvalitete in daljnosežnost teh načelnih stališč. Sodim, da sta bili dve leti prekratek čas, da bi ga načelno proklamirali, to tem bolj, ker je pred nami naloga, da nadoknadimo izgubljeno in premagamo nove težave. Zato sodim, da smo v odborih diskutirali mnogo konkretnejše o

gradivih izvrševanja plana, kar resolucija ni dovolj izrazila. Predlagam, da bi se predlagatelj izjasnil, ali bomo sprejeli akcijski program v posebnem dokumentu ali pa bo zadoščalo, da konkretizacijo nalog iz te resolucije preciziramo v letnih resolucijah. Sicer ne bi mogel podpreti samo načelna stališča, ki jih ponavljamo in ki ne spreminjajo prakse v progresivnem smislu.

3.) Sodim, da bi morali vključiti v resolucijo več stališč in jasnosti o vprašanju solidarnosti v naši družbeni skupnosti. Ni področja niti vprašanja, s katerimi se ukvarja naša družba, da solidarnost ne bi igrala zelo pomembne vloge. Bila je in bo ostala karakteristika socialistične družbe. Težnja, da bi na tem področju proglasili vsak ukrep solidarnosti kot neekonomski in nesistemski, vodi v disharmonijo družbe, zanemarja realno stanje, v katerem je še vedno veliko disproporcij, podedovanih in nastalih protislovij.

Naj bom konkreten. Poleg vrste področij, v katerih je solidarnost nujna (zdravstvo, izobraževanje, otroško varstvo itd.), je po moji sodbi, vprašanje zaposlovanja eno od najbolj občutljivejših. Ukrepi, ki smo jih predvideli o pripravniki, so le delno omilili nakopičene probleme. Sicer smo s temi ukrepi pospešili zaposlovanje tistih, ki imajo fakulteto, višjo ali srednjo izobrazbo, medtem ko so kvalificirani in nekvalificirani delavci ostali zunaj vpliva tega ukrepa. Posebno nekvalificirani delavci iz mlajše generacije postajajo vedno večje in občutljivo vprašanje. Tu bi bila potrebna večja solidarnost, predvsem nas zaposlenih, kar bi omogočilo, da bi lahko intervenirali z dodatnimi sredstvi in olajšali vključitev tistih, ki so v sedanjí situaciji brez zaposlitve in tudi ne morejo iti v inozemstvo. Beg pred temi vprašanji ne pomeni, da se bodo tudi rešila. Posebno je solidarnost glede zaposlenosti razvita v delavnih organizacijah in vedno manj je tistih odpustitev, ki jih „brutalno“ opravičujejo tudi z ekonomsko računico. Širša družbena skupnost mora in bi morala zahtevati učinkovitejše rešitve teh problemov, posebno za mlajše generacije, ki do sedaj niso bile vključene in zaposlene.

Razumemo, da solidarnosti ne moremo sprejeti z etatističnimi metodami ali nedemokratičnim pritiskom mimo tistih, ki ustvarjajo materialne dobrine. Solidarnost bi se lahko razvila in afirmirala le, če bo prežeta z demokratičnim in samoupravnim duhom. Sicer pa imajo naši delovni ljudje smisel in občutek za solidarnost. Tu gre le za vprašanje, da solidarnost v izgradnji sistema pospešujemo in jo afirmiramo na višji ravni in s samoupravnimi procesi.

4.) Na 21. strani je navedeno tudi nekaj stališč o nadaljnji aktivnosti ekonomske politike za razvoj manj razvitih republik in krajev. Nimam namena, da bi detaljno ponavljal vse, kar je bilo že povedano v debati o teh problemih, še posebno, ker je bilo tudi v ekspoziju predsednika zveznega izvršnega sveta še konkretnejše opozorjeno na zapletenost problemov na manj razvitih območjih.

Tisto, kar je dejstvo, je v naslednjem, da proklamirane politike ne uresničujemo in da se poglablja razpon med razvitejšim in manj razvitejšim delom in da z mnogimi predvidevanji v srednjeročnem planu o zunanjih vplivih na gospodarski razvoj manj razvitih ne moremo biti zadovoljni. V njem je o planirani stopnji rasti predvideno, pa tudi najbolj optimistična predvidevanja ocenjujejo, da bo stopnja rasti na manj razvitih območjih znašala od 50 do 60%. Tolažilno je, da bodo obveznosti do manj razvitih do 1970. leta v celoti izpolnjene in da bo sklad ostal tudi po 1970. letu.

Poleg vrste težav, s katerimi se je srečalo gospodarstvo v ostrejši obliki na manj razvitih območjih, moramo dodati tudi tiste, ki izhajajo iz neadekvatnih sistemskih ukrepov, ki so ponovno privedli bazično gospodarstvo s cenami v težjo situacijo, temu pa moramo dodati tudi težave z izvozom, posebno zaradi sprememb v prevoznih cenah. Večji del sredstev kapitala je bila plasiran v infrastrukturo, čigar efekt ne moremo takoj pričakovati. Analiza položaja posameznih panog in grupacij kot tudi pogojev gospodarjenja, ki so nastali zaradi delovanja nekaterih instrumentov, bi šele dala ponovno sliko problemov in težav, s katerimi se bojuje gospodarstvo nerazvitih. Sodim, da so stališča na 21. strani resolucije preveč anemična in brez realnih izgledov, da bi učinkoviteje vplivala na ugodnejša gibanja, da bi se zboljšala gibanja na manj razvitih območjih.

Če bo Bosna in Hercegovina, ob najugodnejših gibanjih, dosegla v rezultatih gospodarjenja do konca leta šele nivo iz 1966. leta, Bosna in Hercegovina je kvantitativno večji del vseh nerazvitih, potem ne bi mogli ostati pri pavšalni ugotovitvi v resoluciji, da bi morali iskati izhod v gibanju kapitala iz razvitejših na manj razvita območja, tem prej, ker tudi površna analiza opozarja, da do gibanja kapitala ne prihaja v glavnem zaradi treh razlogov; ti so: splošno pomanjkanje kapitala in upadanje akumulativne sposobnosti gospodarstva razvitejših šele vstopa v lastno rekonstrukcijo in modernizacijo; pomanjkanje adekvatnega mehanizma za garantirano, rentabilnejšo in bolj zanesljivo plasiranje kapitala na manj razvita območja.

Če sprejmemo vprašanje ekonomske intervencije na manj razvitih območjih kot eno velikih vprašanj socializma in učinkovitosti in popolnosti našega samoupravnega sistema, potem bi morala biti dograditev ekonomske politike na manj razvitih območjih globlje fundirana, celovita in dolgoročna. Vsak parcialni in enostranski pristop bo dal skromne in neznatne rezultate. Za sedaj lahko ugotovimo, da teh vprašanj nismo obravnavali kompleksno, dolgoročno in na znanstveni podlagi kot tudi to, da spremljajoče akcije ne garantirajo, da bomo proklamiramo politiko uresničili. Predlog o ukinitvi obresti na poslovni sklad je povzročil precej diskusij. Vendar moramo poudariti, da je bilo precej lažje, celo smotrnejše s stališča krepitve materialne osnove samoupravljanja v delovnih or-

ganizacijah, predlagati in sprejeti ukinitve obresti na poslovni sklad in prav tako precej težnje najti zanesljive in stabilne vire za ustrezno nadomestilo sklada za razvoj manj razvitih območij, tem prej, ker je dosedanja počasnejši priliv sklada občutno korigiral ekonomičnost vlaganj iz sklada za razvoj manj razvitih območij. (Samo dveletna zakasnitev rafinerije v Bosanskem Brodu, zaradi priliva sredstev, je povzročila izgubo za okrog 10 milijard dinarjev).

Če bi želeli v prihodnjem obdobju preučiti ta vprašanja, ki so bila sprožena okrog nerazvitih območij in da bi čim bolj dosledno izvajali ustavna načela v politiki do manj razvitih območij, bi se morali, po moji sodbi, bolje kot do sedaj organizirati na ravni federacije. Sprašujem se, kdo se kvalificirano in studiozno ukvarja na ravni federacije z razvojem manj razvitih območij, z izgradnjo sistema in ekonomičnostjo vlaganj. Sodim, da amaterske ali pavšalne nadolžitve posameznikov, naj se ukvarjajo s temi zapletenimi in delikatnimi vprašanji ne morejo nadomestiti potrebe po kompletni, teamsko organizirani in kvalificirani instituciji, ki bi se ukvarjala s temi vprašanji in predlagala skupščini potrebne ukrepe. Ne moremo biti zadovoljni s paliativnimi ukrepi in občasnimi analizami, ki nas navajajo k voluntarizmu in enostranskim rešitvam.

Politiko do 1970. leta smo že proklamirali. Dolžni smo storiti vse, da bi jo uresničili; duga vprašanja pa, ki jih je treba obravnavati dolgoročneje, zahtevajo višjo raven organiziranost in stalno skrb. Sicer ne bi mogli graditi tega sistema na manj razvitih območjih, ne da bi solidno preučili vse argumente in pripombe z različnih strani, ki bi šele odgovorili na rasna vprašanja in aktualne probleme. Vprašanje je ali smo storili vse, kar smo bili dolžni, da bi se stanje izboljšalo in ali imamo v tem pogledu čisto vest. Pri tem pa bi morali postaviti tudi drugo vprašanje: ali bo nadaljnja aktivnost izkoriščena za zelo koristno integracijo jugoslavenskega gospodarstva in tehnologije med razvitimi in manj razvitimi ali pa bomo iskali postranske rešitve v autarhiji in drugih nesistemskih akcijah.

Razen tega bi morali nujno preučiti vrsto privilegijev, ki so bili z dograditvijo sistema, po sprejetju srednjeročnega plana, vključeni in so prispevali, da imajo številne panoge in grupacije zelo ugodne pogoje za ustvarjanje dohodka, kar krepi monopolistične tendence in razvija ekscesne situacije v osebnih dohodkih. Nadalje gre za vpliv primarne delitve na manj razvita območja in posebno za precej nižjo udeležbo na kreditih vseh vrst.

Naj poudarim nekatera vprašanja o ocenah, ki jih je razložila dr. Mara Bešter včerajšnji razpravi o manj razvitih območjih. Sodim, da je bila konstruktivna in da je dala zelo zanimive predloge za preučitev problemov manj razvitih, s katerimi se v celoti strinjam. Morda bi imel eno edino pripombo k sklepom, ki jih je izvedla iz analize demografskih gibanj. Raven koeficientov v gospodarstvu

in stopnja rasti števila prebivalstva opozarjata, da bi moral biti nacionalni dohodek zelo visok, če bi hoteli nadomestiti demografski prirastek prebivalstva. Vendar je splošno znano, da zmanjšanje natalitete in demografskega buma ni možno doseči le z verbalno agitacijo in propagando, temveč je treba iskati rešitev v zvišanju dohodka in večjem vplivu civilizacije sploh. Ocena bi bila točna, če bi bil v sklepu demografski prirastek ocenjen kot izraz revščine in ne izobilja kot tudi, da se bo ta tendenca v prihodnje še bolj zaostrovala in še bolj knepila, kolikor ne bomo pospešili gospodarske dinamike.

drugič, demografske raziskave so pokazale, da ni prišlo na celi vrsti vaških območij v Bosni in Hercegovini niti do minimalnih preseljevanj prebivalstva. Ni terej nobenega odliva odvišnih, zmanjšane stopnje umrljivosti pa resnično prispevajo k visoki stopnji naravnega prirastka. Premajhna emigracija vaškega prebivalstva, posebno drobnolastiškega, ki je sezonska delovna sila v kmetijstvu — v prvi vrsti mislim na srednjo Posavino — povzroča, da so ta območja velik rezervat stvarnih in latentnih viškov delovne sile. V takih sredinah še redovno ni prebivalstvo kot faktor gospodarskega razvoja takorekoč niti prišlo na dnevni red. Demografske raziskave bi nam torej na manj razvitih območjih dopolnilne informacije in spoznanja, kako zapletena in nepoznana kategorija je ljudski faktor na manj razvitih območjih.

Še enkrat ponavljam, da dopiram predlagane osnove resolucije, s tem, da prosim komisijo, naj upošteva pripombe in predloge, ki sem jih dal.

Razen tega bi želel zaprositi za pojasnilo, ki se mi zdi pomembno, nanaša pa se na ekspoze predsednika zveznega izvršnega sveta (12. stran, drugi odstavek): „Kakšne napore je vložila naša skupnost za hitrejši razvoj manj razvitih območij kaže okoliščina, da smo izločili v ta namen v tem petletnem obdobju iz družbenega proizvoda, iz družbenega gospodarstva okrog 4,7% sredstev (v primerjavi s 4,1%, kolikor je bilo predvideno)”. Ni mi jasno ali je res, da kvantitativno manj razviti dobivajo več, ker takih podatkov dosedaj nismo imeli, oziroma nismo z njimi razpolagali.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Roman Albreht.

ROMAN ALBREHT (SR Slovenija):

Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši zvezni poslanci, ko se oglašam v splošni razpravi o temeljih naše ekonomske politike in ukrepih za nadaljnje uresničevanje veljavnega družbenega plana do 1970. leta, bi želel, če mi dovolite, najprej usmeriti za moment vašo pozornost na dve, po moji sodbi zelo pomembni politični obeležji tre-

nutka, v katerem vodimo debato o temeljih naše ekonomske politike.

Prvič, kar karakterizira sedanji moment, je politično razpoloženje naše javnosti, to je naše samoupravne javnosti. Pred kratkim smo v izvršnem komiteju centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije, skupaj s tovariši iz republiških izvršnih komitejev, s tovariši iz vodstev socialistične zveze, zveze sindikatov, zveze mladine in jugoslavske armade, prišli do popolnoma enotnega spoznanja, do enotne ocene, da je politično razpoloženje v naši samoupravni javnosti zelo dobro, da je bila okrepljena stabilnost političnih odnosov in ustvarjena velika politična mobilnost in angažiranost samoupravne javnosti, ki bi jo lahko primerjali le še z obdobjem nesporodno po vojnih letih.

K takemu razpoloženju so vsekakor največ prispevale smernice CK ZKJ in aktivnost, ki so jo spodbudile in aktivnost, o kateri sedaj razpravljamo in je sestavni del celotne naše akcije. V obdobju po IV. plenumu centralnega komiteja je prišlo do nadaljnega zaostrovanja nekaterih nasprotij v naši družbi, posebno na relacijah etatizem — samoupravljanje. Razprave, ki smo jih vodili v tem obdobju, so bile delno vodene v okviru koncepcije, ki je zmagala na IV. plenumu, da bi jasno določili konkretno platformo nadaljnje aktivnosti. Delno je bil to politični dialog s konzervativnimi birokratskimi silami, da bi se demaskirale in da bi preprečili njihov manevar za ohranitev politične pozicije v samoupravni družbi, pa četudi z ultra levimi frazami in verbalno samoupravno demagogijo, in z antisocialističnimi razrednimi, sovražnimi silami. V teh razmerah so bili storjeni veliki napor, da bi jasno formulirali platformo za neposredne akcije, v katerih bi samoupravna javnost našla sama sebe, svoje akcijsko mesto in videla svoje perspektive. Kot posledica teh naporov, je dozorel akcijski program, ki je hrbtenica smernicam in ga je sprejela naša samoupravna javnost, tako kot se izraža v sedanjem političnem razpoloženju in zelo angažiranim delu vseh organizmov naše samoupravne družbe, pa tudi našega centra. S tem se je ponovo pokazalo, kako kratkotrajne so bile vse špekulacije na račun težav, ki so se pojavljale v razvoju naše samoupravne družbe, bodi da so bile inicirane doma ali zunaj. Naš delovni človek je namreč ponovo pokazal svoj izostren samoupravni posluš in sposobnost, da zelo jasno razlikuje, kdaj so sprožena vprašanja naših družbenih in ekonomskih odnosov zaradi rešitev v reformnem in samoupravnem duhu, kdaj pa z namenom, da bi onesnažili politično atmosfero v državi, da bi vnašali v družbene razmere lažne dileme, da bi napadali s pozicij ultra levih fraz samoupravnost, stvarnost in da bi poskušali na tej platformi politično rehabilitirati ostankе zbirokratizirane etatistične diverzije v državi.

Drugo obeležje, ki karakterizira sedanji trenutek, je globoka kriza državno-administrativnega upravljanja in družbeno-ekonomskih odnosov,

ki se razvijajo na teh temeljih, do katere je prišlo tudi v vzhodno — evropskih socialističnih državah. Očitno je, da prihaja v teh državah do vedno večjih nasprotij med že doseženo stopnjo razvitenosti proizvodjalnih sil in ekonomskimi in drugimi imperativi za nadaljnji gospodarski razvoj, ki izvirajo iz tega po eni strani, in zaradi etatističnega, administrativnega, centraliziranega upravljanja z gospodarstvom in družbo po drugi strani, brez ozira na to, da so bili ustvarjeni veliki, tudi za usodo socializma pomembni rezultati, s takim upravljanjem v prejšnjih obdobjih.

Dejstvo je, da že dlje kot deset let upada nacionalni dohodek vseh nacionalnih gospodarstev vzhodnoevropskih socialističnih držav in da se ta proces ne more ustaviti niti z dejstvom, da vlagajo v vseh teh gospodarstvih v investicije sredstva, ki rastejo po letni stopnji, ki je občutno večja od stopnje rasti nacionalnega dohodka. Produktivnost dela je v teh državah močno pod stopnjo rasti investicij, učinkovitost pa upada iz leta v leto in zato prikazuje negativni indeks.

Programirani cilj, po katerem bi te socialistične države morale povečati, do 1965. leta obseg svoje industrijske proizvodnje, da bi dosegli 50% skupne svetovne industrijske proizvodnje, ni bil uresničen. Dosežena je bila le raven, ki ustreza 31% skupne svetovne industrijske proizvodnje. Zato je bila uresničitev tega cilja v teh državah premaknjena na 1970. leto.

Na podlagi takih gospodarskih gibanj je prišlo v socialističnih državah do razmišljanj in akcij v dveh diametralno nasprotnih smereh. Ena smer razmišljanja in akcije je pripeljala v teh državah na dnevni red zamisel in koncepcijo gospodarske reforme, pojmovane istočasno kot preobrazbo družbenih odnosov, predvsem pa področja materialne stimulacije in organizacije upravljanja, in iskanje elementov in zahtev za demokratizacijo upravljanja.

V središču pozornosti te smeri razmišljanja je bilo nekaj zelo imperativnih zahtev, ki so izvirale iz objektivnih potreb nadaljnjega razvoja gospodarstva. Te pa so: osamosvojitve nacionalnih gospodarstev kot nosilcev celotne gospodarske aktivnosti, prehod od avtarhične zaprtosti nacionalnih in regionalnih gospodarstev k postopnemu vključevanju v mednarodno delitev dela, prehod od klirinškega sistema medsebojnega plačevanja k poslovanju na podlagi konvertibilnosti nacionalnih valut, prehod od državno — administrativnega formiranja cen k formiranju cen v skladu z ekonomskimi zakonitostmi, s nujnim postopnim približevanjem cen na notranjem tržišču svetovnim cenama, ukinitve dirigiranja gospodarstva z nacionalnih pozicij, ki temeljijo na hegemoniji in diktatu.

Druga smer razmišljanja in akcij izvira iz teženj, kako bi za svako ceno ohranili obstoječi etatistični način upravljanja, ki je zunaj kontrole in vpliva delovnih ljudi in je zasnovan na veliki koncentraciji ekonomske in politične moči, da bi na

tej osnovi našli rešitev za nastale probleme, seveda brez ozira kakšne žrtve delovnih ljudi bi bile potrebne, kakšne žrtve zahteva ekstenzivni, zaprti način gospodarjenja, ki je očitno eminenten etatističnemu sistemu upravljanja.

Po logiki, ki izvira iz takega pojmovanja, so okvalificirana vsa razmišljanja in vse iniciative, s katerimi se posega v sedanji sistem in način upravljanja in s katerimi se poskuša širše in bolj vsestransko povezati gospodarstva v širše zasnovane mednacionalne odnose kot poskus „infiltracije kapitalističnih odnosov v socialistično gospodarstvo, kot poskus restavracije kapitalizma, torej kot kontrarevolucija.

Sedaj je prišlo do najbolj grobe konfrontacije teh različnih pojmovanj in akcij v socializmu. Ta konfrontacija kaže predvsem, da državno-administrativno upravljanje, kolikor ni stalno pod neposrednim nadzorom delovnih ljudi in njihovih demokratičnih ustanov, vodi v osamosvajanje državne uprave, v birokratizacijo in v popoln monopol upravljanja, ki sloni na veliki koncentraciji moči in v glavnem uporablja silo, tako na nacionalnem, kot pa smo videli iz zadnjih primerov, tudi na mednarodnem planu. Vojna akcija kot sredstvo za reševanje mednarodnih odnosov med socialističnimi državami, odkriva prav to hegemonistično, agresivno, osvajaško dimenzijo, ki se lahko razvije v etatističnem upravljanju, če ima družbeni monopol nad upravljanjem, kolikor ni pod učinkovito kontrolo delovnih ljudi in njihovih demokratičnih oblik upravljanja in kolikor se postopno ne spreminja iz mehanizma upravljanja, na podlagi koncentrirane moči, v mehanizem, ki je po organizacijski obliki in funkcijah v službi demokratičnih organizmov upravljanja. Ekonomske in družbene analize sodobnih ekonomskih gibanj kažejo, da je nadaljnji razvoj nacionalnega gospodarstva objektivno pogojen z vsestransko udeležbo v mednarodnem gospodarskem sodelovanju, kar prinaša s seboj številne druge zahteve. Na podlagi tega je jasno, da akutne probleme sodobnega sveta ne poraja način upravljanja, kot bi hoteli prikazati nekateri kritičarji samoupravljanja v socializmu, temveč da gre za družbeno sposobnost določenega načina upravljanja v socializmu, da pospeši gospodarski razvoj države. Tu, na tej podlagi se pokaže osamosvojeno, na političnem in ekonomskem monopolu moči zasnovano etatistično upravljanje, da ni sposobno spodbuditi optimalnega razvoja gospodarstva v socializmu. Gre torej za krizo etatističnega načina upravljanja v socializmu, ne pa za krizo socialističnih odnosov gospodarjenja na splošno, kot bi hoteli nekateri prikazati trenutno gibanje v socializmu.

Zaradi tega je naša samoupravna javnost doživela sedanjo krizo v vzhodnoevropskih socialističnih državah kot še eno potrditev pravilnosti družbenih in ekonomskih temeljev, na katerih rešujemo v naši državi objektivne probleme gospodarskega in družbenega razvoja, brez ozira na probleme in težave, na katere naletimo na tej poti. Na-

ši družbeno-ekonomski temelji, na katerih je zasnovano samoupravljanje, zagotavljajo demokratično odločanje in edino oni lahko ustvarijo realno podlago za učinkovito razširjanje in humane odnose.

V zadnjem času se je neverjetno razširila družbena osnova naše politične reforme. Zelo se je namreč razširil krog občanov, ki so odkrili svoj interes v reformi, ki so našli svoj interes v samoupravnem socializmu. To pomeni, da se je družbena osnova naše politike zelo razširila, vendar ne s kompromisi, razvodnjavanjem in koncesijami kapitalističnim in zasebnim oblikam gospodarjenja, temveč s konceptijami reforme in samoupravnega socializma. To je dejstvo, ki mora biti vedno prisotno v vseh naših razmišljanjih, v naši politiki.

Drugič, apel zveze komunistov mladim je naletel na zel velik odziv, kar potrjuje družbeni in politični profil mladega človeka v naši državi, njegova pripravljenost, da s polno odgovornostjo vstopi v naše idejno in politično življenje. Čas, v katerem so se mladi obrnili k zvezi komunistov in našemu političnemu življenju, jasno potrjuje, da želijo postati člani zveze komunistov in kakšno naj bi bilo naše politično in samoupravno življenje.

Tretjič, v republikah se začena delo za izdelavo razvojnih koncepcij gospodarskega in družbenega razvoja. Pri tem zbujajo pozornost čisto nov način pristopa k tej pomembni nalogi. Predvsem sodelujejo v koncipiranju temeljev razvojne koncepcije vsi družbeni faktorji. To ustvarja realno podlago za konstituiranje samoupravljanja in samoupravnih odnosov v širšem prostoru in zunaj delovnih organizacij. Istočasno prihaja do neposrednega sodelovanja med politiko, znanostjo in gospodarstvom, oziroma družbeno prakso. V teh odnosih se obravnavajo družbene in ekonomske osnove razvoja čisto drugače kot prej. V teh razpravah ne more več dominirati etatistični voluntarizem, temveč postajajo odločilna znanstvena vprašanja, realne možnosti in realni družbeni odnosi. S tem se usvarja realni prostor za samoupravno dogovarjanje. Že sedaj je jasno, da ob takem načinu izhajamo iz jugoslovanskega ekonomskega prostora Jugoslavije kot skupnosti enakopravnih narodov in da prav na tako premagujemo nacionalni separatizem, ozkosrčnost in egoizem, ki so bili tako poudarjeno prisotni ves čas, ko smo gradili razvojne koncepcije na podlagi centralističnega načina gospodarjenja, v katerem so bile stalno prisotne unitaristične in birokratske tendence. S tem se je spremenila tudi pozicija republiške samoupravne skupnosti v procesu koncipiranja razvojne koncepcije. Medtem, ko so bile vse do sedaj republiške samoupravne skupnosti v takem položaju, da so predvsem iz pozicij svojih interesov kritizirale projekte, ki so bili izgnjeni v centru in da so se pojavljale v centru, predvsem le z zahtevami in sicer pogosto z nerealnimi, sedaj pa prevzamejo ustvarjalno iniciativo.

S tem ne bi želel reči, da smo že v celoti premagali tendence, ki bi hotele, da bi se vrnile stvari nazaj, na stari tir dogovarjanja v ozkih krogih in za zaprtimi vrati. Nasprotno, še vedno so simptomi, ki opozarjajo, da so take tendence pri nas še vedno prisotne. Hočem le reči, da se pri nas ustvarjajo že nove, samoupravne metode družbenega dogovarjanja, ki vedno bolj omejujejo sporazumevanje v krogu zaprtih struktur, oziroma je tako sporazumevanje brezizgledno s stališča realnosti da bi bilo uspešno.

Po teh mislih o političnih pogojih, v katerih razpravljamo, pravzaprav o nadaljnjem uresničevanju reforme, naj se izrazim, da podpiram akcijski program, ki nam je bil prezentiran v predloženem gradivu.

Ko sem preučeval to gradivo, sem se prepričal, da predstavlja aplikacijo, uspešno aplikacijo smernic, v neposredni politiki, v ukrepih in nalogah predstavniških in izvršnih organov.

Vendar v tem zakonu me vidim le tega. Ta dokument je s tem, ko je določil temelje gospodarske politike, ki se bo vodila iz centra, istočasno dal temelje za samostojno aktivnost vseh družbenih subjektov dela in gospodarjenja. Jasno določena gospodarska politika in ukrepi za njeno uresničitev, ki so bili sprejeti v centru, ustvarjajo namreč možnost, da vsi subjekti dela in gospodarjenja, ki vodijo računa o tem, izgrajujejo stabilne temelje svoje politike, ukrepov in aktivnosti. To je tisto kar omogoča istočasno delovanje vseh subjektov dela in gospodarjenja, in prav taka istočasna in politična sinhronizirana aktivnost je potrebna v tem času, ker bi bila le taka optimalno učinkovita. Kakršnokoli pričakovanje, da bi najprej drugi opravil svojo dolžnost, lahko le zavre celotno aktivnost.

Gradivo, ki nam je bilo prezentirano, in ekspozice predsednika zveznega izvršnega sveta, sta me spodbudila, da povem nekatere svoje misli o stvarih, ki so predmet naše pozornosti.

Rad bi se pridružil mnenju, ki ga je obrazložil v svojem ekspoziju predsednik izvršnega sveta, da je kompleks zaposlenosti in zaposlovanja eden od dominantnih tem reforme in naših družbenih odnosov. Pri tem bi potencial nekatere dimenzije, ki dajejo tej temi prav tak družbeni pomen in katem, po moji sodbi, v gradivu ni bilo dano pravo mesto.

Sodim, da se gradivi o zaposlenosti in zaposlovanju ne moreta obravnavati in reševati ločeno.

Drugič, sodim, da je prestrukturiranje zaposlenih eden primarnih pogojev za prestrukturiranje gospodarstva.

Dejstvo je namreč, da je v precejšnjem delu našega gospodarstva koncepcija, s tem pa tudi stvarno stanje strokovnega vrha, zastarela, da je to neke vrste kombinacija obrtniško-industrijskega načina dela, vodenja in gospodarjenja. Duhu te koncepcije bi ustrezal razpored tehničnih kadrov v neposrednem delovnem procesu, medtem ko se

kadri zunaj neposredne proizvodnje ukvarjajo pred vsem z upravnimi, finančnimi, komercialnimi in operativnimi deli.

Tako sestavljen strokovni vrh niti ni usposobljen, nima pa tudi časa da bi se ukvarjal s problemi, ki zahtevajo strokovno — raziskovalno, kreativno in analitično delo.

Povsem normalno je, da v taki koncepciji upravljanja in vodenja nikakor ni prostora za strokovne službe, ki jih zahteva sodoben način proizvodnje. Nasprotno, taka koncepcija je ugodna podlaga za najrazličnejše odpore in ovire, da bi se lahko organizirale sodobne strokovne službe. V tem je vsekakor eden vzrokov, zakaj naši napori, da po sili zakona, to je, z obveznim pripravniskim stažem, kar pomeni, da „skozi zadnja vrata“, vključimo strokovne delavce v delovne organizacije, ne dajo pričakovanih rezultatov. Praksa kaže, da se upirajo našim „minimalnim zahtevam“, in da bomo zato morali preusmeriti našo politično akcijo tako, da bodo strokovni delavci vstopili v delovne organizacije „skozi glavna vrata“.

Uspeh te akcije, od katere je odvisen tempo, obseg in uspeh prestrukturiranja našega gospodarstva, je v veliki meri odvisen od načina, kako bomo to izvedli. Zdi se mi, da se v številnih primerih na napačen način lotevamo stvari. Težišče sedanje družbene akcije je v prizadevanju, da bi spremenili dosedanje strokovne službe, posebno tiste, ki delujejo na upravnih področjih, to je, da jih zamenjamo z novimi, bolj kvalificiranimi ekipami. Vendar to v tem momentu niti ni najbolj bistveno. Važnejše je, prvič sestaviti strokovne službe v delovnih organizacijah, brez katerih ni mogoče sodobno poslovati. Šele prisotnost teh služb in neziogibne potrebe, ki iz tega nastajajo, bodo pokazale stvarno poslovno sposobnost in inventivnost dosedanjih kadrov.

Prav tako ni sprejemljiv način, s kakršnim se delno lotevamo rekonstrukcij in modernizacij. So namreč primeri, ko so relativni višek delovne sile, ki se je pojavil zaradi modernizacije, enostavno rešili z administrativnim odpuščanjem. Jasno je, da taka rešitev ni sprejemljiva niti uresničljiva v samoupravnih odnosih. Zato v celoti podpiram način, ki ga je, za urejanje transferja delavcev zaradi modernizacije, predlagal v svojem ekspoziciji predsednik zveznega izvršnega sveta.

Gledano s teh stališč, so tudi naši napori, s katerimi želimo preprečiti zaposlovanje določenih kategorij ljudi, kot so honorarno delo, delo pensionistov itd., da bi ustvarili pogoje za zaposlitev drugih, kratkovidni in obračajo našo pozornost od stvarnih možnosti za povečanje zaposlovanja na teren minimalnih možnosti, minimalnih zahtev, kar zopet pomeni na „zadnja vrata“.

Hkrati, ko koncentriramo velik del naših naporov, da bi enim prepovedali delo, da bi drugim ustvarili pogoje za delo, pa zanemarjamo dejstvo, da je stopnja izkoriščenosti stroja neugodna, lahko bi celo rekli, zelo neugodna, saj se obseg dela v

več izmenah celo zmanjšuje itd. V tem so nerazmerno večje rezerve za zaposlovanje novih delavcev, ob tem pa bi taka rešitev prispevala k absolutnemu povečanju produktivnega dela prebivalstva.

Druga tema, o kateri bi želel povedati nekaj besed, je sedanje gibanje stopnje gospodarske rasti. Da ne bi bilo nobenih nejasnosti, v celoti sprejemam ocene, v katerih je bilo poudarjeno pozitivno delovanje sedanjih gospodarskih gibanj. Prav tako sodim, da je višja stopnja gospodarske rasti prispevala k ustvarjanju sedanje ugodne politične situacije.

Hotel bi le opozoriti, da je sedanje gibanje stopnje gospodarske rasti posledica kombiniranega delovanja vzrokov, ki so — gledamo s stališča generalne linije reforme — različne kvalitete. Delno so bili rezultati doseženih zaradi izvršene modernizacije, uspešnega gospodarjenja, večje produktivnosti, zmanjšanih stroškov itd., delno pa so jih povzročili ukrepi, ki so olajšali pogoje gospodarjenja posameznim delom našega gospodarstva. Ne bi smeli pozabiti, da smo zadnje čase bolj zaščitili domačo proizvodnjo kot inozemstvo in da smo se administrativno zapletli v blagovno zamenjavo z inozemskimi partnerji itd.

S tem ne bi rad kritiziral naš gospodarski realizem, to je, da smo spoznali, da je bil zalogaj v razvoju našega gospodarstva očitno prevelik, v primerjavi s svetovnim gospodarstvom in v določenem momentu. Morda bi skrbna analiza pokazala, da to ni bilo niti najbolj bistveno in da je prišlo do največjih slabosti zaradi ločenega položaja naše zunanje trgovine, ki ni bila v tej situaciji v celoti na ravni reforme. Hotel sem le opozoriti na to, da se ne bi zaščitni instrumentarij našega gospodarstva pred škodljivim učinkom inozemske konkurence, ki bi onemogočil posameznim delom nacionalnega gospodarstva, da se osposobi za tako konkurenco, spremenil v zaščito sedanje nizke produktivnosti, v zaščito neangažiranosti delovnih organizacij pri dviganju produktivnosti, poslovanja itd.

Istočasno pa bi bilo že sedaj potrebno najresnejše razmisliti, ali ne bi bilo koristno, da bi iz enega dela dohodkov od carin ustvarili gospodarske rezerve in s tem zmanjšali manevrski prostor za fiskalno igro okrog carin.

To so razlogi, zaradi katerih misim v celoti zadovoljen z načinom razmišljanja o ukrepih za nadaljnji gospodarski razvoj v tekstu. V tekstih se o tem približno govori na naslednji način. Zadržati moramo sedanji pozitivni trend gospodarske rasti in sprejeti, s tem namenom, ustrezne ukrepe — ne citiram teksta dobesedno, temveč govorim o njegovem duhu.

To nas ne more zadovoljiti v sedanjih pogojih. Tako formulirane naloge omogočajo nadaljnje zaostrovanje ukrepov za uresničitev strateških ciljev reforme kot tudi sprejem ukrepov, ki bi pomenili nadaljnje popuščanje pred obstoječo nizko ravno produktivnosti dela.

Sodim, da se moramo odločneje opredeliti, da moramo jasneje precizirati, katerim ukrepom bomo dali določeno dimenzijo. V nasprotnem primeru bi takva orientacija še povečala zmedo, ki je že prisotna v delu gospodarstva, ki pomeni, predvsem pojmovanje sedanjih gospodarskih rešitev kot da bi bile trajne, kot da bi bile v skladu s strateškimi cilji reforme, čeprav je evidentno, da to niso in da morda ne morejo biti, temveč so odraz realne tekoče politike.

V gradivu, ki smo ga prejeli, je omenjeno na več mestih področje blagovnega prometa in finance, oziroma bankarskega sistema. O tem je govoril predsednik zveznega izvršnega sveta. Na podlagi gradiva se dobi vtis (opravičujem se, če ta vtis ni realni odraz tistega, kar smo hoteli povedati), da so temeljni problemi, ki nastajajo v omenjenih sferah, organizacijske narave. Čeprav ne zanikamo obstoja tudi takih problemov, imajo stvarni problemi kljub vsemu globlje korenine. Dejstvo je namreč, da so sfere blagovnega prometa in bank sedaj določene v sistemu tako, da se dohodek konstantno preliva iz proizvodnje v finance in trgovine. Da se razumemo; sodim, da ne moremo razviti blagovnega gospodarstva, kolikor ne bi ustvarili materialne osnove bankam in blagovnemu prometu. Vendar z družbenega stališča sploh ni sprejemljivo, da bi se sredstva, ki se pojavljajo na denarnem trgu in v bankah, spreminjala v dohodke bank, oziroma njihovih delovnih skupnosti.

Kolikor ne bomo zelo hitro spremenili sedanjih razmerij dohodka, bi se lahko v relativno kratkem času znašli v položaju, da bi se celoten dohodek proizvodnje prelil v dohodek bank. Da je bil sprožen tak proces, potrjujejo vsi podatki, na njih pa je opozoril tudi predsednik zveznega izvršnega sveta v svojem ekspoziju. Na to opozarjam predvsem, ker sodim, da se ti odnosi ne morejo spreminjati z organizacijskimi ukrepi in širšim vključevanjem ustanoviteljev bank v upravljanje z bankami, tem več bi bilo potrebno čimprej preučiti naslednje sugestije, ki se pojavljajo in presoditi praktične rešitve:

— da se sklad obratnih sredstev spremeni v sredstva delovnih organizacij, oziroma njihov ustanoviteljski sklad bank;

— da se dohodek bank, ki je bil ustvarjen z bankarskimi posli, šteje za dohodek ustanoviteljev bank in da je izvir davčnega dohodka dejansko provizija.

Nekatere vzporedne analize so pokazale, da je eden od vzrokov občutnih razlik v nivoju ustvarjenega dohodka posameznih dejavnosti dejstvo, da se po eni strani ne ustvarja ekonomska in funkcionalna amortizacija, po drugi strani pa imamo nekakšna osnovna sredstva, ki so po svoji nominalni finančni vrednosti daleč nad stvarno ekonomsko-funkcionalno vrednostjo teh sredstev. V takih razmerah se, po eni strani, zaradi neustrezne amortizacije, pojavlja v dohodku tudi del substance, mi pa si predstavljamo kot da je ta substanca no-

vo ustvarjena vrednost. Po drugi strani pa je mehanično ugotavljanje vrednosti osnovnih sredstev, brez ozira na stvarno ekonomsko vrednost, eden vzrokov, zaradi katerih je precejšen del gospodarstva v stalnem deficitu, v stalnih izgubah.

Zaradi tega v celoti podpiram stališče, o katerem je govoril tudi predsednik zveznega izvršnega sveta, da bi morali vztrajati na uvedbi amortizacije, ki bi omogočila spreminjanje sredstev, v skladu s tehničnim napredkom. Istočasno se strinjam z iniciativo, da bi iz registra družbenih postulatov izločili obveznosti delovnih organizacij, da skrbijo za tako imenovano integriteto sredstev, ki se vrednostno vodijo po ekonomsko-finančnih in ne po ekonomsko-funkcionalnih indikatorjih. Omenjena operacija bi v marsičem prispevala k razjasnitvi številnih spornih vprašanj s področja dohodka.

Zdi se mi, da bi bilo potrebno v resoluciji zelo jasno opredeliti politiko osebnih dohodkov, ker se ob tem vprašanju še vedno križajo številna stališča, ki so po svoji vsebini antireformska.

Ker je pri nas še vedno prisotna uravnilovka, pa tudi različne oblike egalizatorskih gledanj na delitev, s teh pozicij se trajno izvaja pritisk tudi na spremembo koncepcije in uresničenja delitve po delu. Trenutno lahko opazimo tendence, po izviru uravnilovke, s katerimi se poskuša sedanje napore za usklajitev deformacij v delitvi, spremeniti v akcije za egalizacijo osebnih dohodkov. Zaradi tega v celoti podpiram tisti del teksta, ki se zavzema za stalno distanciranje od uravnilovskih tendenc. Tisto, za kar se moramo v politiki osebnih dohodkov odločno zavzemati je: prvič, da se osebni dohodki ne ustvarjajo neodvisno od rezultatov dela in da sprejemamo mnogo učinkovitejšo ukrepe kot do sedaj in predvsem, da s sistemom družbenega dogovarjanja uresničimo našo politiko; drugič, da zagotovimo tako imenovano spodnjo socialno mejo osebnega dohodka v posameznih ekonomskih regijah, ker je ta očitno ena oblik, ki pogojujejo dosledno uresničevanje principov delitve po delu in solidarnosti znotraj delavskega razreda in delovnih ljudi; tretjič, da bi v tistih delovnih organizacijah, ki ustvarjajo relativno visok nivo dohodka, s tem pa tudi realne možnosti za zelo visoke osebne dohodke, z ukrepi usmerjanja in sistemom sporazumevanja vplivali, da pri formiranju osebnih dohodkov ne bi izjahali le iz možnosti, ki jih daje objektivno ustvarjen dohodek, temveč tudi s stališča splošnega nivoja osebnih dohodkov. To pomeni, da bi morali vplivati, da vsega možnega osebnega dohodka ne bi razdelili takoj, ko se ustvari, temveč da bi ga del izločili iz delitve in potrošnje, da bi ustvarili denarna sredstva, ki bi jih lahko uporabili za povečanje proizvodnega potenciala v drugih delih gospodarstva in v tem bi se kazala samoupravljalska solidarnost.

Druga tendenca, ki je sedaj močno prisotna pri nas, je tendenca, da bi za vsako ceno ustvarili čim višjo akumulacijo na nižjih nivojih upravljanja

in da bi jo zopet vključili v nekakšne strukture zunaj samoupravnih organizacij. Sodim, da se v tem skriva ena od oblik etatizma.

Ponovo bi rad poudaril, da se strinjam z gradivom ki nam je bilo prezentirano. Predlagam le, da bi ga v posameznih delih še bolj konkretizirali, da bi bili naša politika in ekonomska akcija še bolj učinkoviti.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Odrejam 20 minuti premor.

(Po premoru)

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Nadaljujemo z razpravo.

Besedo ima poslanec Branko Škembarevič.

BRANKO ŠKEMBAREVIČ (volilna enota Peč):

Tovarišice in tovariši, v obdobju uresničevanja družbenega plana je prišlo do pozitivnih sprememb v družbeno-ekonomskem položaju izobraževanja, znanosti in kulture, kar je predvsem rezultat delovanja ukrepov gospodarske in družbene reforme. Te spremembe naj se jasneje izražajo pri uveljavljanju kvalitativno novih odnosov med družbo in temi dejavnostmi glede vloge, ki jo imajo v splošnem gospodarskem in družbenem razvoju, pa potem takem tudi glede programiranja in financiranja njihovih dela.

Na področju izobraževanja samostojno razpolagajo izobraževalne skupnosti s sredstvi, ki jim pripadajo. Delamo na reformi izobraževalnega in vzgojnega sistema, da bi ustvarili moderne in bolj dinamične koncepte izobraževanja kadrov za potrebe družbenega in gospodarskega razvoja. Na področju kulture se največji del dejavnosti, ki poslujejo na gospodarskih osnovah, uspešno vključuje v norme, ki veljajo za celotno gospodarstvo, medtem ko so v republikah pomembni napor, da bi se druge kulturne dejavnosti postopno vključile v splošna družbeno-ekonomska gibanja, kar bi morali tudi v resoluciji konkretnije podpreti. V znanosti je prišlo prva planska leta do upadanja udeležbe sredstev iz nacionalnega dohodka, vendar je sedaj že občutno boljše, kar je posebno pomembno, ker se je povečalo vlaganje proizvodnih delovnih organizacij, ki sedaj sodelujejo v financiranju znanosti z okrog 60%. Aktivnost znanstvenih institutov in organizacij celotne države je prisotna pri združevanju in koncentriranju sredstev in znanstveno raziskovalnih kapacitet, pri izdelavi in uresničevanju velikih znanstveno raziskovalnih projektov.

Ocena realizacije družbenega plana in osnove resolucije — izobraževanja, znanosti in kulture ne obravnavajo več kot splošno potrošnjo, temveč kot del materialnih proizvodnih sil družbe, kot pogoj nadaljnjega uresničevanja družbenega plana.

Ko smo obravnavali te dejavnosti v družbenem planu, samo lahko ugotovili, da je bilo, brez oziroma na trenutne resne težave, predvsem v njihovem materialnem položaju, preteklo obdobje zelo pomembno, prav zaradi naporov, ki so bili storjeni, da bi na samoupravni podlagi zagotovili v daljšem obdobju trajnejše rešitve obstoječih problemov v izobraževanju, znanosti in kulturi.

Vendar bi bilo potrebno ob tej priložnosti še enkrat poudariti, da je tudi, — poleg pomembnih uspehov v znanosti in kulturi, predvsem v konstituiranju novih družbeno-ekonomskih odnosov in poleg tega, da je bil obseg sredstev, ki se izdvajajo za potrebe izobraževanja, znanosti in kulture, v glavnem uresničen v skladu s predvidevanji v planu, — pomanjkanje materialnih sredstev resen problem razvoja teh dejavnosti.

Posebno sta očitna nizek nivo investicij in materialnih izdatkov iz sredstev za izobraževanje. Povsem je razumljivo, da poleg naporov, ki so potrebni pri racionalni delitvi znotraj same izobraževalne dejavnosti in predvsem pri premagovanju administrativnih odnosov pri delitvi sredstev med izobraževalno skupnostjo in izobraževalnimi ustanovami in zahteve družbe za reformo izobraževalnega sistema, ki je v teku in bo postavila v prvi plan modernizacijo in kvaliteto izobraževanja, ne bodo mogle biti uresničene brez nadaljnjih vlaganj v to področje.

V osnovah resolucije se opozarja na orientacijo, da bi zagotovili, z neposrednim vplivom delovnih ljudi na delitev bruto osebnega dohodka, financiranje družbene reprodukcije in razvoj vseh dejavnosti, pa tudi izobraževanja, znanosti in kulture.

V tem pogledu je pomembna vloga delovnih organizacij kot nosilcev reprodukcije in združevanja občanov, na čemer se vztraja v resoluciji, kar je zelo pozitivno, ker so, tako demokratično izločena sredstva za te dejavnosti, v pravem pomenu besede, družbeni fond, formirani in alimentirani ne administrativno, temveč z družbenimi dogovori. To bo imelo za družbene dejavnosti izobraževanja, znanosti in kulture velik pomen ne le zato, ker se s tem krepi njihov družbeni pomen, temveč tudi zaradi sprememb, ki jih vnašajo novi odnosi v same delovne organizacije in ustanove izobraževanja, znanosti in kulture.

V osnovah resolucije predlagana vrsta ukrepov, ki bi morali stimulirati delovne organizacije in delovne ljudi in njihove asociacije, da bi vlagali in združevali sredstva za potrebe izobraževanja, znanosti in kulture, z oprostitvijo nekaterih obveznosti do skupnosti, z nižjimi obrestnimi merami, izločitvijo namenskih sredstev in podobno.

Ti ukrepi so zelo pomembni, vendar bi jih morali tudi konkretizirati z ustreznimi predpisi.

V osnovah resolucije se je, kadar je govora o investicijah v izobraževanju, znanosti in kulturi, precej računalo na angažiranje bančnih sredstev, čeprav je znano, da dosedanja praksa v tem pogledu ni bila posebno uspešna, pa bi bilo potrebno, da bi insistirali in opozirali, kateri so ukrepi za stimuliranje bank, da bi vlagale večja sredstva za investicije in razširjeno reprodukcijo v teh dejavnostih.

V resoluciji bi morali poudariti, da bi pri financiranju kadrovskih potreb in znanstveno raziskovalnih del, poleg proizvodnih delovnih organizacij in združenj, tudi druge delovne organizacije, v prvi vrsti banke, zunanjetrgovinska podjetja, zavodi za socialno zavarovanje, cestni skladi, vodnogospodarski in drugi, morali ustvariti lastne sklade in sodelovati pri financiranju znanstvenoraziskovalnih in izobraževalnih nalog s svojega področja in za lastne potrebe.

Resolucija bi tudi morala bolj opozoriti na nujnost, da se vprašanje cene izobraževanja, družbene valorizacije vzgojnoizobraževalnega dela, nagrajevanja in planiranja kadrov preučujejo na podlagi družbenih dogovorov in z angažiranjem znanstvenih kapacitet in skladov za znanstveno delo kot tudi asociacij delovnih kolektivov, zainteresiranih za določene kadrovske profile. Zelo je važno, da bi se znanost ukvarjala z družbeno valorizacijo znanstvenega dela, z iskanjem takih kriterijev in meril, s katerimi bi zagotovili ne le vrednotenje znanstvenoraziskovalnega dela, temveč tudi udeležbo znanstvenih institutov v delitvi viška dela, ki je bilo ustvarjeno z uporabo teh dosežkov v proizvodnji. Tak pristop k izobraževalnih dejavnostim, znanosti in kulture bi pripeljal v naslednjem obdobju do vsebinske odvisnosti in pogojenosti razvoja teh dejavnosti z razvojem gospodarstva in družbe v celoti, kar bi pomenilo tudi do večje učinkovitosti in racionalnosti.

Poseben problem, v razvoju teh dejavnosti, je njihov razvoj na manj razvitih območjih. Razlika, ki se zadnja leta povečuje v razvoju razvitih in manj razvitih območij, se kaže tudi v izobraževanju, znanosti in kulturi. Predvidena cirkulacija kapitala in bankarskih sredstev ni bila zadovoljiva niti v gospodarstvu. Zaradi tega bi bilo potrebno, da bi posebej preučili položaj in razvoj izobraževanja, znanosti in kulture na manj razvitih območjih kot tudi konkretne stimulative ukrepe za vlaganje na ta območja, ker je to eden od pomembnih pogojev hitrejšega gospodarskega razvoja teh območij.

Sodim, da bi v resoluciji morali opozoriti na samoupravni mehanizem izobraževanja s stališča udeležbe delovnih ljudi v upravljanju z izobraževalnimi ustanovami, povezanosti izobraževanja z drugimi razmerji družbenega dela, posebno pri udeležbi dijakov in študentov kot nosilcev družbenih sredstev na vseh področjih samoupravnega odločanja, v šolah, na univerzah, objektov učnega in studentskega standarda itd.

V resoluciji bi tudi morali nekaj reči o oblikah solidarnosti delovnih ljudi pri zagotovitvi ugodnejših pogojev za izobraževanje učencev in študentov kot o potrebi, da se predšolska vzgoja, posebno pri vlaganju na tem področju, obravnava kot del celotnega vzgojno — izobraževalnega sistema.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Bajram Selimi.

BAJRAM SELIMI (AP Kosovo in Metohija):

Tovarišice in tovariši poslanci, že v začetku svoje diskusije želim poudariti, da v osnovi podpiram najpomembnejše ocene o rezultatih uresničitve srednjeročnega plana kot tudi temelje ekonomske politike do 1970. leta.

Moje glavne pripombe se nanašajo na tisti del gradiva, ki obravnava problematiko razvoja manj razvitih republik in krajev, konkretno na predlagane ukrepe, ki bi morali zagotoviti uresničitev predvidenih ekonomsko-političnih ciljev in malog.

Znano je, da je bila že med razpravo, pa tudi pri sprejetju srednjeročnega plana, dosežena visoka stopnja enotnosti, razumevanja in solidarnosti delovnih ljudi in občanov celotne naše skupnosti, da se vložijo maksimalni naporji za določitev dolgoročnih sistemskih rešitev za hitrejši razvoj manj razvitih republik in krajev. V tej smeri, kot je znano, smo sprejeli vrsto ukrepov, izdelali smo plan za razvoj manj razvitih območij, določili njegove izvirne, predvideli olajšave za priliv kapitala iz razvitih krajev na manj razvite. Potem so predvideni nekateri stimulative ukrepi za vlaganje tujega kapitala, predvsem na manj razvita območja in drugo. Vse to je bilo storjeno s ciljem, da bi zmanjšali razlike v stopnji razvitosti v naši državi.

Ko sedaj ocenjujemo dveletne rezultate uresničitve srednjeročnega plana, poleg doseženih strateških ciljev plana, nismo v celotni državi uresničili nekaterih planskih predvidevanj, posebno še na manj razvitih območjih. Razumljivo je, da je bilo pri uresničevanju malog, ki so bile predvidene s planom, precej težav in problemov, tako zunaj kot tudi v sami državi. Iz vsega tega bi morali narediti sklepe, kaj ni veljalo, katere ocene in ukrepi niso bili realni, da bi lahko v naslednjem obdobju uresničevanja plana odstranili vse slabosti, ki so nas spremljale, posebno pri urejanju odnosov.

Bilo je precej kritik, na primer, načrta zaščite domačega gospodarstva, nezadostno kontroliranega uvoza, bankarskega kreditnega sistema, deviznega carinskega sistema, disproporcij v osebnih dohodkih med gospodarstvom in družbenimi službami privilegirane položaja trgovine, posebno zunanje, v primerjavi s proizvodnjo itd.

Dveletne izkušnje so nam pokazale, da sedanji ukrepi za hitrejši razvoj manj razvitih krajev niso bili uspešni. Osnovni cilji in naloge srednjeročnega plana za hitrejši razvoj manj razvitih območij se niso uresničili v skladu s predvidevanji.

Omenim naj primer iz moje pokrajine. Podobno je stanje tudi na drugih manj razvitih območjih. Razpolagam z najnovejšimi podatki o tem.

S srednjeročnim planom razvoja Avtonomne pokrajine Kosovo in Metohije je bila predvidena 15% stopnja rasti. V 1967. letu je bila uresničena le 4,2% ali poprečno v letih 1966—1967. le 6% stopnja, kar je dva in pol krat nižja, kot je bila s planom predvidena stopnja rasti gospodarske proizvodnje.

Realizacija gospodarskih investicij v omenjenem obdobju je rasla s poprečno stopnjo 5,2% ali 8,2% manj od poprečno predvidene stopnje, medtem, ko je bila realizacija negospodarskih investicij, v primerjavi s planskimi predvidevanji, nižja za 25,9%. Poudariti moramo, da je zmanjšan priliv sredstev federacije bistveno vplival na počasnejši tempo realizacije investicij, in sicer tako sredstev iz sklada za razvoj manj razvitih območij kot tudi sredstev federacije za udeležbo pri izgradnji objektov splošnega pomena (energetika, jadranska magistrala itd.) in posebno udeležba federacije pri kreditiranju kmetijstva.

Poudariti je treba, da je bilo od skupno predvidenih sredstev sklada, za investicije v pokrajini do 1970. leta — ustvarjenih v obdobju od 1966. do 1967. leta le 24,7%, kar je okrog 15% manj od predvidenega.

Poseben problem je bil neenakomeren priliv sredstev med letom iz sklada za razvoj manj razvitih območij in krajev in specializiranih bank, priliv sredstev iz razvitih območij pa je popolnoma izostal. To je poleg drugih manj razvitih območij, vsekakor najtežje prizadelo Avtonomno pokrajino Kosovo in Metohijo, zaradi nizke startne osnove in najnižje stopnje razpoložljivih lastnih sredstev.

Tako zavrt in neenakomeren priliv je pripeljal do prolongiranja izgradnje velikih objektov in zoževal prostor za večje usmerjanje sredstev za rekonstrukcijo in modernizacijo gospodarstva. To je povzročilo počasnejšo rast proizvodnje in resnejše reperkusije tudi na uresničevanje stopnje rasti zaposlenosti, uresničevanja planiranih nalog družbenih služb in drugih.

Zaradi tega sodim, da bi izvršilno-politični organi morali v naslednjem obdobju realizacije plana kompenzirati to zaostajanje z ustreznimi ukrepi.

Iz prej omenjenega izhaja, da so predlagani ukrepi v predlogu resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljno realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta, posebno v tistem delu, ki se nanaša na razvoj manj razvitih območij, precej nekompleksni, kar ne bo, po moji sodbi, izhajajoč iz dveletnega izkustva realizacije plana, zagotovilo planirane stopnje rasti na tem območju, niti ne bo bistveno zmanj-

šalo razlik v razvitosti, kar je eden od temeljnih ekonomskopolitičnih ciljev srednjeročnega razvojnega plana Jugoslavije.

Zaradi tega sodim, da je potrebno predvideti še vrsto drugih sistemskih ukrepov in konkretnih rešitev, ki so bile že predlagane v republiških in pokrajinskih skupščinah iz manj razvitih območij in skupščine socialistične republike Srbije. Sodim, da so navedeni predlogi realni in da bi jih morali sprejeti.

Na koncu želim pozdraviti razlago predsednika zveznega izvršnega sveta, posebno del, v katerem je govoril o manj razvitih in o angažiranju tujih sredstev za pospešeni razvoj manj razvitih območij.

Navedel sem nekaj podatkov, ne z namenom, da bi kakoli vzporejal, temveč da bi opozoril na težje problemov, ki se pojavljajo v tej pokrajini zaradi neizvršenih planskih nalog.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Hajro Kapetanović.

HAJRO KAPETANOVIĆ (SR Bosna in Hercegovina):

Tovarišice in tovariši poslanci,

osnovne koncepcije nadaljnje realizacije srednjeročnega plana so sprejemljive in zaslužijo, da jih podpremo. Istočasno se zavzemam, da bi pojasnili nekatera vprašanja in dopolnili samo resolucijo, tako v njenem uvodnem delu, kot tudi predloge ukrepov in prihodnjih nalog. Bila bi nepopolna, če ne bi ugotovili obnašanje splošne potrošnje v primerjavi z gospodarskimi gibanji in to ne le posplošeno, temveč tudi njenih osnovnih oblik: budžeta, socialnega zavarovanja, kulturno-prosvetne in zdravstvene dejavnosti ter drugih. To je nujno, da bi lahko spoznali, kaj je bilo realizirano od tistega, kar je bilo predvideno s planom, kaj mi bilo ustvarjeno in kaj bi morali ustvariti v bodoče.

Znamo vam je, da odpade na splošno potrošnjo več kot 30% celotnega nacionalnega dohodka. Poznamo je tudi, da se preko splošne potrošnje financirajo najnujnejše potrebe splošnega standarda, delo upravnih organov, obramba nacionalne neodvisnosti in podobno. Tudi dohodki se prelivajo med posameznimi regijami in panogami kot tudi nadaljnja delitev zaradi ustvarjanja enakih pogojev gospodarjenja. Ne le s stališča bilance, temveč tudi s stališča ločevanja sredstev za nadgradnjo, je nujno ugotoviti to obliko potrošnje. Ker gre za pomembna sredstva, okrog 3.000 milijard starih dinarjev, ima zelo pomembno in važno vlogo, v smislu stabilizacije, način potrošnje teh sredstev. Po eni strani bi lahko nekontrolirano trošenje, z ozirom na maso sredstev, povzročilo različne motnje, pretirano zadrževanje ali pa, boljše povedano, omejevanje, prav tako lahko ogrozi

doseženo raven financiranja najvažnejših splošno-družbenih potreb.

In kakorkoli bi morali dati priznanje vsem strokovnim kolegijem in posameznikom za trud, ki so ga vložili, da bi nam predložili obsežno gradivo o uresničitvi srednjeročnega plana in reforme, bi bilo to priznanje lahko še bolj popolno, če bi nam v celotnem gradivu, posebno pa v resoluciji, predstavili probleme splošne potrošnje, tako kot so storili z ekonomskimi vprašanji. Ostalo je še precej nedoločenega in nedorečenega, čeprav skoraj ni bilo seje zvezne skupščine, pa tudi ne drugih skupščinskih teles, kjer se ne bi omenjale, kritizirale, včasih pa tudi dajale posplošene ocene prav o teh vprašanjih.

Razprava o uresnitvi in nadaljnjih smernicah srednjeročnega plana odpira tudi razpravo o budžetu kot delu, splošne potrošnje ki jo na tej seji mihi ne bomo mogli zaključiti. Nimam namena, da bi ponavljal pripombe in ocene, ki jih je predložil odbor za budžet v svojem poročilu. Prosil bi tovariše in tovarišice poslance, da podprejo predloge odbora za budžet za izdelavo dokončnega besedila resolucije.

Poskusil bom navesti nekaj vprašanj zveznega budžeta (kot dela splošne potrošnje).

Pri obravnavi nekaterih vprašanj budžetske politike in posebno budžetske potrošnje federacije bi morali takoj razlikovati sredstva zveznega budžeta in tista, ki spadajo v nebudžetsko bilanco federacije. To poudarjam zato, ker pogosto mislimo na sredstva nebudžetske bilance federacije, govorimo pa o zveznem budžetu. Prav zaradi tega pride včasih do nejasnosti in nesporazumov.

O sredstvih, ki pripadajo nebudžetski bilanci federacije, lahko trdimo, da je bilo prvič letos sporočenega nekaj več o tej obliki potrošnje, ki je zelo pomembna zaradi svojega namena in znaša okrog 7—8% nacionalnega dohodka. Tako velika družbena sredstva bi morala biti v prihodnje, bolj kot do sedaj, pod nadzorom pristojnih teles zvezne skupščine. Če bi zagotovili, da bi najvišje predstavniško telo stalno spremljalo in vplivalo na politiko in način formiranja in uporabljanja nebudžetskih sredstev federacije, bi lahko odstranili številne sume in kritike, do katerih prihaja pogosto zaradi nezadostne obveščenosti.

Obseg in struktura budžetske potrošnje sta v prvi vrsti stvar ocene predstavniškega telesa. To bi določilo, katere so družbene potrebe, ki bi jih morali financirati iz budžeta zaradi skladnejšega in hitrejšega napredka in razvoja proizvodnih sil in družbenih odnosov. Tu bi vsekakor morali določiti tudi obseg in način financiranja družbenih obveznosti, stalno spremljati njihovo izvrševanje in, v odvisnosti od možnosti in efektov, ki jo pospešujemo s politiko, ki jo določajo zakon in drugi predpisi, elastičneje reagirati na eventualne spremembe in dopolnitve. Politika financiranja družbenih potreb bi morala biti kljub vsemu dolgoročnejša in bi morala garantirati uporabnikom sredstev določeno varnost za izvršitev zakonskih

obveznosti. Enkrat določeno raven obveznosti in potreb, ki se financirajo iz zveznega budžeta, ne bi smeli omejevali, če za to ne bi imeli resnih razlogov, če ne bi temeljito preučili vseh posledic, ki nastajajo zaradi zmanjšanja sredstev za družbene odnose itd.

Sicer bi bil lahko zvezni budžet precej manjši, oziroma lahko manjši, kolikor bi izločili financiranje posameznih družbenih obveznosti. Iz zveznega budžeta bi lahko izločili financiranje določenih družbenih obveznosti kot so znanstveno-raziskovalno delo, regresi in premije gospodarstvu, dopolnilna sredstva manj razvitih republik in krajev ter drugo. Te obveznosti bi se lahko financirale iz posebnih skladov (kot je bilo že prej storjeno s skladi za izobraževanje in socialno zavarovanje), z odstopitvijo dela dohodkov, ki sedaj pripadajo federaciji ali pa kako drugače. Financiranje narodne obrambe bi prav tako lahko izločili v poseben budžet armade, iz zveznega budžeta pa bi se lahko financirala le zvezna administracija. Vendar je vprašanje, kaj bi dosegli z izločitvijo posebnih skladov iz zveznega budžeta? Obveznosti gospodarstva se s tem ne bi zmanjšale, dosedanje izkušnje s posebnimi skladi pa nas ne prepričujejo, da bi bila družbena kontrola učinkovitejša.

O sedanjem obsegu in strukturi zveznega budžeta so pojmovanja, da je budžetska potrošnja federacije velika in da jo moramo zmanjšati. Za tako stališče govori položaj nekaterih gospodarskih panog, ki bi jim morali pomagati z oprostitvijo davkov, prispevkov in carinskih dajatev. Vendar, če bi analizirali posamezne družbene obveznosti, ki so financirane iz zveznega budžeta, bi ugotovili, da ni dovolj sredstev za izvršitev, z zakonom določenih, nalog. Očitno je, da bi morali vsestransko preučevati in stalno spremljati probleme budžetske potrošnje in njeno vzajemno povezanost z družbenimi tokovi in posebno gospodarskimi gibanji.

Zato se zde deklarativne ocene v budžetski potrošnji v dokumentih o izvrševanju srednjeročnega plana in prihodnjih ukrepov kot tudi zahteva, da bi zmanjšali budžetsko potrošnjo. Brez predlogov konkretnih ukrepov za manjšanje določene oblike potrošnje, bi lahko tako stališče ustvarilo iluzijo, da lahko rešimo določene probleme tudi tam, kjer so zelo majhne možnosti ali pa jih sploh ni. Skupščinski dokumenti o srednjeročnem planu bi morali v tem smislu imeti bolj praktičen programski značaj.

Naj vas opozorim še na eno mnenje, ki ga velikokrat srečam v sredstvih javnega informiranja, pa tudi v dokumentih, katerih namen je, da vplivajo na objektivno formiranje stališč in sprejemanje odločitev o našem družbenem sistemu. Gre namreč za gledanje na budžetsko potrošnjo kot potrošnjo, ki samo obremenjuje gospodarstvo in druge obveznike davkov in prispevkov in katerih izdatki so neproduktivni. Razumljivo je, da tako enostransko pojmovanje budžetske potrošnje povzroča neutemeljene in abstraktne želje, da bi jo

omejevali in zniževali, brez ozira na posledice, ki bi lahko nastale. Pri tem pozabljamo na pomembno vlogo budžetske potrošnje pri funkcioniranju in razvijanju družbenih služb in sploh njen vpliv na družbeno-ekonomske odnose in politično-gospodarski sistem države.

Za omejitev budžetske potrošnje so se zavzemali uporabniki budžeta, SIV in skupščinska telesa. Bili so doseženi pozitivni rezultati. Želim opozoriti ta dom, da je bilo predvideno s srednjeročnim planom, da bomo budžetsko potrošnjo financirali deficitno. Z naponi vseh faktorjev in za ceno odložitve financiranja nekaterih akutnih potreb (JLA, ZSNZ, DSZZ, invalidska in borčevska zaščita in še nekateri), je bila budžetska potrošnja federacije v mejah dohodkov, ki so bili predvideni z zakonom.

Če bi analizirali udeležbo budžetske potrošnje federacije v nacionalnem dohodku, bi videli, da je znašala 1964. leta 12,2%, 1965. leta — 10,4%, 1966. leta — 8,6%, 1967. leta 10,3% in 1968. leta 10,5%. Povečanje budžetske potrošnje v nacionalnem dohodku v 1967. letu, v primerjavi z 1966. letom je sledilo zaradi prikazovanja beneficiranih pokojnin v znesku 700 milijonov dinarjev, ki so jih vodili v 1966. letu v skladu zveznega zavoda za socialno zavarovanje. Čeprav srečujemo v nekaterih gradivih tudi drugačne stopnje, ne odstopajo bistveno od teh in ne spreminjajo sklepa, da je udeležba zveznega budžeta v nacionalnem dohodku ostala približno na ravni, ki ne bi zahtevala novih obremenitev gospodarstva. Takšna smer je bila zadržana, čeprav so se zvišale cene na trgu, kar je zadržalo budžetsko potrošnjo na ravni prejšnjega leta, z najnujnejšimi korekturami, ki so jih pogojevala gospodarska gibanja.

Pri izdelavi zveznega budžeta za 1967. leto se je pristopilo, da bi potrošnjo omejili v okviru dohodkov, določenih z zakonom, tudi k restrikciji izdatkov v višini 2%, da bi financiranje potekalo v skladu s principi, ki so bili proklamirani z reformo. Povečanja, do katerih je prišlo v budžetski potrošnji, so se predvsem nanašala na največjega uporabnika sredstev, Jugoslovansko ljudsko armado, potem pa na različne oblike invalidske zaščite, borčevski dodatek, beneficirane pokojnine itd. Šlo je pravzaprav za delno usklajitev gibanj osebnih dohodkov v gospodarskih in negospodarskih dejavnostih. Zato je bil prostor za vpliv na omejitev budžetske potrošnje zveznega budžeta relativno ozek.

Kljub temu bi morali analizirati budžetsko potrošnjo v preteklem obdobju izvršitve srednjeročnega plana, da bi lahko ocenili, ali je bilo v njej več elementov ekspanzije ali restriktivnih tendenc. Opozorjam, da bi to morali storiti s popolnejšo analizo in dokumentacijo, ker gre za ekstremna stališča, po katerih bi morali budžetsko potrošnjo za vsako ceno zmanjšati, brez ozira, kakšne posledice bi nastale zaradi tega. Priстойni za izvrševanje funkcij federacije na raznih sektorjih (carina, civilna zračna plovba, geološke

raziskave itd.) zopet sodijo, da zaradi omejenih sredstev ne bi mogli kvalitetno izvrševati dela in naloge, ki so jim poverjene in da zaradi tega nastala za skupnost škoda, ki bi se posredno ali neposredno izražavala v gospodarstvu in v splošnih bilancah federacije. Predstavniki številnih organov in organizacij, katerih programe financira zvezni budžet, so opozarjali na te probleme tudi v neposrednih razgovorih, ko jih je obiskala skupina poslancev.

Politika uravnovešenega financiranja potreb federacije je bila posebno restriktivna do sredstev za financiranje investicij in materialnih stroškov zveznih organov. To potrjujejo podatki o investicijski potrošnji pred sprejetjem reformnih ukrepov in med izvajanjem reforme. Sredstva za te namene so bila odobrena le v primerih, ki so bili ocenjeni kot nujni in neodložljivi, že 3 leta pa ni nobenih povišanj materialnih izdatkov uprave.

Sredstva namenjena za izdatke narodne obrambe so se iz leta v leto nominalno povečevala, zaradi izvrševanja programa modernizacije in usklajenja plač vojnih oseb z gibanji osebnih dohodkov v gospodarstvu in negospodarskih dejavnostih. Pa vendar moramo poleg povečanja izdatkov, ugotoviti, da so odprti problemi financiranja Jugoslovanske ljudske armade zaradi pomanjkanja sredstev. Še vedno niso uskladene plače, dnevnice, ločeno življenje, reševanje stanovanjskih vprašanj itd. na ravni, na kateri rešujejo te potrebe v gospodarstvu ali negospodarskih dejavnostih za enako kvalifikacijsko strukturo kadrov. Zaradi pomanjkanja sredstev, kakor je znano, je armada 1968. leta dobila manj 37 milijard starih dinarjev. Zato so v tej etapi izvrševanja srednjeročnega plana močno čutili splošno pomanjkanje sredstev tudi uporabniki zveznega budžeta.

Ker so sredstva, namenjena za financiranje potreb JLA udeležena v zveznem budžetu z okrog 64%, v 1969. letu pa bi bila ta udeležba tudi nekoliko višja, je razumljivo, da bi vsako zvišanje v tem delu zahtevalo občutno omejevanje vseh drugih oblik potrošnje, če bi želeli uresničiti izbalansirano financiranje obveznosti federacije. Struktura obveznosti zveznega budžeta za nadaljnjih 30% sredstev je taka, da bi se zmanjševanje potrošnje lahko izvršilo le s spremembo zakonov in predpisov, s katerimi so regulirani.

Struktura obveznosti zveznega budžeta, ki je bila določena z akti skupščine in njenih organov, je determinirala raven budžetske potrošnje v znesku okrog 95%. Spremembe v obsegu te potrošnje bi morali zaradi tega iskati v spremembi aktov o obsegu posameznih oblik potrošnje, s katerimi je bila konstituirana.

To medtem ne pomeni, da v zveznem budžetu ni bilo tudi take potrošnje, ki ni bila zadosti kontrolirana. Predstavniki odbora za budžet so opozarjali v tem domu, da se sredstva za regrese in premije v gospodarstvu, sredstva za povračilo carinskih in drugih dajatev ob uvozu blaga v letih izvrševanja srednjeročnega plana, ustvarjajo nad

planiranimi in določenimi reformnimi normami, zato ne nameravam ob tej priložnosti govoriti o tem. Vendar bi hotel opozoriti, da odbor prejšnje leto ni mogel sprejeti stališč o teh vprašanjih, ker ni dobil zahtevanega gradiva. Tudi letos smo v enakem položaju, ker zvezni organi niso obdelali teh vprašanj na način, ki je bil dogovorjen. Zaradi tega še do danes nismo mogli določiti dolgoročnejsše politike na področju družbene intervencije z regresi, premijami in refakcijami.

Posebno rad bi opozoril na problem beneficiiranih pokojnin, ki se izplačujejo mimo nadzora skupščinskih teles. O tej obliki potrošnje še vedno ni nobene dokumentacije. Po nekaterih prognozah ne bo planirani znesek 700 milijonov zadoščal za kritje obveznosti iz beneficiiranih pokojnin. Zvezni zavod za socialno zavarovanje zahteva sedaj razliko v izdatkih za 1967. in 1968. leto še okrog 41 milijonov novih dinarjev, vendar zopet brez dokumentacije.

Poudariti moram, da tako nekontrolirano obnašanje nekaterih transfernih izdatkov zveznega budžeta vsako leto nujno vpliva na omejevanje in zoževanje financiranja nujnega standarda in drugih funkcij federacije, kar je posebno vplivalo na kvaliteto in opremljenost zveznih organov in organizacij ter na njihovo učinkovitost pri izvrševanju nalog.

Karakteristika transfernih izdatkov zveznega budžeta je v tem, da so imeli upravni in predstavniki organi na obseg in usmerjanje te potrošnje zelo majhen vpliv. Budžet se tu pojavlja le kot instrument njihovega alimentiranja, medtem ko vse druge bistvene komponente kot so efektuiranje teh sredstev, racionalnost v njihovem disponiranju in možnost kontrole, ostanejo zunaj faktičnega vpliva, tako upravnih kot tudi predstavniki organov, ki so bili pristojni za budžetsko politiko in njeno izvrševanje. Odtod tudi ugotovitev odbora za budžet, da niti gradivo o srednjeročnem planu niti osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana, niso adekvatno odražali doseženih rezultatov, sedanjega stanja in problemov niti ukrepov, ki bi jih morali predvzeti s ciljem uskladenja budžetske potrošnje z gospodarskimi gibanji.

Tovarišice in tovariši poslanci.

Želim poudariti nekatere probleme kot posledico nerealnega planiranja v primerjavi z zakonom določenih obveznosti na področju invalidsko-borčevske zaščite. To bom storil zato, ker sredstva, ki so bila zagotovljena po reformi niso zadoščala za kritje stvarnih potreb. Izvršena je bila le delna valorizacija borčevskih in invalidskih pokojnin. Prav tako že dlje časa niso bili uskladeni prejemki začasno upokojenih oficirjev. V prihodnje bi morali pričakovati, da se bodo izdatki za te namene še naprej povečevali, ker je v delovnem razmerju 200.000 borcev narodno osvobodilne vojne, ki bodo šli šele v naslednjem obdobju v pokoj. Povečali se bodo tudi izdatki za zdravstveno zaščito borcev, zaradi večje starosti, bodo pa tudi več-

je posledice zaradi udeležbe v narodno osvobodilni vojni. V tem pogledu bi verjetno morali preučiti ukinjene pravice do zdravljenja v zdraviliščih in klimatskega zdravljenja.

Opozoril bi dom na nekatere sklepe CK ZKJ, dne 11. aprila 1967. leta: „O aktualnih problem borcev NOV“.

„... Centralni komite ZKJ sodi, da moramo ohraniti sedanje pravice borcev tudi v pogojih sodobnih družbenih procesov in da razvijamo naprej borčevsko zaščito v skladu z ekonomskim razvojem države in rastjo življenjskega standarda prebivalstva.

... Centralni komite ZKJ posebno poudarja potrebo, da ohranimo realne vrednosti pokojnin, invalidnim in invalidskih dodatkov, kar se zagotavlja z ustrezno valorizacijo v skladu z dvigom življenjskih stroškov.

... Centralni komite ZKJ priporoča zvezni skupščini in zveznemu izvršnemu svetu, predstavniki telesom socialističnih republik in drugih družbeno-političnih skupnosti kot tudi delovnim organizacijam, da sprejmejo ustrezne ukrepe, da bi zagotovili sredstva in pogoje za hitro reševanje teh problemov v duhu že veljavnih kriterijev in sprejete politike“.

V skladu s citiranimi sklepi CK ZKJ in sprejetimi stališči zvezne skupščine je nujno, da bi tudi v resoluciji o srednjeročnem planu potrdili varnejši in stabilnejši položaj borcev, vojaških vojni invalidov in družin padlih borcev in da bi kot rezultat nadaljnjih ukrepov zvezne skupščine, zagotovili in dokončno uskladili invalidske in pokojninske prejemke določenih kategorij borcev in invalidov v skladu z rastjo standarda in gibanj osebnih dohodkov aktivnih zavarovancev.

Ko se zavzemamo za dosledno izvajanje reformskih ukrepov v budžetski potrošnji federacije, sodi odbor, da bi morali v naslednjem obdobju iskati rešitve v duhu prevzetih obveznosti federacije, sedanjih ali prihodnjih, v iskanju izvirov njihovega alimentiranja, ki bi najbolj ustrezali težnjam celotnega gospodarskega sistema in samoupravnega mehanizma.

Pri analiziranju strukture obveznosti zveznega budžeta, ki ste ga nekajkrat slišali v tem domu, bi rad opozoril, da ekonomsko-politični pogoji, ki določajo raven budžetske potrošnje, zahtevajo njevo povečevanje, v naslednjem, verjetno pa tudi v naslednjih letih. Čeprav je bilo stališče o zmanjšanju budžetske potrošnje v gradivu verjetno sprejeto v času, ko nismo računali z zadnjimi dogodki v svetu, ki so s svoje strani vplivali, da se je povečala.

Pri dosedanjem uresničevanju reformskih ukrepov na tem področju, jer odbor zastopal princip decentralizacije financiranja obveznosti, kjer je to možno z ozirom na razvoj družbeno-ekonomskih odnosov in superstrukture družbe. Že do sedaj so bile prenesene od federacije na republike nekatere službe sekretariata za notranje zadeve, nekatere

oblike invalidske in borčevske zaštite itd., s prenosom sredstev za njihovo financiranje. Že dalj časa se je odbor zavzemal za adekvatnejši sistem splošnih dopolnilnih sredstev za manj razvite kraje in republike. Ta sistem bi bil lahko stimulativen v smislu povečanja lastnih dohodkov družbeno-političnih skupnosti, ki so manj razvite. V skladu s politiko spreminjanja strukture obveznosti zveznega budžeta, se odbor zavzema za decentralizacijo tako obveznosti kot tudi virov financiranja. Seveda bi morali v tej smeri skrbno preučiti vse predloge, da bi ta sistem čim bolj dogradili.

Vendar moramo na sedanji stopnji upoštevati, da ne bi smelo financiranje določenih potreb federacije zaostajati za doseženim nivojem, ker bi to praktično pomenilo zmanjšanje prejemkov invalidov, borcev, aktivnih vojaških oseb in zmanjšanje kvalitete funkcij, ki jih opravljajo različni zvezni organi in organizacije v imenu ali za račun gospodarstva. Težko bi našli budžetsko potrošnjo, ki nima posrednega ali neposrednega učinka na gospodarske tokove. Iz zveznega budžeta se neposredno financirajo različne dejavnosti v znesku preko 400 milijard starih dinarjev, ki direktno spodbujajo gospodarski razvoj.

S štednjo in z racionalnim razpolaganjem s sredstvi, bi morali budžetsko potrošnjo, v vseh oblikah in vseh obdobjih, omejiti na načelo ekonomičnosti, da bi lahko bila spodbuda in ne breme za gospodarstvo. V naslednjem obdobju bi jo morali z ukrepi usmerjati tako, da bi njena rast ustrezala stopnji rasti proizvodnje in nacionalnemu dohodku. Vendar pa te oblike potrošnje ne bi smeli vedno in za vsako ceno vezati za raven rasti teh kategorij, ker je budžetska potrošnja kot smo ugotovili, pogosto odvisna od dogodkov, ki nujno in mimo družbene volje zahteva, da se poveča obseg te potrošnje in prekoračijo predvidene bilance. V tem smislu bi morali v resoluciji precizirati cilje, ki jih želimo doseči z budžetsko potrošnjo in bi jih morala s svoje strani afirmirati budžetska potrošnja.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Kdo se priklanja k besedi?

Besedo ima poslanec Jakov Blažević.

JAKOV BLAŽEVIĆ (SR Hrvatska):

Tovarišice in tovariši, sodim, da bi se morala ta resolucija kot dokument, ki ga bo sprejela naša skupščina, precej razlikovati od drugih dokumentov, ki smo jih do sedaj sprejeli, z ozirom, da je tudi današnji čas drugačen od časa, ko smo sprejeli določene dokumente in ko smo, da tako rečem, delali drugače, ker nista bila niti situacija zrela, da bi določene pojave in naloge strnili na najboljši določen in jasan način, da bi jih omejili na določene

na dejstva in naloge, ki jih je treba uresničiti v določeni situaciji.

Ta resolucija bi morala biti čim bolj konkretna, izhajati bi morala iz kritične analize dosednjega obdobja. V sedanji situaciji ne bi ustrezalo, da bi nekatere stvari ponavljali, da bi jih na široko pojasnjevali, da bi bili deklarativni, da bi agitirali in se posluževali jezika prosvetiteljske edukacije. Minila so namreč dve-tri leta, postali smo izkušeni, razpolagamo z analizami, spoznali smo osnovne elemente in momente, spoznali smo in definirali mesta, ki bi jih morali odločno spremeniti, zato bi morala resolucija definirati in določiti naloge, da bi postala fokus, skozi katerega bi se domila vprašanja, ki so vezana, oziroma, ki so posledica dobrega in slabega, boljšega ali slabšega reševanja osnovnih vprašanj. Po vsem tem resolucija, v svoji konstrukciji in kompoziciji, ne bi smela iti v širino in naštevati, kaj vse bi bilo treba narediti. Logično bi morala povezati vse naloge, ki so precej neodvisne druga od druge. Potem bi morali ugotoviti, katero je to mesto, kateri je osnovni problem in v čem je problem.

In, če bi začeli reševati ta osnovni problem, potem bi morali reševati, vsekakor v mejah možnosti in v skladu s sedanjo realizacijo, vse tiste probleme, vse tiste zahteve, ki so sekundarne in vsebujejo v svoji naravi orientacijo, da se izolirajo, da postanejo glavni, da se jim podredijo primarni problemi.

V tem smislu bi poskusil dati sugestijo o tem, kaj sodim, da je osnovno, od koder bi resolucija morala izhajati, kaj bi morala rešiti, kako bi iz teh rešitve spoznali realnost in logično povezanost vseh vprašanj in vseh problemov, ki odtod izvirajo.

V smernicah je bilo rečeno, da moramo ugotoviti rezultate uresničevanja reforme, določiti odstopanja, do katerih je prišlo pri njenem uresničevanju. Na tej osnovi bi bi morali predlagati in predvzeti vse potrebne ukrepe ekonomske politike za rešitev osnovnih problemov in nalog gospodarskega razvoja v skladu s cilji reforme. Pri sprejemanju teh odločitev, posebno fundamentalnih, stalno zaostajamo, kar smo tudi ugotovili v številnih aktih, tako partijskih kot tudi skupščinskih. Sprejeli smo določene sklepe, ki kljub vsemu ne rešujejo fundamentalnih vprašanj, tako imenovanih bistvenih strukturnih sprememb. Sprejeli smo tudi določene sklepe, ki smo jih imenovali dinamiziranje gospodarstva, ki so bili delno uspešni, vendar še ni preučeno ali so ti sklepi realizirali temeljne spremembe v družbeno-ekonomskih odnosih ali pa so, nasprotno, povzročili določeno trenutno poslabšanje in vodijo v še večjo krizo realizacije vsega tistega, kar smo določili v temeljih gospodarske reforme.

Želel bi talokaj še nekaj omeniti. Ko razpravljamo o teh stvareh, vedno glorificiramo samoupravnost, zmago samoupravnosti, zlom etatistično-birokratskih elementov itd. Ko se zadovoljujemo s takimi posplošenimi ugotovitvami, pa dejan-

sko, v konkretnem trenutku še bolj pozabljamo, da bi odstranili ovire za nadaljnji razvoj, krepitev in vedno večjo dominacijo tistih faktorjev, ki so nosilci progressa v naši družbi, vseh področjih življenja. Zaradi tako posplošenih ditirambov zmagi in razvoju samoupravljanja, pozabljamo negativna gibanja in pojave v gospodarski reformi, zaostajanje gospodarske reforme in sicer zaostajanje, ki ni bilo ocenjeno na splošno, temveč kvantitativno, v številkah, ki kažejo bilanco gospodarske reforme v smislu samostojnosti, samoupravnosti v gospodarskih organizacijah in potemtakem samostojnosti delavskega razreda v težnji, da razvije neposredno demokracijo.

Dejstvo je, medtem, da zaostajamo v gospodarski reformi. Tovariš Špiljak je v svojem ekspoziju ugotovil, da se je reprodukcijska sposobnost gospodarstva začela razvijati. Vendar pa se začela tudi postopno zmanjševati. Razen tega je izrazil tudi svojo zaskrbljenost zaradi določenih števil, ki očitno kažejo, da se reprodukcijska sposobnost našega gospodarstva ne krepi, temveč nasprotno, slabi po 1967. letu. Treba je preučiti ali se s kreditno-monetarnimi ukrepi — ki jih nekateri imenujejo eksogene — ustvarjajo osnove, ki nas bodo izvlekle iz oslabeledosti, ki se izraža tudi v samoupravljanju delavskega razreda, neposrednih proizvajalcev in sploh samoupravljanja kot podlage, na kateri izgrajujemo in integriramo na višji ravni našo socialistično ureditev.

Zato sodim, da v resoluciji ne bi smeli pozabiti, temveč bi nasprotno morali ustvariti podlago za naše orientacije in tisto, kar je rečeno v smernicah, namreč, da je še velika razlika med predstavniškimi telesi in organi družbeno-političnih organizacij in neposredno demokracijo kot revolucionarne samodejavnosti množic, kot oblike svobodnega izvrševanja in formiranja interesa temeljnih socialnih sil. Nadalje se govori, da se ožje in širše družbeno-politične skupnosti, na mnogih območjih, obnašajo kot zaprti politični organizmi.

Sodim, da sta oba momenta, ki sem jih navedel, najmočnejša, fundamentalna momenta smernic. Po dveh, treh letih naše prakse, izkustev, računanja in analiz smo prišli, s precej dobrimi obdelavami tudi do tako imenovanih kvantitativnih kazalcev in prodrli po sistemsko, teoretsko-politični strani na horizonte, s katerih bi lahko spoznali, kaj vse pomenijo ti elementi, ki bi kot je bilo rečeno v smernicah, morali biti temeljna orientacija resolucije. Naslonjeni na to konkretnost in točnost vseh naših računov moramo odločneje in hitreje naprej, kajti kolikor tega ne bi storili, bi gotovo prišlo do političnih težav zaradi nezainteresiranosti in razočaranja temeljnih nosilcev družbenih gibanj, kolektivov, organizacij in drugih. Po drugi strani so težave, ki so bile v gospodarstvu, naši ljudje obvladali, ko so se z njimi spoprijeli. Vendar gre to prevladanje lahko le do določene meje, vendar ne tako daleč, da bi delovni ljudje prišli do prepričanja, da so dali vse od sebe ali da se ponovo uveljavljajo in krepijo staro in

stari odnosi, ki so se začeli razrešavati, da obstaja določen recidiv v delitvenih razmerjih v gospodarstvu (kot tudi v birokratizmu, centralizmu in etatizmu, ki se pojavljajo na tak ali drugačen način na nekaterih področjih administracije, kar se je vse pri nas močnejše afirmiralo, kot v trenutku sprejetja gospodarske reforme.

Lahko bi govoril tudi o zunanjetrgovinskem deviznem režimu, kjer sta administriranje in etatizem privedla do kritične situacije in do ustvarjanja problema, ki se imenuje devizni režim. Če se tudi to vprašanje ne bo rešilo v smislu bolj svobodne orientacije, ekonomske logike in samoupravnosti, bo ostalo nerešeno eno temeljnih vprašanj delitve in nas bo privedlo do političnih kriz na raznih stopnjah in sektorjih našega življenja.

Hotel bi še povedati tudi to. V naših dokumentih se govori, kako je srednjeročni plan dokazal reformo, da je reforma dokazala srednjeročni plan, da so bili ustvarjeni strateški cilji ene in druge akcije itd. Sodim, da bi bilo treba sprejeti bolj objektivem, realnejši način spoznavanja vsega tega in ne bi smeli dopustiti, tak način izražanja. Če bi analizirali zgodovino gospodarske reforme in zgodovino srednjeročnega plana, bi ugotovili, da sta drug drugemu konkurirala. Srednjeročni plan, z različnimi adaptacijami, njegov pristop in način, kako je bil sestavljen, odraža zastarel način planiranja in ki ga imenujemo — kot veste — etatistično planiranje, koncentracija v delitvi sredstev itd. Na teh koncepcijah, načinih in metodah je tudi sestavljen srednjeročni plan. Že od prvega dne je, na vseh sektorjih organizacije in logike gospodarske reforme, konkuriral in postal po svoje breme gospodarski reformi. Če bi analizirali uspehe in zastoje v reprodukcijski moči gospodarstva, bi to kaj lahko ugotovili.

Ne bi trdil, da sta srednjeročni plan in gospodarska reforma tako zelo antagonistična, da bi bilo treba enega ali drugega uiniti. Vendar moramo bolj realno in strokovno analizirati enega in drugega in zagotoviti, da nikakršen plan ne bo mogel ogroziti reforme, da bo vsak plan funkcija reforme. Reforma pa bi se morala razvijati naprej v nalogah in ustvaritvah, ker je spodbudila celotni delavski razred, ki se začena zavedati, da je ta sistem njen. Razvijati bi se morala naprej v tej smeri in to bi bila merila, s katerimi bi morali ocenjevati vsako potezo, vsako našo odločitev.

Na žalost smo analizirali srednjeročni plan, delali bilanco tega in onega, nismo pa analizirali in solidneje naredili bilance reforme. To bi bilo fundamentalno, to bi bilo osnovno. V določenem smislu mi ravnamo obratno, pa zato ne moremo ugotoviti kaj je kokoš in kaj jajce in kako bi morali postaviti stvari v svoji logični utemeljenosti.

Glede bank, o katerih se toliko govori, je danes jasno, da so, posebne vodilne, ki imajo največ sredstev, etatistični monopoli, monopolistične organizacije, ki so podedovale naloge, sredstva, logiko in obnašanje prejšnje etatistične birokracije. V tem smislu nismo prišli daleč naprej. Prišli

smo naprej edino v tem smislu, da smo to ugotovili in da smo danes neposredno pred sprejetjem ukrepov, ki bi morali rešiti vprašanje različnih skladov, zveznih in republiških ter drugih, da bi materialno podlago na kateri so banke ustvarile monopol, odvzeli in po drugi strani, pretrgali zvezo, ne med bankami in etatističnimi ostanke, temveč zvezo med bankami in etatizmi.

Končno bi želel povedati nekaj o zlati groznici, ki se je pojavila z velikimi upi za pridobitev kreditov iz velikih držav za velike načrte v naši državi.

Opozarjam, da je prišlo do tekmovanja in da so bili že v predignji naše pomembne moči, ustanove in ljudje dezorganizirani, njihova pozornost je bila usmerjena drugam in ne v boj za gospodarsko reformo in za stvari, ki jih zelo dobro poznamo in ki smo jih sprejeli. Čeprav smo se zakleli, da moramo uresničiti gospodarsko reformo, tako kot smo sklenili, kakršno smo izglasovali, kakršno smo izračunali itd. — se preusmerja pozornost z gospodarskega razvoja naših republik na eventualne velike kredite, velike načrte. Kaže, kot da bi vse to moralo ostati ob strani in da je važno izvojevati velike kredite. Vendar bi morali izračunati, koliko ta država, njena ekonomika in njena akumulacija lahko prenesejo kreditov. To je ena stvar. Po drugi strani bi prevelika zadolžitev nedvomno prisilila federacijo, republike in občine in vse skupaj, da bi začeli pritiskati na gospodarske organizacije „zaradi višjih ciljev“, zaradi „velikih načrtov“ itd. S tem bi povročili veliko zmedo v našem sistemu in uresničevanju reforme.

Zato apeliram na odgovorne tovariše iz federacije da vzamejo ta vprašanje zelo resno, da jih resno obravnavajo, da jih ne zamemarjajo, da to ne bi postalo predmet različnih zakulisnih bojev itd., temveč da bi v celoti obdržali politično kontrolo. Po drugi strani bi morali napraviti resne izračune, jih konfrontirati z našimi možnostmi in iti naprej, varno in složno, ne pa, da bi bile te pozitivne možnosti, predmet — da tako rečem — razdora med nami.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Leon Geršković.

LEON GERŠKOVIĆ (SR Hrvatska):

Tovarišice in tovariši, ta diskusija kot tudi celotno naše sodobno družbeno življenje opozarjata, da stopamo v vrsto novih družbenih odnosov, da se naša družba, čeprav pogosto z določenimi omahovanji in zavlačevanji, kljub vsemu izgrajuje v smeri novega tipa socialistične družbe. Jasno je, da nastajajo pri izgrajevanju socialistične družbe tudi novi odnosi, iz novih odnosov pa nastajajo tudi novi pojmi, ki jih spoznavamo, včasih bolj, včasih manj.

Ta diskusija je pokazala, da vztrajamo na reševanju nekaterih problemov, ki so nastali v naši

družbi, ki pa še niso dobili svoj adekvaten izraz, niti kot pojmi niti kot določeni definirani odnosi.

Zaradi tega bi rad opozoril na nekatera od teh vprašanj, ker sodim, da je bistveno tudi za konceptijo našega akta, ki ga mora sprejeti zvezna skupščina. Sodim, da bo ta akt zvezne skupščine podlaga naši ekonomski politiki in naši orientaciji, istočasno pa tudi zelo pomemben za razvoj novih družbenih odnosov. To tem bolj, ker družbeni plan, ki ga pojmujem ne le kot plan gospodarstva in gospodarskega razvoja, temveč tudi kot plan razvoja materialnih temeljev družbe, zajema vse odnose in določa, na neki način, tudi v drugih sferah, zunaj gospodarstva, kako se bodo oblikovali temeljni, človeški, družbeno-politični odnosi.

Hotel bi predvsem opozoriti na dilemo, ki se je pojavila v tej diskusiji in bo gotovo določila tudi posamezna stališča v našem prihodnjem razvoju. To je dilema med politično oblastjo in samoupravljanjem. Sprejetje plana ali drugih aktov, ki usmerjajo razvoj materialne osnove družbe, to je politični akt, akt družbe, njenih političnih organov, plan mora istočasno določiti politično voljo družbe, po drugi strani pa mora biti izraz tudi same družbe in njenih gibanj. Že v tem aktu se torej prepletata element politične oblasti in element družbenega samoupravljanja.

V naši družbi se zelo pogosto postavljata nasproti ta dva, določena elementa politične oblasti in družbenega samoupravljanja in mi velikokrat govorimo, kako bi morali rešiti nekatere probleme na samoupravni podlagi. V zadnjem času se uporablja izraz „samoupravno dogovarjanje“ kot nekaj, kar je nasprotno in tako rekoč antagonistično do politične oblasti. Strinjam se, da bi to lahko bilo tako, vendar je vprašanje smeri razvoja, ali bi to moralo biti tako v naši družbi. To bi lahko bilo tako, če bi bili organi politične oblasti, skupščin, izvršilno-politični organi in upravni organi dvignjeni nad družbo ali zunaj družbe. Potem bi bilo tako postavljanje drugega proti drugemu zares na mestu.

Vendar, če dojemamo, da naša skupščina ni le organ politične oblasti, temveč istočasno tudi izraz in integracija samoupravljanja naše družbe na določeni ravni skupnih interesov v okviru federacije, republike ali drugih društveno-političnih skupnosti, potem sodim, da bi morali biti preciznejši in bolj določeni pri postavljanju politične oblasti, take naše politične oblasti, nasproti samoupravljanju.

Hkrati zelo pogosto in v eni sapi zatrjujemo, kako bi morali prerasti etatizem in razvijati samoupravljanje, na drugi strani pa, kako bi morali biti sveti delovnih skupnosti izraz samoupravljanja in mesto samoupravnega dogovarjanja.

Sodim, da nastajajo vsa ta omahovanja na tem področju zaradi tega, ker še vedno nismo izgradili niti našega skupščinskega sistema, ki bi bil stvarna integracija samoupravljanja.

Zato se mi zdi, ko danes razpravljamo o samoupravnem dogovarjanju kot novemu elementu, res-

nično novem elementu naše družbe, ki bi ga morali razvijati naprej, da bi morali ustvarjati take odnose, ki samoupravljanje ne bi postavljali nasproti skupščini in skupščinskemu sistemu, temveč bi ga integrirali v celotni skupščinski in politični sistem.

Če bi stvari postavili tako, potem bi hotel tovariši poslanci, opozoriti, da bi morali povezati te diskusije o samoupravnem dogovarjanju, samoupravnih odločitvah in o reševanju različnih vprašanj z integracijo — z našo diskusijo o ustavi. Kajti, če bi diskusijo o ustavi, o novih zborih, o zborih narodov, zborih delovnih skupnosti in drugem, ločili od te diskusije, bi naredili nekaj, kar bi pospeševalo ločitev politične oblasti od družbe.

V tej naši diskusiji o planu je bilo povedano, da se moramo mnogo bolj usmeriti k samoupravnemu dogovarjanju, k odločanju v delovnih organizacijah, da bi morala biti integracija gospodarstva samoupravna integracija in da ne bi smeli odločanje o gospodarskih vprašanjih ločiti od proizvajalcev. Zdi se mi, da bi morali po takih konstatacijah tudi naše skupščinske organe konstituirati, tako da bi bili stvarno izraz volje proizvajalcev, izraz samoupravne integracije družbe.

To predlagam zato, ker bomo v kratkem razpravljali v tem domu o teh vprašanjih in da ne bi v diskusijah o skupščinski strukturi, govorili nekaj drugega, temveč enako kot govorimo danes, ko razpravljamo o gospodarskem planu in o potrebi samoupravnega dogovarjanja.

Drugo, kar bi hotel poudariti, je, da smo ustvarili v naših družbenih odnosih čisto iluzijo, da bi lahko reševali družbene odnose brez elementov politične oblasti. V naši družbi so družbeni konflikti, ki imajo svoje objektivne vzroke, ki niso plod slabih, zle volje niti zlih namenov, temveč objektivne družbene strukture in izvirajo iz naše neenakomerne razvitosti, ostankov razrednih odnosov in številnih drugih elementov. Konflikti so nujni in neizbežni. Prizadevamo si reševati te konflikte na dva načina. Z določenim dogovarjanjem, kadar ima svoj realni sociološki fundament, kadar je interes tistih, ki se dogovarjajo in, po drugi strani, kadar gre za konflikte, ki jih še ne bi mogli reševati na ta način, kjer še ni zadosti moralne zavesti ali zavesti o interesih in kjer mora priti do intervencije politične oblasti. Intervencija politične oblasti mora biti taka, da ni dvignjena nad družbo in proti družbi.

Tovariš Hajro Kapetanović je, na primer, zelo lepo razložil, kaj je v bistvu naš budžet. Budžet ni nekaj zunaj naših materialnih in političnih odnosov, zunaj naše družbe, temveč je prav tako družbeni instrument, instrument politične oblasti. Če bi hoteli rešiti to kontradikcijo, potem bi morali našo politično oblast konstruirati tako, da ne bi bila zunaj tega in proti temu, da ne bi bila zunaj družbe, da ne bi bila, da tako rečem, antagonistično postavljena proti celotni družbi. Domnevam celo to, da bo nadaljnji razvoj samoupravljanja, konsekventnega samoupravljanja v blago-

no-denarnih odnosih, kar je pri nas nujno, porajal tudi naprej, morda celo več družbenih konfliktov, čeprav drugačne narave kot so sedanji. Družbene konflikte bomo morali reševati s političnim sistemom ali s političnim sistemom, ki bi bil hkrati tudi integracija samoupravljanja.

Naj se dotaknem le enega konflikta, ki je bil tu nekajkrat omenjen in o katerem bi posebej želel govoriti. To je konflikt med blagovno-denarnimi odnosi in solidarnostjo. Nikar ne imejmo iluzije, da o tem ni konfliktov. Konflikt je tu. Včasih ga lahko rešujemo z dobro voljo, etiko, spoznanjem, včasih pa ga na tak način ne bi mogli rešiti. Potrebna je torej intervencija. Če se tega zavedamo, ne bi smeli govoriti o teh problemih tako kot da je izgradnja samoupravne družbe nekaj posebnega, likvidacija politične oblasti pa zopet nekaj drugega. Rad bi poudaril, da bi morali v sedanjem trenutku mnogo več govoriti o organih politične oblasti, oziroma o skupščinskem sistemu kot integraciji samoupravljanja, v kateri bo prišel do izraza neposredni interes.

V zvezi s tem bi želel, tovariši, razpravljati o solidarnosti in o elementih, ki izhajajo iz naših blagovno-denarnih odnosov in drugih elementih, ki nujno nastajajo v naši družbi.

V instrumentih kot je tudi plan, dobivajo ti elementi jasnejši pomen, nastajajo novi pojmi in novi odnosi, ki bi jih morali definirati. Solidarnost, o kateri velikokrat govorimo in ki tudi je politični postulat in nujnost, pri nas ni dovolj definirana in določena, kaj pomeni v realnih družbeno-ekonomskih odnosih.

Ko že toliko govorimo o solidarnosti, bi se morali, po moji sodbi, potruditi in do sprejema resolucije, ugotoviti realne družbeno-ekonomske aspekte pojma solidarnosti, ali bi se morala solidarnost izražati le v dogovorih zunaj skupščinskega sistema ali pa bi morala priti do izraza tudi v samem skupščinskem sistemu. Kadar gre za solidarnost, pogosto obravnavamo te stvari pri nas tako, kot da gre za nekaj skupščine, skupščina pa kot predstavnik jugoslovanske družbe kot da ni izraz te jugoslovanske solidarnosti. Vendar je tudi ona eden od izrazov te solidarnosti, v določenih elementih in z določenimi postavkami.

Zame pomeni solidarnost tako rekoč, politični instrumentarij, s katerim se rešuje v sodobnih družbenih odnosih bistvena kontradikcija naše družbe. Ta kontradikcija pa je v tem, da zaradi razvoja družbe, njene materialne osnove in samega razvoja samoupravljanja, vztrajamo v sedanjih razmerah na blagovno-denarnih odnosih kot ene od posebnosti našega gospodarskega sistema. Vendar pa blagovno-denarni odnosi istočasno porajajo določene neenakosti, ki ne izvirajo iz monopolističnega položaja različnih podjetij, ekstra profita, ekstra dohodka — čeprav je tudi tega precej — temveč izvirajo iz dejstva, da so velike razlike v sami produktivnosti dela.

Z elementi solidarnosti bi lahko neenakost, ki nastaja v družbi, v določenem smislu amortizirali.

V prvi vrsti delamo to na področju izobraževanja, socialne zaščite, zdravstva in drugih. Amortiziramo jo tako, da upoštevamo zahteve ljudi, sodobne človeške zahteve, da bi imeli ljude na določeni civilizacijski stopnji določen standard izobraževanja, zdravstvene zaščite, stanovanjskih odnosov itd. Ne smemo dopustiti, da prav socialistična družba ne bi vodila računa o teh elementih in da bi zaradi neenakosti in neenakomernosti ne imeli mladi občani tiste družbene pomoči, ki jim je potrebna.

Element solidarnosti je torej tudi element, ki omogoča, da odpravimo določene družbene kontradikcije, ki se pojavljajo v sodobnih odnosih, prav tako pa tudi element, ki se nujno mora odraziti v planiranju materialne osnove.

Zaključil bi s tem, da se mi zdi, da naši plani ne bi smeli vsebovati le elementov tekočega gospodarstva in njegove rasti; vsebovati bi morali tudi elemente, ki vplivajo istočasno na ustvarjanje novih družbenih odnosov. Družbeni plan torej ne more biti le instrument materialnih gibanj družbe, temveč instrument novih družbenih odnosov. Materialno osnovo novih družbenih odnosov, ki jih želimo ustvariti, bi morali vključiti v naš plan. Zdi se mi, da bilo potrebno v sedanjem času, na določen način, vključiti v plan tudi to njegovo značilnost — ustvarjanje novih družbenih odnosov na podlagi solidarnosti in novih samoupravnih odnosov.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Besedo ima poslanec Paško Periša.

PAŠKO PERIŠA (volilna enota Šibenik):

Tovarišice in tovariši, sodim, da osnovna dejstva niso sporna in da smo se zedinili o osnovnih vprašanjih, čeprav je bilo tudi nekaj mučnih razprav, prav v zvezi s temi istimi vprašanji. Sodim, da je bila ustvarjena podlaga za nadaljnje uspešno delo pri sprejemanju praktičnih, konkretnih ukrepov, da bi stanje, ki smo ga ugotovili in osnovna vprašanja, čim hitreje in uspešneje rešili, seveda v skladu z našimi možnostmi.

Kakršnokoli pojmovanje, da bi bilo katero od teh vprašanj možno hitro rešiti — sodim, da nam je tuje. V gradivih, ki smo jih dobili v zvezi s to razpravo, je na več mestih poudarjeno — to je poudaril tudi predsednik zveznega izvršnega sveta v svoji razlagi — da je naše gospodarstvo zdržalo izjemne napore in težave, s katerim se je srečevalo. S tem torej dajemo potrebno priznanje našemu gospodarstvu, čeprav je bil napredek težak in ne tak kakršen bi moral biti, posebno kadar gre za reproduktivno sposobnost našega gospodarstva.

Po drugi strani smo ugotovili tudi to, da bi nas moralo skrbeti, ker še kar naprej rastejo zakonske in druge obveznosti gospodarstva, kot je bilo rečeno tudi v ekspozici predstavnika zveznega iz-

vršnega sveta. Prav tako bi lahko sami sebi rekli, v tej skupščini, da — kadar gre za ukrepe, ki jih sprejema skupščina — nismo bili dovolj na tekočem ali bolje rečeno, dovolj učinkoviti, bodi ker smo sprejemali ukrepe, ki niso vedno pomagali, da bi se izboljšal položaj gospodarstva, bodi, da jih nismo sprejeli pravočasno.

Zato sodim, da bi se sedaj, ko smo prišli do jasnih spoznanj o vsem tem in sklepi, ki jih morali sprejeti na podlagi teh gradiv in naše razprave, morali predvsem usmeriti k praktičnemu in konkretnemu neševanju vseh teh vprašanj.

O nekaterih teh vprašanj bom govoril, ko bomo razpravljali o temeljnih ekonomske politike za naslednje leto, ko bo to še bolj prišlo do izraza in bomo lahko predlagali posamezne praktične ukrepe.

V bistvu podpiram ukrepe, ki so predlagani v osnovah resolucije in jih predlagal in sprožil predsednikov zveznega izvršnega sveta. Ne bi želel naštevati teh ukrepov; ni potrebno, ker je bilo dovolj besed v razpravi.

Povedal bi le nekaj besed o dveh vprašanjih.

Prvič, o reproduktivni sposobnosti gospodarstva in posebno o njenem odnosu do bank. Že večkrat smo slišali od posameznih diskutantov, da se banke vedno bolj pojavljajo kot gospodar nad gospodarstvom, čeprav naš bankarski sistem in odnos gospodarstvo—banka sploh ni tako urejen, temveč je bil zamišljen kot enotna celota, v kateri bi morali banke in gospodarstvo soglasno sodelovati, iskati praktično pot sodelovanja na temelju enakosti, banke pa bi morale pri gibanju sredstev biti v nekem smislu — kot se reče — servis gospodarstva.

V zadnjem času sem, prav z zvezi s tem, lahko našel tudi mnenja, ki so bila usmerjena k temu, da bi se zahtevala za realnejše in enakopravnejše odnose med bankami in gospodarstvom razumela kot določeno primitivno stališče, s katerim se, menda, želi, da bi sedaj postala vsaka gospodarska organizacija gospodar svojih sredstev, da bi jih lahko sama investirala, in da bi se s tem zmanjšale možnosti za izvrševanje sodobne funkcije banke in za zbiranje vseh prostih sredstev in njihovega usmerjanja v gospodarski razvoj. Če so bila taka mnenja, so bila lahko le posamična. Na takih mnenjih, ki jih imam za primitivne — ne bi smeli graditi prav ničesar, temveč bi morali priznati, da je taka zahteva v odnosu do banke — gospodarstvo popolnoma realna, upravičena in da ustreza našim odnosom. V nasprotnem bi prišlo, če ne bi sprejeli praktičnih ukrepov, do tega, da bi se dohodek gospodarstva, oziroma delovnih organizacij prelivaval v banke.

Sicer pa sprejemam tudi druge olajšave ali bolje rečeno, ukrepe, ki so predvideni za razbremenitev gospodarstva, posebno v zvezi z veliko rastjo stroškov zaradi obveznosti, ki rastejo in kar se je pokazalo v osmih mesecih tega leta. Pri tem ponavljam, da bo kmalu priložnost, da se še o tem pogovorimo.

Drugič, o čemer bi hotel govoriti, se nanaša na razvoj manj razvitih. Sprejemam ukrepe, ki so bili predvideni v zvezi z ukinitvijo obresti na poslovni sklad in v zvezi s tem, namen, da bi ta sklad zadržali naprej. Sodim, da je tisto, kar je bilo tu povedano potrditve, da je to še naprej eno važnih vprašanj, o katerem se pojavljajo določena različna stališča, saj je tudi problem zelo pomemben za razvoj naše države. Prepričan sem, da bomo tudi tu našli rešitve, ki bodo najboljše in najrealnejše.

O tem je nekaj spregovoril predsednik zveznega izvršnega sveta v svoji razlagi in sodim, da bi moralo biti to stališče podlaga za nadaljnje reševanje tega vprašanja. Predsednik zveznega izvršnega sveta je namreč v svoji razlagi dejal, da bo zvezni izvršni svet, na podlagi analiz, preučil možnost nadaljnjih olajšav za vlaganje na teh področjih, s tem, da ne bi ogrozili enotnosti našega sistema gospodarjenja, tržišča in sprejete bilance federacije. Ponavljam, da je to stališče realno in sem prepričan, da ob tem vprašanju ne bo prihajalo do višjih temperatur, temveč ga bomo rešili tako kot bo najboljše, najbolj realno in v skladu z možnostmi naše jugoslovanske socialistične skupnosti.

PREDSEDNIK VIDOJE SMILEVSKI:

Lista prijavljenih govornikov je izčrpana.

Ali še kdo želi besedo?

Besedo ima generalni direktor zveznega zavoda za gospodarsko planiranje Rikard Štajner.

RIKARD ŠTAJNER (generalni direktor zveznega zavoda za gospodarsko planiranje):

Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci, nimam namena govoriti o številnih vprašanjih, ki so bili sproženi med razpravo o dosedanjem izvrševanju srednjeročnega plana in politike za njegovo nadaljnjo realizacijo. Komisija, ki sta jo ustanovila ta in gospodarski zbor, bo izdelala definitivni načrt resolucije, pri čemer bo upoštevala vse diskusije, predloge in sugestije, ki so se pojavile v tej razpravi. Zato se bom omejil le na eno pripombo in eno pojasnilo.

Glede karakterja resolucije sta se uveljavili dve mnenji, tako v odborih kot tudi tu, med razpravo na sejah zbora. Bila so mnenja, naj bi bila resolucija pravzaprav kratek, jednat dokument, v katerem bi bile določene le temeljne smeri ekonomske politike, temeljne smeri razvoja v nadaljnji realizaciji srednjeročnega plana. Vendar je verjetno, da to ne bi bilo oportuno, ker so v tem obsežnem gradivu, ki je bil imenovan temeljni ekonomske politike do 1970. leta, določena številna stališča, ki so vendar zelo pomembna za razvoj prostorskih dejavnosti. Določeni so bili tudi nekateri

ukrepi. Če bi jih izpustili iz definitivnega teksta resolucije, bi bila resolucija zelo siromašna, nekonkretna in ne dovolj adekvatna sedanjemu političnemu trenutku in težnjam, ki so prišle do izraza tudi tukaj, v tej razpravi.

Druga zahteva se nanaša na to, da bi šli v konkretizaciji mnogo dlje, da ne bi ostali na precej splošnih formulacijah in stališčih. Zdi se mi, da bi morali sprejeti to stališče v določenem obsegu, s tem, da se ne bi izgubilo to, da ima resolucija dolgoročen značaj, značaj formuliranja širših osnov in okvirov ekonomske politike, ki bi jo morali konkretizirati s sklepi o enoletni ekonomski politiki. Dobili ste gradivo o predlogih za to politiko za 1969. leto. Po drugi strani bi morala resolucija konkretizirati tudi, kdaj gre za ukrepe, ki bi jih morali določeni organi nujno oblikovati v skladu z določenimi osnovami in okviri ekonomske politike v bodoči resoluciji zvezne skupščine.

Dolžan sem pojasniti konkretno postavljena vprašanja — kako je prišlo do nekoliko večje udeležbe manj razvitih območij v primerjavi s planskimi proporci.

Da bi se izognili nesporazumom, bi omenil, da se nanaša ta račun na celotno petletno obdobje in ne na dve ali dve in pol leti tega obdobja. To je torej račun, ki se nanaša na obdobje do 1970. leta.

Če bi pogledali podrobnosti, bi lahko ugotovili, da je bila udeležba sklada za razvoj manj razvitih uskladena z gibanji družbenega proizvoda, po stopnjah, določeni z zakonom. Budžetske dotacije za potrebe manj razvitih območij so bile nekoliko večje od predvidenih, pa tudi obveznosti bank bodo v celoti izpolnjene, z minimalno prolongacijo, v skladu s predlogi bilance federacije, vendar nekoliko več kot je bilo predvideno s planskimi proporci, ker v teh proporcih niso bile vračunane nekatere postavke, kot so na primer, vlaganje sredstev federacije v kmetijstvo in v gozdne komunikacije. To povečanje sredstev za manj razvita območja v družbenem proizvodu je tudi sicer logično. Vzemimo, na primer dejstvo, da se viri za del teh sredstev ne formirajo, praktično, izključno v odvisnosti od gibanj družbenega proizvoda. Tak je bil primer z obrestmi za poslovni sklad. Te obresti se kot je znano, povečujejo hitreje od družbenega proizvoda, morda tudi hitreje od obsega, ki je bil predviden s planom. Zaradi tega so procentualno, torej, v razmerju s skupnim družbenim proizvodom, sredstva federacije za te potrebe relativno večja od planskih pororcev. Sodim, da je ta politika pravilna in da je nujna v razmerah počasnejšega gospodarskega razvoja.

Želel bi še omeniti, da so bili podatki, ki jih je navedel predsednik zveznega izvršnega sveta v ekspoziciji, izraženi s planskimi cenami, ker je običajna metoda pri določanju realnih gibanj, pri čemer računi o tekočih cenah še niso izdelani do konca. Dosedanji računi pa kažejo, da bo prišla tudi pri tem do izraza ista tendenca, čeprav so razlike manjše kot so bile izkazane z računi po starih cenah.

PREDSEDNIK VIDOE SMILEVSKI:

Ali še kdo želi besedo? (Nihče)

Zaključujem razpravo.

Preden bi vam predlagal sklep, s katerim bi lahko zaključili današnjo sejo, bi vas rad obvestil, v zvezi z vprašanji poslancev Uroševića in Kapora, da so funkcionarji zvezne uprave, ki so zbrali podatke za odgovore, zaprosili, da bi jim določili daljši čas, da bi lahko zbrali vse potrebne podatke in tako odgovorili na prihodnji seji. O tem sem že obvestil tovariša Kaporja in Uroševića.

Na vprašanje poslanca Samilovića je odgovoril Rikard Štajner.

O predlogu poslanca Antona Bubića, da se zbor izreče o njegovem predlogu in da se na eni prihodnjih sej postavi vprašanje o turizmu, vas lahko obvestim, da sem se konsultiral s predsednikom odbora za blagovni promet, tovarišem Ahmetovićem, ki tako kot jaz sodi, da se je zbor o tem že izrekal, ker je v delovni program za prihodnje obdobje, poleg drugega, vključil tudi tako določbo.

Predlagam, da zbor sprejme ta sklep:

Skupna komisija bo pripravila predlog resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana Jugoslavije od 1966. do 1970. leta in ga predložila zboru do 26. oktobra. Pri izdelavi predloga te resolucije bo komisija upoštevala ekspeze predsednika zveznega izvršne-

ga sveta Milke Špiljaka, predloge in mnenja, ki so bila izražena med obravnavo na seji zbora kot tudi predloge in mnenja prosvetno-kulturnega in socialno-zdravstvenega zbora zvezne skupščine, odbora zveznega zbora, skupne komisije vseh zborov Sobraja socialistične republike Makedonije, pokrajinskega izvršnega sveta, pokrajinskega zbora in gospodarskega zbora skupščine Avtonomne pokrajine Kosova in Metohije, zvezne gospodarske zbornice, upravnega odbora gospodarske zbornice Socialistične republike Bosne in Hercegovine, predsedstva sveta sindikatov Jugoslavije, zveznega zbora za izobraževanje in kulturo, sveta zveze sindikatov Jugoslavije, republiškega zbora in gospodarskega zbora skupščine socialistične republike Srbije.

Ali zbor sprejme ta sklep? (Sprejme).

S tem je dnevni red izčrpan in zaključujem sejo.

Hotel bi vas obvestiti, da sem že sklical sejo zveznega zbora za 29. oktober. Na tej seji bomo obravnavali tekoča gospodarska gibanja in elemente ekonomske politike za 1969. leto kot tudi skupino vprašanj in problemov budžeta, rebalanc budžeta za 1969. leto, uresničitev budžeta v tem letu, zaključni račun za 1967. leto in načrt zveznega budžeta za 1969. leto

(Seja je bila zaključena ob 13. uri)

P R I L O G E

POROČILO

ODBORA ZA DRUŽBENO-EKONOMSKE ODNOS
ZVEZNEGA ZBORA O OSNOVAH RESOLUCIJE O
EKONOMSKI POLITIKI IN UKREPIH ZA NADALJ-
NJO REALIZACIJO DRUŽBENEGA PLANA RAZ-
VOJA JUGOSLAVIJE OD 1966. DO 1970. LETA

ZVEZNA SKUPŠČINA

ZVEZNI ZBOR

Odbor za družbeno-ekonomske
odnose

03/5 Številka: 3863/1

9. oktober 1968. leta

Beograd

POROČILO

o obravnavanju osnove resolucije o ekonomski politiki
in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana
razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta

Na seji 7. oktobra 1968. leta je odbor zveznega zbora za družbeno-ekonomske odnose obravnaval „osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta“.

V svojem dosedanjem delu je odbor obravnaval tudi gradivo o uresničevanju družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta („Sumarni pregled dosedanjega uresničevanja družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta“; „Analiza uresničevanja družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta“; „Elementi bilance federacije“; „Uresničevanje politike hitrejšega razvoja gospodarsko manj razvitih območij v prvih dveh letih srednjeročnega plana“; „Razvoj ekonomskih odnosov z inozemstvom“), in je diskusija o osnovah resolucije le nadaljevanje dosedanjega dela. O stališčih odbora o vseh gradivih so bila poslana poročila zveznemu zboru.

Pri obravnavi osnov resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnje uresničevanje družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta, je odbor ugotovil, da bi bilo resolucijo treba sprejeti iz več razlogov:

— resolucija potrjuje pravilnost dosedanje politike o uresničevanju temeljnih ciljev in nalog gospodarske reforme, oziroma srednjoročnega plana razvoja Jugoslavije do 1970. leta;

— z resolucijo so resumirani problemi in težave, s katerimi so se srečali, predvsem gospodarstvo in gospodarske organizacije v pogojih razvoja, ki so ga definirali ukrepi gospodarske reforme in so, tudi navedeni doseženi uspehi in ocena stanja;

— z oziroma na ugotovljene potrebe in sedanje stanje, predvideva resolucija usklajenje ukrepov gospodarskega sistema s stanjem in potrebami nadaljnega razvoja. V tem smislu se z resolucijo iniciirajo ukrepi, ki bi morali prispevati k nadaljnjemu izpo-

polnjevanju družbeno-ekonomskega sistema in s tem hitrejši realizaciji temeljnih ciljev in nalog srednjeročnega plana razvoja Jugoslavije do 1970. leta.

S tem, ko je izhajal iz splošnih stališč o potrebi, da sprejmemo resolucijo, je odbor ugotovil, da so posamezni problemi in vprašanja (kot tudi ukrepi, ki so predlagani za nadaljnje izvrševanje srednjeročnega plana razvoja Jugoslavije, preveč splošeni. Zaradi tega je predlagano, da bi nekatere probleme, ki se nanašajo predvsem na položaj gospodarskih organizacij, ocenili adekvatneje, ker so bolj zaostreni, kot je navedeno v sami resoluciji. V tem smislu je predlagano, da bi pri izdelavi resolucije bolj uporabljali gradiva o gibanjih v gospodarstvu, v katerih so ti problemi obširneje obravnavani. Ugotovljeno je bilo tudi, da so številne formulacije v resoluciji premalo jasne in precizne in da jih bo treba v predlogu resolucije pojasniti.

Ob tej načelni ugotovitvi sodi odbor, da bo treba v resoluciji bolj poudariti nujnost hitrejšega vključevanja negospodarskih dejavnosti v splošne tokove reforme in da bo za to treba najti ustrezne ukrepe, ki bi zagotovili odvisnost gibanja negospodarske potrošnje z gibanji dohodkov v gospodarstvu. Prav tako je nujno, da bi ti ukrepi omogočili tudi razvoj negospodarskih dejavnosti v skladu s stvarnimi potrebami gospodarstva.

Odbor je nadalje ugotovil, da v resoluciji niso dovolj izražene osnovne določbe temeljnega zakona o ugotavljanju in delitvi dohodka v delovnih organizacijah in posebno določbe o družbenem dogovarjanju, o dogovarjanju in sporazumevanju v gospodarstvu in o potrebi in nujnosti usklajenja budžetske potrošnje z gibanji in velikostjo ustvarjenega dohodka v gospodarstvu.

V okviru načelne diskusije je odbor sklenil, da je resolucija posvetila premalo pozornosti pozitivnim procesom, ki se uveljavljajo in izražajo v sedanjem gospodarskem razvoju, to je, tistim procesom, ki jih ni moč kvantificirati (prestrukturiranje in integracija itd.). Odbor zaradi tega sodi, da bi moralo biti o teh procesih več govora v dokumentu, kot je resolucija o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta.

II

V okviru posameznih mnenj, oziroma v diskusiji o posameznih kompleksnih problemih družbeno-ekonomskega razvoja je odbor posvetil posebno pozornost tistim stališčem v resoluciji, ki obravnavajo razvoj manj razvitih območij in krajev. V zvezi s tem je odbor ugotovil:

— da je treba, bodi v resoluciji, bodi v drugih ustreznih dokumentih, širše in bolj jasno določiti stališča družbene skupnosti do razvoja manj razvitih območij in krajev;

— da v celoti podpira izvrševanje vseh sprejetih obveznosti federacije do sklada za razvoj manj razvitih območij in krajev;

— v diskusiji o financiranju razvoja manj razvitih območij se je odbor strinjal s stališčem, ki je v resoluciji, da se obresti na neposlovni sklad po 1970. letu ukinejo. Vendar bi bilo potrebno pred tem zagotoviti stalen in zanesljiv vir dohodkov za potrebe financiranja razvoja manj razvitih krajev in območij;

— da je pri določanju politike družbene skupnosti do razvoja manj razvitih območij in krajev potrebno uveljaviti tak način financiranja razvoja manj razvitih krajev in območij, ki bo omogočal in zagotovil, da se bodo tudi na teh območjih in krajih maksimalno uveljavile pozitivne strani enotnega družbeno-ekonomskega sistema.

Ker je stanje in gibanje kmetijstva nezadovoljivo, je bilo predlagano boljše obravnavanje problemov kmetijstva, da bi zagotovili uresničevanje ciljev in nalog, oziroma zagotovili položaj kmetijstva, ki je bil načrtan z gospodarsko reformo in planom srednjeročnega razvoja Jugoslavije do 1970. leta. V tem smislu bi bilo potrebno, predvsem preučiti razmerje cen kmetijskih proizvodov v primerjavi s sedanjimi splošnimi gospodarskimi gibanji.

Ena pripomb je bila, da so nekatera področja sistema manj obdelana v osnovah resolucije — predvsem se to nanaša na bankarski in kreditni sistem. O tej načelni pripombi je bilo izraženo mnenje, da je problem sredstev bank pomanjkljivo obdelan in da bi morali to vprašanje v najkrajšem času posebej obravnavati. Gre predvsem za sredstva tako imenovanih zveznih bank, oziroma sredstva določenih družbenopolitičnih skupnosti, ki so v kreditnih skladih bank (državni kapital). V zvezi s tem je bilo sproženo tudi vprašanje vpliva delovnih organizacij na alokacijo teh sredstev, oziroma je odbor sodil, da bi morali v zakon o bankah vključiti določbe, ki bi omogočale, da bi prišel vpliv do izraza.

V resoluciji je obravnavana globalna delitev nacionalnega dohodka in ugotovljena kršitev razmerij v delitvi v škodo gospodarstva. Pripominja se, da ni bilo podatkov o razmerju delitve nacionalnega dohodka v 1968. letu, oziroma o tendencah, ki so se pojavile. Zato je bilo ugotovljeno, da z resolucijo nismo dobili garancij v obliki ustreznih ukrepov za doseg, s srednjeročnim planom predvidenih, razmerij v delitvi nacionalnega dohodka 70% : 30% v korist gospodarstva v 1970. letu.

III

Ko je odbor sprejel ta stališča, je predlagal zveznemu zboru, da sprejme predlagano besedilo kot predlogo za izdelavo predloga resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta.

Predsednik odbora:
Viktor Avbelj l.r.

POROČILO

ODBORA ZA DRUŽBENI PLAN IN FINANCE ZVEZNEGA ZBORA O ANALIZI IZVRŠEVANJA DRUŽBENEGA PLANA RAZVOJA JUGOSLAVIJE OD 1966. DO 1970. LETA IN OSNOV RESOLUCIJE O EKONOMSKI POLITIKI IN UKREPIH ZA NADALJNJO REALIZACIJO DRUŽBENEGA PLANA RAZVOJA JUGOSLAVIJE OD 1966. DO 1970. LETA

ZVEZNA SKUPŠČINA

ZVEZNI ZBOR

Odbor za družbeni plan in
finance

7. oktobra 1968.

Beograd

POROČILO

o obravnavanju gradiva o analizi izvrševanja družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta in osnov resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta.

Odbor zveznega zbora za družbeni plan in finance je obravnaval na seji 15. in 16. julija in 3. oktobra 1968. leta navedeno gradivo in na podlagi tega predlaga zveznemu zboru naslednje poročilo:

1. Člani odbora so bili enotni v oceni, da je predloženo gradivo zveznega zavoda za gospodarsko planiranje, kvalitetna analiza, na podlagi katere bi — poleg drugega — lahko razpravljali o vprašanih izvrševanja plana, ker opozarja na smeri korigiranja srednjeročnega plana. Vendar so člani odbora opozorili tudi na dejstvo, da bi bilo koristno, da bi istočasno s tem gradivom poslali poslancem tudi predlog ukrepov za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta, ker bi bila potem diskusija o teh problemih popolnejša.

Odbor se je strinjal, da dosedanja rezultati o gospodarstvu dopuščajo sklep, da se v bistvu uresničujejo strateški cilji reforme in plana in da je prišlo do zelo pomembnih kvalitetnih sprememb kot rezultat procesov prestrukturiranja gospodarstva, vendar pa so se naloge plana — s stališča kvalitetnih sprememb (stopnja rasti proizvodnje, razmerja v delitvi in podobno) — ustvarjale na nižji ravni od planirane.

Zaradi tega je odbor menil, da bi zaradi lažjega sprejemanja končnih stališč o korekciji srednjeročnega plana, morali izdelati določene dodatne analize, o katerih bi razpravljali v septembru. Gre za analizo ekonomskega položaja gospodarskih panog in grupacij, potem za analizo problemov zaposlenosti in zaposlovanja ter drugih, ki bi jih obravnavali paralelno s predlaganimi ukrepi ekonomske politike, s katerimi bi zagotovili realizacijo planskih nalog do 1970. leta.

Odbor je obravnaval tudi naslednja pomembna vprašanja, o katerih so člani odbora sprejeli določene pripombe in naslednje sugestije:

1. Pri obravnavanju tempa rasti proizvodnje je bilo poudarjeno, da je bila, z izjemami nekaterih gos-

podarskih panog, v vseh drugih panogah in grupacijah dosežena nižja stopnja rasti, zaradi česar se smatra, da analiza ni odgovorila na vprašanje ali so objektivni ali subjektivni faktorji povzročili tako gibanje. Posebno so pripominjali, da gradivo ni vsebovalo analize, v kakšni meri je nedograjenost in nekonistentnost našega družbeno-ekonomskega sistema vplivala zaviralno na izvrševanje nalog srednjeročnega plana.

Sodijo, da bi analizo stopenj rasti morali še enkrat preučiti in o tem predložiti realno korekturo, ki bi jo spremljali adekvatni ukrepi ekonomske politike, ki bi zagotavljali njeno uresničitev. V odboru so nadalje tudi poudarili zahtevo, da bi ponovno preanalizirali osebno potrošnjo in življenjski standard kot faktorja gospodarskega razvoja. To bi bilo namreč potrebno storiti s stališča ugotavljanja ali bi bila raven osebnih dohodkov, ki je bila dosežena v gospodarstvu (40% zaposlenih ima osebni dohodek nižji od 60.000 starih dinarjev mesečno) zares lahko stimulativna za nadaljnji razvoj ali pa bi bilo treba dvigniti višino osebnih dohodkov.

2. Odbor je nadalje obravnaval vprašanja modernizacije, intenziviranja proizvodnje, procesa integracije in kooperacije. Odbor je sprejel stališče, da so bila ta vprašanja v gradivu nezadostno analizirana. Nadalje sodijo, da je bil gospodarski sistem v domeni delitve dohodka v bistvu fiskalnega karakterja, kar je pripeljalo do nadaljne obremenitve gospodarstva. Zaradi tega ni bilo dovolj sredstev za modernizacijo gospodarstva. O tem je bilo navedeno dejstvo, da mnoge gospodarske organizacije nimajo dolgoročnih razvojnih programov, kar je pogoj za modernizacijo in izenačevanje pogojev gospodarjenja, procesa integracije in specializacije. Zaradi tega je bilo poudarjeno, da bi morali, s tega stališča, v gradivu oceniti, ali so ti faktorji vplivali na počasnejše izvrševanje nalog plana.

3. O vprašanju gospodarskega sistema in sistema družbene reprodukcije je odbor sodil, da bi morali izvršiti detaljno analizo ekonomskega položaja gospodarskih vej in grupacij v primarni in sekundarni delitvi, da bi lahko ocenili pogoje gospodarjenja in način ustvarjanja dohodka. Na podlagi take analize bi morali dograjevati obstoječi sistem gospodarjenja posameznih panog in grupacij.

V odboru so bila iznešena tudi vprašanja, da v gradivu, čeprav so bile znane slabosti bankarsko-kreditnega sistema, ki ni zagotovil planirane mobilnosti sredstev (kar je vplivalo na akumulativnost gospodarstva), potem slabosti deviznega in zunanjetrgovinskega režima itd., niso bila navedena spoznanja o nujnih spremembah niti določene naloge za njihovo izpopolnitev. O tem je bilo sprejeto mnenje, da bi vsekakor morali ta vprašanja bolj točno spoznati še pred končno korekcijo srednjeročnega plana.

Učinkovit sistem družbene reprodukcije bi bil, po oceni članov odbora, možen takrat, ko bi gospodarstvo razpolagalo s skromnimi sredstvi za akumulacijo. Zaradi tega predlagajo, da bi preučili možnosti nadaljnje razbremenitve gospodarstva obstoječih obveznosti. V zvezi s tem je bilo predlagano, da bi v poslovnih

odnosih med vsemi zainteresiranimi faktorji (gospodarskimi organizacijami, poslovnimi bankami in družbeno-političnimi skupnostmi) našli možnosti za rešitev vprašanj gospodarskih obveznosti iz prej danih kreditov iz splošnega investicijskega sklada na podlagi anuitet in drugo. Razen tega je bilo izraženo mnenje, da bi čimprej morali sprejeti sklep o znižanju obrestne mere na poslovni sklad na raven pred revalorizacijo osnovnih sredstev, po 1970. letu pa bi ta instrument ukiniteli, da bi lahko delovne organizacije začele oblikovati svojo dolgoročno orientacijo. Razen tega bi bilo potrebno izoblikovati institucionalne okvire, v katerih poteka družbena reprodukcija. O tem so na odboru predlagali, da bi definirali funkcije vseh institucij, ki participirajo v ustvarjenem dohodku gospodarstva (zbornice, združenja, sindikati in podobno).

V odboru so posebno poudarili, da bi bila pri oblikovanju ukrepov ekonomske politike, ki bi morali pripeljati do zaželenih sprememb, oziroma do uresničitve planskih nalog, potrebna njihova časovna sinhroniziranost, da bi zagotovili postopnost pri uresničevanju.

Nadalje je bilo poudarjeno, da bi morali pri izvrševanju planskih nalog vztrajati na realizaciji sistema in ne popustiti pritiskom, ki bi vsiljevali prakticistične rešitve, ki niso v skladu z reformo.

4. Odbor sodi, da bi morali še enkrat analizirati problem zaposlenosti in zaposlovanja. V analizi izvršitve srednjeročnega plana se namreč, po mnenju članov odbora, ne vidi, kako bomo reševali zaposlovanje strokovnih kadrov. Zato sodijo, da variante, ki računajo s prelivanjem proizvodnih faktorjev iz razvitih na manj razvita območja, ne bi bile učinkovite niti tiste rešitve, ki računajo z izvozom delovne sile na vas. V zvezi s tem bi bilo potrebno kompleksnejše spoznati ta problem in najti realnejše rešitve.

Odbor je predlagal, da bi v zvezi z zaposlovanjem preučili efekte, kolikor bi uvedli liberalnejši pokojninski sistem, z vsemi tistimi zahtevami in predlogi gospodarstva, ki so jih obravnavali na VI. kongresu zveze sindikatov.

Razen navedenih vprašanj so bile v odboru poudarjene tudi naslednje posamične pripombe in sugestije:

1. Ocene v gradivu so precej optimistične, zato ta analiza ne bi mogla biti zadostna podlaga za sprejetje določenih ukrepov. Zaradi tega bi na podlagi poudarjenega mnenja, morali pripraviti drugo gradivo, ki bi bilo bolj konsistentno pri obravnavanju vseh aktualnih gospodarskih problemov;

2. posebno bi morali analizirati negativne rezultate gibanja stopnje gospodarske rasti in ugotoviti, kakšne systemske ukrepe bi morali sprejeti, da bi uresničili planirano stopnjo rasti;

3. iz gradiva ni videti, kako bomo zagotovili materialno osnovo reprodukcije (predvidena razmerja v delitvi: gospodarsko—družbena skupnost), ki je bila določena z reformo;

4. sodijo, da so ocene o modernizaciji precej površne, zato bi morali pripraviti posebno analizo, ki bi omogočila ta problem globlje spoznati;

5. postavljeno je bilo mnenje, da bi morali realno korigirati planske naloge, vendar s stališča sprememb sistemskih ukrepov ekonomske politike;

6. pred korekcijo srednjeročnega plana bi morali sprejeti zakon o planiranju;

7. postavljeno je bilo mnenje, da bi morali pripraviti analizo, kako uresničujejo modernizacijo gospodarstva po posameznih republikah in z ozirom na različno obrabljeno in zastarelost sistema dela;

8. ker problem vlaganja tujega kapitala v gradivo ni obdelan, bi ga morali v prihodnje analizirati in reševati v skladu s sistemom in ne prakticistično;

9. v predlogih ukrepov ekonomske politike, ki naj bi prispevali k realizaciji planskih nalog, bi morali upoštevati njihov regionalni aspekt.

Odbor je sklenil, da bo še enkrat, v septembru mesecu, obravnaval gradivo o analizi izvrševanja srednjeročnega plana in sicer s stališča ocene elementov ekonomske politike in ukrepov za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta.

2. Odbor za družbeni plan in finance je, na seji 16. julija 1968. leta, obravnaval gradivo SIV o elementih bilance sredstev federacije in sprejel naslednja stališča:

Analizo elementov bilanc sredstev federacije so podprli kot dokumentirano in sistematizirano gradivo, v katerem so detajlno prikazane obveznosti federacije. V njej so bila osredotočena sredstva za izvršitev obveznosti, nadalje, kako naj bi se izvršile, po kakšnem vrstnem redu itd. Sodijo, da je taka analiza pomembna tudi s političnega stališča in da se zaradi tega lahko, na podlagi gradiva, sprejemajo povsem jasna in točna stališča v zvezi s skupščini in njenih telesih.

Odbor za družbeni plan in finance je posebno poudaril, da se bodo, v skladu z elementi bilance sredstev federacije, izvrševale obveznosti federacije, način in tempo izvrševanja pa bo v skladu s proporcijami, ki so bili predvideni z reformo in srednjeročnim planom. V zvezi s tem je bilo poudarjeno, da je v gradivu zelo važen sklep, da bodo predvideni odnosi v bilanci federacije omogočili nadaljnjo razbremenitev gospodarstva in realizacijo temeljnih procesov v delitvi med družbenimi skupnostmi in gospodarstvom, 1970. leta pa bi se namreč formiralo delitveno razmerje dohodka: 30 : 70%. Tudi o tem je sprejel odbor sklep o izvrševanju obveznosti glede usmerjanja investicij do 1970. leta in podprl mnenje, da v primeru nepravčasnega izvrševanja obveznosti iz bilanc federacije, do katerega bi eventualno prišlo zaradi objektivnih razlogov, ne bi bilo potrebno dopolnilno zajemanje sredstev iz gospodarstva, temveč bi se morali zavzeti, da bi se določene obveznosti federacije prolongirale, da bi tako v skladu z našim gospodarskim sistemom, prišli do sredstev za njihovo izvršitev.

Zaradi tega je odbor za družbeni plan in finance v celoti sprejel analizo elementov bilance sredstev federacije, sklepe SIV o ustvarjenih razmerjih v bilanci federacije kot tudi politiko, ki jo je vodil SIV in, ki jo je predlagal o kvantitativnih razmerjih v bilanci federacije.

Da bi čimbolj adekvatno realizirali politiko planiranih kvantitativnih razmerij v bilanci federacije, je odbor za družbeni plan in finance predlagal naslednje:

1. Ker ni bila predpisana procedura o pristojnosti, pogojih in načinu najemanja državnih kreditov in podaljševanja roka odplačila, zaradi potrebne stabilnosti v bilanci federacije, bi bilo treba to materijo tudi zakonsko regulirati. S tem bi dobili, na zakonu zasnovan, zaokrožen sistem, na podlagi katerega bi lahko sprejemali in odlagali obveznosti.

2. Ker je bilo v analizi predlagano in analizirano, kakšna naj bi bila bodoča adekvatna razmerja v bilanci federacije, bi bilo potrebno ponovno preanalizirati ali so vsi pomembni elementi bilance tako sinhronizirani, da ustvarjajo pričakovane učinke. V zvezi s tem so posebno opozorili na problem razbremenitve gospodarstva. Zato so predlagali, da bi detaljneje preučili problematiko vračanja dospelih anuitet, da bi zagotovili reševanje tega na poslovnih osnovah zainteresiranih dejavnikov, to je poslovnih bank, gospodarskih organizacij in družbeno-političnih skupnosti.

3. Na seji 16. julija 1968. leta je odbor za družbeni plan in finance zveznega zbora obravnaval tudi probleme razvoja gospodarsko manj razvitih republik in krajev, na podlagi omenjene analize zveznega zbora za gospodarsko planiranje in se pri tem strinjal, da je dala analiza dober pregled rezultatov prej začrtane razvojne politike kot tudi problemov, ki so se pojavljali na teh področjih.

Vendar je prišlo v odboru tudi do različnih mnenj in ocen, ali je analiza pojasnila faktorje, ki so vplivali, da se politika hitrejšega razvoja gospodarsko manj razvitih republik in krajev, kot enega temeljnih ciljev srednjeročnega plana, ni v celoti uresničila.

Po mnenju nekaterih so bili vzroki, da so bili delno uresničeni ti cilji, v objektivnih, predvsem strukturalnih problemih (dotok sredstev v sklad federacije za financiranje razvoja gospodarsko manj razvitih republik in krajev, nezainteresiranost za vlaganje sredstev iz razvitih na manj razvita območja, ekonomski položaj gospodarskih panog, ki dominirajo v manj razvitih regijah itd.)

Po mnenju drugih je prispevala k delni uresnitvi politike hitrejšega razvoja manj razvitih območij, poleg drugega, vrsta subjektivnih slabosti, zaradi česar bi morali probleme manj razvitih obravnavati s stališča realnosti in situacije na vseh drugih področjih gospodarske dejavnosti. Poudarjeno je bilo mnenje, da bi morali sklad federacije za kreditiranje razvoja gospodarsko manj razvitih republik in krajev šteti le kot dopolnilni vir sredstev za razvoj teh območij in da ne bi smeli podcenjevati drugih virov financiranja njihovega razvoja kot so krediti specializiranih bank, inozemski krediti in kreditiranje na podlagi sprejetih zakonov, lastna akumulacija in drugo. Zaradi tega je bilo predlagano, da bi s skupnimi naporji vseh faktorjev, to je skupne akcije, pričenši od republike, komune in do gospodarskih organizacij, dosegli cilj hitrejšega razvoja gospodarsko manj razvitih območij in krajev.

Večina poslancev je sodila, da se v gradivu krivi, za delno uresničenje tega cilja, subjektivne faktorje,

ne upošteva pa se dovolj materialnih postavk za razvoj manj razvitih območij.

V odboru so nadalje prišla do izraza tudi mnenja, da je bilo v gradivu samo konstatirano, da ni bila v celoti realizirana politika hitrejšega razvoja manj razvitih območij, hkrati pa niso bili predlagani ukrepi, s katerimi bi prispevali, da bi uresničili cilj do 1970. leta. O tem so člani odbora sodili, da je 11. točka v resumeju gradiva dvomljive narave in da bi, namesto ugotovitve — da uresničeni rezultati na manj razvitih območjih v prvih dveh letih plana kot tudi sedanjí gospodarski problemi teh območij, opozarjajo, da do 1970. leta ne bi smeli pričakovati uresničitve predvidene politike hitrejšega razvoja manj razvitih republik in krajev — morali določiti, katere ukrepe bi morali sprejeti, da bi uresničili določene cilje, te je, pristopili k tem problemom aktivno in ne le ugotovili določene stvari.

V diskusiji so potem posvetili precej pozornosti problemom statusa sklada federacije za kreditiranje hitrejšega razvoja gospodarsko manj razvitih republik in krajev. V zvezi s tem so podprli koncepcijo o spremembi načina formiranja sredstev sklada, pri čemer so sodili, da bi zaradi trajnosti tega problema (to je zaostajanje v razvoju manj razvitih republik in krajev) še naprej moral biti priliv sredstev v sklad trajen in stabilen, vendar na ekonomskih osnovah. Določeno število poslancev je izrazilo dvom, da bomo uresničili predvideno prelivanje sredstev z razvitih na manj razvita območja, čeprav so bili sprejeti zelo ugodni stimulansi v višini obresti in dopolnilnih obrestih. Po tej sodbi v gradivu ni videti zanesljive osnove, ki bi zagotovila uresničevanje politike hitrejšega razvoja manj razvitih območij, zaradi česar predlagajo, da bi morali, s tega stališča, še enkrat preanalizirati in poiskati načine, kako bi rešili te probleme, ob celovitejšem preučevanju pozicij manj razvitih območij.

Po drugi strani je bilo poudarjeno mnenje, da ne bi smeli sprejeti nobenega ukrepa za pospešitev razvoja manj razvitih območij, ki bi ponovno obremenjeval gospodarstvo.

Ker sodijo, da hitrejši razvoj gospodarsko manj razvitih republik in krajev ni odvisen izključno od ukrepov, ki jih sprejema federacija, temveč tudi od mobilnosti vseh dejavnikov, ki lahko prispevajo k uresničevanju tega cilja, bi morali to gradivo, s tega stališča, še enkrat analizirati. Taka analiza, ki bi predlagala več idej in ukrepov, ob spoštovanju vseh specifičnosti teh območij, bi bila lahko podlaga za popolnejšo diskusijo, ko bi bil poslanec poslan tudi predlog ukrepov za realizacijo te politike do 1970. leta.

4. Člani odbora so ocenili gradivo „Osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta” kot dobro podlago za diskusijo o formuliranju besedila resolucije o ekonomski politiki za izvrševanje srednjeročnega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta, ker vsebuje, poleg drugega, tudi sugestije in pripombe odbora, ki so bile izrečene, ko je bilo obravnavano gradivo o analizi izvrševanja

srednjeročnega plana — v juliju mesecu tega leta. Razen tega, so v odboru pozitivno ocenili smeri reševanja kot tudi ocene dosedanjega izvrševanja srednjeročnega plana, ki so bile navedene v gradivu, v bistvu pa tudi ukrepe za nadaljnjo uresničitev planskih nalog.

V načelni diskusiji o gradivu se je pojavila dilema o širini obravnave navedenih problemov in ukrepov, zato je bila izražena sodba, da je opaziti določen disproporc glede resnosti obravnavanja teh vprašanj, ki se navajajo kot problem in tistega kar se predlaga kot ukrep za njihovo rešitev.

V odboru je bilo postavljeno mnenje, da se v gradivu ne tretirajo enako določeni cilji in naloge o tem, kar je bilo predlagano kot rešitev teh nalog s sprejemanjem posameznih ukrepov, ker so za nekatera področja predlagani konkretni ukrepi, medtem ko so za druga izostali.

Na mnogih mestih v gradivu se obravnava le potreba, da bi sprejeli ustrezne ukrepe, zato je bilo v odboru izraženo mnenje, da bi pri končni pripravi besedila resolucije, na posameznih področjih, kjer nekatera vprašanja niso bila dovolj jasno preučena, morali definirati in konkretizirati naloge ter določiti institucije, ki bi bile dolžne, da te naloge preučijo do določenega roka. Zato bi po mnenju odbora, moral biti dokument o resoluciji čim bolj konkreten, ko gre za ukrepe, skoncentriran na najbolj ključne probleme, brez nepotrebne ponavljanja kot tudi nejasnih formulacij in stališče o posameznih vprašanjih. Prav tako bi morali v njem podrobneje definirati naloge in predložiti aдекватne ukrepe in instrumente za njihovo reševanje. Zaradi tega bi morali predvsem biti pozorni na ugotavljanje ali so ustrezne naloge že izvršene kot tudi na tiste, ki bi jih morali izvršiti v naslednjem obdobju.

Razen tega so prišla v diskusiji do izraza mnenja, da bi morali v resoluciji sprejeti stališča o posameznih vprašanjih in problemih. O tem je bilo poudarjeno mnenje, da bi morali jasneje razlikovati ukrepe federacije od ukrepov drugih družbeno-političnih skupnosti in asociacij, da bi tudi na ta način zagotovili večjo odgovornost. Z drugimi besedami, v resoluciji bi morali jasno definirati na koga se nanašajo posamezni ukrepi, oziroma kdo so njihovi nosilci.

V diskusiji o posameznih vprašanjih, navedenih v gradivu o osnovah resolucije, so bila navedena mnenja in sodbe članov odbora.

Sodijo, da je bila v gradivu navedena bolj realna ocena splošne potrošnje, tako o njenem obsegu kot tudi o karakterju in mestu splošne potrošnje, kot je bila v dosedanjih dokumentih skupščine. V zvezi s tem so poudarili, da bi morali tudi terminološko drugače obravnavati splošno potrošnjo, oziroma tisti njen del, ki se je nanašal na zdravstvo, prosveto in kulturo in ga obravnavati kot sestavni del enotnega procesa družbene reprodukcije. V tem smislu bi bilo po tem mnenju, nerealno pričakovati v naslednjem obdobju, da bi z zmanjšanjem ravni, oziroma nekaterih oblik splošne potrošnje, prišlo do razbremenitve gospodarstva. Tako stališče ne bi bilo sprejemljivo, ker bi pomenilo omejevanje razširjene reprodukcije na navede-

nih področjih. Zaradi tega sodijo, da bi bilo potrebno iskati temeljni izvir povečanja splošne potrošnje izključno z dvigom produktivnosti dela v gospodarskih dejavnostih.

O problemu zaposlenosti in zaposlovanja je bilo navedeno mnenje, da ne bi smeli v naslednjem obdobju pričakovati hitrejšega povečanja nezaposlenosti, zaradi česar je bila napoved v gradivu o „povečanju zaposlenosti“ ocenjena kot statična. Ukrepi, ki jih sprejemamo na tem planu tudi dopuščajo sklep, da ni nujno, da bi bila dosežena nezaposlenost, predvidena z bilanco. Zato je bilo poudarjeno, da bi morali, če bi dosledno uresničili ukrepe, ki jih sprejemamo, pričakovati na področju zaposlovanja večje rezultate od tistih, ki so bili ocenjeni v gradivu. V diskusiji je bila razen tega, poudarjena potreba, da bi sprejeli bolj učinkovite in aдекватne ukrepe za zaposlovanje velikih kontingentov nezaposlenih strokovnih kadrov v naslednjem obdobju, ker pričakujemo, da bo priliv mladih strokovnih kadrov v obdobju do 1970. leta tudi velik — kot je bilo ocenjeno v gradivu. Zaradi tega so insistirali, da se na tem problemu angažirajo vsi družbeni faktorji, da bi resneje spremenili politiko zaposlovanja. Ponovno so tudi opozorili, da bo potrebno hitro izdelati program dolgoročnega razvoja kadrov.

V diskusiji je bilo nadalje poudarjeno mnenje, da bi moral, po prejšnjih sklepih odbora, zvezni izvršni svet preučiti in predlagati ukrepe za povečanje zaposlenosti na manj razvitih območjih. Razen tega so postavili pripombo, da ni točna konstatacija v gradivu, da se bo z intenziviranjem kmetijstva povečalo zaposlovanje na teh območjih itd.

O problemu hitrejšega razvoja manj razvitih območij in krajev so diskutirali s stališča ocen, ki so bile navedene v gradivu, o možnosti hitrejšega razvoja teh območij v naslednjem obdobju. Sodijo, da so bile te ocene, o dosednji politiki razvoja manj razvitih območij, nezadostne zlasti, če bi upoštevali orientacijo, da je treba razvoj manj razvitih območij zasnovati predvsem na lastnih silah in možnostih. V gradivu ni bilo ničesar konkretnije povedanega, v kateri smeri bi morali iskati rešitve za hitrejši razvoj manj razvitih območij. Zaradi tega bi morali, po navedenih sodbah, preučiti ali bomo s predvidenimi ukrepi zagotovili uresničitev tega cilja. Omenjena je bila tudi sugestija, da bi pri sprejetju ukrepov ekonomske politike v naslednjem obdobju morali računati s tem, kako se bodo odražale na manj razvitih območjih, ker se nahaja gospodarstvo teh območij v objektivno težjem položaju gospodarjenja kot gospodarstvo na drugih območjih.

Sodijo, da bi moral tudi naprej obstajati sklad za financiranje razvoja manj razvitih republik in krajev kot nujna institucija, preko katere bi v določeni meri lahko organizirali vpliv na realizacijo politike hitrejšega razvoja teh območij; da morajo biti viri sredstev tega sklada stalni, zaradi česar je bilo tudi predlagano, da bi jih spravili v odvisnost od gibanj družbenega proizvoda družbenega gospodarstva. Razen tega pa so bila tudi mnenja, da bi lahko pospešili hitrejši razvoj manj razvitih območij tudi z aдекватnejšo kreditno

politiko, vendar bi morali poprej oceniti možnosti, kako bi oprostili modernizirane in rekonstruirane objekte na teh območjih, plačevanja obresti na poslovni sklad in, eventualno, prispevka od dohodka.

Nadalje je bilo v diskusiji poudarjeno, da v gradivu ni nujnih predlogov ukrepov za uresničevanje hitrejšega razvoja manj razvitih republik in krajev. Po tej sodbi je sedaj že možno formulirati dve obliki ukrepov, ki bi jih uporabljali za hitrejši razvoj manj razvitih območij: prvič, uporabljanje ukrepov za zagotovitev materialno-finančne osnove in drugič, ukrepi za večjo učinkovitost gospodarjenja na teh območjih. Te ukrepe bi vsekakor morali usmerjati za krepitev akumulativne sposobnosti in učinkovitosti gospodarjenja na teh območjih.

Vendar so sodili, o vprašanju hitrejšega razvoja manj razvitih območij in krajev, da bi morali predvsem nujno realizirati temeljno zahtevo reforme — modernizacijo in rekonstrukcijo gospodarstva — ker je to predpostavka celovitejšega reševanja vseh drugih ciljev, pa tudi razvoja manj razvitih območij. O tem je bilo poudarjeno, da bi morali uporabljati učinkovite ukrepe za reševanje osnovnih nalog kot tudi ukrepe za izvrševanje deklarirane razbremenitve gospodarstva velikih obveznosti.

V diskusiji je bilo pozitivno ocenjeno dejstvo, da so v gradivu naprej razvili postavke razširjene reprodukcije, vendar so pripomnili, da bi bilo s samoorganizacijo gospodarstva in prekinitev vseh etatističnih faktorjev zunaj gospodarstva, potrebno, da bi iz družbeno-ekonomskega sistema izločili vse motnje kot tudi predpise, ki ovirajo procese samoorganiziranja gospodarstva.

Prav tako so pripomnili, da v gradivu o osnovah resolucije ni bilo dano pravo mesto naporom, ki so potrebni za nadaljnji razvoj notranjih samoupravnih odnosov v delovnih organizacijah, zaradi njihovega vpliva na učinkovitejše in racionalnejše poslovanje.

Nadalje so bili mnenja, da v gradivu ni dovolj jasno poglavje o krepitvi reprodukcijske sposobnosti gospodarstva, posebno pa so zahtevali, da bi bile formulacije o usmerjevalni vlogi federacije v tekstu jasneje izražene. Za proklamirano krepitev reprodukcijske sposobnosti gospodarstva so dali konkreten predlog, namreč, da bi ustrezni zvezni organi in zbornice pripravile analizo o osnovnih sredstvih, ki niso več funkcionalna, s predlogi kako in na kakšen način bi lahko gospodarstvo razbremenili osnovnih sredstev.

V odboru so ponovno pripomnili, da poslancem niso poslali analiz o učinku gospodarskega sistema na izvrševanje srednjeročnega plana, oziroma ali je nedograjenost gospodarskega sistema vplivala na dosežene rezultate pri uresničevanju planskih nalog. To zahtevo so poslali SIV ob diskusiji o analizi izvrševanja srednjeročnega plana julija meseca, nakar jim je bilo obljubljen, da bodo prejeli omenjeno analizo do oktobra meseca. Prav tako jim ni bila poslana niti analiza o ekonomskem položaju gospodarskih panog in grupacij v obdobju uresničevanja gospodarske reforme, za katero jim je bilo prav tako obljubljen, da bo izgotovljena do oktobra meseca. Te obveznosti izvirajo tudi iz samega besedila srednjeročnega plana.

O tem je bilo sproženo mnenje, da je o pogojih gospodarjenja še precej nerešenih vprašanj in da nedograjenost družbeno-gospodarskega sistema onemogoča učinkovitejše delo pri nadaljnjem izgrajevanju instrumentarija, s katerim bi eliminirali neenake pogoje gospodarjenja. Zaradi tega so v odboru sklenili, da bi ponovno določili obveznosti, da se poslancem čimprej pošljejo te analize.

O vprašanju razmerij v delitvi in, v zvezi s tem, uresničitve ekonomske politike v naslednjem obdobju, je bil izražen dvom v realnost predvidenih razmerij, ker so sodili, da so preveč prenapeti, zaradi česar so sugerirali, da bi jih še enkrat preučili pred končnim formuliranjem resolucije o ekonomski politiki za uresničitev srednjeročnega plana.

Razen tega so izrazili mnenja, da področju primarne delitve ni bila posvečena ustrezna pozornost v gradivu. V gradivu so namreč izostale ocene o spremembah, ki so nastale v primarni delitvi in so se pojavljale na tem področju. Zaradi tega so predlagali, da bi se v besedilu resolucije decidirano ugotovilo, s katerimi instrumenti in ukrepi bi lahko dosegli skladnejši razvoj in vzpostavili bolj uravnotežena razmerjav gospodarstvu.

Po navedenih mnenjih, bi morali preučiti celotno področje cen in v resoluciji predlagati adekvatne ukrepe za večjo liberalizacijo cen, vendar v skladu z liberalizacijo uvoza, tako da bi v naslednjem obdobju bolj naslanjali politiko cen na uvozno orientacijo. Nadalje so izrazili mnenje, da bi morali poudariti dosežen razkorak v cenah, v primerjavi z nivojem, ki ga je določila reforma, vpliv zunanjih faktorjev na ta gibanja, učinek teh gibanj na rezultate gospodarjenja posameznih panog in grupacij itd., tako da bi področjem cen posvetili posebno pozornost, ker so ta gibanja ocenjena kot nezadovoljiva. V tem smislu bi morali analizirati tudi razloge za permanenten dvig cen v prometu, v situaciji, ko se nivo cen v proizvodnji ne spreminja.

V odboru so izrazili tudi mnenja, da bi tudi za sekundarno delitev morali predložiti konkretne ukrepe, s katerimi bi vplivali, da bi se izpostavljena razmerja: gospodarstvo—družba v naslednjem obdobju čim bolj dosledno realizirala.

Razen navedenega, so bile v diskusiji izražene tudi druge pripombe na besedilo posameznih poglavij gradiva.

Na koncu je odbor sklenil, da se pripombe in sugestije k gradivu o osnovah resolucije vključijo v poročilo odbora in da se z njimi seznani zvezna skupščina.

Predsednik odbora:
Angel Čemerski l.r.

POROČILO

ODBORA ZA BUDŽET ZVEZNEGA ZBORA O ANALIZI IZVRŠEVANJA DRUŽBENEGA PLANA RAZVOJA JUGOSLAVIJE OD 1966. DO 1970. LETA IN OSNOV RESOLUCIJE O EKONOMSKI POLITIKI IN UKREPIH ZA NADALJNJO REALIZACIJO DRUŽBENEGA PLANA RAZVOJA JUGOSLAVIJE OD 1966. DO 1970. LETA

ZVEZNA SKUPŠČINA
ZVEZNI ZBOR
Odbor za budžet
10. oktobra 1968. leta
Beograd

POROČILO

o obravnavanju gradiva o analizi izvrševanja družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta in osnov resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta

Na seji odbora 19. IX in 8. X 1968. leta so bila obravnavana gradiva, ki se nanašajo na uresničevanje družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta in osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana Jugoslavije od 1966. do 1970. leta.

V diskusiji je bilo ugotovljeno, da v gradivu zveznega zavoda za gospodarsko planiranje ni našlo ustreznega mesta vprašanje budžetske politike. Ob upoštevanju dela budžetske potrošnje v nacionalnem dohodku, in posebno pomena, ki ga ima za razvoj družbenih služb, zaslužijo ti problemi posebno pozornost, zaradi česar bi jih morali obdelati na enem mestu, celovito, v sami resoluciji pa bi morali dobiti ustrezen prostor.

V gradivu in osnovah resolucije je izostala ocena tistega, kar je bilo v dosedanjem obdobju izvrševanja srednjeročnega plana doseženo. V teh dokumentih prav tako ni bilo opozorjeno na pomanjkljivosti in niso bili predlagani ukrepi, ki bi jih morali sprejemati v prihodnje, zaradi uresničevanja določene politike. Po drugi strani pa manjka tudi argumentiranih ugotovitev. Tako je bilo, na primer na nekem mestu v gradivu zapisano, da je bilo v realizaciji reformnih ukrepov najmanj storjenega na področju splošne potrošnje. Taka trditev se ne bi mogla nanašati na budžetsko potrošnjo federacije, kjer so bili doseženi pomembni uspehi.

Sredstva zveznega budžeta niso bila dovolj jasno prikazana v gradivu, tako da so bila med dohodke šteta tudi tista sredstva (zvezni davek na promet in carine), ki se, po predpisih, uporabljajo za financiranje določenih nalog in so sredstva nebudžetske bilance federacije. Po drugi strani je bila šteta v izdatke zveznega budžeta potrošnja, v katero skupščinska telesa niso imela dovolj vpogleda. Na ta način so bile ustvarjene napačne predstave o dejanski budžetski potrošnji.

Za realno ocenjevanje obsega in rasti budžetske potrošnje je bilo predlagano, da bi jo v prihodnje prikazovali tako v nominalnih zneskih kot tudi v realnih vrednostih, z ozirom na dvig cen tudi uslugam.

Ker je bilo gradivo izdelano pred zaostritvijo mednarodne situacije, bi morali te momente upoštevati pri izdelavi osnutka resolucije. Zadnji dogodki so navrgli nove obveznosti, zaradi česar bodo potrebna tudi večja sredstva za njihovo financiranje.

O predvidenem deficitu zveznega budžeta za obdobje srednjeročnega plana v znesku okrog 400 mili-

onov dinarjev je odbor sodil, da bo eliminiran in da bo budžetska potrošnja kot tudi dosedaj, izbalansirana.

Neenakomerno izvrševanje dohodkov zveznega budžeta na podlagi prispevkov iz osebnih dohodkov od kmetijske dejavnosti, se ponavlja že nekaj let. Vendar gre v gradivu za nerealno planiranje ali za ekonomsko nemoč davčnih obveznikov. Manjkajo tudi analize davčne politike kot ekonomskega instrumenta in posebno ocene učinkovitosti dela in organizacije davčne službe, v kateri so bile številne slabosti.

Odbor je predlagal, da bi morali v osnutku resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta, v posebnem poglavju o splošni potrošnji, med drugim obravnavati tudi naslednje:

I. V poglavju resolucije „ocena dosedanjih rezultatov uresničenja plana“ bi morali ugotoviti, da karakterizirajo budžetsko potrošnjo federacije naslednje tendence.

1) Dohodki in izdatki zveznega budžeta so bili izravnavani, čeprav je bilo s srednjeročnim planom predvideno deficitarno financiranje.

2) Obveznosti federacije v 1967. in 1968. letu so bile financirane z domačimi sredstvi; istočasno je začela vračati inozemska sredstva, ki so jih prej uporabili za budžetsko potrošnjo.

3) V 1968. letu je prenehalo financiranje obveznosti zveznega budžeta iz kreditov narodne banke in se je prešlo na samofinanciranje. Ustvarjen je bil rezervni sklad federacije, katere sredstva so omogočila, da se, z določenimi težavami, vrši financiranje iz lastnih sredstev.

II. V poglavju resolucije „politika in ukrepi razvoja v naslednjem obdobju“ bi morali reči, da so se, poleg pozitivnih tendenc, v realizaciji budžetske politike pojavile tudi določene težave:

1) S precejšnjo zamudo je prišlo do sprememb in dopolnitve predpisov o davčnem sistemu, s katerim bi morali odraziti spremembe v sferi proizvodnje, prometa in uslug. Izostali so tudi ukrepi za razvoj organizacije davčne službe, ki ne ustreza več povečanim nalogam.

2) Napori, da bi se budžetska potrošnja uskladila z gibanji gospodarstva in rastjo nacionalnega dohodka, so dali določene rezultate. Ker pa je budžetska potrošnja pogojena z obveznostmi, ki so bile določene z ustavo in zakoni, bo potrebno v naslednjem obdobju, pri sprejemanju sprememb in dopolnitev kot tudi sprejemanju novih zakonskih aktov, bolj upoštevati finančne obveznosti, ki jih one konstituira.

3) Ker upoštevamo princip stalnega preverjanja in usklajenja budžetske potrošnje z gospodarskimi gibanji in rastjo nacionalnega dohodka, bi morali istočasno upoštevati že doseženo raven financiranja potreb splošnega družbenega interesa. Omejevanje financiranja določenih potreb bi povzročilo posledice v družbeno-ekonomskih odnosih, varnosti države, izvrševanju obveznosti do družbe in drugo.

4) Pri obstoječi strukturi obveznosti in tendenc dviganja cen in ob upoštevanju nekaterih zunanje-

političnih in ekonomskih razlogov, bi bilo nerealno pričakovati zmanjšanje budžetske potrošnje, čeprav bi morali stoniti vse, da bi bila usklajena z rastjo nacionalnega dohodka. Gre namreč za ukrepe splošne ljudske obrambe in preseganje diskriminacijskih režimov posameznih regionalnih zaprtih tržišč, ki jih je treba financirati iz splošnih družbenih sredstev, kar bo zahtevalo povečanje budžetske potrošnje.

5) Zaradi čistejših računov in realnejše predstave bi bilo potrebno v budžetski potrošnji razmejiti izdatke, ki bi se z budžetom ponovno vračale gospodarstvu, od sredstev za financiranje negospodarskih dejavnosti. Istočasno bi bilo nujno sprejeti stališča o nadaljnji politiki regresa, premij, refakcij in financiranja izvoza opreme tudi po 1970. letu.

III. Razen navedenih vprašanj, ki so bila neposredno povezana z dohodki federacije in za način financiranja njenih obveznosti, so na sejah odbora opozorili tudi še na nekatera vprašanja in predlagali, naj bi besedilo resolucije dopolnili in jasneje oblikovali.

1) Rešitev nezaposlenosti je zelo delikaten problem, ki ni bil dovolj pojasnjen, zato bi morali v resoluciji jasneje določiti način njegovega reševanja.

2) Ker se določena politika razvoja manj razvitih krajev uresničuje precej počasneje, kot je bilo predvideno s srednjeročnim planom, bi morali v naslednjem obdobju zagotoviti večja družbena sredstva za uresničenje te politike. V tem smislu bi morali preučiti dosedanje instrumentarij, ki je bil pomanjkljiv kot tudi sistem dopolnilnih sredstev, da bi čimbolj stimulatивно deloval na razvoj manj razvitih.

3) Položaj borcev, invalidov in penzioniranih oficirjev in družin padlih borcev ni bil zadovoljivo obdelan v dosedanjih gradivih, zaradi česar bi morali, z oziroma na obstoječe probleme, v resoluciji bolj določno opozoriti na možnost njihovega reševanja, posebno še materialne varnosti in stabilnejšega položaja.

4) Režim uvoza bi moral močneje delovati v smeri zmanjševanju nekurantne proizvodnje, vendar bi morala uvozna politika istočasno upoštevati tudi, da ne bi ovirala plasmaja domačega blaga enake kvalitete.

5) Jasneje bi morali določiti politiko razvoja živinoreje in proizvodnje tobaka zaradi sedanjega stanja in slabosti v teh dejavnostih. Resolucija bi morala vsebovati ukrepe, da bi preprečili uničevanje živinskega sklada in stagnacijo v tobačni proizvodnji.

6) Preprečiti bi morali nelogičen proces v organizaciji bank, zbornic, zavarovalnih zavodov in drugih, katerih osebni dohodki rastejo tudi, kadar poslujejo gospodarske organizacije na nestabilnostni meji. Resolucija bi morala opozoriti na način reševanja nasprotij v delitvi dohodka, da se ne bi naprej zaostrovali, oziroma da bi predlagali ukrepe za realizacijo principov pri usklajenju osebnih dohodkov in produktivnosti dela.

7) Ostal je nerešen problem zajemanja ekstradohodka, diferencialne rente in sistema progresivnega obdavčenja.

Predsednik odbora:
Hajro Kapetanović l.r.

POROČILO

ODBORA ZA PROSVETNO-KULTURNA VPRAŠANJA ZVEZNEGA ZBORA O IZVRŠEVANJU DRUŽBENEGA PLANA RAZVOJA JUGOSLAVIJE OD 1966. DO 1970. LETA IN OSNOVAH RESOLUCIJE O EKONOMSKI POLITIKI IN UKREPIH ZA NADALJNJE IZVRŠEVANJE DRUŽBENEGA PLANA RAZVOJA JUGOSLAVIJE OD 1966. DO 1970. LETA

ZVEZNA SKUPŠČINA

ZVEZNI ZBOR

Odbor za prosvetno-kulturna

vprašanja

03/12 Št. 3835/1

8. oktober 1968. leta

Beograd

ZVEZNEMU ZBORU ZVEZNE SKUPŠČINE

Beograd

POROČILO

o obravnavanju izvrševanja družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta in osnov resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnje izvrševanje družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta

Odbor za prosvetno-kulturna vprašanja zveznega zbora je obravnaval na seji 3. oktobra tega leta izvrševanje družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta kot tudi osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnje izvrševanje družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta.

Ob tej priložnosti je odbor ugotovil:

— v obdobju izvrševanja družbenega plana doživljajo področja izobraževanja, znanosti in kulture pomembne spremembe, ki so jih sprožile gospodarske in družbene reforme. V tem obdobju je začel proces novih družbeno-ekonomskih odnosov na vseh področjih družbenega dela, vzpostavljeni so bili kvalitetno drugačni odnosi med družbo in temi dejavnostmi, kar se je pokazalo posebno pri novem načinu financiranja, ustvarjanju ugodnejših družbenih in materialnih pogojev za razvoj samoupravljanja in razvijanja teh dejavnosti sploh.

— Odbor je tudi opozoril na pojav, da so se tudi v gradivu o planu in v predlaganih osnovah resolucije dejavnosti izobraževanja, znanosti in kulture, začele obravnavati na nov, bolj sodoben način, ne več kot splošna potrošnja, temveč kot del materialno-proizvajalnih sil družbe kot postavka za uresničevanje samega družbenega plana razvoja Jugoslavije.

V načelni razpravi o uresničevanju plana so člani odbora opozorili, predvsem na probleme materialnega položaja teh dejavnosti.

Čeprav je bilo pomembno povečanje obsega sredstev za potrebe znanosti, izobraževanja in kulture, čeprav so bili doseženi pomembni premiki v virih sredstev, posebno za izobraževanje in znanost (udeležba gospodarstva je v financiranju znanosti vedno po-

membnejša, 60% : 40% iz družbenih skladov), moramo vseeno ugotoviti, da tempo večanja sredstev za izobraževanje, znanost in kulturo ni spremljal tempa rasti nacionalnega dohodka, temveč je precej zaostajal.

Čeprav še vedno niso znane stvarne in realne potrebe izobraževanja, ker se počasi formira javna cena izobraževanja in spreminja struktura ter mreža šol, pomanjkanje sredstev, ki ga čutimo v šolstvu, resno ogroža, tako notranjo delitev in samoupravljanje kot tudi razvoj odnosov med družbo in temi dejavnostmi.

Poslanci so posebno opozorili na podatke o razmerju materialnih stroškov, osebnih dohodkov in investicij na področju izobraževanja. Po teh so se materialni izdatki v šolstvu gibali v obdobju od 1965. do 1967. leta od 13,7% celotne udeležbe v sredstvih do 14,9%; osebni dohodki od 72,2% do 76,5% in investicije od 12,3% do 6,8% v 1967. letu. Če bi upoštevali zahteve, ki jih bo družba postavila pred izobraževanje z reformo sistema, ki je v teku in bo postavila v prvi plan kvaliteto izobraževanja, potem je jasno, da bodo nadaljnja vlaganja v izobraževanje nujna in pomembna za uresničevanje vzajemnih ekonomskih interesov.

V zvezi s tem je odbor podprl aktivnost zveznega sveta za koordinacijo znanstvenih dejavnosti za konstituisanje novega sistema financiranja znanstveno-raziskovalnega dela, s katerim bi vedno bolj ločevali financiranje znanosti od budžeta in stimulirali delovne organizacije, da bi iz sredstev za razširjeno reprodukcijo ustvarjali sklade za znanstveno raziskovanje.

Odbor je podprl prizadevanje zveznega sveta za koordinacijo znanstvenih dejavnosti za izdelavo in uresničevanje velikih raziskovalnih projektov v naslednjem obdobju. Za realizacijo teh bi se skoncentrirala in združila sredstva delovnih organizacij in znanstveni potenciali države.

Poudarjen je bil pomen izgradnje popolnejšega in bolj sodobnega sistema znanstvenih informacij in dokumentacije kot enega bistvenih pogojev uspešnejšega razvoja znanstveno-raziskovalnega dela pri nas in njegove vključitve v mednarodni sistem znanstvenih informacij in dokumentacij.

Poslanci so tudi poudarili, da ne bi smeli iskati rešitev za financiranje izobraževanja, znanosti in kulture zunaj okvirov plana in planskih proporcij, vendar bi morali vztrajati pri intenzivnem povezovanju teh dejavnosti z gospodarstvom in neposrednimi proizvajalci, pri večji angažiranosti družbenih skladov, prav tako pa tudi pri samoupravnem dogovarjanju samih občanov. V zvezi s tem so poslanci podprli predlagane ukrepe, da bi bile tiste delovne organizacije, ki bi vlagale sredstva v izobraževanje, znanost in kulturo ali pa bi jih združevale, oproščene nekaterih obveznosti do skupnosti. Te določbe bi morali kmalu konkretizirati.

Pripombe k osnovam resolucije.

Pri obravnavi osnov resolucije so člani odbora opozorili, da se v gradivu, kadar gre za investicije v izobraževanje, znanost in kulturo, predvsem računa na angažiranje sredstev bank, čeprav je znano, da dose-danja praksa v tem pogledu ni dala nobenih uspehov.

Zaradi tega je odbor opozoril na potrebo, da bi v osnovah resolucije konkretnije opozoril na ukrepe, ki se nanašajo na stimuliranje bank in gospodarstva, da bi vlagali več sredstev za investicije in razširjeno reprodukcijo v teh dejavnostih, na njihov ugodnejši tretman v kreditnem sistemu (beneficirane obresti z izločanjem namenskih sredstev), z uvajanjem prispevkov od gospodarskih investicij in podobno.

V resoluciji bi tudi morali širše in bolj kompleksno obdelati samoupravni mehanizem izobraževanja: s stališča udeležbe delovnih ljudi v upravljanju izobraževalnih ustanov, zvez izobraževanja z drugimi sferami družbenega dela, posebno udeležba dijakov in študentov kot nosilcev družbenih sredstev v vseh oblikah samoupravnega odločanja, v šolah, na univerzah, obkroženju učnega in študentskega standarda itd.

Odbor je opozoril na to, da nezadostno obdelan samoupravni mehanizem izobraževanja in vzgoje povzroča, da so na tem področju tudi pri dodelitvi sredstev in pri vrednotenju dela, še vedno administrativni odnosi.

V resoluciji bi morali, v zvezi s tem, vztrajati, da bi hitreje formirali javne cene izobraževanja kot tudi, da bi izobraževalne skupnosti izgrajevale metode delitve sredstev izobraževalnih ustanov, ki bi odvisno od delovnega programa stimulirale kvaliteto in višjo raven pouka.

V resoluciji bi posebno morali poudariti vlogo in naloge izobraževalne skupnosti kot temeljnega faktorja v povezovanju izobraževalnih ustanov z drugimi sferami družbenega dela. Izobraževalne skupnosti bi tudi morale kot za svojo neposredno nalogo, skrbeti za racionalizacijo mreže in šolske strukture.

Ker je bilo poudarjeno, da tako pomembne naloge ne bi mogli reševati le delovni ljudje s področja izobraževanja, je bilo predlagano, da bi v resoluciji bolj poudarili, da bi vprašanje cene izobraževanja, družbene valorizacije vzgojno izobraževalnega dela, nagrajevanja, planiranja kadrov preučevali na podlagi družbenih dogovorov in z angažiranjem znanstvenih kapacitet in skladov za znanstveno delo kot tudi asociacij delovnih kolektivov, ki so zainteresirani za določene profile kadrov.

V resoluciji bi bilo potrebno poudariti, da v financiranju znanstveno-raziskovalnega dela, poleg proizvodnih delovnih organizacij, tudi druge delovne organizacije in združenja — v prvi vrsti banke, zunanjetrgovinska podjetja, zavodi za socialno zavarovanje, cestni skladi, vodno gospodarstvo — ustvarjajo lastne sklade in sodelujejo v financiranju znanstveno-raziskovalnih nalog iz svojega področja in za lastne potrebe.

Valorizacija znanstveno-raziskovalnega dela je tudi veliko vprašanje, zato bi morali poudariti v resoluciji, da bi bilo potrebno v naslednjem obdobju najti take kriterije in merila, ki bi zagotovili ne le vrednotenje znanstveno-raziskovalnega dela, temveč tudi udeležbo znanstvenih institutov v delitvi viška dela, ustvarjenega z uporabo teh dosežkov v proizvodnji.

Vprašanja predšolske vzgoje so po sodbi odbora dobila malo prostora v osnovah resolucije. Poslanci so se zavzeli, da bi v resoluciji močneje poudarili nuj-

nost, da bi obravnavali šolsko vzgojo kot del celotnega izobraževalnega in vzgojnega sistema.

V resoluciji bi tudi morali več govoriti o oblikah solidarnosti delovnih ljudi, o zagotovitvi materialnih pogojev, da bi čim bolj radikalno odstranjevali negativne učinke socialne diferenciacije učencev, posebno v osnovni šoli in na srednji stopnji. Štipendiranje in kreditiranje bi morali v resoluciji poudariti kot stimulative oblike, ne za vse marljive in sposobne učence in študente, kot je bilo rečeno v resoluciji, temveč za vse tiste talentirane in sposobne dijake, ki nimajo možnosti, da bi se sami šolali.

Problemi manj razvitih območij zavzemajo posebno mesto v realizaciji plana. Poslanci so opozorili, da je razkorak, ki se povečuje zadnja leta, v razvoju bolj razvitih in manj razvitih območij, prisoten tudi na področju izobraževanja, kulture in znanosti. Predvideno kroženje kapitala in bankarskih sredstev ni bilo zadovoljivo niti v gospodarstvu zaradi splošne stagnacije, do katere je prišlo v 1967. letu, čeprav so rezultati v 1968. letu kazali pozitivne spremembe. Zaradi tega se zdi, da bi bilo nujno posebej preučiti položaj in razvoj izobraževanja, znanosti in kulture na manj razvitih območjih kot tudi konkretne stimulative ukrepe za vlaganje na ta področja, ker je to temeljni pogoj hitrejšega gospodarskega razvoja tudi teh območij.

Sklenjeno je bilo, da se poročilo in mnenja ter priporombe odbora o realizaciji družbenega plana razvoja Jugoslavije in osnovah resolucije pošlje zveznemu zboru in odboru za družbeni plan in finance zveznega zbora.

Predsednik odbora:
Branislav Škembarević l.r.

POROČILO

ODBORA ZA BLAGOVNI PROMET ZVEZNEGA
ZBORA O OSNOVAH RESOLUCIJE O EKONOMSKI
POLITIKI IN UKREPIH ZA NADALJNJO REALI-
ZACIJO DRUŽBENEGA PLANA RAZVOJA JUGO-
SLAVIJE OD 1966. DO 1970. LETA

ZVEZNA SKUPŠČINA

ZVEZNI ZBOR

Odbor za blagovni promet

7. oktobra 1968. leta

Beograd

POROČILO

o obravnavi osnov resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta

Pri obravnavi gradiva zveznega izvršnega sveta „osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta“ na seji 7. oktobra 1968. leta, je odbor zveznega zbora za blagovni promet sprejel v načelu to gradivo kot osnovo za sprejem re-

solucije, ker so v njem, poleg drugega, našle ustrezno mesto tudi številne upravičene zahteve gospodarstva za nadaljnji in hitrejši razvoj. Istočasno je odbor ugotovil, da za posamezna vprašanja niso bile predlagane ustrezne rešitve ali pa so predlagane nekompletne in neprecizne rešitve.

V diskusiji so med drugim posebno poudarili:

— V gradivu bi morali konkretnije obdelati tudi vse eventualne rizike in presenečenja, ki bi se lahko pojavila v zvezi z mednarodno situacijo in položajem naše države. Pri tem je odbor upošteval vse tiste ukrepe, ki bi morali še bolj okrepiti materialno osnovo samoupravljanja delovnih organizacij, zaradi hitrejšega in učinkovitejšega prilagajanja sedanjim razmeram v državi in inozemstvu kot tudi eventualnim spremembam, do katerih bi moglo priti. Pri obravnavanju problemov delitve med gospodarstvom in drugimi uporabniki bi morali upoštevati tudi nove obveznosti, ki jih je prevzelo gospodarstvo v zvezi s koncepcijo splošne ljudske obrambe.

Devizni režim in zunanjetrgovinski sistem bi morali še bolj izpopolniti, da bi močnejše stimulirali izvoz na konvertibilna tržišča. V njih bi morali vgraditi več elementov, ki bodo zavarovali gospodarstvo in državo pred eventualnimi motnjami v mednarodni menjavi, do katerih prihaja pod vplivom neekonomskih faktorjev.

— V domeni delitve so porušena razmerja, ki so bila predvidena z dokumenti reforme in sicer v škodo gospodarstva. Ta tendenca je še vedno prisotna. Posebno bi morali upoštevati zadolženost gospodarskih organizacij in sicer s kratkoročnimi krediti, odplačili anuitet in visokimi obrestnimi merami, zaradi česar se je gospodarstvo zelo počasi moderniziralo. Kolikor pa to zmore, stori to predvsem iz kreditov in ne iz lastnih sredstev, kar je neugodno. Tak ekonomski položaj gospodarskih organizacij bistveno vpliva tudi na njihovo možnost prelivanja lastnih sredstev v gospodarstvo manj razvitih krajev, čeprav bi bili za to ekonomsko zainteresirani. Razen tega sta, tak položaj in devizni režim onemogočala gospodarstvu, da bi neposredno najemalo inozemske kredite. Zaradi tega kot tudi zaradi počasnejšega integriranja, gospodarstvo ne more prevzeti zadosti zunanjih kreditov, temveč jih najema država, ki jih potem tudi administrativno razporeja gospodarstvu in tako krepi svoj vpliv na delitev in ohranjanje pri tem stare etatiistične odnose.

— Čeprav je bila z reformo predvidena nova delitev v korist trgovine, da bi jo osposobili za funkcionalnejše povezovanje proizvajalcev in potrošnikov, za razširitev in modernizacijo trgovske mreže v celoti in posebno v mestih, v katerih še ni ustrezne trgovske mreže, je v gradivu kritično obravnavana nova delitev v korist trgovine. Vendar pa je ta delitev, poleg tega, da je predvidena s planom, logična posledica prestrukturiranja gospodarstva kot tudi potrebe za krepitev trgovske mreže. O tem je odbor sprejel stališče, da bi morali predvsem preučiti vlogo in položaj zunanje trgovine v procesu prestrukturiranja in prelivanja sredstev iz proizvodnje v trgovino.

V gradivu je bilo tudi ugotovljeno, da je prišlo do dviga cen v trgovini pri enakih cenah proizvajal-

cev. Tako trditev bi, kljub vsemu, morali poprej analizirati, da bi ugotovili ali gre za zvišanje marže v trgovini ali za zvišanje dajatev družbeno-političnim skupnostim preko davka na promet ali za različne prispevke.

— Gradivo ne navaja tržne problematike v celoti, temveč le z aspekta trgovine. Vendar bi morali tržišče obravnati skozi celotni gospodarski mehanizem in sicer tako, da bi zajeli tudi tržišče kapitala, domačega in tujega kot tudi investicijski trg. Zaprtost tržišča posameznega blaga v republikah, pa tudi v nižje okvire, monopolizem in drugo, so še vedno problemi, ki zahtevajo ustrezne rešitve.

— Ker se je poslabšal ekonomski položaj kmetijskih organizacij zaradi neugodnih pogojev gospodarjenja (padec cen kmetijskih proizvodov, dvig cen repromateriala in uslug, izvoz, nestabilnost virov kreditiranja kmetijstva in drugo), bi bilo potrebno sprejeti ukrepe za vzpostavitev razmerij tudi na tem področju gospodarstva v skladu z reformo.

— V zvezi z ukinitvijo obresti na poslovni sklad 1970. leta, so poudarili, da bi bilo potrebno že sedaj začeti s postopnim ukinjanjem teh obresti po panogah in gospodarskih organizacijah, v skladu z bilancami federacije, tako da bi 1970. leta prenehali zbirati sredstva na ta način za financiranje izgradnje manj razvitih krajev. Vendar pa bi morali hkrati določiti in razviti nove metode financiranja razvoja teh krajev. Poudarjeno je bilo tudi, da je v manj razvitih krajih precej notranjih rezerv v organizaciji gospodarjenja, kar je velika potencialna možnost teh krajev.

— V gradivu ni dovolj poudarjeno vprašanje kreditiranja izvoza opreme, kar je zelo važno tako zaradi naših odnosov z inozemstvom kot tudi zaradi domače proizvodnje in uporabljanja njenih kapacitet.

V diskusiji je bilo poudarjeno, da ni bilo dano ustrezno mesto inozemskemu turizmu in prometu, čeprav je devizni priliv iz tega naslova zelo pomemben. Posebno so opozorili ob tej priložnosti, da lahko prodajamo, po naših predpisih, ladje v inozemstvo na kredit in da naša podjetja kupujejo inozemske ladje na kredit, ne morejo pa jih nabaviti doma, čeprav bi bila pripravljena plačati z devizami. O teh vprašanjih je dal ta odbor skupaj z odborom gospodarskega zbora za trgovino, turizem in gostinstvo, detajlne pripombe z utemeljitvijo in predlogi v informaciji o obravnavanju izvršitve srednjeročnega plana 25. julija 1968. leta, kot tudi v informaciji o obravnavanju razvoja gospodarske dejavnosti, ki se nanaša na razvoj turizma, 25. julija 1968. leta.

Pri deviznem režimu in zunanjetrgovinskem sistemu so posebno opozorili na kategorijo GDK in na nekatere njene negativne posledice glede neenakih pogojev gospodarjenja.

Opozorili so tudi, da bi bilo potrebno detajlno analizirati izvoz glede udeležbe surovin repromateriala in finalnih proizvodov, ker kot kaže, naš devizni režim in zunanjetrgovinski sistem favorizirata izvoz surovin in neizgotovljenih proizvodov, ne pa finalnih proizvodov, kar je bil namen reforme in kar je interes države. O problemih gospodarskih odnosov z inozemstvom je odbor detajlneje določil svoja stališča in

predloge v poročilu o rezultatih obiska gospodarskih organizacij in razgovorov v nekaterih gospodarskih zbornicah o vprašanih zunanjetrgovinske zamenjave in ekonomskih odnosov z inozemstvom in s predlogi ukrepov 26. junija 1968. leta.

— Obstoje velikih zalog zahteva hitre rešitve, da bi jih omejili na normalni obseg, kar v gradivu ni bilo obravnavano. Kot ena od oblik razbremenitve gospodarstva, predlagajo, da bi preučili možnost znižanja davkov na promet in vseh drugih dajatev za nekurantne blago. Razen tega bi morali preučiti možnost, da bi kratkoročne kredite spremenili v dolgoročne, da bi prišlo gospodarstvo do več obratnih sredstev.

— Posamezne formulacije in stališča v gradivu so sploh, o trgovini pa še posebno konceptijsko nejasna, zaradi česar bi jih morali v finalnem dokumentu precizirati. Tako je bilo, na primer na 5. strani, predzadnji odstavek, navedeno, da so se pokazale določene slabosti, posebno v funkcioniranju „prometnega procesa“. Iz take formulacije ni jasno, kaj je bilo mišljeno, ker bi bil prometni proces lahko tudi blagovni promet in cirkulacija denarja ter transport, prav tako pa bi morali ugotoviti, katere slabosti so mišljene, oziroma kaj in v kateri smeri bi bilo potrebno ukreniti v naslednjem planskem obdobju.

POROČILO

ODBORA ZA PROMET ZVEZNEGA ZBORA O OSNOVAH RESOLUCIJE O EKONOMSKI POLITIKI IN UKREPIH ZA NADALJNJO REALIZACIJO Družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta

ZVEZNA SKUPŠČINA

ZVEZNI ZBOR

Odbor za promet

03/9 Št. 3865/1

9. oktobra 1968. leta

Beograd

ZVEZNEMU ZBORU ZVEZNE SKUPŠČINE

Beograd

Odbor za promet zveznega zbora je na seji 4. oktobra 1968. leta obravnaval, v prisotnosti predstavnikov zveznega izvršnega sveta, zveznega sekretariata za gospodarstvo, zveznega zavoda za gospodarsko planiranje, sekretariata za promet zvezne gospodarske zbornice in centralnega odbora sindikatov delavcev v prometu in zvezah Jugoslavije, „osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta“.

Po obravnavi in diskusiji je odbor sklenil, da v smislu 274. člena poslovnika zvezne skupščine predloži zveznemu zboru naslednje

POROČILO

Odbor je na sejah 8. in 16. julija 1968. leta obravnaval gradivo zveznega zavoda za gospodarsko plani-

ranje o uresničevanju družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta kot tudi gradivo o razvoju gospodarskih dejavnosti, razvoju ekonomskih odnosov z inozemstvom, uresničevanju politike hitrejšega razvoja gospodarsko manj razvitih območij v prvih dveh letih srednjeročnega plana in elementih bilance federacije.

Na seji 26. julija 1968. leta je odbor obravnaval gradivo „Elementi ekonomske politike in ukrepov za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta“. Ko je nadaljeval obravnavo problematike družbenega plana, je odbor razpravljajal na seji 4. oktobra 1968. leta o „osnovah resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta“.

Ko je resumiral v tem poročilu stališča in mnenja, izražena na seji, o problemih o nadaljnji realizaciji družbenega plana, je odbor ugotovil, da je resolucijo potrebno sprejeti iz več razlogov, predvsem pa zaradi odločnejšega uresničevanja nalog srednjeročnega plana in družbene reforme.

Ugotovljeno je bilo, da so osnove resolucije solidna podlaga za oblikovanje besedila resolucije, ker so v njih izražena stališča, ki so bila izražena v dosedanjih diskusijah o izvrševanju srednjeročnega plana. Razen tega je bilo poudarjeno, da ocene prehojene poti objektivno izražajo obstoječe stanje, predlagane smeri nadaljnjega razvoja in ukrepe, ki bi jih morali zagotoviti, v skladu s stališči predstavniških teles federacije, socialističnih republik in drugih družbeno-političnih skupnosti. Posebno so poudarili, da so si vsi faktorji enotni o temeljnih vprašanih nadaljnega gospodarskega razvoja, kar zagotavlja, da bodo naloge, ki jih je postavila resolucija, s tem pa tudi srednjeročni plan, izvršene.

Odbor je pozitivno ocenil analizo o izvrševanju srednjeročnega plana in ugotovil, da je bila narejena s stališča realizacije nalog plana (kot programa za uresničitev gospodarske reforme. Tako obravnavanje je bilo pravilno, ker je bil družbeni plan razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta izgrajen na temeljnih postavkah in težnjah gospodarske reforme. Prav tako je odbor sodil, da sta bili pravilni obravnavanje in orientacija, ki je bila načrtana v osnovah resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana.

Vendar so člani odbora poudarili v diskusiji, da je gradivo o osnovah resolucije precej posplošeno, na nekaterih mestih premalo poglobljeno in konkretno. Poudarjeno je bilo, da bi morali posamezna stališča v besedilu resolucije jasneje določiti in precizirati, predlagane ukrepe pa bolj konkretizirati in določiti po nosilcih (po pristojnostih za sprejem določenih ukrepov — federacije, republike in drugih družbeno-političnih skupnosti); tako bi omogočili pravočasno sprejetje vseh predvidenih ukrepov in se izognili tudi možnim nesporazumom, ker bi gospodarstvo, pa tudi organi, ki so dolžni sprejemati posamezne ukrepe, točno vedeli, kdo in kakšne ukrepe bi bilo treba sprejeti. Največ ukrepov bi morali konkretizirati in pri-

praviti na podlagi resolucije o ekonomski politiki za 1969. leto.

Poudarjeno je bilo, da bi morali v gradivu bolj in popolneje izdelati problematiko kreditnega sistema kot tudi devizni in zunanjetrgovinski režim. Ker so na teh področjih nerešena vprašanja, bi nujno morali pospešiti delo za oblikovanje določenih stališč o kreditnem, deviznem in zunanjetrgovinskem sistemu, da bi čim prej rešili nakopičene težave na teh področjih.

O uresničevanju politike hitrejšega razvoja gospodarstva manj razvitih območij je bilo poudarjeno, da so se v zadnjih treh letih pojavili na tem področju določeni problemi, zaradi česar naloge, ki so bile določene s srednjeročnim planom in reformo, niso bile v celoti uresničene. Opozorjeno je bilo, da predvidena sredstva za razvoj manj razvitih območij niso bila realizirana niti po obsegu niti po dinamiki. Prav tako je izostalo predvideno prelivanje kapitala z razvitih na manj razvita območja, kar je vplivalo, da je gospodarstvo z manj razvitega območja ustvarjalo nižje stopnjo rasti od predvidene. V zvezi s tem je odbor sodil, da splošna orientacija v osnovah resolucije ne zagotavlja, da bodo sprejete naloge na tem območju izvršene do 1970. leta. Zaradi tega bi bilo potrebno jasneje in določene precizirati stališča in ukrepe, ki bi jih morali uresničevati v obdobju 1970. leta. Upoštevati bi morali različna mnenja o metodah razvijanja gospodarstva na manj razvitih območjih. Odbor sodi, da bi morali pospešiti delo za oblikovanje stališč o politiki razvoja manj razvitih območij, da bi našli ustrezne sistemske rešitve za obdobje po 1970. letu.

V diskusiji so poudarili, da so bili pogoji gospodarjenja, določeni z reformo, na nekaterih področjih in panogah bistveno spremenjeni in da niso bili doseženi zadovoljivi rezultati pri izenačevanju pogojev gospodarjenja. Zaradi tega odbor podpira orientacijo v osnovah resolucije, da bi morali preučiti položaj posameznih gospodarskih panog s stališča učinkovitosti splošnih ukrepov v gospodarskem sistemu. O tem je bilo poudarjeno, da bi morali čim hitreje preučiti položaj in pogoje gospodarjenja železniškega, po potrebi pa tudi druge veje prometa, da bi izenačili pogoje gospodarjenja in položaj teh vej v primarni delitvi uskladili z drugimi vejami. Ta naloga je, po mnenju odbora, zelo pomembna za usposabljanje gospodarskih organizacij določenih vej in področij in za modernizacijo svojih kapacitet.

Posebno je bilo poudarjeno, da zaostajanje v izdelavi programa dolgoročnega razvoja posameznih vej in področij otežkoča in zavira delo pri določanju razvojne politike kot tudi reševanje pogojev gospodarjenja, zaradi česar je pomembna naloga pospešiti delo pri sprejetju dolgoročnega programa razvoja.

Člani odbora so v diskusiji poudarili, da je problem sodobnega transporta in manipuliranja blaga eno področje, na katerem je bilo zelo malo storjenega. V tem pogledu bi morali v resoluciji, poleg sprejetih nalog, da se izdela in spremeni program racionalizacije sistema transportiranja in manipulacije z blagom, detajlneje izdelati načine in metode pospeševanja delovnih organizacij, da bi uvajale in širše uporabljale

sodobne sisteme racionalizacije v transportu in manipuliranju z blagom.

V diskusiji je bilo poudarjeno, da bi morali resolucijo dopolniti z nalogami in ukrepi, ki jih zahteva sedanji vojno-politični položaj naše države.

Odbor meni, da bi morali v resoluciji določene poudariti naloge razvijanja mednarodnega prometa s stališča njegove vloge v deviznem prilivu, ki se lahko uresničuje z manj težavami kot pa z izvozom blaga. Razvijanje mednarodnega prometa bi v veliki meri prispevalo k modernizaciji posameznih vej prometa, ki bi z uslugami na mednarodnem tržišču ustvarile potrebna sredstva za modernizacijo lastnih kapacitet. V zvezi s tem so poudarili, da bi se morala izgradnja ladij za našo trgovsko mornarico v domačih ladjedelnicah potekati pod enakimi pogoji kot tudi za inozemske naročnike.

V diskusiji je bilo poudarjeno, da se je, s sprejetimi zakoni o izgradnji objektov prometne infrastrukture v srednjeročnem planu, reševala izgradnja nekaterih velikih objektov. Vendar še niso bile v sistemu najdene adekvatne rešitve za problem izgradnje prometne infrastrukture, zaradi česar bi morali v besedilu resolucije vključiti naloge, da moramo to vprašanje temeljito preučiti in do 1970. leta najti ustrezno sistemsko rešitev.

Razen načelnih pripomb so bile v diskusiji sprožene tudi naslednje pripombe in sugestije k besedilu osnov resolucije:

Krepitev reprodukcijske sposobnosti gospodarstva

— V odstavku, ki obravnava potrebo, da moramo preučiti položaj posameznih gospodarskih vej, bi morali navesti tiste gospodarske veje, ki bi jih obvezno morali preučiti. Ocenjeno je bilo, da bi morali, poleg drugih, tu omeniti tudi železnico, ker je potrebno, da bi kompleksno preučili njen ekonomski položaj.

Ekonomski odnosi z inozemstvom

— V odstavku o pomenu neblagovnih dohodkov bi morali izboljšati formulacijo, prvič, naj se razširi pomen neblagovnih dohodkov kot važne postavke za plačilno bilanco celotne države (ne le zaradi uravnoteženja) in drugič, naj se opozori na pomen in potrebo razvijanja prometa kot enega najvažnejših virov neblagovnih dohodkov.

Tržišče in cene

— V odstavku o „liberalizaciji cen“ bi morali jasneje formulirati, da se nanaša tudi na prometne usluge, ker sedanja formulacija zožuje področje liberalizacije le na sfero proizvodnje in prometa, ni pa jasno ali se nanaša tudi na področje uslug, posebno prometa.

— V odstavku o potrebi usmerjanja gospodarskega mehanizma, da bi eliminirali „zidanje cen“, bi morali v drugem stavku, poleg gradbeništva, dodati tudi železniški promet, da lahko dviga cene (letno) v sorazmerju z rastjo cen blaga, uslug in osebnih dohodkov.

Razširjena reprodukcija

— V odstavku o reševanju velikih investicijskih akcij in infrastrukturnih objektov s prostovoljno koncentracijo sredstev zainteresiranega gospodarstva itd., bi morali upoštevati, da je to le ena od možnosti za reševanje nekaterih infrastrukturnih objektov. Ker sistem ni v celoti rešil vprašanje izgradnje objektov prometne infrastrukture, bi bilo potrebno na določenem mestu, v tem poglavju, vnesti obveznost pristojnih organov, da izgradnjo objektov prometne infrastrukture preučijo s stališča sistema in dosedanjih izkustev in predlagajo ustrezne rešitve, ki bi jih uporabljali v obdobju po 1970. letu.

Družbena organiziranost gospodarjenja in samoorganiziranost gospodarstva

— Opozorjeno je bilo, da bi morali jasneje formulirati zadnji odstavek na 35. strani, ker se v njem zahteva krepitev samoupravnega mehanizma v določenih vejah dejavnosti, istočasno pa tudi vpliv družbeno-političnih skupnosti. Ta odstavek bi morali povezati s prvim odstavkom na 36. strani, ki obravnava krepitev družbenega vpliva v določenih vejah dejavnosti.

Za poročevalca odbora je bil določen poslanec Eržen Jože.

Predsednik odbora:
Radomir Komatina l.r.

POROČILO

ODBORA ZA VPRAŠANJA DELA ZVEZNEGA
ZBORA O OSNOVAH RESOLUCIJE O EKONOMSKI
POLITIKI IN UKREPIH ZA NADALJNJO REALI-
ZACIJO DRUŽBENEGA PLANA RAZVOJA
JUGOSLAVIJE OD 1966. DO 1970. LETA

ZVEZNA SKUPŠČINA
ZVEZNI ZBOR
Odbor za vprašanja dela
03/10 Št. 3871/1
9. oktobra 1968. leta
Beograd

PREDSEDNIKU ZVEZNEGA ZBORA
ZVEZNE SKUPŠČINE

Beograd

Na seji 7. in 8. oktobra 1968. leta je odbor za vprašanja dela zveznega zbora obravnaval osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta, ki jih je zvezni izvršni svet predložil zvezni skupščini.

V smislu 163. člena poslovnika zvezne skupščine pošilja naslednje

POROČILO

1. V načelni razpravi o predloženih osnovah resolucije je odbor podprl cilje ekonomske politike do 1970. leta. Ob tej priložnosti je odbor ugotovil, da so bile sprejete nekatere njegove sugestije, ki jih je predlagal pri prejšnjih obravnavah analiz o uresničevanju srednjeročnega plana.

2. Odbor je tudi podprl ugotovitev, da je sedanje obdobje realizacije osnovnih teženj reforme potrdilo pravilnost sprejete strategije smeri razvoja našega gospodarstva in družbe.

Čeprav smo plan do sedaj uresničevali v objektivno težjih in bolj zapletenih okoliščinah kot smo svoj čas predvidevali, kar je vplivalo tudi na počasnejšo rast gospodarske aktivnosti in realizacijo posameznih ciljev in nalog na nižji ravni, kot je bilo predvideno, vseeno delovni kolektivi in celotna družba napredujejo v progresivni smeri in uresničujejo, čeprav ne v celoti, temeljne ekonomsko-politične cilje reforme in naloge srednjeročnega plana. Počasnejša rast gospodarstva je logično povzročila tudi številne probleme in sprožila nekatera vprašanja, kar je vplivalo, da so se pojavile določene ekonomske in druge težave.

3. Odbor je ugotovil, da je bila letos stopnja rasti gospodarstva večja, kar bo vsekakor omogočilo uspešnejše reševanje težav in problemov, ki so nastali pri dosedanjem uresničevanju plana.

4. Člani odbora so izrazili tudi nekatere načelne pripombe k osnovam resolucije. Tako so opozorili, da vrsti ugotovitev v gradivu, ki jih je odbor sicer sprejel in podprl, manjkajo vsaj okvirne rešitve in ukrepi za realizacijo načrtane politike in predvidenih gibanj, kar povzroča nejasnosti in določeno rezerviranost.

To zaradi tega, ker so člani odbora mnenja, da imajo osnove resolucije, v veliki meri, obliko in značilnosti deklaracije, zelo podobne tistim, ki so se tudi več let nazaj pojavljale in za katere so zahtevala skupščinska telesa konkretizacijo in rešitve.

5. Odbor je ugotovil, da je v osnovah resolucije relativno malo problematike socialnega zavarovanja, čeprav so se na tem področju nabrali zadnja leta številni problemi, kar povzroča resne ekonomske in družbene probleme.

Zaradi tega bi po mnenju članov odbora, morali področju socialnega zavarovanja posvetiti več pozornosti in dati ustrezen pomen in adekvatno mesto med drugimi pomembnimi problemi v okviru poglavja o družbenih službah.

Odbor se je zavzel za usklajitev tega področja z družbeno-ekonomskim sistemom in za pospešitev dela na sistemskih spremembah tako v zdravstvu kot tudi v invalidsko-pokojninskem zakonu.

6. V načelni razpravi o predloženem gradivu je bilo postavljeno vprašanje ali je bila upoštevana pri izdelavi predlogov in rešitev sedanja mednarodna politična situacija, na kar je predstavnik zveznega zavračala za gospodarsko planiranje odgovoril pritrdilno.

II.

V razpravi o osnovah resolucije je odbor posvetil posebno pozornost v prvi vrsti določenim vprašanjem iz njegovega delovnega področja.

1. Odbor je ugotovil, da plan zaposlenosti in zaposlovanja v bistvu ni bil uresničen, kot je bilo predvideno, čeprav so se v tem letu pojavljale nekatere pozitivne tendence v gibanjih na tem področju. Zaradi tega je bila v diskusiji izražena določena rezerviranost tudi glede realnih možnosti uresničevanja predvidenih gibanj v naslednjih dveh letih. Čeprav bi teoretično predvidena stopnja rasti proizvodnje morala omogočiti predvideno stopnjo zaposlenosti, so bili člani odbora rezervirani zaradi tega, ker so bili seznanjeni z obstoječimi viški delavcev v delovnih organizacijah.

Vprašanje zaposlenosti in zaposlovanja bodo tudi naprej zelo aktualna, zaradi česar se je odbor zavzel, da bi morali biti predlogi in ukrepi za reševanje problemov na tem področju, ki so zajeti v osnovah resolucije, čimbolj realni in učinkoviti.

2. V diskusiji je bilo poudarjeno, da je problem zaposlenosti in zaposlovanja posebno težak v manj razvitih republikah in krajih in da bi morali iskati rešitve, predvsem v hitrejšem gospodarskem razvoju teh območij.

Zaradi tega so člani odbora, ki so pred kratkim obiskali manj razvita območja, posebno poudarili zahtevo, da bi morali več investicij vlagati in omogočiti zaposlovanje nezaposlenih oseb, zunaj teh območij, v državi in inozemstvu.

V zvezi s tem so tudi opozorili, da bi morali zagotoviti tem območjem sredstva iz rednih virov in v večjem obsegu kot do sedaj.

Pri obravnavi te problematike so posamezni udeleženci v diskusiji poudarili dejstva, da do sedaj ni prišlo do predvidenega prelivanja bankarskih sredstev v manj razvite republike in kraje kot tudi, da sploh ni bilo prelivanja sredstev iz razvitih v manj razvite kraje, zaradi česar ni bilo pričakovanih efektov. Poudarili so tudi, da je bil priliv sredstev iz sklada za razvoj manj razvitih republik in krajev v preteklem obdobju nereden. Člani odbora so predlagali, da bi morali v prihodnje uporabljati različne oblike za zagotovitve sredstev za investiranje na ta območja, kot so usmerjanje inozemskih kreditov, integracijski procesi zunaj republiških okvirov, prepuščanje zveznega davka na promet in drugi ukrepi, ki so izostali in ki bi lahko bili učinkoviti.

Bili so mnjenja, da bi morali preučiti investicijsko politiko manj razvitih območij, ker se pojavljajo želje, da bi razen visokih akumulativnih objektov izgradili tudi ustrezne kapacitete, v katerih bi lahko zaposlili večje število delavcev.

3. Problem zaposlovanja nekvalificiranih delavcev, doma in v inozemstvu, kot je bilo poudarjeno v diskusiji, se pojavlja v zelo ostri obliki, bodisi, da gre za delavce, ki so jih odpustili kot višek delovne sile iz delovnih organizacij, bodisi da gre za nezaposlene osebe, brez drugih virov za eksistenco.

Možnosti zaposlovanja nekvalificiranih delavcev so odvisne od njihovega poprejšnjega strokovnega uspo-

sabljanja, za kar so potrebna precejšnja sredstva. Ta sredstva niso bila zagotovljena do sedaj niti v nekaterih razvitih krajih, še posebno pa v manj razvitih krajih, kjer je število zaposlenih relativno majhno. Zaradi tega je bilo precej manjše število delavcev iz manj razvitih republik in krajev zaposlenih v inozemstvu v primerjavi s številom delavcev iz razvitih območij.

4. Člani odbora so poudarili v diskusiji, da je ekonomski položaj kmetijstva ponovno poslabšan, kar že sedaj povzroča negativne reperkusije tudi na problematiko zaposlenosti in zaposlovanja. Zmanjšuje se namreč interes za aktivno delo v kmetijstvu in povečuje pritisk na zaposlovanje v industrijskih in drugih dejavnostih zunaj kmetijstva.

O tem je bilo predlagano, da bi bilo potrebno sprejeti učinkovite aдекватne ukrepe, ki bodo stimulirali ostajanje in delo v kmetijstvu.

5. Odbor je ugotovil, da v glavnem niso bili uresničeni pričakovani rezultati v razvoju terciarnih dejavnosti niti na razvitih ni na manj razvitih območjih.

Po oceni članov odbora, je bila ena od najmočnejših preprek, posebno na razvitih območjih, nezainteresiranost bank, da bi dolgoročno angažirale svoja sredstva za razvoj terciarnih dejavnosti. V manj razvitih krajih so tudi objektivno manjše možnosti za razvoj uslužnostnih dejavnosti, tako zaradi pomanjkanja sredstev kot tudi zaradi nižjega življenjskega standarda prebivalstva.

6. Poleg pozitivnih procesov na področju intenzifikacije dela, so v diskusiji opozorili, da so še viški in rezerve delovne sile v delovnih organizacijah na razvitih in manj razvitih območjih, kar otežkoča hitrejše vključevanje nove delovne sile tudi v pogojih že ustvarjenega dinamiziranja proizvodnje.

Reševanje viška delovne sile je objektivno lažje v večjih in ekonomsko močnejših delovnih organizacijah kot tudi v širših in močnejših integracijah, ker so tedaj večje realne možnosti za aдекватno razporeditev delavcev in odpiranje novih delovnih mest.

Vendar je bilo ugotovljeno, da so številne delovne organizacije, iz socialnih pobud, zadržale notranje viške delovne sile in tako zavirale začete procese zvišanja produktivnosti dela.

Odbor je poudaril, da bi morali računati s tem dejstvom tudi pri planiranju realne stopnje zaposlenosti v naslednjem obdobju.

7. Pomembno mesto v diskusiji je dobilo vprašanje uresničenja že sprejetega ukrepa, da bi s povečano gradnjo ublažili problem nezaposlenosti.

Odbor je v zvezi s tem ugotovil, da predvidena sredstva (100 milijard starih dinarjev) za stanovanjsko izgradnjo niso bila učinkovita. Do tega je prišlo delno zato, ker ta sredstva niso bila do sedaj v celoti angažirana za stanovanjsko gradnjo, delno pa zato, ker so banke s temi sredstvi poknivale svoja sredstva, ki so bila že vložena v stanovanjsko gradnjo.

Odbor je sklenil, da bi morali to vprašanje podrobneje preučiti in bo zahteval posebno informacijo o tej problematiki.

8. V diskusiji je bilo poudarjeno, da se pojavljajo težave pri reševanju problemov na področju zaposlo-

vanja tudi zaradi ostrega nasprotja med potrebami za kadri v delovnih organizacijah, po eni strani in obstoječo izobraževalno mrežo, po drugi strani.

Odbor sodi, da zahteva reševanje tega problema radikalnejše ukrepe, ker določeno neskladje ne le otežkoča zaposlovanje strokovnih kadrov določenih profilov, temveč stalno povečuje tudi suficit kadrov, ki jih ne potrebujemo. Istočasno se pojavljajo resne zahteve gospodarstva za posameznimi vrstami kadrov, ki jih ni dobiti. Vpisi v šole v šolskem letu 1968/69. opozarjajo, da je bilo malo storjenega za rešitev teh vprašanj.

III.

V razpravi o predlaganem besedilu osnov resolucije so člani odbora izrazili svoje mnenje in dali vrsto pripomb in predlogov.

1. Na 2. strani, v prvem odstavku, je zadnji stavek preveč splošen, zaradi česar bi si lahko ustvarili vtis, da so bili objektivni pogoji za obvladovanje procesov, ki jih je sprožila reforma, ekonomska politika pa ne bi bila uresničena zaradi subjektivnih slabosti v delovnih organizacijah.

Predlagano je bilo, da bi ta stavek izrazili jasneje in konkretnije.

2. Na 3. strani, v poglavju „osnovni rezultati pri dosedanjem uresničevanju plana“, v 1. točki, prvi stavek drugega odstavka, je sprejeta globalna ocena o tendenci izboljšanja strukture življenjskega standarda v 1968. letu.

Ko je že prej obravnaval to vprašanje, se odbor ni strinjal s tako globalno ugotovitvijo in je zahteval od zveznega zavoda za gospodarsko planiranje, da posreduje več detajlov o strukturi življenjskega standarda, ki po oceni odbora ni zadovoljiva, če analiziramo njene elemente.

3. Na 4. strani, v 2. točki, v prvem odstavku, obravnavanja gospodarstva in bank ne omogočajo globlje preučitve uresničenih postavk plana, glede strukture delitve sredstev med družbene skupnosti in delovne organizacije.

V drugem odstavku, 2. točka, je predlagano, da bi navedli kot problem tudi teritorialno zaprtost delovnih organizacij. V istem odstavku bi bilo utemeljeno, da bi kaj več in podrobneje zapisali o povečanju poslovnih stroškov, ker permanentno rastejo in so resen dejavnik zmanjševanja akumulativne sposobnosti delovnih organizacij.

4. Na 9. strani, v drugem odstavku, je predlagano, da bi na koncu dodali: „in delavcev, ki bi ostali brez dela zaradi modernizacije, predvsem tistih, ki jim je bilo delo v delovni organizaciji edini vir sredstev“.

5. Na 10. strani, v drugem odstavku, v katerem je navedena proporcija udeležbe sredstev delovnih organizacij v bruto gospodarskih investicijah, je bilo predlagano, da bi navedeni procent (70%) razčlenili tako, da bi videli, s kakšnim procentom bo udeležena delovna organizacija in s kakšnim banka. To pa zaradi tega, ker so v bankarskih sredstvih že angažirana sredstva družbeno-političnih skupnosti.

Predlagano je bilo tudi, da bi navedli tudi razloge, kateri realni pogoji so vplivali, da predvideni proporci niso bili uresničeni.

6. Na 11. strani, na kateri je bilo navedenih več stopenj rasti, so člani odbora izrazili določeno rezervo o realnosti predvidenih stopenj pri izvozu, deviznih rezervah, nacionalnem dohodku in drugo, kolikor ne bi zagotovili dopolnilnih sredstev. Opozorili so, da bi morali biti pri uporabljanju dodatnih sredstev zelo previdni in računati s potencialno nevarnostjo inflacije.

Pripominjali so tudi, da ni bilanc o navedenih prognozah rasti, ki so bile ocenjene kot optimistične, z ozirom na obstoječo prezadolženost gospodarstva, pogoste pojave investiranja brez poprejšnje zagotovitve sredstev, angažiranja sredstev iz obratnih sredstev in podobno.

7. Na 12. strani je bilo predvideno povečanje zaposlenosti v naslednjih letih po poprečni stopnji okrog 2%.

Odbor je izrazil rezervo v pogledu realne možnosti rasti zaposlenosti po navedeni stopnji, predvsem zaradi gibanj v dosedanjem obdobju kot tudi zaradi sedanjih občutnih viškov delovne sile v delovnih organizacijah.

Bili so mnenja, da bi lahko predvidena stopnja rasti okrog 2% povzročila pritisk zunanjih dejavnikov na delovne organizacije, da bi planirano rast realizirale za vsako ceno.

Bili so tudi mnenja, da bi morali izpustiti besedi „potrebno je“, ker izražata določeno pretirano gotovost, da bi bila predvidena stopnja rasti tudi uresničena in so predlagali naj se nadomestita s: „predvidavamo“ ali podobno.

8. Na 13. strani, konec drugega odstavka, je obravnavana rast gospodarstva, ki je zasnovana na strukturi, ki se vedno bolj prilagaja „zahtevam razvojne politike“.

Pripomnili so, da že nekaj let govorimo o potrebi določanja perspektivnega razvoja gospodarstva in dolgoročnih planov razvoja gospodarskih organizacij. Vendar v večini grupacij in dejavnosti tega še nismo storili, kar precej ovira tudi delo konjunkturnih služb delovnih organizacij. Predlagano je bilo, da bi pospešeno nadaljevali konkretnjšo izdelavo določanja razvojne politike po gospodarskih področjih, vejah, dejavnostih, grupacijah in v delovnih organizacijah.

V četrtem odstavku, na začetku, je navedeno, da bomo s kreditno in reeskontno politiko in z „drugimi ukrepi“ bolj elastično podpirali prilagajanje proizvodnje zahtevam domačega in inozemskega tržišča. Predlagano je bilo, da bi konkretno navedli kateri „drugi ukrepi“ so bili mišljeni.

9. Na 14. strani, konec prvega odstavka, je bilo predlagano, da bi rok za sprejemanje odločitev o načinu in kreditiranju izvoza opreme skrajšali in namesto: „do konca prvega kvartala 1969. leta“, določili: „do konca tega leta“.

V drugem odstavku je bilo govora o denarni masi in možnosti njenega povečanja nekoliko hitreje kot

gibanja družbenega proizvoda „v obsegu, ki ne bi ogrozil stabilnosti“. Izraženo je bilo mnenje, da bi morali sprejeti preciznejšo formulacijo, ki bi določala obvezne kriterije, po katerih bi se morala gibati denarna masa hitreje od gibanja družbenega proizvoda.

10. Na 15. strani, konec prvega odstavka, je bila navedena zahteva, da bi pripravili pogoje, ki bi gibanje osebnih dohodkov v negospodarskih dejavnostih povezali s kriteriji v gospodarstvu.

Predlagano je bilo, naj bi to zahtevo razširili in pojasnili in da bi navedli metode povezovanja, na primer, z dosledno uporabo principov dohodka v negospodarskih dejavnostih in podobno.

11. Na strani 16, v drugem odstavku, je bilo obravnavano preprečevanje različnih ekscesov pri zagotavljanju sredstev, ki ne izvirajo iz dela in zviševanja osebnih dohodkov, ki izvirajo iz monopolnega položaja in podobno.

Dan je bil predlog, da bi sredstva, ki so bila pridobljena na tak način, v principu uporabljali za izenačevanje položaja in pogojev gospodarjenja s tistimi dejavnostmi, ki so zaradi objektivnih razlogov v neugodnem položaju.

12. Na 17. strani, v poglavju „Krepitev reprodukcijske sposobnosti gospodarstva“, v prvem odstavku, je bila navedena potreba, da bi se moralo samo gospodarstvo zavzeti za maksimalno zvišanje reprodukcijske sposobnosti z zniževanjem materialnih stroškov itd.

Izraženo je bilo mnenje, da vplivajo na znižanje materialnih stroškov tudi številni drugi faktorji in ne le delovne organizacije. To bi morali poudariti in zahtevati, da bi se angažirali vsi zainteresirani faktorji za zmanjšanje teh stroškov.

13. Na 18. strani, v četrtem odstavku, je bilo predlagano, da bi podrobno določili, da bi morali sklepe sprejeti do konca dveletnega obdobja, da ne bi prišlo do prekinitve kontinuitete pri zagotavljanju sredstev sklada za razvoj manj razvitih pokrajin in krajev.

O tem odstavku je bilo predlagano, da bi v formulaciji bolj eksplicitno navedli smeri in ukrepe, ki bi omogočili rast budžetske potrošnje zunaj okvirov določenih proporcij delitve nacionalnega dohodka.

O šestem odstavku, kjer je bilo obravnavano povečanje kreditnega potenciala bank, je bila izražena v diskusiji rezerva, da bi bilo to možno doseči z dogovori poslovnih bank, zaradi nerazčiščenih razmerij sredstev v bankah, zaradi česar je to stališče bolj deklaracija kot realna naloga.

14. V poglavju „Zaposlenost in zaposlovanje“, na 25. strani in naprej, je bilo predlagano, da bi obdelali tudi vprašanje materialnega zavarovanja nezaposlenih delavcev, zagotovitev sredstev za strokovno usposabljanje nezaposlenih in zaposlenost na manj razvitih območjih.

V zvezi s tem so tudi predlagali, da bi morali vnesti v to poglavje tudi naslednja dva odstavka:

„Preučiti investicije in se na manj razvitih območjih usmeriti na take investicije, ki bi uporabljale pred-

vsem ugodnejše pogoje v delovni sili, z ozirom na agrarno prenaseljenost na teh območjih.

Ustvariti pogoje za večjo mobilnost delovne sile s teh območij in jim zagotoviti večja sredstva za kvalificiranje in prekvalificiranje delavcev“.

V diskusiji so tudi predlagali, da bi izdelali analizo o manj razvitih krajih, zaradi določitve politike razvoja teh krajev.

15. Na 27. strani, četrty odstavek, je vprašanje, ki se nanaša na skupnosti zaposlovanja. Predlagano je bilo, da bi se v tem besedilu ne odločili za konstituiranje teh skupnosti v bolj definirane organizme, ker o tem vprašanju še diskutiramo, so pa tudi različna stališča o značaju teh skupnosti.

Peti odstavek obravnava priprave dolgoročne projekcije razvoja zaposlenosti, kadrov in izobraževanja. Izraženo je bilo mnenje, da se bodo pojavile večje težave pri določanju profila kadrov, ki so potrebni delovnim organizacijam, ker ni v večini vej, dejavnosti in grupacij planov dolgoročnejšega razvoja gospodarstva.

16. Na 30. strani, v tretjem odstavku, sta obravnavana kmetijstvo in tržišče.

Izraženo je bilo mnenje, da bi bilo potrebno za zmanjšanje pritiska na zaposlovanje zunaj kmetijstva ustvariti stabilnejše pogoje ustvarjanja dohodka v kmetijstvu. Zato bi bilo potrebno:

— določiti dolgoročni program potreb kmetijske proizvodnje,

— ustvariti sistem garantiranega odkupa določenih količin kmetijskih proizvodov in

— sprejeti učinkovite ukrepe za vzpostavitev porušeni ekonomskih razmerij kmetijstva in nekmetijstva, ki so bili določeni z reformskimi ukrepi.

17. Predlaga se, da bi celotno poglavje „Družbena organiziranost gospodarjenja in samoorganiziranost gospodarstva“, na straneh 33–36, prenese naprej, takoj za poglavje „Temelji ekonomske politike do 1970. leta“, ker gre za enega od pogojev za uresničevanje temeljnih ciljev resolucije.

Za poročevalca v zveznem zboru je bil določen član odbora Branislav Stojanović.

Predsednik odbora:

Radojka Katić l.r.

POROČILO

ODBORA ZA INDUSTRIJO ZVEZNEGA ZBORA O
ANALIZI IZVRŠEVANJA DRUŽBENEGA PLANA
RAZVOJA JUGOSLAVIJE OD 1966. DO 1970. LET

ZVEZNA SKUPŠČINA

ZVEZNI ZBOR

Odbor za industrijo

7. X. 1968. leta

Beograd

POROČILO

o obravnavanju gradiva o analizi izvrševanja
družbenega plana razvoja Jugoslavije
od 1966. do 1970. leta

Odbor zveznega zbora za industrijo je na treh sejah, ki so bile 10. in 11. VII., 23. in 24. VII. in 1. X. 1968. leta, obravnaval naslednje gradivo: „Analiza izvrševanja družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta“, „Elementi bilance federacije“, „Elementi ekonomske politike in ukrepov za nadaljnjo realizacijo družbenega plana“ in „Osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta“.

Odbor je predvsem pozitivno ocenil predloženo gradivo in poudaril, da je zelo izčrpno in da nudi dokumentirano sliko o dosedanji realizaciji družbenega plana. Vendar so člani odbora ugotovili, da v njem niso bili zadosti ocenjeni vzroki o nekaterih odklonih od planiranih predvidevanj, še posebno o spremembah v razmerjih delitve in ekonomskem položaju posameznih področij in vej. V prepričanju, da so te spremembe pomembno vplivale na realizacijo reforme in srednjeročnega plana, je odbor zahteval, da se mu pošljejo gradiva o ekonomskem položaju področij in vej in o nastalih spremembah na področju delitve.

Strinjali so se v bistvu z ocenami o dosedanjih rezultatih uresničevanja reforme in srednjeročnega plana in ugotovili, da je bilo v preteklosti skoncentrirano največ problemov na področju industrije in da je zaostajanje industrijske proizvodnje, še posebno v nekaterih važnejših vejah in grupacijah, močno vplivalo na zaostajanje pri izvrševanju planirane rasti celotnega gospodarstva.

Upošteva je postavko, da bi morali osnovno strategijo plana tudi naprej zadržati kot temelj ekonomske politike do 1970. leta je odbor sprejel posebno poudarjene naloge v osnovah resolucije in poudaril, da bi bilo posebno potrebno še naprej pospeševati rast industrijske proizvodnje.

Odbor je sodil, da bo nadaljnja rast industrijske proizvodnje odvisna predvsem od možnosti, da povečamo izvoz, hitreje razvijamo notranjo potrošnjo in od bolj dinamičnega gibanja investicijske dejavnosti. Zaradi tega so poudarili, da bi to morali zagotoviti s tekočimi ukrepi ekonomske politike, ker je bilo dosedanje zaostajanje industrijske proizvodnje v bistvu posledica delovanja teh faktorjev.

V zvezi s tem so opozorili na odstopanje od planiranih razmerij v delitvi družbenega proizvoda kot na faktor, ki je negativno vplival na obseg in strukturo industrijske proizvodnje. V gradivu so bili navedeni le podatki o spremembah na področju delitve, ugotovljeno je bilo, da je akumulacija (neto investicije) padla od 24,7% v 1965. letu na 16,2% v 1967. letu, ni pa bilo ocen o vplivu teh sprememb na celotno popraševanje in posebno na njegovo strukturo. Tako pospešena nova delitev družbenega proizvoda v škodo akumulacije in v korist drugih oblik potrošnje, je zmanjšala akumulativno sposobnost gospodarstva, s

tem pa tudi njeno reprodukcijsko sposobnost, oziroma za modernizacijo in rekonstrukcijo, kar je direktno vplivalo na možnost plasmaja oziroma proizvodnjo velikega dela industrije, ki je direktno ali indirektno odvisna od obsega in strukture investicijske potrošnje. Odbor je to upošteval in menil, da bi morali v naslednjem obdobju zagotoviti planirano akumulacijo v družbenem proizvodu (najmanj 22% v 1970. letu) kot je bilo poudarjeno v gradivu. Vendar pa ne bi mogli sklepati na podlagi gradiva, s kakšnimi ukrepi bi to zagotovili.

V diskusiji je bilo poudarjeno, da so tudi spremembe v strukturi osebne potrošnje vplivale na obseg in strukturo industrijske proizvodnje. Nadaljnja diferenciacija osebnih dohodkov je povzročila velike spremembe v strukturi popraševanja. V taki situaciji je tudi prejšnja politika potrošniških kreditov še bolj zaostrovala probleme plasmaja posameznih industrijskih proizvodov, še posebno trajnih potrošniških dobrin.

Ko so poudarili vpliv nastalih sprememb v delitvi družbenega proizvoda na celotni obseg in strukturo popraševanja, s tem pa tudi na proizvodnjo, so člani odbora menili, da bi morali rešiti neskladnost med proizvodnjo in potrošnjo ne le s prilagajanjem proizvodnje tako izoblikovanemu popraševanju, temveč istočasno z združevanjem planiranih razmerij v delitvi, vplivati tudi na samo strukturo popraševanja.

Prav tako je odbor menil, da bi morali uskladenje strukture ponudbe in popraševanje zagotoviti ne le z ukrepi kreditne politike, temveč tudi z drugimi ukrepi, posebno z ukrepi na področju delitve in davčne politike. Z davčno politiko bi morali zagotoviti realizacijo načel, da bi od višine dohodka bil odvisen tudi delež za pokrivanje splošnih družbenih potreb. Tudi institucija davka na promet bi morala, z diferenciranjem stopenj, biti bolj elastična, da bi bil tudi davek na promet bolj ekonomski instrument za usmerjanje ponudbe in popraševanja. Prav tako bi morali pripraviti tudi mehanizem družbenega usmerjanja delitve dohodka (kot tudi zajemanje dela dohodka, ki ni rezultat dela, temveč monopolnega položaja, velikih razlik v cenah in drugih ugodnosti).

V diskusiji je bilo tudi opozorjeno na vlogo in pomen kreditne politike kot faktor, ki je vplival na industrijsko proizvodnjo. Člani odbora so sprejeli navedene ocene v gradivu o učinkih in slabostih kreditne politike in o funkcioniranju bankanskega mehanizma, ter opozorili, da bi bila potrebna večja selektivnost pri vodenju kreditne politike, tako zaradi stimuliranja izvoza kot tudi zaradi pospeševanja določene potrošnje v državi. Po mnenju odbora, bi morali principialno kreditirati realizacijo blaga. V tem smislu so bili v letošnjem letu sprejeti določeni ukrepi, da bi sprostiti del sredstev, ki so bila planirana v zaloge in jih preusmerili v finalno potrošnjo. Vendar odbor ni imel na voljo analiz o dosedanjih učinkih teh ukrepov. V zvezi s tem so v odboru posebno poudarili probleme kreditiranja plasmaja opreme kot tudi ladij za domačo floto, zaradi znanih težav v industriji predelave kovin.

Nadaljnji pomemben faktor, ki je vplival na industrijsko proizvodnjo so bile slabosti uvoznega in izvoz-

nega mehanizma in posebno nedograjenost mehanizma regionalnega usmerjanja zunanjetrgovinske zamenjave ter počasnost reagiranja na področju carinske in necarinske zaščite. Čeprav je bil dosežen večji izvoz pri obstoječih barierah kot tudi pri protekcionistični politiki regionalnih ekonomskih skupin in splošnih gibanjih na posameznih inozemskih tržiščih, je imela industrija velike težave, da bi močneje plasirala svoje proizvode na zunanja tržišča, tako da izvoz ni mogel kompenzirati počasnejšega plasmaja na notranjem tržišču. Razen tega so, slabosti v mehanizmu uvoza in neadekvatna zaščita rentabilne domače proizvodnje, omogočile, v razmerah večje liberalizacije, tudi večji uvoz nekaterih industrijskih proizvodov in tako še bolj zaostrovale plasma in proizvodnjo domačih proizvajalcev. K temu bi morali dodati tudi zelo nizko stopnjo samoorganiziranosti gospodarskih organizacij pri uvozu, oziroma izvozu.

Odbor je ugotovil, da so bili sprejeti ukrepi v tem letu na področju zunanjetrgovinske zamenjave uspešni, kar je posebno vplivalo na letošnjo rast industrijskega izvoza. Vendar so člani odbora ob tem opozorili tudi, da bi morali naprej izpopolnjevati devizni in zunanjetrgovinski režim, posebno za izvoz, da bi postal izvoz še pomembnejši faktor za povečanje industrijske proizvodnje. Prav tako bi morali z adekvatno zaščito vplivati na hitrejšo rast perspektivne in rentabilne domače industrijske proizvodnje.

Odbor je poudaril pozitivne procese v gibanjih industrijske proizvodnje v teh dveh letih, hkrati pa je ugotovil, da so ta gibanja zelo različna po posameznih vejah in da so veje, katerih proizvodnja še vedno zaostaja, oziroma kaže počasnejši trend rasti.

Na sejah odbora je bilo precej diskusije o problemih zaostajanja industrijske proizvodnje in celotnega razvoja manj razvitih območij. Iznesli so vrsto dokumentiranih podatkov o industrijski proizvodnji, gibanju družbenega proizvoda, investicijah, zaposlenosti in druge, s katerimi so potrdili ocene o zaostajanju in neizvrševanju planiranega razvoja teh območij.

O tem so bile navedene ocene v gradivu o vzrokih zaostajanja razvoja teh območij, poudarjeno je bilo, da so poleg splošnega zaviralnega trenda rasti celotnega gospodarstva, vplivali na počasnejšo gospodarsko in investicijsko aktivnost tudi ukrepi tekoče ekonomske politike. Ko so poudarili, da so v gospodarski strukturi teh območij močneje zastopane bazične in surovinske veje kot tudi nekatere proizvajalne, so opozorili tudi, da je delovanje nekaterih ukrepov tekoče ekonomske politike na te veje vplivalo na zaostajanje celotnega razvoja manj razvitih območij.

Iznašali so tudi podatke o počasnejši investicijski politiki v primerjavi s planskimi predvidevanji. Opozorili so, da je na zaviranje vplivalo, poleg drugih tudi nepravočasno izvrševanje obveznosti federacije do sklada za financiranje razvoja gospodarsko manj razvitih republik in krajev. Vztrajali so, da bi morali izpolnjevati vse obveznosti do sklada. Prav tako so ugotovili, da ni bilo planirano prelivanje sredstev z drugih območij uresničeno in izrazili mnenje, da se pričakovano prelivanje v obstoječih pogojih ne bo

uresničilo niti v nadaljnjem obdobju srednjeročnega plana.

O nadaljnji vlogi sklada so predlagali, da bi ga morali razvijati kot bolj samostojno in elastično institucijo in da bi moral dobiti večjo vlogo pri zagotavljanju domačih in inozemskih sredstev.

Posamezni člani odbora so predlagali vrsto konkretnih ukrepov, ki bi jih morali v naslednjem obdobju srednjeročnega plana prispevati k hitrejšemu razvoju manj razvitih republik in krajev in sicer: da bi sklad za razvoj manj razvitih republik in krajev stabilizirali na ravni sredstev, kot je bilo določeno s prejšnjimi odločitvami; da bi do konca tega leta določili mesto in vlogo sklada po 1970. letu in določili stalne vire sredstev, ker bodo obresti na poslovni sklad ukinjene po 1970. letu; da bi omogočili skladu samostojno zadolževanje v inozemstvu, s tem da bi zanje garantirala federacija; da bi se za te objekte, ki bi jih gradili iz inozemskih kreditov, povečala retencijska kvota za odplačilo teh kreditov; da bi se uvozna oprema za objekte na manj razvitih območjih, ki jo ne proizvajamo v državi, oprostila plačila carine; da bi za nekatere objekte na teh območjih omogočili boljši razpored anuitet v prvih letih; da bi oprostili ta območja plačila obresti na poslovni sklad za naslednji dve leti srednjeročnega plana in da bi ta sredstva namensko uporabili za tehnično pomoč; da bi bila kreditna udeležba manj razvitih območij v celotnem kreditnem volumnu narodne banke večja za 2% od udeležbe drugih območij pri družbenem proizvodu; da bi izdelali sistem refakcije pri izvozu s teh območij in da bi pri organiziranju pošiljanja delavne sile v inozemstvo dali prednost manj razvitim območjem; da bi v vse elemente ekonomske politike vgradili politiko hitrejšega razvoja manj razvitih območij itd.

V zvezi z razvojem manj razvitih območij so bila v odboru tudi drugačna mnenja, po katerih ne bi smeli gledati na razvoj teh območij izolirano, temveč predvsem v okviru možnosti in politike razvoja celotnega gospodarstva in da bi morali, s tega aspekta analizirati tudi smotrnost predlaganih ukrepov.

V diskusiji je bilo ugotovljeno, da smo v dosedanjem obdobju dosegli skromne uspehe v integraciji in samoorganiziranju gospodarstva, še posebno med delovnimi organizacijami gospodarsko razvitih območij in delovnih organizacij manj razvitih območij. V zvezi s tem je bilo poudarjeno, da bi za hitrejši proces integracije in modernizacije industrije bile posebno pomembne dolgoročne projekcije razvoja, tako na ravni delovnih organizacij kot tudi posameznih skupin in vej, pa tudi gospodarstva v celoti. Odbor je tudi tokrat ugotovil, da zaostajamo v primerjavi z obveznostmi iz srednjeročnega plana z izdelavo in sprejetjem dolgoročne projekcije.

Ponovno so insistirali, da bi morali hitreje izdelati dolgoročne projekcije razvoja energetike, v tem okviru pa sistem financiranja razširjene reprodukcije na področju energetike, posebno elektrogospodarstva. V zvezi s tem so bili mnenja, da ni v sedanjih pogojih akumulativnosti kot tudi pogojev kreditiranja, močnejše zagotoviti izgradnjo elektroenergetskih objektov.

Predlagano je bilo, da bi o sistemu financiranja elektrogospodarstva čimprej sprejeli ustrezne rešitve, ker smo že v zamudi s sklepanjem o izgradnji novih elektrarn za kritje elektroenergetske bilance po 1972. letu.

V zvezi z nadaljnjo modernizacijo gospodarstva so poudarili pomen velikih tehničnih sistemov v elektrogospodarstvu, prometu in drugih dejavnostih. Izraženo je bilo mnenje, da bi morali posvetiti tej problematiki večji pomen v resoluciji o ekonomski politiki in nadaljnjih ukrepih za realizacijo srednjeročnega plana. Posebno so opozorili na razvoj samoupravljanja v teh dejavnostih in potrebo, da bi zagotovili močnejši vpliv delovnih organizacij, potrošnikov in družbeno-političnih skupnosti, z ozirom na poudarjen družbeni interes za razvoj in poslovanje teh dejavnosti.

V diskusiji o elementih bilance federacije je odbor pozitivno ocenil gradivo zveznega zavoda za gospodarsko planiranje in poudaril, da je bilo zelo dokumentirano in da nudi detaljne podatke o sredstvih in obveznostih federacije do 1970. leta in možnosti njihovega izvrševanja.

Ugotovili so, da je bila bilanca poslana skupščini v razpravo z zamudo, zato so predlagali, da bi morala biti v prihodnje bilanca federacije večkrat obravnavana, da bi bili poslanci seznanjeni z določenimi materialnimi možnostmi federacije, z njenimi obveznostmi in potrebami.

V diskusiji so pozitivno ocenili sklep zveznega izvršnega sveta, da bi obveznosti federacije, ki so bile določene s srednjeročnim planom in posebnimi zakoni, izvršili do 1970. leta in da bi jih, kolikor zaradi pomanjkanja sredstev federacije določene obveznosti ne bi bile izvršene do 1970. leta, izvršili neposredno po 1970. letu. V zvezi s tem so bili mnenja, da bi s pomočjo bankarskega mehanizma prolongiranje izvršitev obveznosti lahko trajalo tudi krajši čas.

O predlogu v gradivu, da bi po izvršenih obveznostih federacije ugasnile vse fiskalne obveznosti, s katerimi so bila zagotovljena sredstva za financiranje teh obveznosti, predvsem obresti za poslovni sklad, je bilo poudarjeno, da bi bilo to s stališča razbremenitve gospodarstva posameznih obveznosti in povečanje njene reprodukcijske sposobnosti pozitivno. Vendar so bili tudi mnenja, da obresti ne bi smeli ukiniti dokler ne bi našli drugih sistemskih rešitev za zagotovitev sredstev za financiranje razvoja manj razvitih območij in za popolno izvršitev prevzetih obveznosti federacije, ki so bile določene z družbenim planom in posebnimi zakoni.

Prav tako so bili mnenja, da federacija ne bi smela določati republikam in občinam način uporabljanja sredstev bivših investicijskih skladov (kot je bilo predlagano v osnovah resolucije), ker so bila ta sredstva v nekaterih republikah in občinah že vključena v kreditne sklade bank in kot taka plasirana v gospodarstvo, ponovna izločitev pa bi ogrožala tudi sicer majhna sredstva za razširjeno reprodukcijo.

Odbor sodi, da bi bil temeljni pogoj za uspešno uresničitev reforme in plana, nadaljnji razvoj samoupravnega mehanizma, samoorganiziranja gospodarstva in njihova hitrejša usposobitev za prevzem od-

govornosti in pravic v procesu razširjene reprodukcije. Vendar je bilo v gradivu premalo opozorjeno na institucionalne rešitve in časovne možnosti za konstituiranje širših samoupravnih subjektov, ki so dovolj razviti in sposobni, da bi prevzeli odločilno vlogo v razširjeni reprodukciji. Zato je bilo, po tem mnenju, potrebno opustiti dosedanje prakso in hkrati izoblikovati nove rešitve, da bi se v prihodnjem obdobju izognili negativnim posledicam.

Poleg prej omenjenega, je bilo v diskusiji o osnovah resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana, danih več pripomb, sugestij in predlogov o karakterju in vsebini resolucije.

Po teh mnenjih so številna stališča v osnovah resolucije splošna in nekonkretna, čemur bi se morali izogniti v resoluciji o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana. Zaradi tega so poudarili, da bi se morali zavzeti, da bi bila resolucija čim bolj konkretna in jasna in sicer, tako glede ocene prehojenega obdobja in vzrokov, zaradi katerih posamezne postavke plana niso bile uresničene kot tudi zaradi ukrepov ekonomske politike za 1969. in 1970. leto, s katerimi bi morali zagotoviti realizacijo, s planom določenih nalog.

Ugotovili so, da je v gradivu precej deklarativnih stališč, ki bodisi ponavljajo že sprejeta načelna politična stališča ali pa vnašajo nedoločena in premalo jasna stališča dolgoročnega karakterja, ki jih, po mnenju članov odbora, ne bi bilo treba vnašati v resolucijo. O tem je bilo predlagano, da bi morala resolucija predvsem vsebovati ukrepe za 1969. in 1970. leto, eventualno dolgoročna gledanja, do katerih bi prišli v diskusiji, pa bi izločili v posebno poglavje resolucije. Tako ne bi prejudicirali nepreučeni in neizoblikovanih rešitev in bi omogočili, da bi ta vprašanja obravnavali celoviteje in v naslednjem obdobju preučili.

Resolucija bi prav tako, po mnenju članov odbora, morala biti bolj konkretna tudi v pogledu nosilcev nalog in odgovornosti za posamezne sprejete ukrepe in za izvrševanje, s planom določenih nalog, kar je tudi izostalo iz osnov resolucije.

Predsednik
Mihailo Švabić l.r.

POROČILO

ODBORA ZA KOMUNALNA VPRAŠANJA ZVEZNEGA ZBORA O IZVRŠITVI DRUŽBENEGA PLANA RAZVOJA JUGOSLAVIJE OD 1966. DO 1970. LETA IN OSNOVAH RESOLUCIJE O EKONOMSKI POLITIKI IN UKREPIH ZA NADALJNJO REALIZACIJO TEGA PLANA

ZVEZNA SKUPŠČINA

ZVEZNI ZBOR

Odbor za komunalna
vprašanja

7. X. 1968. leta

Beograd

POROČILO

o obravnavanju analize izvrševanja družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta in osnov resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo tega plana, na seji odbora 16. julija in 4. oktobra 1968. leta

Odbor je obravnaval analizo izvrševanja družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta in osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za izvrševanje plana in ocenil, da so bili v teh gradivih obravnavani temeljni problemi izvrševanja srednjeročnega plana in uresničevanja gospodarske reforme in da je bilo opozorjeno, na precej dokumentirani osnovi, na smeri nadaljnega razvoja do 1970. leta. Odbor je ugotovil, da so bile v del besedila osnov resolucije, ki se nanaša na stanovanjsko-komunalno gospodarstvo, vključene temeljne pripombe in sugestije odbora, ki jih je dal pri obravnavi analize izvrševanja družbenega plana v juliju mesecu tega leta. Posebno so poudarili pomen stališč o dajanju širših pooblastil socialističnim republikam in občinam za reševanje določenih problemov na področju stanovanjsko-komunalnega gospodarstva.

Čeprav je bilo predvidevanje o nadaljnjem razvoju stanovanjske izgradnje povezano z ugodnimi gospodarskimi gibanji, so na seji odbora v juliju ocenili, da v analizi niso bili jasno prikazani vsi napor in ukrepi, ki bi jih morali sprejeti za uresničitev planskega obsega stanovanjske izgradnje. V gradivu je določena kontradikcija v oceni nadaljnjih gibanj: v okviru problematike življenjskega standarda je optimistično obravnavana možnost izgradnje 700.000 stanovanj, v sumarnem pregledu pa je dosega tega cilja povezana z velikimi napor. Razen tega niso bili jasno navedeni niti vzroki dosedanjega premajhnega oživljanja stanovanjske izgradnje kot so: pomanjkanje kreditnega mehanizma, razdrobljenost sredstev in premajhni napor, da bi jih mobilizirali in angažirali, pri čemer pa je vsako leto ostalo precej neizkoriščenih sredstev in drugo. Niti stanovanjska podjetja niso bila učinkovita pri vlaganju v stanovanjsko izgradnjo. Postavljeno je bilo tudi vprašanje ali je v analizi izdelana realna ocena nadaljnega gibanja te izgradnje.

Na isti seji so ocenili sprejete ukrepe za oživljenje stanovanjske izgradnje. Ob tej priložnosti so poudarili, da je za dosego tega cilja pomembna izvršitev sklepov o uresničevanju stanovanjske reforme, ki jih je sprejel zvezni zbor zvezne skupščine na seji 10. aprila 1968. leta kot tudi uresničevanje drugih ukrepov, ki so bili sprejeti na tem področju. V zvezi s tem so ugotovili, da niso še, na podlagi dopolnitve zakona o bankah in kreditnih poslih, v vseh bankah ustanovili posebnih kreditnih skladov, kjer pa so jih, se počasi vračajo sredstva, ki so bila namenjena za kreditiranje stanovanjske izgradnje. Sredstva s hranilnih vlog, ki bi jih banke morale usmeriti v kreditiranje stanovanjske izgradnje, so draga za to kreditiranje, ker plačujejo banke 6—7% obresti, plasirati pa jih morajo v stanovanjsko izgradnjo z obrestmi največ do 3%. Razen tega, po ustreznih določbah zakona o bankah in

kreditnih poslih, banke niso dolžne usmerjati 10% hranilnih vlog v stanovanjsko izgradnjo, temveč lahko precej manjši znesek.

Politika zagotavljanja namenske uporabe sredstev za financiranje in kreditiranje stanovanjske izgradnje ni bila dosledno izpolnjena. Čeprav so bile letos manjše možnosti, da bi delovne organizacije uporabile namenska sredstva za druge potrebe, lahko to storijo med letom do sprejetja zaključnega računa, šele potem so dolžne namenska sredstva vrniti na posebni račun.

Osnovna težava pri realizaciji ciljev srednjeročnega plana v stanovanjski politiki je bila nestabilnost tržišča stanovanj, ker nista bili uresničeni proizvodnja in ponudba stanovanj v skladu s popraševanjem (pokritim z denarjem in potencialom). Ni problem — kot je bilo rečeno — v skupni moči interesentov za stanovanje, temveč ustvarjanje odnosov, v katerih se lahko cena reproducira v stanarini, ta po zopet pomeni, da bi morali ustvariti možnost, da bi v občinah odvisno od konkretnih pogojev in potreb, namensko delili sredstva na del za vlaganje v stanovanjsko izgradnjo in na del za subvencije stanarin in drugih potreb.

Izraženo je bilo, da se vprašanje zagotavljanja sredstev za izgradnjo velikih komunalnih objektov postavlja ostro, ker se, zaradi počasnega pripravljanja gradbenega zemljišča, sredstva za stanovanjsko izgradnjo omrtvičijo, čeprav je veliko popraševanje za stanovanj, kar negativno vpliva na cene stanovanj. Reševanje ekonomskega položaja občin bi moralo omogočiti, da bi se za komunalno pripravljanje zemljišča za gradnjo, poleg sredstev iz cen komunalnim uslugam, uporabljala tudi druga dodatna sredstva.

Omenjeno je bilo, da je stanovanjska izgradnja odvisna od stanja in gibanja gospodarstva v celoti, da so bili nekateri ukrepi sprejeti za pospešitev stanovanjske izgradnje in stabilizacije cen, kot tudi da so predvideni drugi ukrepi. Problem je v tem, ker se ukrepi zelo različno realizirajo na raznih območjih. Bistveno je, da je gospodarstvo usposobljeno za reprodukcijo in da na tej podlagi delovni ljudje v občinah samostojno odločajo, v kaj bodo vlagali sredstva. Zato bi morali največji del problematike učinkovitega financiranja stanovanjske in komunalne izgradnje reševati v republikah in občinah, zaradi česar bi morali ustvariti, s spremembami zveznih zakonov, možnost za večjo aktivnost v teh družbeno-političnih skupnostih.

Na podlagi teh razprav so ugotovili, da bi bilo v zvezi s stanovanjsko-komunalnim gospodarstvom potrebno:

— dograditi sistem, da bi okrepili samoupravljanje v stanovanjsko-komunalnem gospodarstvu in pospešili prenos pristojnosti na tem področju na socialistične republike in občine. Zato bi morali ustrezno formulacijo na 37. strani osnov resolucije spremeniti in določneje definirati nalogo prenosa funkcij na socialistične republike;

— vključiti v resolucijo stališče, da bi se na podlagi raziskovalnega dela izvršile priprave za nadaljnjo dograditev sistema stanovanjskega gospodarstva in

določiti temelje politike na področju stanovanjsko-komunalnega gospodarstva v času po 1970. letu. Zato bi morali že sedaj začeti z znanstvenim raziskovanjem nadaljnega razvoja tega gospodarstva;

— točneje formulirati stališče o pomenu razvoja proizvodnje stanovanj za tržišče, da bi bolj učinkovito zadovoljili popraševanje za stanovanji in dosegli stabilizacijo stanovanjskih cen. O tem bi morali, s spremembo ustreznih zveznih zakonov, dati socialističnim republikam in občinam širše možnosti za samostojno, na samoupravnih osnovah, uresničitev ugodnih pogojev za hitrejšo stanovanjsko izgradnjo in za nadaljnji razvoj ekonomskih odnosov na področju izgradnje stanovanj;

— bolj jasno in konkretno definirati ukrepe, ki bi jih v skladu z drugimi ukrepi v gospodarstvu v celoti, sprejeli na področju stanovanjsko-komunalnega gospodarstva, da bi uresnili planske naloge v tem gospodarstvu.

Razen problemov stanovanjskega gospodarstva, je bilo v diskusiji o osnovah resolucije omenjeno tudi, da bi morali točneje določiti, česa bomo razbremenili gospodarstvo. To zato, ker je diskusija o razbremenitvi vplivala, posebno na delovne organizacije, ki imajo majhne sklade, da pričakujejo rešitve s strani, namesto, da bi samostojno iskali rešitve svojih problemov (z znižanjem stroškov, racionalizacijo in drugače).

Predsednik
Tine Remškar l. r.

POROČILO

ODBORA ZA SOCIALNO-ZDRAVSTVENA VPRAŠANJA ZVEZNEGA ZBORA O OSNOVAH RESOLUCIJE O EKONOMSKI POLITIKI IN UKREPIH ZA NADALJNO REALIZACIJO DRUŽBENEGA PLANA RAZVOJA JUGOSLAVIJE OD 1966. DO 1970. LETA

ZVEZNA SKUPŠČINA

ZVEZNI ZBOR

Odbor za socialno-zdravstvena

vprašanja

03/14 Št. 3872/2

9. oktobra 1968. leta

Beograd

POROČILO

o obravnavanju osnov resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta

Odbor za socialno-zdravstvena vprašanja zveznega zbora je, na 85. seji 7. oktobra 1968. leta, obravnaval osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta.

Ugotovljeno je bilo, da so bile smernice o razvoju družbenih služb zasnovane na temeljnih ciljnih gospodarske in družbene reforme, zato jih odbor podpira.

Vendar je odbor menil, da mesto in funkcija, ki sta bila določena zdravstveni in socialni dejavnosti z družbenim planom in vsebina postavk o politiki razvoja teh dejavnosti, niso adekvatni niti popolni in da bi zaradi tega morali v predlaganem besedilu izvršiti določene spremembe in dopolnitve. Odbor je sodil, da bi morali v tem poročilu opozoriti zbor na temeljna stališča, ki jih je sprejel, ko je obravnaval izvrševanje srednjeročnega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta, na 81. seji, 9. in 10. julija 1968. leta in da bo obvestil zbor o stališčih na seji 7. oktobra 1968. leta.

1. Na seji odbora 9. in 10. julija 1968. leta je bilo ugotovljeno, poleg drugega, da:

— niso bile preučene, kakšne so in kakšne bi lahko bile zdravstvene in druge konsekvence stabilizacije potrošnje v zdravstvu, do katere je prišlo in da zahtevajo ta vprašanja vsestransko preučevanje, upoštevanje zdravstvenega stanja prebivalstva, gospodarskih gibanj, posebno rasti nezaposlenosti in njihov vpliv na povečanje števila zavarovancev,

— zdravstveni standard prebivalstva na manj razvityh območjih zaostaja za zdravstvenim standardom na razvityh območjih in da bi nadaljnje poglobljanje teh razlik lahko negativno vplivalo na razvoj proizvodnih sil na teh območjih;

— investicije v zdravstvu s 4,3% v 1966. letu v primerjavi s 1965. letom in s 33,5% v 1967. letu v primerjavi s 1966. letom, prikazujejo, da na tem področju potrošnje ne preučujemo postavk srednjeročnega plana. Nadaljevanje te tendence bi lahko ogrozilo razširjeno in prosto reprodukcijo v zdravstvu, kar bi lahko negativno vplivalo na zdravstveno stanje prebivalstva in na razvoj te dejavnosti v naslednjem obdobju. To zahteva, da podrobneje preučimo vse razloge, ki preprečujejo, da bi banke kreditirale zdravstvene ustanove kot tudi razloge, zakaj se ne uresničujejo prej sprejeti sklepi zvezne skupščine o razširjeni reprodukciji v zdravstvu;

— bi morali oceniti stanje in probleme skladov invalidsko-pokojninskega zavarovanja in predloge o načinu pokrivanja deficitov v teh skladih; zaradi sprejetja stališč do predlogov za spremembo sistema pokojninskega zavarovanja, ki jih je predlagal kongres zveze sindikatov Jugoslavije, bi nujno morali pripraviti ekonomske analize možnih rešitev.

2. Na seji 7. oktobra 1968. leta je odbor ugotovil, da ni bilo pripravljeno ustrezno dokumentacijsko gradivo, zaradi česar je bilo otežkočeno preučevanje celotne problematike teh dejavnosti in sprejemanje stališč o smernicah za nadaljnji razvoj teh dejavnosti, ki so bile navedene v predlaganih dokumentih. To zato, ker stanje v zdravstvu in socialnem zavarovanju prikazuje določene elemente stagnacije in nazadovanja v primerjavi s proporcijami družbenega plana, kar bi morali upoštevati pri določanju ukrepov za realizacijo ciljev reforme na teh področjih in njihovo uskladenje s celotnim družbeno-ekonomskim razvojem.

Ugotovili so, da niso bile sprejete pripombe, ki jih je večkrat predlagal odbor, ko je razpravljajal o izvrševanju srednjeročnega plana, to je, da se zanemarija

v družbenem planu nujnost, da bi morali uskladiti delovanje in rezultate zdravstva z drugimi družbenimi dejavnostmi, z njihovo proizvodno funkcijo. V predlaganem dokumentu se izhaja iz mehanične delitve na gospodarstvo in negospodarstvo, s čemer se zamegljuje funkcija družbenih dejavnosti kot važnih komponent proizvodnje. Razen tega sta bila v tem dokumentu izobraževanje in znanost obdelana v posebnem poglavju, medtem, ko so zdravstvo, socialno zavarovanje in socialno varstvo obdelali v skupnem poglavju „Družbene službe“. Po mnenju odbora opozarja to, da še vedno nismo razčistili pojma družbenih dejavnosti, zaradi česar tudi v družbenem planu niso dobile vloge in pomena, ki ga imajo v družbenem delu.

Na podlagi razprave o posameznih poglavjih osnov resolucije je odbor sprejel stališče, da predlaga zvezni skupščini, da spremeni dokument in sicer:

1. V poglavju „temeljni rezultati pri dosedanjem uresničevanju plana“, naj bi po 7. točki dodali novo 8. točko, ki bi se glasila:

„8. na področju zdravstvenega varstva so bili doseženi določeni rezultati pri nadaljnjem dvigu zdravstvenega standarda prebivalstva, kar je predvsem vidno v manjši smrtnosti, zmanjšanju smrtnosti majhnih otrok, odpravljanju in preprečevanju nalezljivih bolezni. Povečano je bilo število zdravnikov in drugih zdravstvenih delavcev, doseženi pa so bili tudi določeni uspehi pri razširjanju kapacitet zdravstvenih ustanov. S tem se uresničujejo temeljne postavke srednjeročnega plana zdravstvenega varstva prebivalstva.

Doseženi so bili začetni uspehi pri uresničevanju racionalne organizacije zdravstvene službe z ustanavljanjem ustanov, ki nudijo kompleksno zdravstveno varstvo, z združevanjem služb in bolj racionalno uporabo delovnih sredstev.

Prišlo je do zmanjšanja potrošnje v zdravstvu in izdatki za zdravstveno varstvo so se začeli gibati v okviru plana in v skladu z reformo.

Vendar dinamika razvoja zdravstvene službe v celoti še vedno ne spremlja tempa splošnega družbeno-ekonomskega plana. Še vedno so prisotni elementi stagnacije in zaostajanja pri reševanju nekaterih zdravstvenih problemov kot so smrtnost dojenčkov, odpravljanje nalezljivih bolezni, posebno tuberkuloze in drugih. To se posebno manifestira na nekaterih manj razvitih območjih.

Pri zagotavljanju materialnih sredstev za delo zdravstvene dejavnosti zaostaja razvijanje ekonomskih odnosov na področju pridobivanja in delitve dohodkov zdravstvenih ustanov, dogovarjanja zdravstvenih uslug med zavarovalnimi skupnostmi in zdravstvenimi ustanovami in zagotavljanja sredstev za razširjeno reprodukcijo. V praksi še vedno premalo uporabljamo stimulatивne oblike za zbiranje sredstev za financiranje razširjene reprodukcije v zdravstvu, posebno obstoječi bankarski mehanizem.”

2. V odstavku „Likvidnost in reguliranje poslovnih odnosov“, bi morali na koncu dodati nov odstavek, ki bi se glasil:

„Da bi zagotovili pogoje za stabilno finančno poslovanje zdravstvenih ustanov, kar je primarnega po-

mena za izvrševanje funkcije teh ustanov, za nudenje zdravstvenega varstva prebivalstvu, bi morali pospešiti sprejem rešitev, ki bi likvidirale vedno večje terjatve zdravstvenih ustanov do skladov zdravstvenega zavarovanja in družbeno-političnih skupnosti kot tudi dolgove zdravstvenih ustanov.

Vztrajati bi morali, da bi v poslovnih odnosih zdravstvenih ustanov s poslovnimi partnerji uporabljali metode hitrejšega in sigurnega plačevanja in obračunavanja, ki se uporabljajo v gospodarstvu”.

Obrazložitev:

Računa se, da skladi zdravstvenega zavarovanja delavcev dolgujejo okrog 54% od celotnih terjatev, to je, okrog 44 milijonov novih dinarjev, skladi zdravstvenega zavarovanja kmetov pa okrog 32%, to je, okrog 263 milijonov novih dinarjev.

Terjatve zdravstvenih ustanov stalno naraščajo, tako, da so od 308.900 tisoč novih dinarjev, kolikor so znašale 1964. leta, v 1967. letu znašale 822.000 tisoč novih dinarjev.

3. V poglavju „Razvoj manj razvitih republik in krajev“, v tretjem odstavku, bi na koncu dodali nov stavek, ki bi se glasil:

„Zaradi pospeševanja hitrejšega reševanja določenih zdravstvenih problemov na teh področjih, za kar je zainteresirana celotna skupnost, preko določenih mehanizmov financiranja družbeno-političnih skupnosti, se lahko določijo tudi posebna namenska sredstva za ta namen”.

4. Odstavek: „Družbene službe“ bi nadomestili z novim odstavkom pod naslovom: „Družbene dejavnosti“, ki bi obsegale: znanost in izobraževanje, zdravstveno varstvo, zdravstveno, pokojninsko in invalidsko zavarovanje in socialno varstvo.

V tem odstavku bi moralo biti uvodno besedilo, ki bi imelo pomen splošnih smernic v politiki razvoja vseh družbenih dejavnosti. To besedilo bi se glasil:

„Družbene dejavnosti”

Zaradi skladnosti teh dejavnosti s spremembami v materialni proizvodnji in družbenih odnosih, ki so nastali z delovanjem družbene in gospodarske reforme, so nujne ustrezne sistemske spremembe, da bi prišli do izraza, predvsem naslednji elementi:

— večja povezanost in skladnost razvoja teh dejavnosti z rastjo produktivnosti in nacionalnega dohodka;

— večji interesi uporabnikov, ki se izražajo v njihovi udeležbi pri odločanju o sredstvih in upravljanju, s čemer bi prerasli obstoječe administrativne odnose v poslovanju teh dejavnosti;

— uveljavljanje ekonomskih kategorij pri pridobivanju dohodkov in njihovi delitvi, kar bi spodbudilo nadaljnji razvoj družbeno-ekonomskih odnosov in širše povezovanje teh dejavnosti z vsemi procesi družbene aktivnosti;

— bolj racionalna organizacija, ki bi odpravila ekstenzivnost in razdrobljenost mreže in tako zmanjšala relativno visoke stroške;

— usmeritev organov za družbeno planiranje k izdelavi metodologije planiranja v družbenih dejavnostih;

— delna oprostitve družbenih prispevkov sredstev delovnih organizacij za potrebe teh dejavnosti, s čemer bi stimulirali, da bi izločili več sredstev za te namene;

1. Izobraževanje in znanost; ostane staro besedilo.

2. Zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje.

Na področju družbenega varstva in zdravstvenega zavarovanja bi morali sprejeti take sistemske spremembe, ki bi zagotovile krepitev neposredne udeležbe delovnih ljudi v odločanju o pravicah zdravstvenega in materialnega varstva in o zagotavljanju sredstev za uresničitev teh pravic in sicer z združevanjem neposrednih proizvajalcev v samoupravne zavarovalne skupnosti. Poleg tega bi morali ustvariti pogoje za bolj neposredno sodelovanje samouprave v zdravstvenih ustanovah in pridobivanju ter delitvi dohodkov zdravstvenih ustanov ter zagotoviti družbeno vrednotenje zdravstvenega dela pri izvrševanju programa zdravstvenega varstva na posameznih področjih. Zato bi morale skupnosti zavarovancev, zdravstvene ustanove in družbeno-politične skupnosti določiti, z družbenim dogovorom, metode in kriterije za formuliranje cen zdravstvenih uslug, da bi bile cene zdravstvenih uslug zasnovane na splošno priznanih ekonomskih in drugih merilih.

Odločnejše bi morali preseči stagnacijo in upadanje investicijske potrošnje v zdravstvu. Izgradnjo novih, vzdrževanje in modernizacijo obstoječih kapacitet v zdravstvu bi morale zagotoviti zdravstvene ustanove s svojimi sredstvi, ob udeležbi skupnosti zdravstvenega zavarovanja, družbeno-političnih skupnosti, gospodarskih delovnih organizacij in z bankarsko-kreditnim mehanizmom. Del sredstev za razširjeno reprodukcijo bi morali vkalkulirati v cene zdravstvenih uslug in sicer na podlagi družbeno sprejetih kriterijev.

Pri določanju politike potrošnje za zdravstveno varstvo bi morale skupnosti zdravstvenega zavarovanja uporabiti pridobljene izkušnje pri uveljavljanju udeležbe zavarovancev na stroških za zdravstveno varstvo kot faktor moderator potrošnje. Pri tem bi morali zagotoviti, da participacija ne bi ogrožala osebni standard zavarovancev in članov njihovih družin in da zaradi višine ne bi odvrčali zavarovancev od uporabljanja zdravstvenega varstva.

Obrazložitev:

Z družbenim planom razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta je bilo predvideno, da bodo investicije v zdravstvu znašale poprečno okrog 520 milijonov novih dinarjev letno. Vendar je bilo 1966. leta investirano 376 milijonov novih dinarjev, 1967. leta pa le 250 milijonov novih dinarjev. V primerjavi s planiranimi sredstvi je bilo za 1966. leto to 72%, za 1967. leto pa 48%. Če bi upoštevali tudi gibanje cen na tržišču, bi bila realna vrednost še nižja v primerjavi s planirano ravni.

Obravnavanje virov financiranja investicij v zdravstvu odkriva, da je udeležba zdravstvenih ustanov

rasla od 52,3% v 1964. letu na 56,8% v 1967. letu; tudi delež bankarskih sredstev se je povečal od 20,3% v 1964. letu na 24,4% v 1967. letu, medtem ko je udeležba družbeno-političnih skupnosti občutno padla od 25,3% v 1964. letu na 17,6% v 1967. letu, kot tudi udeležba gospodarskih organizacij od 2,1% v 1964. letu na 1,2% v 1967. letu.

S spremembami v temeljnem zakonu o zdravstvenem zavarovanju decembra 1966. letu lahko skupnosti zdravstvenega zavarovanja, za posamezne vrste zdravstvenih uslug, določijo, da zavarovanci nosijo določen del stroškov. Posamezne skupnosti zdravstvenega zavarovanja so določile previsoko udeležbo zavarovancev, tako da se je ta ukrep, ki je bil sprejet kot moderator potrošnje, v praksi deformiral, ker je v določenem smislu prizadel osebni standard zavarovancev z nizkimi prejemki, kar je odvrčalo zavarovance, da bi uporabljali zdravstveno varstvo.

3. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja bi morali sprejeti take rešitve, s katerimi bi zagotovili:

— stabilnejši položaj, socialno in materialno varnost upokojencev in delovnih invalidov na podlagi dolgoročnega obravnavanja teh potreb in materialnih možnosti družbe;

— zaradi uresničenja teh ciljev bi morali sprejeti radikalne sistemske spremembe, s katerimi bi ohranili realno vrednost pokojnin z uporabo ustreznega mehanizma valorizacije pokojninskih prejemkov. Te rešitve bi morale izvirati iz obstoječih in pričakovanih razmerij števila upokojenih oseb in števila zaposlenih kot tudi iz gibanj osebnih dohodkov in prispevkov upokojenih oseb;

— razen novih sistemskih rešitev za čim hitrejšo odpravljanje razlik, do katerih je prihajalo med novimi in starimi pokojninami, bi nujno morali odstraniti zakonske ovire v obstoječem sistemu financiranja pokojninskega in invalidskega zavarovanja, da bi omogočili delovanje republiškim zavarovalnim skupnostim, da bi te probleme reševale v skladu s svojimi potrebami in možnostmi.

Besedilo 4., 5., 6. in 7. alineje, na 43. strani bi ostalo nespremenjeno.

4. Socialno varstvo.

Hkrati z izgradnjo gospodarskega sistema in drugih področij, bi morali, pri sprejemanju ukrepov, s katerimi se bistveno spreminjajo odnosi, ugotoviti in oceniti možne socialne posledice takih prijemov in sprejeti ustrezne ukrepe na socialnem planu.

Spodbuditi in materialno stimulirati bi morali družbene iniciative, ki bi neposredno vplivale na varstvo materialnega položaja in zagotavljanja pogojev za socialno varnost delovnih ljudi in občanov na podlagi širše solidarnosti.

Z organiziranimi družbenimi akcijami in s planskimi ukrepi na področju gospodarske in socialne politike, posebno z različnimi oblikami socialnega varstva, bi morali ustvarjati možnosti za korigiranje določenih socialnih neenakosti, ki se pojavljajo v naši družbi in sicer, posebno kadar gre za varstvo življen-

skega standarda družine, kadar je zaradi objektivnih razlogov ogroženo izvrševanje njene funkcije in obveznosti do otrok in kadar delovni ljudje in občani ne bi mogli pokrivati temeljnih življenjskih potreb na podlagi lastnega dela ali zaradi nizkih osebnih dohodkov kot tudi zaradi drugih objektivnih razlogov. Zato bi morali podpirati in spodbujati akcije delovnih ljudi in družbenih organizacij, komun in republik pri razvijanju različnih oblik družbenega in socialnega varstva otrok in mladine, kot tudi prizadevanja za razvijanje družbenega varstva starih oseb in fizično in psihično prizadetih oseb. Nujno bi morali podpreti in razvijati iniciative delovnih organizacij in drugih faktorjev pri odpravljanju mladoletniškega prestopništva, posebno pri nudenju varstva mladoletnim delinkventom zaradi njihove resocializacije.

V naslednjem obdobju bo treba ustvariti nujne pogoje za zagotovitev materialne osnove socialnega varstva. To bi moralo premagati stagnacijo in upadanje sredstev in trajno okrepiti materialne osnove socialnega varstva, v skladu z rastjo nacionalnega dohodka kot tudi z obsegom in vplivom socialnih problemov na ekonomski in socialni razvoj naše družbe.

Na podlagi ugotovljenega stanja in problemov v socialnem varstvu bo zvezna skupščina sprejela urezen dokument, da bi zagotovila enotno politično podporo v politiki razvoja socialnega varstva v družbi.

Predsednik odbora
Risto Džunov l. r.

POROČILO

ODBORA ZA KMETIJSTVO ZVEZNEGA ZBORA O IZVRŠEVANJU DRUŽBENEGA PLANA RAZVOJA JUGOSLAVIJE OD 1966. DO 1970. LETA

ZVEZNA SKUPŠČINA

ZVEZNI ZBOR

Odbor za kmetijstvo

oktobra 1968. leta

Beograd

POROČILO

o obravnavanju izvrševanja družbenega plana razvoja
Jugoslavije od 1966. do 1970. leta

Odbor zveznega zbora za kmetijstvo je na seji 15. in 16. julija in 1. oktobra 1968. leta obravnaval izvrševanje družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta.

Odbor je ugotovil, da so v gradivu o izvrševanju srednjeročnega plana in osnovah resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta realne ocene o doseženih uspehih proizvodnje v kmetijstvu in gozdarstvu kot tudi o pogojih gospodarjenja, v katerih je potekala proizvodnja na teh področjih. Vendar je bilo poudarjeno, da v gradivu niso bili dovolj analizirani vzroki, ki so vplivali, tako

na uresničevanje uspehov v proizvodnji kot tudi na pogoje gospodarjenja delovnih organizacij na teh področjih.

I.

Izboljšani pogoji gospodarjenja, po sprejemu ukrepov gospodarske reforme, so bili močna spodbuda za hitrejši razvoj kmetijske proizvodnje, kar je vplivalo tudi na povečanje tržnih viškov. Celoten obseg ustvarjene kmetijske proizvodnje prvi dve leti srednjeročnega plana se je gibal nad planiranim. Doseženi uspehi v kmetijski proizvodnji so omogočili dobro preskrbljenost tržišča s kmetijskimi prehrabnenimi proizvodi, kar je vplivalo pozitivno na stabilizacijo cen in zavrlo rast življenjskih stroškov. Povečan izvoz kmetijskih prehrabnenih in tobaknih proizvodov, pretežno na področje konvertibilnih valut, je močno izboljšal plačilno bilanco države. Precejšnje zmanjšanje uvoza prehrabnenih proizvodov, posebno pšenice, je tudi pozitivno vplivalo na plačilno bilanco.

Spremenjena razmerja v primarni delitvi in dosežen obseg proizvodnje v 1966. letu so ugodno vplivali na ekonomski položaj kmetijskih organizacij in individualnih proizvajalcev. Nove cene kmetijskih izdelkov, ki so bile določene z reformskimi ukrepi, so vplivale na interes proizvajalcev, da povečajo proizvodnjo, posebno rastlinsko, tako da so bili tudi v 1967. letu doseženi visoki rezultati v proizvodnji.

Vendar so bila v 1967. letu razmerja, določena z reformo, porušena in pogoji gospodarjenja delovnih organizacij precej poslabšani. Na poslabšanje ekonomskega položaja kmetijstva je vplivalo več faktorjev, med katerimi so najpomembnejši:

— znižanje odkupnih cen kmetijskih pridelkov. Odkupne cene kmetijskih pridelkov so se v 1967. letu znižale na družbenih gospodarstvih za 1%, pri individualnih proizvajalcih pa za 5%. Znižanje odkupnih cen, posebno živine in živinorejskih proizvodov, se je nadaljevalo tudi v 1968. letu in sicer precej hitreje kot v prejšnjem letu, medtem ko so se cene teh proizvodov v maloprodaji stalno dvigale;

— nasprotno gibanju odkupnih cen kmetijskih pridelkov, pa so cene sredstev za proizvodnjo industrijskega porekla, ki jih uporablja kmetijstvo, stalno rasle in so bile precej nad nivojem cen, določenih z reformskimi ukrepi, zaradi česar so se škarije cen odprle v škodo kmetijstva;

— sistem garantiranih in minimalnih odkupnih cen ni bil učinkovit v pogledu stabilizacije proizvodnje in rentabilnosti proizvodov, zajetih s sistemom zaščitnih cen. Mehanizem zaščitnih cen se je pokazal pri velikem številu proizvodov kot neučinkovit, v pogojih povečane ponudbe in težjega plasmaja posameznih proizvodov (živina in živalski proizvodi) pa te cene niso bile pravočasno in dosledno uporabljene;

— otežen plasma kmetijskih proizvodov je bil eden temeljnih faktorjev, ki so negativno vplivali na gibanje v proizvodnji in na ekonomski položaj kmetijstva. Težave s plasmajem kmetijskih pridelkov, ki so bile posebno izrazite v drugi polovici 1967. leta, so nastale kot posledica diskriminacijskih ukrepov ne-

katerih držav uvoznic, devalvacija funta, neorganiziran nastop na inozemskem tržišču, čezmeren in nekontroliran uvoz nekaterih proizvodov po dumpinških cenah, neopravičeno visoke in neelastične maloprodajne cene, neorganizirano in neopremljeno tržišče kmetijskih pridelkov in drugo;

— povečano zajemanje dohodka delovnih organizacij z zakonskimi in drugimi obveznostmi, ki so bile v glavnem določene s predpisi. Posebno so se dvignile dajatve delovnih organizacij iz obresti na poslovni sklad in kredite, davke na promet in drugo;

— pomanjkanje obratnih sredstev je odločilno vplivalo na gibanje v proizvodnji in pogoje gospodarjenja v kmetijstvu, prehranski industriji in tobačni industriji. Obstoječi sistem kreditne politike je precej vplival na zmanjšanje likvidnosti kmetijstva, poleg drugega, zaradi tega, ker ni upošteval specifičnosti tega področja. Neadekvatne rešitve kreditiranja kmetijske proizvodnje so v obstoječem kreditnem sistemu vsiljevale potrebo, da so bili sprejeti parcialni, nesistemski ukrepi zaradi ublažitve nastalih težav v procesu proizvodnje. Vendar so bile vse te intervencije v glavnem prepozne. Neizoblikovana kreditna politika in premajhen volumen kreditov za kmetijstvo in prehransko industrijo ogroža institucijo zaščitnih cen in stabilnost proizvodnje. Posebno je bil poudarjen nerešen problem kreditiranja kooperacije v kmetijstvu.

Zaradi delovanja teh faktorjev, se je akumulativnost delovnih organizacij v kmetijstvu precej znižala. Sredstva, izločena v sklade, so bila v 1967. letu zmanjšana, v primerjavi s prejšnjim letom, za 36%, medtem, ko se je izguba povečala za več kot trikrat. Rezultati gospodarjenja kmetijskih delovnih organizacij za I. polletje 1968. leta kažejo tendenco nadaljnega poslabšanja pogojev gospodarjenja, zaradi česar so opozorili, da bi morali hitreje sprejemati ustrezne ukrepe za izboljšanje ekonomskega položaja kmetijstva.

Ugotovljeno je bilo, da investicijska vlaganja družbenih sredstev v kmetijsko niso bila niti približno uresničena, kot predvideva srednjeročni plan. Posebno zaostaja povečevanje površin družbenega sektorja in izgradnja melioracijskih sistemov. Investicije v kmetijstvu so bile v primerjavi s stalnimi cenami zmanjšane v 1966. letu za 21,2% in v 1967. letu za 31,5%, če jih primerjamo z doseženimi vlaganji v 1964. letu. Udeležba investicijskih vlaganj v kmetijstvo je bila v prvih dveh letih, v celotnih gospodarskih investicijah, zmanjšana na 11,8% (s srednjeročnim planom je bilo predvideno 14,7%).

Do zaostajanja investicijskih vlaganj v primerjavi z dinamiko, predvideno s planom, je prišlo zaradi nizke akumulacije gospodarskih organizacij in močne zadolženosti kot tudi zaradi počasnega vlaganja iz sredstev federacije in drugih virov. Zaradi zmanjšanja akumulacije je znašala udeležba delovnih organizacij v investicijah v osnovna sredstva v 1966. letu 43%, v 1967. letu pa le 32%. Tako ni bila uresničena ena od osnovnih predpostavk gospodarske reforme in srednjeročnega plana o večji udeležbi delovnih organizacij v investicijah.

Izločena sredstva v sklade po zaključnih računih za 1967. leto, angažiranje dela akumulacije za obratna sredstva in visoke obveznosti do investicijskih in sancijskih kreditov, so povzročile, padec investicij v 1968. letu, v primerjavi z 1967. letom, zaradi česar zaostajajo vlaganja v kmetijstvo tudi naprej za dinamiko, ki jo je predvidel plan. Taka gibanja investicijskih vlaganj v osnovne kmetijske sklade, razen tega, da so ogrozila kontinuiteto vlaganj, bodo negativno vplivala na stabilizacijo doseženega nivoja proizvodnje in produktivnosti dela. Zaradi tega je resno ogrožena nadaljnja intenzifikacija in sprememba proizvodne strukture v okviru obstoječih kapacitet kot ena od bistvenih planskih predpostavk.

Naslednja leta srednjeročnega plana bo prišlo do nadaljnega zmanjševanja investicijskih vlaganj, ker so bila sredstva federacije, ki so bila predvidena za kreditiranje investicij v kmetijstvu, zmanjšana z nebudžetsko bilanco. S planom je bilo namreč predvideno, da bi zaradi hitrejšega razvoja kmetijske proizvodnje in rasti produktivnosti dela, federacija usmerila na to področje 4,4 milijard dinarjev iz lastnih sredstev. Poleg sredstev za zakonske melioracije in dodatnih sredstev iz obresti na poslovni sklad, ki so bila urejena s posebnimi zakoni kot udeležba federacije v investicijah v kmetijstvu, so bila predvidena tudi sredstva iz odplačil kreditov, ki so bila odobrena kmetijskim organizacijam iz bivšega splošnega investicijskega sklada v znesku 1.960 milijonov dinarjev. Vendar je bilo z nebudžetsko bilanco predvideno, da bi se morale plačati vse anuitete jugoslovanske kmetijske banke, namesto, da bi ta sredstva ponovno uporabili za nova vlaganja v kmetijstvo kot udeležba federacije, kot je bilo predvideno s srednjeročnim planom. Svoje obveznosti bi federacija namesto s sredstvi iz anuitet, pokrivala s sredstvi jugoslovanske kmetijske banke, ki jih je dala ta banka kot udeležbo k dodatnim sredstvom federacije, namenjenih kmetijstvu. Pri taki konstrukciji obveznosti federacije o udeležbi v kreditiranju kmetijskih investicij, ki so bile določene z družbenim planom in posebnimi zakoni, se pojavlja vprašanje pravne osnove uporabe sredstev jugoslovanske kmetijske banke za izvršitev svojih obveznosti.

Težaven plasma nekaterih kmetijskih pridelkov, posebno živine in živinorejskih proizvodov, neprilagojena kreditna politika specifičnostim kmetijske proizvodnje, slabši pogoji gospodarjenja in manjša akumulativnost delovnih organizacij kot tudi drugi neugodni faktorji, ki so se pojavili v zadnjem času, so negativno vplivali na proces intenzifikacije kmetijske proizvodnje, ki je bila integrirana po sprejetju gospodarske reforme.

Za razliko od poljedelske proizvodnje zaostaja živinorejska proizvodnja za predvidevanji srednjeročnega plana. Preusmeritev družbenih gospodarstev na poljedelsko proizvodnjo vpliva na bolj ekstenzivno izrabo proizvodnih kapacitet.

Razlogi, zakaj živinorejska proizvodnja ni rasla v skladu s predvidenim tempom, so bili v otežanem plasmaju in negotovem tržišču kmetijsko-prehrabnih proizvodov.

Tehnična opremljenost dela se je poleg doseženih uspehov pri uvajanju linijske mehanizacije za posamezne kulture v celoti poslabšala na družbenih gospodarstvih, tako da so resno ogroženi izgledi za uresničitev planskih nalog pri nadaljnji mehanizaciji proizvodnje in dvigu produktivnosti dela v kmetijstvu. Tendence opadanja tehnične opremljenosti so posebno prisotne v kmetijskih-obdelovalnih zadrugah. Pri kmetijsko-obdelovalnih zadrugah se je v 1967. letu zmanjšalo število traktorjev za okrog 5000, ker bo vplivalo na gibanja v kooperaciji in na podružbljanje proizvodnje na individualnih gospodarstvih.

V individualnem sektorju je po 1966. letu prišlo do stagnacije pri intenzifikaciji proizvodnje, zaradi težav pri plasmaju blaga se niso povečale niti površine intenzivnih kultur, kar je vplivalo na dohodek proizvajalcev. Da bi pospešili proces mehanizacije dela na individualnih kmetijskih gospodarstvih, bi morali, po mnenju nekaterih, preučiti sedanjo raven carin in davkov na promet od drobne mehanizacije.

Ker so mineralna gnojila eden od bistvenih elementov sodobne agrotehnike, so poslanci posebno opozorili na posledice zmanjšanja stroškov mineralnih gnojil na že doseženo raven kmetijske proizvodnje v prvih dveh planskih letih. Kolikor bi sedanje tendence v potrošnji mineralnih gnojil trajale tudi v naslednjih letih, poleg vpliva, ki ga imajo na obseg proizvodnje, bi bila situacija zelo težka tudi zaradi novih kapacitet za proizvodnjo mineralnih gnojil, ki jih bodo dali v obrat. Na znižanje stroškov za mineralna gnojila je vplivalo, poleg višjih cen, tudi pomanjkanje obratnih sredstev, kot tudi počasno povečanje družbenih površin in stagnacija kooperacije.

V diskusiji so poudarili, da globalno obravnavanje gibanj kmetijstva v prvih dveh planskih letih ne ustreza pravemu stanju pogojev gospodarjenja na tem področju, zaradi specifičnosti posameznih pokrajin.

Odbor se je popolnoma strinjal za ugotovitvijo v ekspoziciji zveznega izvršnega sveta na skupni seji zveznega zbora in zbora narodov 24. IX. 1968. leta, da bi morali ponovno pretresti celotno situacijo v kmetijstvu, da bi konsolidirali višjo raven proizvodnje in ustvarili nadaljnje perspektive za razvoj kmetijstva na ekonomski podlagi in s trajnim prizadevanjem, da bi povečani proizvodnji zagotovili plasma doma in v inozemstvu. Z ozirom na težo in akutnost problemov se je odbor zavzel, da bi položaj kmetijstva obravnavali do konca tega leta in sprejeli ustrezne ukrepe, da bi ustvarili ekonomske pogoje za nemoten razvoj kmetijske proizvodnje v 1969. letu.

Odbor je bil mnenja, da bi morali navedeni tekst ekspozicije predsednika zveznega izvršnega sveta vključiti, pod pogojem, da bomo preučili položaj kmetijstva do konca tega leta, v besedilo resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta.

II.

Odbor je ugotovil, da so bili na področju gozdarstva številni problemi (višji poslovni stroški, posebno transporta, majhna odprtost gozdov, nepravočasno zagotavljanje sredstev za izgradnjo gozdnih komunikacij,

težji plasma na inozemskem tržišču in podobno), ki so negativno vplivali na obseg proizvodnje in ekonomski položaj tega področja kot tudi na gibanja v industriji za predelavo lesa. Posebno otežkočeni so bili pogoji gospodarjenja v gozdarstvu zaradi nerazvite mreže gozdnih komunikacij in nizke mehaniziranosti dela.

Prva planska leta se je gozdarstvo razvijalo precej počasneje kot je bilo predvideno. Planirane naloge v gozdarstvu niso bile uresničene, ker ni bila ustvarjena niti materialna podlaga. Poleg pomanjkanja lastnih sredstev za investicije, tudi sredstva federacije, ki so bila namenjena za financiranje osnovnih gozdnih komunikacij, niso bila na razpolago po predvideni dinamiki. Poudarili so, da ne bodo realizirana, zaradi neugodnih pogojev, pod katerimi so bili najeti krediti, predvidena vlaganja za izgradnjo gozdnih komunikacij, celo ne iz sredstev federacije.

Sodijo, da je bil eden osnovnih problemov v gozdarstvu nerešeno vprašanje gozdne reprodukcije v gospodarskem sistemu. To se posebno nanaša na ohranitev in reprodukcijo splošno koristnih funkcij gozda. V zvezi s tem vprašanjem so bile izrečene pripombe na sedanji režim formiranja in uporabljanja gozdne amortizacije.

III.

Odbor je bil mnenja, ko je upošteval problem s področja kmetijstva in gozdarstva, da bi morali, za zagotovitev pogojev za realizacijo temeljnih reformskih postavk in nalog srednjeročnega plana, sprejeti poleg drugih tudi naslednje ukrepe:

1. Z ukrepi tekoče ekonomske politike stabilizirati ekonomski položaj kmetijstva in gozdarstva v primarni delitvi, ki je bil uveljavljen z ukrepi gospodarske reforme in proporcij srednjeročnega plana. Zato bi morali takoj začeti korigirati cene, da bi uveljavili ustrezne paritete za 1969. leto.

2. Zagotoviti večjo učinkovitost režima zaščitnih cen v kmetijstvu, njihov nivo pa trajno prilagajati spremembam na tržišču, da bi bile zaščitne cene instrument za uveljavljanje ukrepov gospodarske reforme. Zato bi morali usposobiti materialne rezerve, ki bi lahko učinkoviteje vplivale na izvajanje režima garantiranih cen.

3. Zadržati bi morali v kmetijstvu sedanjo raven regresov in premij. Znižanje regresov in premij bi posebno vplivalo na nadaljnje znižanje potrošnje mineralnih gnojil in zmanjšanje živinskega sklada na družbenih gospodarstvih.

4. Na področju deviznega režima priznati pravico pretežnega izvoznika obratom s samostojnim obračunom v sestavi kmetijskih in gospodarskih kombinatov. Razen tega bi morali preučiti možnosti za povečanje retencijske kvote za izvoz kmetijsko-prehrabnih proizvodov, tobaka in gozdarstva, z ozirom na visok neto devizni efekt, ki jih dosegajo v izvozu ti proizvodi.

5. Da bi uresničili politiko večje udeležbe delovnih organizacij v neto produktu, bi morali sprejeti naslednje ukrepe:

— delovne organizacije oprostiti obveznosti plačevanja obresti na poslovni sklad in amortizacije na nefunkcionalna osnovna sredstva;

— še bolj zmanjšati sedanje obrestne mere od kreditov;

— preučiti možnost zmanjšanja drugih zakonskih in drugih obveznosti delovnih organizacij (članarine, zavarovalne premije, vodni prispevek in drugo);

— odpisati sanacijske kredite za kritje izgub delovnih organizacij, ki so bili najeti pred gospodarsko reformo.

6. V kreditni sistem vgraditi ustrezne elemente, ki bi reproducirali specifičnosti proizvodnje kmetijskih in prehrambenih proizvodov in gozdarstva. Delovnim organizacijam iz kmetijstva bi morali, z ozirom na naravo procesa proizvodnje, zagotoviti možnost pravočasne uporabe kreditov z ustreznimi roki vračanja. Razen tega bi morali s kreditno politiko zagotoviti realne potrebe delovnih organizacij z obratnimi sredstvi, od priprave do realizacije proizvodnje.

7. Občutno zaostajanje investicijskih vlaganj v kmetijstvo in gozdarstvo zahteva, da bi sprejeli naslednje ukrepe:

— prilagoditi pogoje kreditiranja investicij realnim možnostim delovnih organizacij v pogledu višine udeležbe, odplačilnih rokov in obrestnih stopenj;

— zagotoviti izvršitev obveznosti federacije, ki so bile določene s srednjeročnim planom (kot udeležbo v kreditiranju investicij v kmetijstvo v znesku 4,4 milijarde dinarjev;

— preučiti sposobnost delovnih organizacij za izvršitev obveznosti iz investicijskih kreditov. Za posamezne namene izvršiti konvencijo objektov v skladu s stopnjo rentabilnosti teh objektov, za objekte, ki pa se ne uporabljajo iz objektivnih razlogov razglasiti moratorij.

8. Če upoštevamo vlogo kmetijstva in gozdarstva v razvoju manj razvitih območij bi morali, razen predlaganih ukrepov za izboljšanje položaja teh področij gospodarstva, ki bi pozitivno vplivali na razvoj manj razvitih območij, skupaj z republikami in pokrajinami preučiti možnost večje uporabe sredstev sklada za kreditiranje razvoja gospodarsko manj razvitih območij za vlaganje na nova področja. Tako bi omogočili hitrejši razvoj hribovsko-planinskega območja, zmanjšale bi se socialne razlike in zaustavila bi se emigracija prebivalstva, ki zaostruje že siceršen problem zaposlovanja.

9. Uskladiti režim amortizacije gozdov s potrebami njihove reprodukcije in sprejeti druge potrebne ukrepe, da bi zagotovili gozdno reprodukcijo, vključno tudi družbeno koristne funkcije gozda.

10. Zagotoviti popolnejšo preučitev tržišča (notranjega in zunanjega) kmetijskih in prehrambenih proizvodov in s tem omogočiti delovnim organizacijam pravočasno seznanjanje z gibanji na tem tržišču, da bi lahko delovne organizacije prilagajale svojo proizvodnjo popraševanju.

11. Čimprej bi morali preučiti vzrok povečanja razlik med odkupnimi in maloprodajnimi cenami kmetijskih pridelkov in sprejeti določene ukrepe, da bi

omejili te razlike v realne okvire in povečali plasma kmetijskih in prehrambenih izdelkov na domačem tržišču.

12. Rešitev problemov plasmaja živine in živinorejskih proizvodov je v sedanji situaciji centralni problem. Za rešitev tega problema bi morali angažirati vse faktorje hkrati s samoorganiziranjem proizvajalcev živinorejskih proizvodov, predelovalne industrije in prometnih organizacij.

13. Čimprej, vendar najkasneje do konca tega leta, bi morali izdelati kompleksno analizo tobačne industrije, ki bi zajela probleme od primarne proizvodnje do pogojev plasmaja na domačem in inozemskem tržišču. Preučiti bi morali raven minimalnih odkupnih cen za surov in fermentiran tobak in jih uskladiti s proizvodnimi stroški.

Da bi uskladili obseg proizvodnje in predelave z možnostmi plasmaja, bi morali izdelati dolgoročno politiko razvoja tobačnega gospodarstva.

14. Ker so vode eden temeljnih pogojev gospodarskega razvoja, bi morali čim prej določiti mesto in vlogo vodnega gospodarstva v gospodarskem in družbenem razvoju države.

Odbor je sodil, da bi bilo nujno v čim krajšem času začeti s pripravami dolgoročne projekcije razvoja kmetijstva. Cilj izdelave projekcije bi bil opozoriti na možnosti, da se poveča proizvodnja, na njeno modernizacijo, zaposlovanje delovne sile in podobno.

Predsednik

Radovan Vlajković l. r.

SKLEPI

PROSVETNO-KULTURNEGA ZBORA ZVEZNE SKUPŠČINE O REALIZACIJI DRUŽBENEGA PLANA RAZVOJA JUGOSLAVIJE OD 1966. DO 1970. LETA IN OSNOVAH RESOLUCIJE O EKONOMSKI POLITIKI IN UKREPIH ZA NJENO NADALJNJO REALIZACIJO

ZVEZNA SKUPŠČINA
PROSVETNO-KULTURNI
ZBOR

10. oktobra 1968. leta
Beograd

Prosvetno-kulturni zbor zvezne skupščine je na seji 10. oktobra 1968. leta obravnaval realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta in osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za njeno nadaljnjo realizacijo in sprejel naslednje

SKLEPE

1. Z dosedanje realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta kot tudi z ukrepi gospodarske in družbene reforme in nadaljnjim razvojem samoupravnih odnosov v naši družbi so bili sproženi pomembni procesi tudi na področju izobra-

ževanja, znanosti in kulture. V teh procesih je bilo potrjeno kot edino pravilno, stališče, da so tudi te dejavnosti faktor splošnega družbenega progressa in družbene reprodukcije, da lahko njihov razvoj predvidimo in realiziramo le v neposredni povezanosti z razvojem materialne proizvodnje in da lahko družbene odnose v njih izgrajujemo na principih dohodka, samoupravljanja in delitve po delu.

To bi vplivalo, da bi se pospešila izgradnja adekvatnih družbeno-ekonomskih odnosov na področju izobraževanja, znanosti in kulture, da bi se sprožil proces, v katerem materialna osnova teh odnosov ne bi bila odvisna od budžeta. Postopno bi ga zamenjali z avtonomnim sistemom financiranja, z bolj stabilnimi sredstvi in s samoupravnim razpolaganjem s sredstvi. V tem smislu so bili doseženi prvi vidnejši uspehi na področju izobraževanja, delno pa tudi v znanosti, medtem ko se za kulturo pripravljajo ustrezni ukrepi v republikah.

Zaradi teh procesov, med realizacijo sedanjega plana, je bila dosežena predvidena nova razdelitev nacionalnega dohodka v korist izobraževanja in znanosti. Pomen tega delno zmanjšuje okoliščina, da se je z novimi sredstvi bolj vplivalo na zvišanje sredstev za osebne dohodke, kar je omogočilo zaposlitev novih predavateljev, precej manj pa na izboljšanje materialne osnove, zato ostajata oba problema odprta.

Po drugi strani je uresničitev gospodarske in družbene reforme v tem planskem obdobju potencirala in razjasnila potrebe za nadaljnji strukturalno-programskimi izboljšavami izobraževalno-vzgojnega sistema in prispevala k razjasnitvi koncepcij, ki so bile izražene v posebnem dokumentu zvezne skupščine, o katerem še teče splošna javna razprava. Podobni učinki družbenih procesov o nadaljnji konsolidaciji se pojavljajo tudi v znanosti in kulturi.

2. Istočasno je zbor ugotovil, da so bila posamezna planska predvidevanja le delno uresničena in da se v tem pogledu posebno pojavlja:

— nadaljnje zaostajanje v razvijanju mreže ustanov in zajemanju otrok v predšolsko vzgojo, kar je važno vprašanje vzgoje in skrbi družbe za to starost našega podmladka in pomoč zaposleni ženi in vzgojo otrok kot tudi v delovnem procesu;

— evidentna je tudi odsotnost potrebnih ukrepov in odgovornosti, da bi uresnili predvideno vključitev otrok, ki so dorasli za osnovno šolo in zmanjšali osipanje že vpisanih učencev kot tudi ustvarjanja pogojev za razširitev kapacitet srednjih šol;

— izobraževanju med delom (dokvalifikacija, izredni študij in drugo) kot moderni koncepciji pridobivanja znanja, ki ustreza tudi interesom naših občanov in družbi v celoti, nismo posvečali dovolj pozornosti. Verjetno je na to vplivalo pomanjkanje odločnejših ukrepov, ki bi stimulirali delovne organizacije, da bi posvetile več pozornosti in sredstev takim izobraževalnim oblikam;

— posebno je bilo poudarjeno neizpolnjevanje plana v pogledu nadaljnega razširjanja materialne osnove izobraževanja. Opadanje investicij v prvih letih realizacije plana v izobraževanju bo vplivalo, da

ne bodo uresničena predvidevanja o ukinitvi tretje in četrte šolske izmene, zaradi česar bo še naprej trpela kvaliteta izobraževalno-vzgojnega dela;

— stagnantna situacija, ki je spremljala gospodarstvo prvi dve leti realizacije plana, je posebno vplivala na izobraževalne dejavnosti manj razvitih območij, kar je zaostriло odprta vprašanja, ki bi jih morali na tem območju intenzivneje reševati v skladu s planom;

— predvidevanja plana do sedaj niso bila uresničena niti v izgradnji niti v osnovni orientaciji samoupravnega mehanizma na področju izobraževanja. Čeprav so izobraževalne skupnosti šele na začetku svojega delovanja, se pojavljajo v njihovem delu določeni problemi, ki povzročajo njihovo organizacijsko uniformiranost (teh samoupravnih oblik skoraj ni na proizvodnem principu), ozka teritorialna usmerjenost (največje število izobraževalnih skupnosti je bilo ustanovljenih na teritorijih posameznih občin) in njihova notranja struktura, ki jih omejuje, da bi predstavljale integracijo vseh interesov za izobraževanje na svojem območju. Zato so pripombe na njihovo delo, da razporejajo sredstva z metodami budžetske politike, da se zato elementi izobraževalne cene počasi oblikujejo, da ni stimulirana kvaliteta dela itd.

— Na področju znanosti je bilo ugotovljeno, da tudi zaostajamo, posebno pri zagotavljanju predvidene stabilne materialne osnove znanstveno-raziskovalnemu delu in povečevanju števila znanstvenih kadrov na univerzah in na drugih znanstvenih organizacijah. Evidentno je tudi zaostajanje pri spreminjanju strukture znanstvenih organizacij, ustvarjanju pogojev za bolj intenzivno znanstveno-raziskovalno delo na univerzah in povezovanju znanosti z gospodarskimi in drugimi družbenimi dejavnostmi. Razen tega niso bili rešeni problemi koordinacije znanstvenega dela na ravni federacije, posebno na področju programske politike in mednarodnega znanstvenega sodelovanja kot tudi problemi v zvezi z urejanjem razmer na področju znanstvene dokumentacije in informacij.

3. Zbor je z aspekta srednjeročnega plana v celoti in navedenih uspehov in zaostajanj pri njegovem uresničevanju obravnaval osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo plana in ugotovil, da so bili z njima ustvarjeni nujni pogoji za preraščanje zaostajanja in za izboljšanje razmer v izobraževanju, znanosti in kulturi in da bo v naslednjih letih zagotovljeno bolj stabilno izvrševanje družbenih ciljev, za katere smo se odločili na tem področju. Zbor se je strinjal z uvedbo bruto osebnih dohodkov in je ocenil ta ukrep kot pomemben prispevek k nadaljnjemu izgrajevanju samoupravnih odnosov delovnih ljudi in občanov na področju izobraževanja, znanosti in kulture. Prav tako je zbor podprl stališča prihodnje politike, da bi morali na teh področjih vztrajati na stabilizaciji virov sredstev, na ekonomski ceni uslug in principu dohodka, ker je to pot, ki zagotavlja adekvaten razvoj družbeno-ekonomskih odnosov v njih, krepitev njihove družbene odgovornosti in delitev po delu kot tudi vedno popolnejše samoupravljanje.

Zaradi tega osnove resolucije v celoti podpira, sodi pa tudi, da bi predlagano politiko in ukrepe o posameznih vprašanjih izobraževanja, znanosti in kulture lahko izrazili kompletneje, še več, uskladili z družbenim sistemom, planskimi nalogami in smernicami gospodarske in družbene reforme, zaradi česar predlaga naslednje:

— Ko v celoti sprejema idejo, da bi morali vlaganja delovnih organizacij v razvoj in financiranje izobraževalne, znanstvene in kulturne dejavnosti osvoboditi dosedanjih nestimulativnih ukrepov. Zbor meni, da bi morali vnesti v resolucijo čimbolj učinkovite rešitve. Ker je namreč z zveznim zakonom omogočeno, da se lahko dejatve delovnih organizacij iz skladov skupne potrebe obremenijo s posebnimi prispevki — razen za stanovanjsko izgradnjo — sodi, da bi prav tako lahko obravnavali vlaganja iz teh skladov v izobraževanje, znanost in kulturo in zahtevali stimulatивne ukrepe za ta vlaganja (olajšave itd.).

— Upošteva ocene, da so investicije v izobraževanje prve dve leti srednjeročnega plana močno upadle, zbor sodi, da bi morala biti taka ocena vključena tudi v resolucijo, poleg predlaganih, pa bi morali upoštevati tudi druge ukrepe, ki bi v skladu z reformskimi principi zagotovili, da bi se stanje na tem področju hitreje popravilo. Orientacija, da bi se bankarska sredstva bolj usmerila na financiranje razširjene reprodukcije na področju izobraževanja, znanosti in kulture, je v bistvu pozitivna. Vendar bi bilo bolj smotno, če bi jih spremljali z ukrepi, ki bi usmerili banke na tako politiko.

Bilo bi smotno, da bi v teh razmerah preučili možnost in način uvedbe prispevka za razširitev materialne osnove izobraževanja, za investicijska vlaganja kot jih predlaga tudi splošni zakon o finančnih sredstvih za izobraževanje in vzgojo.

Prav tako bi morali sprejeti ukrepe, da bi tudi občani vlagali v te investicije in v druge sklade za izobraževanje, znanost in kulturo, na primer z notranjimi posojili, davčnimi olajšavami, zmanjšanjem davčne osnove, višino davka in podobno, ne pa kot do sedaj samo v obliki samoprispevka.

— Zbor je predlagal, da bi morali med ukrepi, ki se nanašajo na izpopolnjevanje izobraževalno-vzgojnega sistema, posebno obravnavati tudi predšolsko vzgojo in izobraževanje odraslih, ki sta tudi v tezah o razvoju in izpopolnjevanju izobraževalnega in vzgojnega sistema SFRJ integralni del izobraževalnega sistema in da bi morali poudariti sprejem dokumenta na podlagi teh tez, ker bo pomemben prispevek k uresničevanju družbene reforme na tem področju.

— Zbor je bil mnenja, da bi morali bolj poudariti vlogo izobraževalnih skupnosti pri povezovanju komponente dohodka s kvaliteto izobraževalno-vzgojnega dela. Izobraževalne skupnosti so bile skupaj s šolami faktor, ki bi lahko mnogo prispeval k temu, da bi politiko financiranja izobraževalnih dejavnosti obogatili z elementi, ki bi bili stimulatивni za šolske kolektive, da bi bila prizadevanja za kvaliteten pouk temeljna naloga. Taka orientacija bi bila istočasno nova kvaliteta v delu izobraževalnih skupnosti in bi odstra-

njevala nevarnost praktikizma in šablonizacije pri razpolaganju z družbenimi sredstvi.

Zbor je, s posebno pozornostjo, obravnaval predlagane ukrepe o zaposlovanju. Vendar so v diskusiji izrazili tudi določene rezerve ali bi lahko z 2% povečanjem zaposlenosti bistveno pospešili reševanje problemov na tem področju. Kajti tudi, če bi v praksi zagotovili prioriteto zaposlovanja mladih šolanih kadrov, je vprašanje, če bi z 2% stopnjo lahko absorbirali večino mladih kadrov, ki so končali šolanje. V zvezi s tem je zbor sugeriral, da bi nadalje preučevali možnosti in ukrepe, ki bi vplivali na povečanje zaposlenosti.

— Ko je načelno sprejel ukrepe, ki so predlagani, da bi nadalje razvili in izpopolnili znanstvene dejavnosti, je zbor poudaril, da bi čim prej morali rešiti vprašanje adekvatnega reguliranja odnosov na področju organizacije, programiranja in financiranja znanstvenih dejavnosti. Posebno poudarja nujnost, da bi sprejeli predpise, na podlagi katerih bi se sredstva, ki so namenjena znanosti, ločila od budžeta in določili stabilni viri teh sredstev, da bi omogočili dolgoročno planiranje znanstvenih nalog.

Po mnenju zbora bi morali vložiti nadaljnje napore za spremembo sedanje strukture znanstvenih kapacitet, za hitrejšo integracijo znanstvenih institutov s sorodnimi znanstvenimi področji kot tudi za bolj organizirano sodelovanje fakultet in samostojnih znanstvenih institutov z delovnimi organizacijami v gospodarstvu in drugih družbenih dejavnostih. Zato bi morali določiti ukrepe, ki bi stimulirali večjo udeležbo gospodarstva in drugih družbenih dejavnosti pri financiranju znanstvenih nalog, za katere so posebno zainteresirani.

Zbor sodi, da bi morali v naslednjem obdobju posvetiti večjo pozornost šolanju in usposabljanju mladih znanstvenih kadrov in bi zato morali sprejeti konkretne ukrepe, da bi ustvarili pogoje za intenziviranje znanstvenega dela na univerzah in konsolidiranje postdiplomskega študija.

— Ko je načelno sprejel premise, na katerih je zasnovan nadaljnji razvoj tudi kulturnih dejavnosti, je zbor menil, da bi te dejavnosti morali bolj povezati s celotno družbeno reprodukcijo in z interesom delovnega človeka kot proizvajalca in samoupravljalca. Zato bi morali v tem smislu podpirati idejo, da bi delovni ljudje dobili odločilno vlogo pri razvijanju kulture, vendar pa bi jo morali dopolniti z ustreznimi stimulatavnimi ukrepi. Delovnim ljudem bi morali omogočiti osebna vlaganja v razvoj kulturnih dejavnosti v različnih variantah, poleg do sedaj edine oblike samoprispevka (kreditiranje in drugo) in stimulirati njihove iniciative, na primer, z davčnimi olajšavami in na druge podobne načine.

Ob upoštevanju ustavno določenih odnosov na področju kulture, ki praktično dajejo socialističnim republikam suverenost in samoupravnost na tem področju, zbor sodi, da bi morali v besedilu resolucije podpreti z ustrežno formulacijo iniciative, ki so se pojavile v republikah in drugih družbeno-političnih skupnostih, da bi našli sistemske rešitve, s katerimi

bi želeli stabilizirati financiranje in razvoj kulturnih dejavnosti.

— Končno je zbor poudaril, da rešitev aktualnih problemov izobraževanja, znanosti in kulture, posebno zaradi določenih objektivnih okoliščin, posebno zaostaja na teritoriju manj razvitih območij. Zbor sodi, da bi morali to upoštevati in se z določenimi ukrepi in instrumenti zavzemati, da bi čim hitreje presegli tako stanje.

POROČILO

SOCIALNO-ZDRAVSTVENEGA ZBORA ZVEZNE SKUPŠČINE O REALIZACIJI DRUŽBENEGA PLANA RAZVOJA JUGOSLAVIJE OD 1966. DO 1970. LET NA PODROČJU SOCIALNEGA ZDRAVSTVA

ZVEZNA SKUPŠČINA

SOCIALNO-ZDRAVSTVENI
ZBOR

Št. 07-3968/1
16. X. 1968. leta
Beograd

PREDSEDNIKU ZVEZNEGA ZBORA

Na 42. seji socialno-zdravstvenega zbora zvezne skupščine, 10. oktobra 1968. leta, je bila obravnavana realizacija družbenega plana razvoja Jugoslavije za obdobje od 1966. do 1970. leta na socialno-zdravstvenem področju. Kot temeljno gradivo za razpravo so bile osnove resolucije o ekonomski politiki in ukrepih za nadaljnjo realizacijo družbenega plana razvoja Jugoslavije od 1966. do 1970. leta

Zbor je v bistvu podprl prezentirano plansko gradivo in hkrati opozoril, da družbene službe in posebno socialno-zdravstveno področje niso našle adekvatno mesto v planskem gradivu in osnovah resolucije. Po oceni zbora plansko gradivo ni zadovoljivo vključilo družbene službe v celotno ekonomsko politiko. Poslanci so bili mnenja, da so bile družbene dejavnosti obravnavane bolj s potrošniškega aspekta, ne pa kot integralni del družbeno-ekonomskega razvoja. Zaradi tega je zbor opozoril, da bi morali realneje določiti mesto in vlogo družbenih služb v osnovah resolucije o srednjeročnem planu.

Zbor je, v razpravi o osnovah resolucije, ugotovil, da so družbene službe, predvsem pa zdravstvena služba, služba socialnega zavarovanja in socialnega varstva znašle, zaradi delovanja materialne proizvodnje in razvoja družbeno-ekonomskih odnosov, v položaju, ki zahteva radikalne sistemske spremembe v njih. Upošteva je to ugotovitev v resoluciji, je zbor opozoril v svoji razpravi na naslednje:

1. Zbor sodi, da bi morali v resoluciji močnejše poudariti, da odnosi v zdravstvenem zavarovanju niso bili dovolj skladni s samoupravnimi in dohodkovnimi odnosi in da niso bili dovolj razviti. Tesno povezano s tem vprašanjem je tudi nedovoljno vplivanje dohodka v zdravstvu kot materialne baze samoupravljanja.

Opozorili so, da tudi medsebojni odnosi zdravstvenega zavarovanja in zdravstvene službe niso zadosti razviti na ekonomskih in samoupravnih osnovah, kar bi morali upoštevati pri predvidevanju nadaljnega razvoja ekonomske politike na tem področju in nadaljnjem izoblikovanju resolucije.

Ko se v resoluciji obravnavajo viri financiranja za modernizacijo, opremo in razširitev kapacitet v zdravstvenih ustanovah z bankarskim sistemom in z lastno udeležbo zdravstvenih ustanov, sredstvi družbeno-političnih skupnosti in socialnega zavarovanja, je bil zbor mnenja, da pozabljammo na realne možnosti teh virov. Po mnenju poslancev zdravstvene ustanove niso sposobne uporabiti bankarske kredite, ki so v glavnem na razpolago pod neugodnimi pogoji, z visoko obrestno mero, pa tudi zaradi nesposobnosti lastne udeležbe. Udeležba družbeno-političnih skupnosti v investicijah v zdravstvu je bila vsaj do sedaj nepomembna, skladi socialnega zavarovanja pa že nekaj zadnjih let niso razpolagali z viški, zaradi česar ne moremo pričakovati sredstev iz teh virov.

Pri financiranju je zbor posebno poudaril, da se ta problem posebno ostro manifestira na manj razvitih območjih in to tako pri financiranju tekoče potrošnje kot tudi pri zagotavljanju sredstev za nove objekte.

Opremljenost zdravstvenih ustanov ni zadovoljiva in se vsako leto odpisuje, brez dopolnitve z novo opremo. Tu in tam so odpisi dosegli tudi 70%. Po mnenju poslancev bi morale te ugotovitve najti mesto v resoluciji o srednjeročnem planu.

Zbor tudi sodi, da je skrajni čas začeti s planskim vzgajanjem in šolanjem zdravstvenih delavcev in z ustvarjanjem profilov kadrov, ki že dalj časa primanjkujejo zdravstveni službi.

Z ozirom na razvoj naše družbe in družbenih gibanj, ki se vedno bolj usmerjajo k deatizaciji in krepitvi samoupravnih odnosov, je v resoluciji premalo poudarjena odgovornost in skrb družbeno-političnih skupnosti za zdravstveno službo in za zdravstveno varstvo občanov.

Na zboru so posebno obravnavali in diskutirali, da bi morali v sistemskih rešitvah, za katere predvidevamo, da bodo sprejete v tem planskem obdobju na našem področju, čim precizneje obdelati princip solidarnosti in vzajemnosti. Ta princip je posebno prišel do izraza v javni razpravi k predlogu sistema za zagotovitev temeljnega zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja prebivalstva. V javni razpravi, posebno ko je bila obravnavana temeljno zdravstveno varstvo, je dobil ta princip močan poudarek.

2. Pri invalidsko-pokojninskem sistemu in njegovem financiranju je zbor opozoril, da bi morali pospešiti izgradnjo tega sistema z aspekta reševanja dolgoročnega financiranja skladov te veje zavarovanja, možnosti uslajenja pokojnin, njihove ravni, staža zavarovanja, vprašanj povezanih z rehabilitacijo in zaposlovanjem invalidov dela in podobno. Pri tem je zbor posebno poudaril, da te veje zavarovanja ne bi smeli obravnavati zgolj z aspekta potrošnje in da je skrajni čas, da bi preučili v planskem gradivu pro-

porcije in razmerja dolgoročnega zavarovanja vas-á-vis nacionalnemu dohodku.

3. Ker je kategorija borcev in vojnih vojaških invalidov zajeta v srednjeročni plan, je bil odbor mnenja, da bi morali v resolucijo vključiti osnovne elemente, s katerimi bi opozorili na možnost, da se izboljša materialni položaj tudi zdravstvenega varstva te kategorije.

4. Ko je poudaril posebno velike probleme socialnega varstva in ugotovil, da jih bo težko vključiti v tako besedilo, je zbor, kljub vsemu, vztrajal, da bi se besedilo resolucije na 44. strani, za prvim odstavkom, dopolnilo še z enim odstavkom, ki bi se glasil:

„Zaradi nadaljnega razvoja socialnega varstva kot posebno organizirane družbene dejavnosti, je nujno,

da se integrira v družbeno-politični sistem in sploh v tokove družbeno-ekonomskega razvoja. V federaciji bi morali določiti splošna načela socialnega varstva kot trajne družbene funkcije, v realizaciji socialne politike pa njegovo delovno področje, organizacijo in financiranje”. Sedanji drugi odstavek na 44. strani bi postal 3. odstavek.

Končno je bila pripomba zbora, da bi morali besedilo resolucije formulirati tako, da bi bil viden pozitivni proces na področju socialnega zdravstva, ker predlagana formulacija daje vtis, kot da se je ta proces šele začel.

Predsednik :

Iko Mirković l. r.

leđaja Sekretarijat za dokumentaciju Zvezne skupščine, Beograd. Tiska ZP »PROSVETA«, Beograd
Tiskarna v Novem Sadu. Narodnih heroja 14 — telefoni: 42-696 in 21-888.

Cena 10 dinarja